

Bu proje Avrupa Birliği ve
Türkiye Cumhuriyeti tarafından
ortaklaşa finanse edilmektedir

“BİRLİKTE BAŞARIRIZ”

BÜTÜNLEŞTİRME
KAPSAMINDA
EĞİTİM
UYGULAMALARI
ÖĞRETMEN
KILAVUZ KİTABI

HAZİRAN 2013
ANKARA

CAPITA
INTERNATIONAL DEVELOPMENT

Bu kılavuz TC ve AB tarafından ortaklaşa finanse edilen ve Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü koordinesinde yürütülen Özel Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında hazırlanmıştır. Her hakkı saklıdır.

© MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü

T.C.
Millî Eğitim Bakanlığı
Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri
Genel Müdürlüğü

BİRLİKTE BAŞARIRIZ

Bütünleştirme Kapsamında Eğitim
Uygulamaları

Öğretmen Kılavuz Kitabı

MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürü

Prof. Dr. Mustafa BALOĞLU

MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Dr. Raziye ERDEM (Grup Başkanı)

Dr. A. Hale BACAĞOĞLU (Grup Başkanı)

Dr. Mehmet Ata ÖZTÜRK (Grup Başkanı)

A. Seza KARAMAN (Grup Başkanı)

Yurdağül AYDOĞAN (Grup Başkanı)

Necati BİLGİÇ (Grup Başkanı)

Proje Ekibi

Mehtap SUNA

Ertan GOV

Dr. Phil BAYLISS

Prof. Dr. Füsün AKKÖK

Esra ŞİRİN

Judith CAMERON

Zehra Pınar ÇELİKER

Herdemtaze ŞEYHUN DİNİZ

M. Fatih KÖSE

D. Onur KÖKSAL

Proje Destek Ekibi

Öykü Yalçın ÖZER

İdil Seda AK

İpek GÜNEY

Zeynep GÖĞÜŞ

Cansu ÖZKAN

Nahide ÖZKAN

Yayına Hazırlayanlar

Serap A. CELEP

Ümran DEMİRÖZ

Zehra Pınar ÇELİKER

GrafikTasarım

Zinnur VAPUR

Katkı Sunan Uzmanlar

Dr. Phil Bayliss

Koordinesinde;

Prof. Dr. Ayşegül Ataman

Prof. Dr. Rüya Güzel Özmen

Prof. Dr. Gönül Akçamete

Prof. Dr. Bülbin Sucuoğlu

Doç. Dr. Sema Batu

Doç. Dr. Hakan Sarı

Yrd. Doç. Dr. Yahya Çıkılı

Yrd. Doç. Dr. Suad Sakallı Gümüş

Elizabeth Maudslay

Matthew Griffiths

**4-29 Haziran 2012 ve 13-24 Mayıs 2013 Tarihleri arasında düzenlenen
Bütünleştirme Eğitimi Öğretmen Kılavuzu Geliştirme ve Gözden Geçirme Komisyonu
Katılımcıları**

Abdullah Büyükyıldız	Esra Büyükkurt	Nilüfer Yörük
Adem Ceran	Fatih Paça	Nurgül Altıntop
Akif Büyükergene	Fatma Tülay Okuyucu	Samet Kiracı
Aliye Hayal Doğan	Gül Öngün	Sema Bağcı
Ayhan Tura	Gülhan Ersoy	Serap A. Celep
Ayla Toker	H. Talia Ağaoğlu	Serkan Kaygusuz
Banu Bahçeci	Hatice Karasu	Sevilay Birdoğan
Belma Koca	Hatice Koç	Suzan Sınar
Cemal Özdemir	Hatice Şule Yıldırım	Şengül Yıldırım
Cengiz Teğiş	Hüsniye Erenay	Şerife Özkan
Deniz İlter	Mine Gürsu	Şule Doğanoglu
Derya Akgül	Muammer Karabacak	Turan Çevik
Ecenur Debgici	Murat Arar	Ümran Demiröz
Emine Handan Tekerek	Mustafa Tat	Yasemin Uslu
Ercan Usta	Namık Topçu	Yavuz Selim Özdamar
Erinç Özdemir	Nilay Benli	Zafer Güvenç
		Zehra Pınar Çeliker

Engersiz Okul Modeli - Bütünleştirme Eğitimi İl Eğitici Eğitimcileri

Adem Ceran	Emine Handan Tekerek	Saliha Gelener
Ali Altun	Erbil Boztepe	Samet Kiracı
Ali Cengiz Ciğerci	Gülcan Altuntaş	Serdar Gedik
Ayla Toker	Gülten Şen	Şerife Özkan
Banu Bahçeci	Halil Toprak	Sevilay Birdoğan
Banu Sezer	Hatice Karasu	Turan Çevik
Belma Koca	İbrahim Halil Arslan	Ümran Demiröz
Canan Dayıoğlu	Mehmet Can Kaya	Yeliz Yekta
Cemal Özdemir	Mikayil Gültekin	Zafer Güvenç
Cengiz Teğiş	Mine Gürsu	Zehra Pınar Çeliker
Dilek Özcan	Muammer Karabacak	

ÖNSÖZ

Özel eğitim alanındaki dünyadaki ve ülkemizdeki gelişmelerin hızı, özel eğitim hizmetlerini genel eğitimin ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir. Günümüzde özel eğitime ihtiyacı bireyler için eğitim hizmetlerinde geline bu noktada temel ilke; eğitim hizmetlerinin, bireysel gereksinimlere yönelik düzenleme- uyarlama- çeşitlendirmelerin yapıldığı eğitim-öğretim ortamları ve materyalleri aracılığı ile akranlarıyla birlikte sunulmasıdır. Ayrıca; öğrencilerin bireysel ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarında eğitim hizmetlerinin daha işlevsel hale gelmesinin sağlanması temel amaçtır.

Özel eğitim hizmetlerinin niteliğinin artırılmasında, Bakanlığımız koordinatörlüğünde yürütülen Özel Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi (ÖZEGEP) ile çağdaş eğitim politikalarının geliştirilmesi, nitelikli özel eğitim hizmetlerinin tüm bireyler için erişilebilir hale getirilmesi ve yaygınlaştırması hedeflenmiştir. Söz konusu projenin beklenen sonuçları arasında insan kaynaklarının niteliğinin artırılmasına yönelik eğitici personel için farkındalık oluşturma ve eğitim-öğretim ortamlarının düzenlenmesinde destekleyici kaynakların düzenlenmesi yer almaktadır.

Bu kapsamda yürütülen faaliyetlerin; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç-gereç kullanarak; toplum içinde etkin rol alabilen, sosyal uyum ve iletişim becerileri güçlü, bağımsız yaşam becerileri, işbirliği ve problem çözme becerisine sahip, çevresine uyumlu üretici ve mutlu bireyler olarak yetiştirilmesi amacına hizmet etmesi güçlü bir beklentidir.

Gelişen teknoloji, eğitim ortamlarının düzenlenmesi, materyal geliştirmede kanıt temelli uygulamalar ve evrensel tasarım ilkelerine dayalı pek çok yaklaşım ve yöntemin alandaki uygulamalara yansıtılması gerekli hale gelmiştir. Bu nedenle, özellikle alanda görev yapan uygulayıcılar olan sizlere önemli görevler düşmektedir.

Bu ihtiyaçtan yola çıkarak hazırlanan 'Birlikte Başarıyoruz Bütünleştirme Öğretmen Kılavuzu'nda yer alan akademik bilgi ve açıklamalar ile etkinlik örnekleri ve önerilen görsel-işitsel kaynakların özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimine olduğu kadar aynı zamanda eğitici personelin (öğretmenler, tüm diğer eğitici personel) mesleki gelişimlerine katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Bütünsel bir yaklaşımın akademik temellerinin, özel eğitime ihtiyacı olan bireylere yönelik eğitim uygulamalarına yansıtılmasında iyi uygulama örneklerinin ve sık sık başvurabileceğiniz kullanıcı dostu kaynakların yer aldığı bu çalışmanın, özel eğitim hizmetlerinde görev yapan tüm eğitimci personel için aydınlatıcı olmasını diliyorum.

Çalışmanın hazırlanmasında katkı sunan tüm çalışma arkadaşlarıma ve özellikle de uygulama sürecini bugüne kadar fedakârlıkla sürdüren ve bundan sonra da aynı fedakârlıkla yürüteceklerine inandığım değerli öğretmen ve yöneticilerimize içtenlikle teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Mustafa BALOĞLU

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürü

SUNUŞ

Değerli meslektaşlarımız,

Bu kitap düzenlenirken okullardaki uygulamalarda karşılaşılan güçlüklerde yol gösterici olması hedeflenmiştir.

Hazırlanan bu kılavuz kitap bütünleştirme ile ilgili kavramları, sınıf ve okul içi örnek uygulamaları, tutum değişikliği sağlama ve farkındalık kazandırmaya yönelik yapılabilecek çalışmaları, bireyselleştirilmiş eğitim programı sürecini, engel türleri hakkında bilgileri, farklı değerlendirme yöntem ve örneklerini, geçiş sürecini, aile ve toplumla etkin bir işbirliğinin nasıl kurulacağı yönünde bilgi ve önerileri içermektedir.

Bu kılavuz 11 kitapçıktan oluşmaktadır.

Amacımız bütünleştirme kavramına açıklık kazandırmak, sınıf ve okul içi uygulamalarda kullanılan yöntem ve tekniklerle ilgili birçok örnek vererek olası zorlukları azaltmaktır. Sizlerin de görüş, öneri ve paylaşımlarınızla ilerleyen zamanlarda yeniden gözden geçirilecek olan bu kılavuzun, tüm çalışmalarınıza katkı sağlayacak bir rehber olmasını umut ediyoruz.

Teşekkür ve en iyi dileklerimizle.

Ankara, Mayıs 2013

ÖĞRETMEN KILAVUZ SETİ İÇERİĞİ

- 1. HAKLAR**
- 2. BÜTÜNLEŞTİRME**
- 3. TUTUMLAR**
- 4. ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ**
- 5. ETKİLİ SINIF YÖNETİMİ**
- 6. BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMLARI**
- 7. DESTEK EĞİTİM**
- 8. DEĞERLENDİRME**
- 9. GEÇİŞ**
- 10. ŞİBİRLİĞİ**
- 11. EKLER VE KAYNAKÇA**

Bu proje Avrupa Birliği ve
Türkiye Cumhuriyeti tarafından
ortaklaşa finanse edilmektedir

“BİRLİKTE BAŞARIRIZ”

BÜTÜNLEŞTİRME
KAPSAMINDA
EĞİTİM
UYGULAMALARI
ÖĞRETMEN
KILAVUZ KİTABI

BÜTÜNLEŞTİRME

1

HAZİRAN 2013
ANKARA

CAPITA
INTERNATIONAL DEVELOPMENT

EĞİTİM HAKKI

Eğitim Hakkı

Bütünleştirmeye Temel Teşkil Eden yasal
Düzenlemelerin Listesi

Ulusal Yasal Düzenlemeler

Uluslararası Yasal Düzenlemeler

EVRENSEL TASARIM İLKELERİ

Öğrenme Sürecinde
Evrensel Tasarım

1

EĞİTİM HAKKI

Eğitim herkesin hakkıdır.

Engelinden dolayı hiç kimsenin eğitim-öğretim hakkı engellenemez.

Engellilerin haklarıyla ilgili uluslararası düzeyde çalışmalara baktığımızda Birleşmiş Milletler (BM) kapsamında yapılan çalışmaların ülkeler genelinde engellilerle ilgili politikaların belirlenmesinde temel kaynak teşkil ettiği dikkat çekmektedir.

Eğitim hakkı bütün bireyler için dünya çapında önemi vurgulanan, ulusal ve uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınan haklardan biridir. Bu anlamda uluslararası ve ulusal geniş kapsamlı yasal düzenlemeler yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Söz konusu düzenlemelerin beraberinde gerekli tedbirlerin alınması yönünde eylem planları oluşturulmaktadır. Hazırlanan eylem planları ulusal düzeyde yapılacak çalışmalarda yol gösterici bir nitelik taşımaktadır.

- Özel gereksinimi ve/veya engeli olan ve olmayan tüm çocuklar eğitim hakkından yararlanma özgürlüğüne sahiptir.
- Tüm çocuklar akranları ile aynı ortamda sürekli bir eğitimden yararlanmalıdır.
- Devletler, sağlıklı ve güvenli bir öğrenme ortamı sağlayarak özel gereksinimli çocukların eğitime erişimlerinde fırsat eşitliğini içeren uygulamaları yaşama geçirmekle sorumludurlar.

İÇİNDEKİLER

Ulusal Yasal Düzenlemeler

Evrensel Tasarım

Öğrenme sürecinde Evrensel Tasarım

BÜTÜNLEŞTİRMEYE TEMEL TEŞKİL EDEN YASAL DÜZENLEMELER LİSTESİ

ULUSAL YASAL DÜZENLEMELER

- TC Anayasası
- 222 Sayılı Eğitim Kanunu
- 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu
- 5378 Sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve K.H.K. Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
- 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında K.H.K.
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği
- Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliği

ULUSLARARASI YASAL DÜZENLEMELER

- 1948- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
- 1952- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
- 1960- UNESCO Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme
- 1966- BM Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
- 1971- BM Zihinsel Engelli Bireylerin Hakları Bildirisi
- 1975- BM Özürlü Hakları Bildirgesi
- 1981- UNESCO Malaga Eğitim, Önleme ve Katılım Faaliyetleri Dünya Konferansı ve Sundberg Bildirgesi
- 1982- BM Engelliler İçin Dünya Eylem Programı
- 1982- Engelliler İçin Dünya Eylem Sözleşmesi
- 1989- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
- 1990- Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı
- 1993- BM Engelliler İçin Fırsat Eşitliği Standart Kurallar
- 1994- UNESCO Salamanca Bildirgesi
- 1996- BM Özürlülük Strateji Belgesi
- 2000- Engelliler İçin Engelsiz Avrupa Tebliği
- 2000- Dünya Eğitim Forumu
- 2003- BM Özürlülük İçin Fırsat Eşitliği
- 2006- BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme
- 2004-2010 Avrupa Komisyonu Özürlülük Eylem Planı
- 2006-2015 Avrupa Konseyi Özürlüler Eylem Planı
- 2010-2020 Avrupa Birliği Özürlülük Stratejisi

ULUSAL YASAL DÜZENLEMELER

“Resmî ve özel okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim okulları ile yaygın eğitim kurumları; kendi çevrelerindeki özel eğitime ihtiyacı olan bireylere özel eğitim hizmetleri sağlamakla yükümlüdür.”

TC Anayasası

Madde 42 “... Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.”

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu

Madde -7 “Eğitim Hakkı” - “İlköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır.”

Madde -8 “Fırsat ve İmkân Eşitliği” - “Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır.”

5378 Sayılı Özürlüler Ve Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Madde 15- “Hiçbir gerekçeyle özürlülerin eğitim alması engellenemez. Özürlü çocuklara, gençlere ve yetişkinlere özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak bütünleştirilmiş ortamlarda ve özürlü olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanır.”

573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında K.H.K.

Madde 24- “Resmî ve özel okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim okulları ile yaygın eğitim kurumları; kendi çevrelerindeki özel eğitime ihtiyacı olan bireylere özel eğitim hizmetleri sağlamakla yükümlüdür”

ULUSLARARASI YASAL DÜZENLEMELER

1948- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Söz konusu bildirgenin 26. maddesinde “Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yükseköğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.” şeklinde ifade edilmektedir.

1960- UNESCO Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme

Söz konusu sözleşmede ırk, renk, cinsiyet, dil, din, politik görüş, köken, ekonomik durum gibi ayrımcılığa, dışlanmaya sebep olabilecek özellikler gündeme getirilerek bireylerin her tür ve kademedeki eğitimden eşit olarak yararlanabilmeleri konusunda yasal tedbirler alınması gerekliliği ifade edilmektedir.

1966- BM Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi

İnsan haklarına saygı ve hakların korunması, güvence altına alınması konu-

sunda eğitimle ilgili olarak erişilebilirliğin artırılması, zorunlu eğitim, orta ve yükseköğretim, ailelerin çocuklarının eğitimleri ile ilgili hakların güvence altına alınması öngörülmektedir.

1971- BM Zihinsel Engelli Bireylerin Hakları Bildirisi

Bu bildirin eğitimle ilgili 2. maddesinde “Zihinsel engelli bireyin yetenek ve potansiyelini en üst düzeyde geliştirebileceği uygun tıbbi bakım ve fizyoterapi ile eğitim, öğretim, rehabilitasyon ve rehberlik alma hakkı vardır.” şeklinde ifade edilmektedir.

1975- BM Özürlü Hakları Bildirgesi

Bildirgenin 6. maddesinde “Engelli bireyler; protez ve ortopedik araçlar da dahil olmak üzere yeteneklerini ve becerilerini en üst seviyeye çıkaracak, sosyal olarak bütünleşme ve topluma yeniden entegrasyon sürecini hızlandıracak; tıbbi ve sosyal rehabilitasyon, eğitim, mesleki eğitim ve rehabilitasyon, yardım, danışmalık, barınma hizmetleri ile diğer hizmetler gibi tıbbi, psikolojik ve işlevsel muamele görme hakkına sahiptir.” şeklinde ifade edilmektedir.

1981- UNESCO Malaga Eğitim, Önleme ve Katılım Faaliyetleri Dünya Konferansı ve Sundberg Bildirgesi

Bu bildirmede engellilerin eğitim, öğretim, kültür ve bilgiye tam erişimleri; ülkelerin, ulusal ve uluslararası organizasyonların engelli bireylerin erişimlerini kolaylaştırma yönünde gerekli tedbirleri alması, engelli bireylerin ailelerine ihtiyaç duydukları destek hizmetlerin sunulması, eğitim, öğretim, rehabilitasyon hizmetlerine aile katılımının sağlanması, yaşam boyu eğitim kapsamında uygun eğitim, kültür ve iletişim programlarının geliştirilmesi, mesleki rehabilitasyonlarının ve eğitimlerinin sağlanması, bu alanda çalışan eğitimcilerin niteliklerinin artırılması, eğitim ortamlarının ve eğitim materyallerinin engelli bireylerin ihtiyacına göre düzenlenmesi, bu bireylerin topluma entegrasyonları yönünde tedbirler alınması hususları vurgulanmaktadır.

1982 BM Engelliler İçin Dünya Eylem Programı

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümünün, Sosyal Politika ve Kalkınma Birimi tarafından yürütülen bu program Birleşmiş Milletler sistemi içerisinde özörlönlere yönelik hazırlanan temel bir programdır. Programın genel çerçevesi ve hedefleri “Engelliler için Dünya Eylem

“Zihinsel engelli bireyin yetenek ve potansiyelini en üst düzeyde geliştirebileceği uygun tıbbi bakım ve fizyoterapi ile eğitim, öğretim, rehabilitasyon ve rehberlik alma hakkı vardır.”

*BM tarafından
2006 yılında
kabul edilen
Engelli Hakları
Sözleşmesi toplam
50 maddeden
oluşmakta ve taraf
olan devletlere
engelliliğe karşı
ayrımcılığı
ortadan kaldırmak
ve engelli
bireylerin yaşam
standartlarını
yükseltmek gibi
sorumluluklar
getirmektedir.*

Programı” ve “Engelliler İçin Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar” belgelerine dayanmaktadır. Bu programın temel amaçları;

- Engelli bireylerin sosyal hayata ve kalkınma sürecine tam ve etkin katılımı konusunda destek sağlanması;
- Engellilere sağlanan haklarının ve onurlarının korunmasına yönelik çabaların artırılması;
- Eğitim, istihdam, bilgi edinme, ürün ve hizmetlere erişimlerinin artırılması

şeklinde ifade edilmektedir.

1989- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Bu sözleşmede,

Madde 2. “Her çocuğa, kendilerinin, anne babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasi ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetilmemesi”,

Madde 23. “Zihinsel ya da bedensel engelli çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmaları”,

“Engelli çocuğun eğitimi, mesleki eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere” gerekli tedbirlerin alınması hususları üzerinde durulmaktadır.

1990- Herkes için Eğitim Dünya Konferansı

1990 yılında Avrupa Birliğinin Engelli Çocuklar ve Gençlerin Genel Öğretim Sistemi İçinde Kaynaştırılmaları konusunda 31 Mayıs 1990 tarihli İlke Kararı dikkat çekmektedir. Buna göre; “Üye ülkeler, kendi öğrenim politikaları çerçevesinde ve yine kendi eğitim sistemlerini dikkate alarak uygun olan her durumda engelli öğrencilerin genel öğrenim sistemine katılmaları veya katılım teşviki ile ilgili çabalarını gerektiğinde güçlendirmeyi kabul etmişlerdir.” ifadesine yer verilmektedir.

Ayrıca; “Genel öğretim sistemine tam katılım, uygun olan her durumda ilk seçenek olarak kabul edilmeli ve tüm öğretim kurumları engelli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak durumda olmalıdır. Bu konu ile ilgili olarak aile-okul-toplum-dinlenme etkinlikleri-çalışma hayatı arasındaki bağlar

oluşturulmalı ve güçlendirilmelidir. Engelli öğrencilere genel öğretim sistemi içerisinde mümkün olan en üst düzeyde öğrenim sağlanması, engelli kişilerin bağımsızlıkları ve topluma katılmalarını teşvik etmenin önemli ve olmazsa olmaz şartı olarak kabul edilmelidir.” hükmü yer almaktadır.

1993- BM Engelliler İçin Fırsat Eşitliği Standart Kurallar

Engelli bireylere yönelik fırsat eşitliği konularını içeren kurallar arasında Kural 6. engelli çocuk, genç ve yetişkinler için bütünleştirilmiş ortamlarda eşit ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim fırsatları sunulması gerekliliğini vurgulamaktadır.

1994- UNESCO Salamanca Bildirgesi

Engelli bireylerin eğitim hakları ve sunulan eğitim hizmetleriyle ilgili olarak bu bildirmede; ayrımcı tutumla mücadele, engelli ve engelsiz tüm bireyleri kucaklayan bir toplumun oluşturulması konularında bütünleştirmeye dayalı bir eğitim anlayışının tüm ülkelere önerildiğini görebiliriz.

- Her çocuk, eğitim görme temel hakkına sahiptir; kabul edilebilir öğrenim seviyesini başarma ve devam ettirme fırsatı verilmelidir,
- Her çocuk, kendine özgü özelliklere, ilgi, yetenek ve öğrenme ihtiyaçlarına sahiptir,
- Bu özellik ve ihtiyaç çeşitliliğini dikkate alarak eğitim sistemleri düzenlenmeli ve eğitim programları gerçekleştirilmelidir,
- Özel eğitim gereksinimi olanlar, normal okullara devam edebilmeli ve bu okullar onların ihtiyaçlarını karşılayabilecek, “çocuğu merkez alan” eğitim sistemi içinde yetiştirmelidir.
- Ayrımcı tutumla mücadelede, herkesi hoş karşılayan ve kabul eden bir toplumun oluşturulmasında ve herkes için eğitimin başarılmasında, normal okullar bu kapsayıcı durumlarıyla en etkili araçtır; bundan başka, bu okullar çocukların çoğuna etkili bir eğitim sağlar; yeterliliği ve sonunda tüm eğitim sisteminin maliyet etkinliğini geliştirir.” hükümleri yer almaktadır.

1996- BM Özürlülük Strateji Belgesi

Avrupa Birliği genelinde özel gereksinimli (engelli) bireylere ilişkin hak ve politikaların belirlenmesinde izlenecek metodolojiye ilişkin hazırlanan ilk belge olma özelliğini taşımaktadır.

Fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın eğitim hakkının sağlanması için bütünleştirici eğitim sisteminin her seviyede engelli bireyleri de içermesi gerekmektedir.

2000- Engelliler İçin Engelsiz Avrupa Tebliği

Bu tebliğ, engellilerle ilgili AB politikalarını gözden geçirerek, engelli bireylerin erişebilirliğini artırmaya yönelik olarak Avrupa genelinde çalışmalar yapılmasını öngörmektedir. Engelli bireyler için engelsiz Avrupa oluşturmaya odaklanmış olan bu tebliğ ile meslek edinme, eğitim, meslekî eğitim, ulaşım, iç piyasa, bilgi toplumu ve yeni teknolojiler gibi konularda Avrupa düzeyinde bir hareket birliği oluşturulmaya çalışılmıştır.

2000- Dünya Eğitim Forumu

2000 yılında Dakar, Senegal’de bir Dünya Eğitim Forumu düzenlenmiştir. Yapılan değerlendirmelerde “Herkes İçin Eğitim” hedeflerine istenilen ölçüde erişilebilmesi için yapılması gereken faaliyetleri belirten “Dakar Eylem Çerçevesi” kabul edilmiştir. Eylem çerçevesinde belirlenen hususların 2015 yılına kadar gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

2003- BM Özürlülük İçin Fırsat Eşitliği

Özel gereksinimli bireylerin toplumsal yaşamda karşılaştıkları engellerin tanımlanmasının ve eğitimde fırsat eşitliğini engelleyen sorunların ortadan kaldırılmasının gerekliliği üzerinde durmuştur.

2006- BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme

BM tarafından 2006 yılında kabul edilen Engelli Hakları Sözleşmesi toplam 50 maddeden oluşmakta ve taraf olan devletlere engelliliğe karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve engelli bireylerin yaşam standartlarını yükseltmek gibi sorumluluklar getirmektedir.

Sözleşmenin 24. maddesi eğitimle ilgili olup; engellilerin eğitim hakkının taraf devletler tarafından tanındığını belirtmektedir.

- Fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın sağlanması için bütünleştirici eğitim sisteminin her seviyede engelli bireyleri de içermesi,
- Engelli bireylerin, genel eğitim sisteminde yer alması, parasız ve zorunlu ilk ve orta öğretim olanaklarından yararlanması, yaşadıkları çevrede eğitime eşit olarak erişimlerinin sağlanması, ihtiyaçlarına uygun düzenlemeler yapılması ve eğitim sistemi içinde ihtiyaç duydukları desteğin sağlanması,
- Yükseköğretim, mesleki eğitim, yetişkin eğitimi ve yaşam-boyu süren eğitime ayrımcılığa uğramaksızın diğer bireylerle eşit koşullar altında erişimlerinin sağlanması ifade edilmektedir.

2006 – 2015 Avrupa Konseyi Özürlüler Eylem Planı

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinde, engelli bireylere yönelik tanı, tedavi, rehabilitasyon, meslek edindirme, ulaşılabilirlik, bütünleştirme gibi pek çok engelli haklarıyla ilgili konuda tavsiye kararları alınmıştır. Bu kararlar kapsamında “2006 – 2015 Avrupa’da Özürlü Bireylerin Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi Avrupa Konseyi Özürlüler Eylem Planı” hazırlanmıştır. Hazırlanan eylem planınının 4. alanı “Eğitim” başlığını taşımaktadır.

2010-2020 Avrupa Birliği Özürlülük Stratejisi

Söz konusu strateji belgesi ile Engelli Kişilerin Haklarına Dair Sözleşme’nin Avrupa Birliğine üye ülkelerde uygulanabilirliğin artırılması için yapılandırılmış eylem planı sunulmuştur (BM 2010). Stratejide erişilebilirlik, katılım, eşitlik, istihdam, eğitim, sosyal koruma, sağlık gibi konular başlıca öncelikler olarak verilmiştir. Erişilebilirlik engelli bireylerin ürünleri, hizmetleri engelli olmayan bireyler kadar kullanabilmelerini ifade etmektedir. Bunun içerisinde kentsel tasarım ve mimariden, sağlık ve eğitim hizmetlerine kadar çok çeşitli ürün ve hizmet sınıfları yer almaktadır.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinde, engelli bireylere yönelik tanı, tedavi, rehabilitasyon, meslek edindirme, ulaşılabilirlik, bütünleştirme gibi pek çok engelli haklarıyla ilgili konuda tavsiye kararları alınmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün (www.eyh.gov.tr) ve Millî Eğitim Bakanlığının (www.meb.gov.tr) internet sayfalarından ulusal ve uluslararası mevzuatla ilgili güncel bilgilere ulaşabilirsiniz.

Örnek

Okulda kayıtlı 12 adet kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamalarından yararlanan öğrenci bulunmaktadır. Okul eğitim personeli kurul toplantısında tüm ailelere ulaştırılmak üzere engelli bireylerin haklarıyla ilgili bir broşür hazırlamaya karar verir. Önce, özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrencilerin ailelerle birlikte tüm ailelerin haklarını bilip bilmediğine dair bir araştırma yapılır. Söz konusu broşürün hazırlanmasında okul aile birliği temsilcileri yer alır ve ilgili kurum ve kuruluşlardan destek alarak okunması kolay, özel gereksinimi ve/veya engeli olan bireylerin haklarıyla ilgili aydınlatıcı bir broşür hazırlanır. Tüm velilere dağıtılan bu broşür aynı zamanda özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrencilerin ailelerine rehber öğretmen tarafından verilen eğitimde de kullanılır.

Örnek

Sınıfta öğrenciler eşleştirilir ve kendi okul yaşantılarını düşünmeleri istenir. Öğretmen çocuklara “Sizce en güzel okul yaşantınız nedir ve bunu güzel yapan şey nedir?” sorusunu sorar ve bunu kendi aralarında tartışmalarını ister. Daha sonra “Sizce en kötü okul yaşantınız nedir ve bunu kötü yapan şey nedir (bir engelle mi karşıladınız, hakkınız olan bir şey elinizden mi alındı, ya da sınıftaki herkesin yararlanabileceği, ulaşabileceği her şeye ulaşamadığınız oldu mu gibi öğretmen yönlendirmeleri ile gerektiğinde çocukların bu durum konusunda sorgulama yapmaları da sağlanabilir)” sorusunu sorar yine aynı şekilde tartışmalarını ister. Daha sonra büyük grup olarak bir araya gelinir ve her çift bir iki cümleyle düşüncelerini aktarır. Ardından öğretmen “başka tür kötü deneyimi olan var mı?” diye sorar. “Peki bunlar hakların ihlali mi? Nasıl davranılmalı?” şeklinde sorularla konuyu pekiştirir. Bu etkinlik gazete veya dergilerden kesilen fotoğraflar yahut konuya uygun çizilen resimler ya da anlatılan kısa olaylar üzerinden tartışmalar yaparak da gerçekleştirilebilir.

**Sınıfınızda özel gereksinimi ve/veya engeli olan bir öğrenciniz var;
Öğrencinizin eğitim-öğretimi ile ilgili olarak yasal düzenlemeleri biliyor musunuz?**

Öğrenciniz ve velisi haklarını biliyor mu?

- **Bu hakları öğrenmek için neler yapıyorsunuz? (bireysel olarak/eğitim kurumu olarak)**
- **Bu hakları öğretmek için neler yapıyorsunuz? (bireysel olarak/eğitim kurumu olarak)**

EVRENSEL TASARIM

Herhangi bir şey, bir araç tasarlanırken belirli bir ihtiyaca cevap verebilmesi amacıyla tasarlanır. Eğer herkesin ihtiyacına cevap verebiliyorsa bu tasarıma Evrensel Tasarım denir. Evrensel Tasarım, herkes tarafından kullanılabilen, ürünlerin, mekân ve çevrenin tasarımıdır. Hiçbir ayrımcılığa izin vermeden, toplumun mümkün olduğunca çoğunluğunun kullanımını benimseyen bir tasarım anlayışıdır.

Örnek

Kapı kollarının farklı yüksekliklerde olması her zaman herkes için uygun olmayabilir ancak otomatik açılan kapılar herkes tarafından kullanılabilir.

Evrensel tasarım kavramı temelde yetersizliği olan bireyler için engellerin azaltılması için evrensel yapı tasarımıdır, fakat öğretim programı (müfredat) ve eğitim öğretim sürecine yönelik uygulamaları kapsayacak şekilde etkisi genişlemiştir.

Eğitim ve öğretim sürecinde özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrenciler genelde öğretim yöntem ve tekniklerinin farklılaştırılmasına/çeşitlendirilmesine bununla birlikte de kullanılan araç ve gereçlerde bir takım uyarlamaların, düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç duyarlar. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik alınacak tedbirlerin başında, öğrenmenin tüm öğrenciler için gerçekleşebilmesi amacıyla eğitim ortamlarında ve kullanılan araç ve gereçlerde, eğitim öğretim faaliyetlerini kolaylaştırıcı uyarlamalar ve düzenlemeler yapılması gerekliliği yer almaktadır.

EVRENSEL TASARIMIN İLKELERİ

- 1. Eşit Kullanım:** Farklı yetenekleri ve özellikleri olan tüm kullanıcılar için aynı kullanım olasılığı sağlanmalıdır.
- 2. Kullanımda Esneklik:** Tasarım, bireysel tercihler ve yeteneklere (örn. sağ/sol el kullanımı) göre seçenekler içermeli, seçenekler kullanıcılar için uyarlamaları içermelidir.
- 3. Basit ve Sezgisel Kullanım:** Tasarım, kullanıcının deneyimine, bilgisine, dil yeteneklerine ve mevcut dikkat düzeyine bağlı olmadan, kolay anlaşılabilir olmalı, geniş bir alana uyumlu olmalıdır.
- 4. Algılanabilir Bilgi:** Bilgi çevrenin şartlarından ve kullanıcının algılama yeteneklerinden etkilenmeyecek şekilde verilebilmeli, görsel, sözel, grafiksel, dokunsal vb. şekillerde sunulmalıdır.
- 5. Hata Toleransı:** Tasarım, tehlike arz edebilecek durumları dikkate alarak doğabilecek kötü sonuçları en aza indirmelidir.
- 6. Asgari Fiziksel Çaba:** Tasarım ürünleri ve mekânlar asgari güçle efektif olarak ve konforlu şekilde kullanılabilmesi ve mekân-çevrelere asgari güç harcanarak konforlu şekilde erişilebilir olmalıdır.
- 7. Yaklaşım ve Kullanım için Boyut ve Mekan:** Her türlü kullanıcının vücut boyutu, duruş şekli ve hareketlilik özelliklerine uyum gösterecek yaklaşım, erişim ve kullanım boyut ve alanı sağlanmalıdır.

ÖĞRENME SÜRECİNDE EVRENSEL TASARIM İÇİN;

- Öğrencilere bilgi edinme ve öğrenme için çeşitli seçenekler sunmayı,
- Öğrenciye bildiklerini sergilemeleri için çeşitli seçenekler sunmayı,
- Öğrencinin ilgi alanlarından yola çıkarak, onların kendilerini tanımalarını sağlamayı ve onları öğrenmeye motive etmeyi içerir. Bu kapsamda eğitim ve öğretim sürecinde evrensel tasarım ilkelerini uygularken;
  - Öğretim yöntem ve tekniklerini çeşitlendirmeyi,
  - Araç gereçler öğrenci ihtiyacına göre çeşitlendirmeyi.
  - Öğrenme ortamlarında uyarılma ve/veya düzenlemeler yapmayı,
  - İletişim seçeneklerini çeşitlendirmeyi,
  - Eğitimde destek teknoloji kullanımına önem vermeyi,
  - Anlatım biçimlerimizi çeşitlendirmeyi,
  - Soru sorma biçimlerimizi çeşitlendirmeyi,
  - Uygulama seçeneklerini arttırmayı,
  - İzleme ve değerlendirme biçimlerini çeşitlendirmeyi,
  - Kendimizin ve öğrencimizin bilgi edinme kaynaklarını çeşitlendirmeyi
  - İşbirliği ve ortak çalışma içinde olmayı,
- Öğrencinin;
  - özelliklerine ve ihtiyaçlarına uygun amaçlar belirlemeyi,
  - kendisini tanıması için fırsatlar sunmayı,
  - sorun çözme ve strateji geliştirme becerilerini desteklemeyi,
  - kendisini değerlendirme ve yansıtma becerilerini desteklemeyi göz önünde bulundurmamız yararlı olacaktır.

Örnek

Hem görme sorunu yaşayan hem de öğrenme güçlüğü (spesifik bir okuma güçlüğü) olan bir öğrenci okumayla ilgili becerilerde sorun yaşamaktadır. Evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda öğrencinin ihtiyacına göre kitaplardaki içeriğin anlaşılır hale getirilmesi ve program materyallerinin de bu öğrencinin ihtiyaçlarına uygun tasarlanmış olması önerilmektedir. Okulun basılı ve dijital ortamda ders kitapları tedarik etmesi ve metinlerin dijital metin boyutunun baskı için biçimlendirilebilir olması görme sorununun yarattığı olumsuz etkileri hafifletici olacaktır. Ayrıca, metinlerde bilişsel olarak anlamayı kolaylaştırıcı bir takım değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Örneğin bilinmeyen kelimeler için anlık erişim sağlanması gibi. Bu nedenle yeni kelimeleri anlamada evrensel tasarlanmış bir metin görsel ve bilişsel gereksinimlerin her ikisini birden karşılamaya yardım olacaktır.

Öğrencileriniz için öğretimin çeşitlendirilmesinde ne gibi tedbirler almanız gerektiğine ilişkin gözlemleriniz var mı?

Özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrenciniz için hangi alanlarda ve ne tür uyarlamalar ve düzenlemeler yapılması gerektiğini tespit ettiniz?

Bu proje Avrupa Birliği ve
Türkiye Cumhuriyeti tarafından
ortaklaşa finanse edilmektedir

"BİRLİKTE BAŞARIRIZ"

BÜTÜNLEŞTİRME
KAPSAMINDA
EĞİTİM
UYGULAMALARI
ÖĞRETMEN
KILAVUZ KİTABI

BÜTÜNLEŞTİRME

2

HAZİRAN 2013
ANKARA

CAPITA
INTERNATIONAL DEVELOPMENT

BÜTÜNLEŞTİRME

Bütünleştirme Nedir?

Neden Bütünleştirme?

Bütünleştirmenin İlkeleri

Bütünleştirme Kimleri Kapsar?

Bütünleştirmenin Yararları

Bütünleştirme Uygulamalarında
İyi Örnekler

Bütünleştirme Uygulamalarında
Görev ve Sorumluluklar

2

İÇİNDEKİLER

BÜTÜNLEŞTİRME

BÜTÜNLEŞTİRME NEDİR?

NEDEN BÜTÜNLEŞTİRME?

BÜTÜNLEŞTİRMENİN İLKELERİ

Okul Binaları

Sınıflar

BÜTÜNLEŞTİRME KİMLERİ KAPSAR?

BÜTÜNLEŞTİRMENİN YARARLARI

BÜTÜNLEŞTİRME UYGULMALARINDA İYİ ÖRNEKLER

BÜTÜNLEŞTİRME UYGULAMALARINDA GÖREV VE SORUMLULUKLAR

Okul Yönetimi

Öğretmenler

Aileler

Okul Rehberlik Servisi

Destek Personel

Okul Aile Birliği

Sivil Toplum Kuruluşları, Yerel Yönetimler ve İlgili Diğer Kurum ve Kuruluşlar

---

BÜTÜNLEŞTİRME

Bütünleştirme, aktif ve kesintisiz olarak adım adım ilerleyen; ihtiyaç, olanak ve fırsatların değişimi ve gelişiminden etkilenerek bu çerçevede sürekli genişleyerek yenilenen bir süreci ifade eden, dinamik bir kavramdır.

BÜTÜNLEŞTİRME NEDİR?

Bütünleştirme, her birey için bireysel farklılıkları ne olursa olsun, sosyal, kültürel, eğitimsel, yaşamsal aktivite ve fırsatlardan tüm toplum üyelerinin eşit düzeyde yararlanmasını öngören bir üst kavram olup, içerik olarak çok boyutlu ele alınması gerekmektedir.

Örneğin;

- Herkes için kabul görme, saygı ve hoşgörü,
- Toplum içinde bir bütünlük, fırsat eşitliği,
- İşbirliği,
- Farklılıkların daha fazla tanınması, farklılıkları anlamaya çalışma ve farklılıklara uyum sağlama, toleransın artması,
- Tüm alanlarda olanaklara kolayca ulaşılabilirlik, eğitime ve topluma daha fazla katılım,
- Herkes için rahat, güvenli sosyal çevreler,
- Tam katılımı kolaylaştırıcı, her şeyi kapsayıcı değişim ve değişiklikler,
- Her çocuğun bireysel özellikleri ve ihtiyaçlarını dikkate alan eğitim-öğretim planlaması, öğretim programları ve materyallerinin oluşturulması/uyarlanması, eğitim ortamlarının düzenlenmesi ve uygun eğitim ortamlarında eğitim olanaklarına erişimde toplumun tüm bireyleri ile eşit düzeyde erişim fırsatları sunulması gibi pek çok alan bütünleştirmenin kavramı içinde yer bulmaktadır.

Bütünleştirme, aktif ve kesintisiz olarak adım adım ilerleyen; ihtiyaç, olanak ve fırsatların değişimi ve gelişiminden etkilenerek bu çerçevede sürekli genişleyerek yenilenen bir süreci ifade eden, dinamik bir kavramdır.

NEDEN BÜTÜNLEŞTİRME?

Okula devam eden öğrencilerin bazı alanlarda öğrenmede güçlükler yaşamaları sık rastlanan bir durumdur. Bu öğrenciler özel gereksinimli ve/veya engelli ise bu sıklık daha da artabilmektedir. Söz konusu durumun en temel sebeplerinden birinin öğrencinin bireysel ihtiyaçlarını göz ardı eden öğretim yöntemlerinin uygulanması olduğu söylenebilir. Öğrenciden, eğitim performansı ve eğitsel ihtiyaçları ne olursa olsun standart bir öğretim yöntemi ile bireysel ihtiyaçlara göre herhangi bir esnekliği olmayan bir öğretim programına uyum sağlaması beklendiğinde sonuç ne yazık ki beklenenin çok altında kalmaktadır. Öğrencinin eğitim performansına ve bireysel ihtiyaçlarına dayalı farklılaştırılmış/çeşitlendirilmiş bir öğretimde bütün öğrencilerin öğrenme süreçlerine katılımı çok daha yüksek bir olasılıktır.

Özel gereksinimli ve/veya engelli olan bireylerin ayrıştırılmış ortamlar yerine bütünleştirilmiş eğitim ortamlarında eğitim ve öğretimlerine devam etmeleri,

toplumun daha geniş kesimleriyle kaynaşmalarını kolaylaştırmakta, toplumun bu bireylere yönelik olumsuz tutumlarının değişmesini sağlamakta ve dolayısıyla daha fazla sosyal bütünleşme imkânını da beraberinde getirmektedir.

Bütünleştirmeyi bir kavram olarak hayatımıza yerleştirmeye çalışırken sıklıkla kaynaştırma kavramı ile arasındaki fark merak edilmektedir.

Kaynaştırma eğitimi, özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrencilerin, bir örgün eğitim okulunda, okulun eğitsel uygulamaları değiştirilmeksizin eğitim alabildikleri bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Türkiye'deki sistemde, öğrencilerin eğitsel tanılama sonuçları "ağır, orta ve hafif düzeyde engelli" şeklinde sınıflandırılmaktadır. Engel seviyesi hafif olarak tanılanmış olan öğrencilerin okula devam edebilmeleri, okuldaki eğitsel uygulamalarda yalnızca çok küçük değişiklikler gerektirdiğinden bu öğrenciler kaynaştırma eğitimine alınabilmektedir.

Eğitimde bütünleştirme kavramı ise, okul uygulamalarının, orta ve ağır düzeyde engeli olan öğrencilerin de örgün eğitime devam edebilmelerini sağlayacak şekilde uyarlanması ve düzenlenmesini ifade etmektedir.

Temel amacımız öğrencimizi özel gereksiniminden ve/veya engelinden kaynaklı ayırtarak yerine yapacağımız düzenleme ve uyarlamalarla okula, sınıfa, topluma bütünleştirmek olmalıdır.

Örnek

Özel gereksinimi olan bir öğrenci sınıfınıza katılacaktır. Bu öğrenci için Bütünleştirme ilkelerine dikkat ederek davranışınızda;

- Özel gereksinimli öğrencinizin yaşadığı güçlüklerin anlaşılmasının yanı sıra güçlü yanlarının da açıklamasını yapar ve buna yönelik simülasyonları kullanırsınız (Görme engelinin dokunarak anlayabilme üstünlüğü, otistik bireyin odaklanabilme üstünlüğü gibi)
- Sınıfınızı düzenlerken özel gereksinimli öğrenciniz için yaptığınız bir değişikliğin diğer öğrenciniz için güçlük yaratmamasına dikkat edersiniz (tahtayı alta asmak uzun boylu öğrenci için güçlük yaşatacağından tahtayı alçalıp yükselebilen raylı bir sisteme asarsınız, az gören öğrenciyi öne aldığınızda boyu uzun ise arkasındaki öğrenciyi engelleyecektir o zaman sınıfı U şeklinde oturtursunuz.
- Öğrencinize ders sonunda zaman ayırıp bunun dışındaki zamanlarda boş kalmasına neden olmak yerine mevcut ders malzemelerini ona göre düzenleyerek ya da ders dışı zamanlarda yeni malzemeler hazırlayarak sınıfta tüm öğrencilerle aynı zamanda çalışmasını sağlarsınız.
- Her sabah günaydın demek gibi sınıf rutininiz varsa işitme engelli öğrencinizi bundan muaf tutmak yerine örneğin başı ve eli ile selam vermeyi öğretebilirsiniz.
- Özel gereksinimli ve/veya engeli olan öğrencinizi bazı derslerden muaf tutmak yerine uyarlamalarla derse katılımını sağlarsınız. (beden eğitimi dersinde tekerlekli sandalyedeki öğrencinize mendil kapmaca, masa tenisi v.b oynatmak, işitme engelli öğrencinize müzik dersinde müzik aletlerine veya zemine dokunarak ritmi hissetmesini sağlamak gibi.)

Bütünleştirmenin İlkeleri

- Öğrenciye yönelik düzenlemeler onu ayırtırmadan yapılmalı,
- Bütün çocuklara dönüşümlü olarak iyi olduğu yönünü ifade etme ve kullanma fırsatı verilmeli,
- Yapılan uyarlamalar tüm öğrencilerin ihtiyacına yönelik olmalı, bireysel farklılıkları dikkate alınarak yapılan uyarlamaların sadece belli bir öğrenci için değil Evrensel Tasarım İlkelerini dikkate alarak daha çok kişiye hitap etmesi sağlanmalı,
- Sistem içi ve sistemler arası işbirliği yapılmalı,
- Güncel teknoloji etkin bir şekilde kullanılmalı,
- Bütünleştirme sadece fiziksel bağlamda düşünülmemeli, bilişsel, sosyal, duyuşsal, eğitim uygulamaları bakımından da gerçekleştirilmelidir.

Bütünleştirme; belirtilen her durum için detaylı bir takım planlamaları da zorunlu kılmaktadır.

Okul bina ve çevre düzenlemelerinin (sınıflar, koridorlar, laboratuvarlar, atölyeler, merdivenler, tuvaletler, yatakhaneler, bahçe, vb) ulaşılabilirlikle ilgili kriterlere uygunluğu, eğitim öğretim sürecinde sınıf içi ve öğretimle ilgili düzenleme ve uyarlamalar nitelikli bir bütünleştirme uygulamaları kapsamında yapılması gerekenlerden bazılarıdır. Örneğin;

Okul Binaları

- Binaların içi ve dış duvarlarının, kapıların kesişen kenarlarının, mobilya ve eşyaların sivri uçlu olmaması, yuvarlak hatlı olması,
- Duvarların yüzeylerinin pürüzsüz olması, öğrencilerin çarpması durumunda zarar göreceklere girinti ve çıkıntılar olmaması,
- Tabelaların ışıklı, Braille kabartma yazılı ve/veya sesli olarak düzenlenmesi,
- Bölümlerin (atölyeler, laboratuvarlar vb.) adının yazılı ifadesi yanında resimli, şekilli, Braille kabartma yazılı tabelaların kullanılması
- Yerlerde kaymayı engelleyen bir zemin malzemesi kullanılması
- Tuvalet ve vb. yerlerde tutunma barları bulunması,
- Olması gereken her yerde rampaların bulunması,

Sınıflar

- Yazı tahtaları ve panolar yükseklik açısından ayarlanabilir şekilde olması,
- Sınıfların ısı, ışık, ses, havalandırma ve izolasyon açısından eğitim ve öğretimi olumsuz etkilemeyecek şekilde düzenlenmesi, (örneğin; öğrencinin gözüne direk girmeyecek, tahtada yansıma yapmayacak ışık kaynağı olma-

sı, doğal aydınlatma yollarının kullanılması, pencere alanının güneş ışığından yeterince yararlanmaya uygun olması, dikkat dağıtıcı, gürültü niteliğindeki ses ve diğer etkenlerin kontrol altına alınması, ... vb)

Örnek

Sınıf içinden kaynaklanan gürültüyü azaltmanın en etkili yolu sınıf kurallarının gürültüyü azaltmayı hedefleyen tedbirleri de içerecek şekilde düzenlenmesi, bu kurallara özenle uyulmasıdır.

Örnek

Şeker hastası bir öğrencinin sık sık tuvalete gitmesi gerekebileceğinden bu öğrencinin sınıfının tuvalete yakın bir yerde olması, yürüme problemi olan bir öğrencinin sınıfının eğer okulda asansör yoksa okulun giriş katında olması gerekir.

- Sınıfın öğrencinin ihtiyaçlarına cevap verecek bir yerde bulunması,
- Sınıf içindeki masa ve sıraların sabit olmaması, ihtiyaca göre yer değiştirmeye uygun olması,
- Tüm cihazların kullanılabilmesi için yeterli sayıda ve uygun yükseklikte priz olması,
- Sınıfların düzeni ve sınıf içinde kullanılan renklerin sade olması, öğretim sürecini olumsuz etkileyecek uyanların bulundurulmaması,

Örnek

Renkler çocukların fiziksel ve davranışsal durumunu etkileyebilmektedir. Dolayısıyla duvarlarda ve sınıf içi eşya ve araçlarda kullanılan renklerin özenle seçilmesi yararlı olacaktır. Renkler öğrenciye ve mekânların, araçların kullanım amaçlarına göre de değiştirilmelidir. Açık mavi ve açık yeşil ve sarının rahatlatıcı bir etkisi olduğu bilindiğinden kullanılacak renklerdir.

- Sınıfta öğrencilerin birbirlerini ve öğretmenlerini rahatça görebilecekleri şekilde (Örneğin, U veya yarım daire) oturmalarının sağlanması. Eğer bu oturma düzeni sağlanamıyorsa çocuğun öğretmenini rahatça görebileceği, konuşmasını rahatça takip edebileceği bir yere yerleştirilmesi.
- Bireysel çalışma ortamlarının düzenlenmesine dikkat edilmesi.
- Eğitim öğretime hizmet edecek uygun araç gereçlerin düzenlenmesi.

Örnek

Ders konularının işleyişine uygun olarak işitsel ve görsel ortam düzenlenmesi, üç boyutlu modeller, televizyon vb. araç gereçlerden yararlanılması.

“Engelsiz Okul Modeli” bütünleştirme için kilit bir model olup, eğitimde etkin bütünleştirme için belli aralıklarla çocuğun gelişimi, fiziksel ortam, eğitim uygulamaları, eğitim öğretim yöntem ve materyalleri vb. bileşenlerin değerlendirilerek gerekli değişiklik ve düzenlemeleri yapan, kendini değerlendirip yenileyen ve sürekliliği olan bir sistemi tanımlamaktadır.

Bütünleştirme, çocuğun özel gereksinimi ve/veya engeli olsun veya olmasın, sosyal, kültürel, eğitimsel, yaşamsal aktivite ve fırsatlara tüm toplum üyeleri ile eşit düzeyde erişimde güçlük yaşayan bütün çocukları kapsar.

BÜTÜNLEŞTİRME KİMLERİ KAPSAR?

Bütünleştirme, çocuğun özel gereksinimi ve/veya engeli olsun veya olmasın, sosyal, kültürel, eğitimsel, yaşamsal aktivite ve fırsatlara tüm toplum üyeleri ile eşit düzeyde erişimde güçlük yaşayan bütün çocukları kapsar.

Söz konusu bireyler belirli bir gereksinimine ve/veya engele ilişkin tanı almış olanlar (işitme, görme, zihinsel engelliler vb.) ile tüm gelişim alanları açısından dezavantajlı grupları da kapsamaktadır (örneğin, ihmal ve istismar riski taşıyan, eğitim fırsatlarına erişimde dezavantajlı bölgelerde yaşayan, düşük sosyo-ekonomik düzey, suça itilmiş/suç işleme riski altındaki bireyler, sokakta yaşayan çocuklar, çocuk işçiler vb.).

BÜTÜNLEŞTİRMENİN YARARLARI

Özel gereksinimli ve/veya engeli olan çocuklar açısından

- Kendine güvenir.
- Cesareti artar.
- Sorumluluk alma bilinci değişir.
- Sosyal uyum ve akademik başarısı artar.
- Olumsuz tutum ve davranışları azalırken olumlu tutum ve davranışları artar.
- Topluma kabulü artar.
- Etkin sosyal iletişim, etkin katılım, işbirliği ve toplumsal yaşam ve uyum becerileri kazanırlar.
- Farklı özellikleri olan bireyleri tanıma olanakları artar.
- Ortak yaşam alanlarında birlikte yaşamayı öğrenirler

Normal gelişim gösteren akranlar açısından

Özel gereksinimi ve/veya engeli olan akranlarına karşı;

- Ön yargıları azalır.
- Hoşgörü gösterirler.
- İhtiyacı olanlara yardımcı olurlar.
- Ortak yaşam alanlarında birlikte yaşamayı öğrenirler
- Farklı özellikleri olan bireyleri tanıma olanakları artar.
- Koşulsuz kabule uygun davranış gösterirler.

Öğretmenler açısından

- Özel gereksinimi olan ve/veya engeli olan çocuklara ve ailelerine nasıl yaklaşacağını bilir, işbirliği yapar, ailelerin eğitime etkin katılımı için gerekli düzenlemeleri yapar.
- Sınıf ortamını ve öğretim programını sınıftaki çocukların gereksinimine göre düzenler, uygular, değerlendirir ve gerekli güncellemeleri yapar.
- Sürekli mesleki gelişim için gerekli girişimlerde bulunur, eğitim alır, sınıfında araştırmaya dayalı uygulamalara yer verir, araştırma yapar, uygular, sonuçlarını değerlendirir.

Tüm aileler açısından

- Eğitime aktif olarak katılırlar.
- Çocuklarına nasıl yardımcı olacakları konusunda yeni yöntemler öğrenirler.
- Diğer ailelerle iletişime geçerek deneyimlerini, bilgilerini paylaşma olanağı bulurlar.
- Yasal hak ve sorumluluklarını öğrenirler.

Okulunuzda ve/veya sınıfınızda sınıfla veya öğrenme süreciyle tam olarak bütünleşmiş olduğu gözlenen bir çocuğu düşünün.

- *Bunun nedeni sizce ne olabilir?*
- *Bu durumun değişmesi için ne yapabilirsiniz?*

Öğretmen açısından baktığımızda, sınıfta farklı öğrenme düzeyinde olan öğrencilerin varlığı, öğretmenin sınıf içinde de yeni düzenlemelere yer vermesini gerektirir. Bu düzenlemeler sınıf içinde öğretme yöntem ve tekniklerinin farklılaştırılmasına katkıda bulunacaktır. Aynı zamanda bütün öğrencilere fayda sağlamanın yanı sıra öğretmenin mesleki gelişimini ve tatminini de arttıracaktır.

Örnek

Bir öğretmen sınıfında özel gereksinimli ve/veya engeli olan, sınıf içi kurallara uymada güçlük yaşayan ve davranış bozukluğu sergileyen öğrencin, diskalküli (rakamları tanıma ve sıralama konusunda zorluk çeken), hiperaktivite ve dikkat eksikliği problemi olan öğrenciler, içe dönük vb) çocuklar olduğunu gözlemlemiştir.

Bu kapsamda aşağıdaki etkinlik planlamıştır.

ETKİNLİK ADI: Var mısın Yok musun? (Öğretmen o dönem çok gündemde olan “var mısın yok musun” yarışma programından esinlenerek yarışmanın basitleştirilmiş bir şeklini sınıfında uygulamaya karar vermiştir.)

YÖNTEM VE UYGULAMA: Öğretmen 9 adet kutuyu farklı renklerdeki kâğıtlarla kaplamış, öğrencilere göstermeden kutuların içlerine 1-9 arasındaki rakamları karışık bir şekilde yerleştirmiştir. Öğretmen öncelikle oyunun kurallarını öğrencilerine açıklamıştır. Daha sonra; Bir öğrenci yarışmacı olarak seçilmiş, diğer dokuz öğrenci kutuları tutmakla görevlendirilmiştir. Bir öğrenci de sunucu seçilmiştir.

Sunucu yarışmacıya hangi kutuyu açtırmak istediğini sorar; yarışmacı istediği renk kutuları açtırarak en büyük rakamı bulmaya çalışır. Yarışmacının 3 kutu açtırma hakkı vardır. Sunucu yarışma sırasında seyircilerle etkileşime geçerek onların da fikirlerini alır. Yarışmacı oyunu tamamladıktan sonra en büyük rakamı bulsun ya da bulmasın alkışlanır. Daha sonra bütün kutular açılır. Rakamlar küçükten büyüğe doğru seslendirilerek sıralanır. Oyun tüm istekli öğrencilerin katılımını tamamlanıncaya kadar devam eder.

SONUÇ: Etkinlik diskalküli, hiperaktivite ve dikkat eksikliği problemi olan, içe dönük, sınıf içi kurallara uymada güçlük yaşayan veya davranış bozukluğu sergileyen çocuklar için rakamları tanıma, tanımlama, sıralama, etkin sosyal iletişim, etkinliğe aktif katılım imkanı sağlamıştır.

Etkili bir bütünleştirme uygulamasında pek çok kişinin bir arada çalışmasını gerektiren ekip çalışması büyük önem taşımaktadır.

- Diğer çocuklar,
- Sınıf öğretmeni,
- Branş öğretmenleri,
- Rehber öğretmen,

- Destek öğretmeni,
- Okul yönetimi,
- Okul personeli,
- Tüm Aileler,

Aynı zamanda, pek çok kurumun bir arada çalışmasını da gerektirmektedir.

- Rehberlik ve Araştırma Merkezleri,
- Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri
- İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri,
- Sivil toplum kuruluşları,
- İlgili Bakanlıklar (Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı)
- Yerel Yönetimler,
- İlgili resmi kurumlar,

Söz konusu kişi, kurum ve kuruluşların etkili bir bütünleştirme uygulamasını gerçekleştirebilmeleri için görev ve sorumluluklarını aktif olarak yerine getirmeleri önemlidir.

Bütünleştirme bir süreçtir...

Bütünleştirmede süreç, aile, okul ve çevre tarafından sürekli desteklenmeli ve geliştirilmelidir.

BÜTÜNLEŞTİRME UYGULMALARINDA İYİ ÖRNEKLER

Bütünleştirme uygulaması ile ilgili ülkemizde geliştirilmeye açık birtakım çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan örnekler verelim:

Örnek

Ankara Yenimahalle Batıkent Anaokulu ve Altındağ Doğan Çağlar Ortopedik Engelliler İlkokulu bir araya gelerek bu çalışmayı gerçekleştirmiştir. Çalışma 29/04/2013 tarihinde Doğan Çağlar Ortopedik Engelliler İlkokulunda iki gruptan 10'ar öğrencinin mutfak ve sanat etkinliği yapmak üzere bir araya gelmesiyle gerçekleştirilmiştir. Etkinlik gerçekleştirilmeden önceki süreçte Batıkent Anaokulu öğrencilerinin simülasyon çalışmalarıyla empati kurmaları sağlanmış, engellilik durumları ve nasıl davranmaları gerektiği konusunda bilgilendirilmişlerdir. İki grup öğrenci bir araya geldiklerinde bir işi birlikte yapabilme becerisini geliştirmişler ve faaliyet dışında da kişisel paylaşımlarda bulunmuşlardır. Mart 2013 tarihinde başlayan bu etkinlikler halen devam etmektedir.

Örnek

Ankara'nın Yenimahalle İlçesinde Milli Eğitim Vakfı Erken Çocukluk Eğitim Merkezi Anaokulu ve Gökkuşluğu İlköğretim Okulu'nda bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Özel eğitime gereksinimi olan ve davranış problemleri yaşayan iki çocuk için akran desteği ile çalışma başlatılmıştır. Çalışma başında gönüllü 10 çocuk seçilmiş ve çalışma detayları çocuklara anlatılmıştır.

Çalışma, okul rehber öğretmenleri tarafından yürütülmüş ve özel eğitim öğretmeninden de destek alınmıştır. Bir eğitim-öğretim dönemi boyunca her hafta bir ders saati 10 gönüllü öğrenci ve iki özel gereksinimli öğrenciyle etkileşim grubu kurulmuş, "kurallı oyun oynama" çalışması yapılmış, bütün süreç kayıt altına alınmıştır. Sınıf-içi gözlem raporlarına göre özel gereksinimli çocukların çalışma öncesinde gösterdikleri olumsuz davranışlarda çalışma sonrası azalma olduğu tespit edilmiştir. Bu çocukların özel eğitim destek hizmet personelinin grup çalışması sayesinde diğer çocuklar tarafından daha kolay kabul gördükleri ve sınıf içinde etkili bir öğretim sürecinin oluştuğu gözlemlenmiştir.

Örnek

Ankara-Çankaya Ulubatlı Hasan İlkokulunda bütünleştirmeyi desteklemek için aşağıdaki etkinlikler gerçekleştirilmektedir:

- Mavi kapak toplama projesi dâhilinde iki adet tekerlekli sandalye temini sağlanmıştır.
- Atık pil toplama kampanyası kapsamında çevreye duyarlılık bilincinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır.
- Atık kâğıt ve kitap toplama kampanyası ile toplanan iki kamyon atık kâğıt, geri dönüşüme yollanarak elde edilen gelir engelsiz okul projesinde kullanılmıştır.
- Okulumuz bünyesindeki anasınıfı öğrencilerin bütünleştirme kavramıyla erken yaşta tanışmalarını sağlamak amacıyla özel gereksinimli ve/veya engeli olan öğrencilerle anasınıfı öğrencileri arasında eğlence, yemek, birlikte piknik faaliyetleri düzenlenmiştir. Okul yönetiminin de katılımı ile bütünleştirme öğrencileri bulunan sınıfların velileri ve öğrencileri ile okul dışında aylık yemekli toplantılar düzenlenmektedir.
- Destek eğitimi odasının kullanımında bütünleştirme eğitimi kapsamında eğitim alan öğrenciler dışındakilerin de girmesi, bilgi edinmesi, uygulama yapması sağlanmaktadır.
- Özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrencisi olan ve olmayan sınıflar bir araya getirilerek drama çalışmaları planlanmakta, tüm öğrencilerin bu etkinliklere katılımı sağlanarak sınıf ortamında kabul sürecinin artırılmasına yönelik faaliyetler sürdürülmektedir.
- Kız ve erkek öğrenciler için ayrı engelli tuvaletleri yapılmamış okul tuvaletleri içinde düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.
- Okul genelinde her eğitim öğretim yılı başında her öğrenciye; öğrenci hakları ve sorumlulukları, engelli hakları hakkında bilgilendirme çalışmaları panolara asarak ve broşür dağıtarak yapılmaktadır.
- Bütünleştirme hizmetlerinden en üst düzeyde fayda sağlamak amacıyla okulumuz bünyesindeki özel eğitim hizmetleri kurulu her ay yaptığı toplantılarla yukarıda belirtilen çalışmaların izleme ve değerlendirmesini gerçekleştirmektedir.
- "Geziyorum-Öğreniyorum" projesi kapsamında okulumuz öğrencileri için karma gruplar halinde gezi etkinlikleri düzenlenerek, yaparak - yaşayarak öğrenmeleri sağlanmaktadır.

Bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamalarının gerçekleştiği okullardaki öğretmenler, öğretim sürecinin daha geniş yelpazede öğrencileri kapsayacak şekilde uyarlamalar yapabilirler.

Örnek

İlkokul 1. Sınıf öğrencisi okulun bahçesine bile girmek istememektedir. Sınıf öğretmenin denediği tüm teknikler (sorumluluk verme, kademeli uzaklaştırma, olumlu davranışı ödüllendirme, olumsuz davranışı görmezden gelme vb.) sonuç vermemiştir. Daha sonra öğretmen rehberlik servisi ile işbirliğine girmiş, öğretmen ile birlikte aile profili irdelenmiş ev ziyareti planlanmış ve ziyaret gerçekleştirilmiştir (öğrencinin odası gezilip, oyuncaklarıyla oyunlar oynanıp, birlikte yemek yenmiş vb. vakit geçirilmiştir). Bu ziyaretin sonucunda öğrenci sınıf öğretmenine ve okul rehber öğretmenine yakınlık hissedip yabancılık hissinden kurtulmuş güven oluşturmuştur. Ertesi gün öğrenci okula beklenen düzeyde uyum sağlamış sorun çıkarmadan gönüllülikle sınıfa girip derse katılmıştır. Öğrenci ile daha sonra okula uyum konusunda herhangi bir sorun yaşanmamıştır. Bu ev ziyaretinin özelliği öğrencinin kişisel eşyalarının onun ortamında onun izniyle yaşamına dahil olarak paylaşılmış olmasıdır.

Okula uyum sağlamada güçlük çeken çocukların okulla bütünleştirilmesi için yaptığınız uygulamalar konusunda kendi okullarınızdan verebileceğiniz örnekler mevcut mu?

BÜTÜNLEŞTİRME UYGULAMALARINDA GÖREV VE SORUMLULUKLAR

Bütünleştirme uygulamalarının kurumlarımızda hayata geçirilebilmesi için kuşkusuz tüm paydaşların (okul yönetimi, öğretmenler, aileler, okul rehberlik hizmetleri birimi, okul çalışanları, okul aile birliği, sivil toplum kuruluşları, belediyeler, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri vb.) görev ve sorumlulukları bulunmaktadır.

Okul Yönetimi

- Her çocuğa en uygun eğitimi vermek konusunda okulun tam kararlılıkla faaliyet göstermesini sağlar.
- Okula kayıt sürecinde ve sonrasında özel gereksinimli ve/veya engeli olan çocuklarla ilgili öğrenme ortamlarının düzenlenmesinde etkin rol oynar.
- Çocukların öğrenme-öğretme süreçlerinde ihtiyaç duyabilecekleri destek eğitim personelinin ve materyallerin temin edilmesinin sağlanması için girişimlerde bulunur.
- BEP'i yönetir, öğrenme ve öğretme süreçlerini takip eder.
- Bütünleştirme konusunda ailelerin bilgilendirilmesi sürecini yönetir.
- Paydaşlar arası işbirliğini sağlar.

Bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamalarının gerçekleştiği okullardaki öğretmenler, öğretim sürecinin daha geniş yelpazede öğrencileri kapsayacak şekilde uyarlamalar yapabilirler.

- Hizmet-içi eğitime ihtiyacı olan personeli yönlendirir.
- Özel eğitim hizmetleriyle ilgili mevzuatı ve sorumluluklarını bilir.

Öğretmenler

- Çocuğun eğitsel ve sosyal gelişimini izler ve değerlendirir.
- İhtiyacı olan çocukların; RAM, sağlık kurumları, spor kulüpleri, sosyal, kültürel ve sanatsal etkinliklere yönlendirilebilmesi için okul yönetimi ile görüşür.
- Özel gereksinimli ve/veya engeli olan çocuklar için; okul yönetimi, rehberlik servisi, çocuğun ailesi ve destek personel ile işbirliği yaparak öğrenme ve öğretim süreçlerini planlar.
- Öğrencinin ihtiyacına uyum sağlamak için çeşitli öğretim yöntemleri uygular.
- Okuldaki destek personel ile işbirliği içinde bulunur. Bu süreçte aile ile periyodik toplantılar düzenler.
- Eğitim süreci içerisinde çocuğun gelişimini düzenli olarak gözlemler ve değerlendirir. Gerekli uyarlamaları yapar.
- Özel eğitim hizmetleriyle ilgili mevzuatı ve sorumluluklarını bilir.

Aileler

- Aile yasal hak ve sorumluluklarının neler olduğunu bilir.
- Eğitim öğretim sürecinde öğretmenle işbirliği yaparak aktif katılım sağlar.
- Akran velileri ile iletişim ve işbirliği içinde olur.
- Aileler çocuklarının eğitimi hakkında karar verme sürecine dahil olur.
- Öğrencinin eğitim planlama sürecine aile etkin katılım sağlar.

Örnek

Okulda öğrenci velisinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) geliştirme ve uygulama sürecinde; ailenin öğrencinin ihtiyaçları, becerileri, yeterlilikleri, sevdiği ve sevmedikleri, nasıl öğrendiği gibi konularda fikirlerini içeren bir öneri listesini okula iletmesiyle ailenin beklentileri öğrenilmiştir. Hedefler oluşturulurken ailenin katkısı sağlanmış ve daha sonraki süreçte öğretmenler ile veli sürekli iletişim içerisinde olmuştur.

Okul Rehberlik Servisi

- Sınıf öğretmeni ile işbirliği yapar.
- Aile ile işbirliği içinde bulunur.
- Destek personeli ile işbirliği yapar.
- BEP birimine destek verir.
- Aile eğitimlerini bütünleştirme uygulamalarını destekler yapıda planlar.
- Okul rehberlik servisi; Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM), Hastaneler, Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile işbirliği yapar.
- Özel eğitim hizmetleriyle ilgili mevzuatı ve sorumluluklarını bilir.

Okul yönetiminin bütünleştirme uygulamalarını destekleyici bir tutum içinde olması sürecin etkililiğini etkileyen en önemli faktörlerdendir.

Okul yönetiminin bütünleştirme uygulamalarını destekleyici bir tutum içinde olması sürecin etkililiğini etkileyen en önemli faktörlerdendir.

Destek Personel

- Çocuğun ihtiyacına göre hazırlanan planı uygular ve öğretmenle işbirliği içinde çalışır.
- BEP uygulaması konusunda destek olacağı ve işbirliği sağlayacağı konuların netleştirir.
- Özel eğitim hizmetleriyle ilgili mevzuatı ve sorumluluklarını bilir.

Okul Aile Birliği

- Okulda gerekli fiziksel düzenlemeler için malzeme temini yapar.
- Toplumda farkındalığın arttırılması için düzenlenen eğitim, gezi, gösteri vb. etkinliklerde okula destek sunar.
- Özel eğitim hizmetleriyle ilgili mevzuatı ve sorumluluklarını bilir.

Okul Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri

- Öğrencinin devam ettiği okul ile işbirliği yapar.
- Öğrencinin sınıf öğretmeni ile işbirliği yapar.
- Aile ile işbirliği içinde bulunur.
- Destek personeli ile işbirliği yapar.
- BEP birimine destek verir.
- Özel eğitim hizmetleriyle ilgili mevzuatı ve sorumluluklarını bilir.

Sivil Toplum Kuruluşları, Belediyeler ve İlgili Kurum ve Kuruluşlar

- Toplumsal yaşam, sosyalleşme sürecinde öğrencilere gerekli ortamın sağlanması için okula destek sunar.
- Okulda gerekli fiziksel düzenlemeler için malzeme temini yapar.
- Toplumda farkındalığın artırılması için düzenlenen eğitim, gezi, gösteri vb. etkinliklerde okula destek sunar.
- Özel eğitim hizmetleriyle ilgili mevzuatı ve sorumluluklarını bilir.

- *Sizce okulunuzda bütünleştirici bir ortam oluşturabilmek için ne tür düzenlemeler ve uyarlamalar yapılmalıdır?*
- *Bu düzenleme ve uyarlamaları önceliğine göre hayata geçirirken nasıl bir planlama yapabilirsiniz?*
- *Bu planlamaları hayata geçirebilmek için ulusal düzeyde, yerel düzeyde, okul düzeyinde ne tür desteğe ihtiyacınız olacağını düşünüyorsunuz?*

Bütünleştirme kapsamında okul ve sınıf içindeki uyarlama ve düzenlemelerinizi planlarken Engelsiz Okul Modeli Standartları ve Performans Göstergeleri Kılavuzundan yararlanabilirsiniz.

Bu proje Avrupa Birliği ve
Türkiye Cumhuriyeti tarafından
ortaklaşa finanse edilmektedir

“BİRLİKTE BAŞARIRIZ”

BÜTÜNLEŞTİRME
KAPSAMINDA
EĞİTİM
UYGULAMALARI
ÖĞRETMEN
KILAVUZ KİTABI

TUTUMLAR

3

HAZİRAN 2013
ANKARA

CAPITA
INTERNATIONAL DEVELOPMENT

TUTUMLAR

Tutumlar ve Beklentiler

Bütünleştirmeye Yönelik Tutumlar

3

İÇİNDEKİLER

TUTUMLAR

TUTUMLAR VE BEKLENTİLER

BÜTÜNLEŞTİRMEYE YÖNELİK TUTUMLAR

Ailenin Tutumu

Sınıf Öğretmeninin Tutumu

Diğer Öğrencilerin Tutumu

Diğer Ailelerin Tutumu

Okul Yönetiminin Tutumu

Okul Personelinin Tutumu

TUTUMLAR

Başarı ya da başarısızlık beklenti düzeyinden etkilenir; öğretmenler öğrencilerinin başarılarını arttırabilmek için motive edici beklentiler içinde olmalıdır.

TUTUM VE BEKLENTİLER

Tutum; kişinin olaylar, olgular ve nesnelere hakkındaki duygu, düşünce ve davranışdır. Tutumlar sosyal ilişkilerde önemli bir etkidir; çünkü sosyal kabulü belirler. Örneğin, bütünleştirmeye yönelik olumsuz duygu ve düşünceye sahip bir öğretmenin sınıfındaki özel gereksinimli ve/veya engelli öğrenciyi kabullenmesi ve ona karşı olumlu davranış sergilemesini bekleyemeyiz. Çünkü davranışlar, duygu ve düşünce yapımızdan etkilenir. Bütünleştirme uygulamasının fayda sağlamayacağını düşünen öğretmen bu uygulamaya yönelik olarak sınıfında fiziki açıdan ve öğretim yöntemleri açısından uyarlamalar yapma eğiliminde olmayabilir. Bu tutum, bütünleştirme uygulamasının olumlu getirilerine ket vurmuş olur.

Önyargılarımız tutumlarımızı, tutumlarımız da davranışlarımızı etkiler. Hepimizin birtakım olumsuz önyargıları vardır. Bunları davranışa dönüştürdüğümüzde olumsuz sonuçlarla karşılaşırız. Örneğin; öğretmen başaracağına inanmadığı öğrenciyi “Sen başaramazsın” gibi cümleler sarf ettiğinde öğrenci bundan etkilenir, başaramayacağına inanır ve başarısız olma olasılığı artar.

Şimdi düşünelim ve kendimize şöyle bir soru soralım;

- *Öğretmen olarak olumsuz ön yargılarımızın ne kadar farkındayız?*
- *Olumsuz ön yargılarımızı davranışa dönüştürüyor muyuz?*

Beklenti, bireyden belli koşullar, durumlar ve olanaklar sağlandığında göstermesini beklediğimiz davranışlardır. Örneğin, öğretmenin özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrenciyi, ihtiyaç duyduğu konu ile ilgili (Türkçe, Matematik, öz bakım becerileri... vb.) öğrencinin yeterliliği ölçüsünde en üst düzeyde başarabileceği becerileri belirlemesi ve bunun için çaba sarf etmesini bu davranışlara örnek olarak verebiliriz.

Bununla birlikte; beklenti ve başarı arasında paralel bir ilişki vardır. Başarı ya da başarısızlık beklenti düzeyinden etkilenir; öğretmenin öğrenciden beklentisi öğrencinin güçlü yanları doğrultusunda gerçekçe bir şekilde arttıkça öğrenci bunu fark eder ve öğrencinin motivasyonu, bununla bağlantılı olarak da başarısı artar.

Önemli bir husus da; öğretmenin öğrenciler hakkında gerçekçi beklentilerinin olmasıdır. Bunu yaparken de öğretmenin öğrencinin güçlü ve zayıf yönlerini iyi bilmesi gerekir. Aksi takdirde çocuğun başarı durumu öğretmenin beklenti düzeyine göre şekillenir.

“İstemek, bireyi farklılıklarıyla kabullenmek her şeyin başlangıcıdır”

Örneğin, bir sınıfta zihinsel yetersizliği olan bir öğrenci için sınıf öğretmeni: ‘Bu çocuk hakkında zihinsel engelli, bu sınıfta olmaması gerekir, akademik beceri kazanamaz’ şeklinde düşünüyor ve öğrenciyi sınıfın arka sıralarına oturtuyor, sınıf içinde hiçbir etkinliğe katılmasına fırsat vermiyor ve hiçbir öğretimsel düzenleme de yapmıyor. Öğretmenin öğrenci ile ilgili olumsuz tutumlarını başkalarıyla paylaşması, öğrencinin, ailesinin ve arkadaşlarının olumsuz yönde etkilenmesine neden oluyor. Öğrenci sadece sınıfa geliyor ve o gün ne isterse onu yapıyor. Bu örnekte eğitim-öğretim süreci sonunda çocukta istenilen düzeyde davranış değişikliği olması beklenemez.

Aynı okulda yine zihinsel yetersizliği olan diğer bir öğrenciyeye eğitim veren başka bir öğretmen, çocuğu izleyerek ve dosyasını inceleyerek öğrencinin yetersizliği konusunda araştırma yapıyor. “Neler yapabilirim?” sorusunu kendine soruyor. Okulun programını inceleyip, gerekli düzenlemeleri yaparak, hazırlamış olduğu Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) uygulaması ile öğrenciyi sınıf içi etkinliklere katılması için destekliyor. Bu örnekte ise öğrencinin eğitim öğretim sürecinde istenilen düzeyde davranış değişikliği göstermesi beklenebilir.

Bu örnek birinci öğretmenin tutum, beklenti ve davranışlarının öğrenciyi olumsuz etkilediğini, ikinci öğretmenin ise çocuğu olumlu etkilediğini göstermektedir.

Öğretmenin beklentisi yalnızca bireylerin eğitim yaşantısına ilişkin beklentisiyle sınırlanabilir. Öğretmenler aynı zamanda öğrenciler hakkında yargıda bulunabilirler. Bu konuyla ilgili deneysel bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Deneyde bir öğretmene bir öğrenci grubu verilmiş ve öğrencilerin yüksek yetenekli “A” grubu olduğu söylenmiştir. Aslında grup, yüksek yetenekli olmayan normal düzeyde öğrencilerden oluşan “C” grubudur. Yıl sonunda bu öğrencilerin pek çoğu üst düzey performans sergiler hale gelmiştir. Bu başarının nedeni, öğretmenin gruptan beklentisinin yüksek olmasıdır.

BÜTÜNLEŞTİRMEYE YÖNELİK TUTUMLAR

Okulda herkes bütünleştirmeye ilgili olumlu duygular beslediği sürece bütünleştirmenin başarılı olma olasılığı artacaktır. Olumlu tutum yalnızca öğretmenler tarafından değil, diğer öğrenciler, ebeveynler ve okul personeli tarafından da gösterilmelidir.

Okul yönetiminin bütünleştirme uygulamalarını destekleyici bir tutum içinde olması sürecin etkililiğini artıran en önemli faktörlerdendir.

Sınıf ve okul ortamında öğretmenleri ve arkadaşları tarafından kabul gören öğrencinin sosyal uyumu ve akademik başarısı artacaktır.

Sınıflar sosyal ve psikolojik öğrenme ortamlarıdır. Sınıflarda ilgi, yetenek ve bireysel farklılıkları olan çocuklar bulunur. Eğitim ve öğretim sürecinde öğretmenin bu bireysel farklılıkları ve öğrenme ihtiyaçlarını göz önünde bulundurması gereklidir.

AİLENİN TUTUMU

Özel gereksinimli çocuğu olan aileler, çocuklarının eğitim süreçlerine dâhil olmalıdırlar. Çocuklarının güçlü yanlarını, ihtiyaçlarını ve önceliklerini bilmeleri onların çocuklarıyla ilgili gerçekçi beklentilere sahip olmalarını sağlayacaktır. Eğitimin devamlılığı açısından çocuklarını desteklemek adına neler yapmaları gerektiğini bilmeleri ise çocuklarının ilerlemesine katkıda bulunacaktır. Olumlu tutum içinde olmaları ise hem çocuklarına olumlu bir şekilde yansiyacak hem de okul ile gereken işbirliğini yapmalarını kolaylaştıracaktır.

SINIF ÖĞRETMENİNİN TUTUMU

Sınıflar sosyal ve psikolojik öğrenme ortamlarıdır. Sınıflarda ilgi, yetenek ve bireysel farklılıkları olan çocuklar bulunur. Öğretmenin bu bireysel farklılıkları ve öğrenme ihtiyaçlarını göz önünde bulundurması beklentilerini gerçekçi düzeyde tutabilir.

Örneğin; bir sınıfta uzağı göremeyen bir çocuğun tahtayı rahat görebileceği bir yere oturtulması, ışıktan olumsuz etkileniyorsa parlak ışıktan rahatsız olmayacağı duvar kenarına oturtulması, büyük puntolu ve kısa cümleli metinler kullanılması, işitsel metotların kullanılması, konu anlatımında görsel detaylara ağırlık verilmesi çocuğun bu yetersizliğinin sağaltımına olanak sağlayacaktır.

Yapılan araştırmalar, sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki özel gereksinimi olan çocuklarla ilgili farklı görüşlerinin olduğunu göstermiştir. Pek çok araştırma sınıf öğretmenlerinin, sınıflarındaki özellikle de zihinsel yetersizliği olan çocuklara olumsuz tepki gösterdiklerini, ancak zihinsel yetersizliği olan çocuklarla daha fazla zaman geçirdikten sonra meydana gelen gelişmeleri, akranlarının onları kabullenişlerini ve pek çok alanda diğer akranlarından çok da farklı olmadıklarını gördükçe daha olumlu bir bakış açısına sahip olduklarını göstermiştir.

Öğretmenlerin özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrencilere yönelik tutumlarını;

- Öğretmenin yaşı,
- Tecrübesi,
- Sınıfın düzeyi,
- Özel gereksinimli çocuğun yetersizlik türü,
- Yetersizliğin derecesi
- Öğrencinin ailesinin işbirliği
- Öğretmenin okul yönetiminden, personelinden ve ailelerden almış olduğu destek miktarı etkilemektedir.

Aşağıda belirtilen çalışmalar öğretmene bu konuda yardımcı olacaktır:

- Öğretmen öğrenciyle ilgili doğru bilgilere ulaşır (Aile ile görüşerek öğrencinin hikâyesini öğrenme, varsa doktorundan, rehberlik araştırma merkezinden, rehber öğretmenden bilgi alma).
- Öğrencinin özel gereksinimi/engeli ile ilgili bilgi edinir.

- Öğrencinin güçlü ve zayıf olduğu alanları belirler.
- Öğretmen öğrenci ile ilgili gerçekçi beklentiler oluşturur.
- Bu bilgiler doğrultusunda öğretim sürecini planlar, gerekli düzenlemeleri yapar. (sınıf düzenlemesi, materyal hazırlanması, yöntem ve teknik belirleme vs.)
- Öğrencinin öğrenme sürecine aktif katılmalarını sağlar.
- Öğretmen sınıftaki diğer öğrencileri, sınıfa yetersizliği olan bir öğrencinin katılacağı fikrine hazırlar.

DİĞER ÖĞRENCİLERİN TUTUMU

- Diğer sınıf öğrenciler ile toplantılar düzenlenebilir.
- Özel gereksinimli öğrenci ve özellikleri konusunda kişi ve birimler bilgilendirilebilir.
- Sınıfa konuk konuşmacı davet edilerek deneyimlerini anlatması sağlanabilir. (Örneğin: Otizm, işitme, görme yetersizliği bulunan birey)

Bunun için yapılabilecek etkinliklere aşağıdaki birkaç örneği verebiliriz.

Örnek

Zihinsel engelli bireylerin el göz koordinasyonu kurmada yaşadığı güçlüklerin anlaşılması etkinliği:

Duvara yerleştirdiğiniz bir aynanın önüne ayna ile birleşecek şekilde bir masa yerleştirin. Masanın önüne koyduğunuz sandalyeye bir öğrencinizi oturtun. Boş bir kâğıdı paravan haline getirerek öğrencinin kendi elini sadece aynadan görebilmesini sağlayın. Eline aynadan bakarak ipe boncuk dizmesini isteyin. Yaşadığı güçlükleri paylaşın.

Örnek

Zihinsel engelli bireylerin okurken yaşadığı güçlüklerin anlaşılması etkinliği: Öğrencilerinizin eline birer hikâye kitabı verin. Kitabı ters tutmalarını ve tersten okumalarını isteyin sonra düz çevirerek tekrar okumalarını isteyin aralarındaki farkı tartışın.

Örnek

Serebral Palsi'li (CP, Beyin felcine bağlı kas kontrol güçlüğü) çocukların yazarken karşılaştıkları güçlüklerin anlaşılması etkinlikleri; Parmaksız bir fırın eldivenini öğrencinin eline takmasını sağlayın. Diğer elini pantolonunun cebine koymasını ya da arkaya sıkıştırmasını sağlayın. Masaya koyduğunuz kâğıda kurşun kalemle adını, soyadını, adresini yazmasını isteyin daha sonra aynı işlemi masaya yapıştırdığınız bir kağıt ve tahta kalem ile yapmasını isteyin. Karşılaşılan güçlükleri değerlendirin.

Bu etkinlik aynı zamanda öğretmenin yaptığı materyal uyarlamalarının etkisinin görülmesi açısından da etkilidir.

Örnek

Ortopedik engelli bireyin yürürken yaşadığı güçlüklerin anlaşılması etkinliği; Öğrencilerinizin bacaklarının arka kısmına diz hizasında 50cm uzunluğunda bir cetvel bağlayın. Öğrencinizden cetveli kırmadan yürümesini, koşmasını, yerden bir şey almasını, merdiven çıkmasını isteyin. Karşılaştığı güçlükleri tartışın.

Örnek

Az gören bireyin karşılaştığı güçlüklerin anlaşılması etkinliği; Öğrencilerinizin önceden camlarının dış kısmına koyu renkli şeffaf jelâtin kaplar yapıştırılmış gözlük takarak bir günü geçirmesini isteyin. Günün sonunda karşılaştıkları güçlükleri paylaşın.

Örnek

Ankara-Yenimahalle Batıkent Anaokulunda öğrencilerde engellilik hakkında farkındalık yaratmak, uygun davranış kazanımlarını oluşturmak amacı ile "Aramızda Engel Yok" adlı çalışma uygulanmıştır.

Çalışma kapsamında öncelikle öğrencilerin, farklı engel türleriyle ilgili resimler gösterilerek dikkatleri çekildi. Daha sonra öğrencilere engelli bireylerle ilgili önceden hazırlanmış slayt ve filmler seyrettirildi. Öğrencilerin engelli bireyleri anlamaları için hikayeler okunarak karşılıklı sohbet ve soru cevap yöntemiyle duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri, doğru tutum ve davranışları kazanmaları desteklendi. Toplumsal sorumluluk bilinci geliştirildi. Öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerini pekiştirmek amacıyla simülasyon çalışmalarına geçildi.

Simülasyon etkinliklerinde;

- Görme engelli bireyleri anlamaları için gözleri bağlanarak yarım bırakılmış resmi tamamlamaları, gözleri kapalı iken verilen yönergelere uygun hareket etmeleri sağlandı.
- İşitme engelli bireyleri anlamaları için kulaklarını kapamaları istenerek hikaye okundu ve okunan hikaye ile ilgili sorular soruldu. Ayrıca yine kulakları kapalı bir şekilde birbirleriyle sohbet etmeleri sağlandı.
- Konuşma engelli bireyleri anlamaları için sözel iletişim kurmadan ihtiyaçlarını anlatmaları istendi ve işaretlerle anlatmakta zorlandıkları gözlemlendi.
- Bedensel Engelli bireyleri anlamaları için ayak parmakları ve ağızlarıyla resim yapıldı.

Yapılan simülasyon çalışmalarının ardından öğrencilerin engelli bireylerle ilgili resim yapmaları istendi. Yapılan resimlerde kendileri ve engelli bireyleri bir arada yardımlaşırken resmettikleri, empati kurdukları, yardımlaşma ve işbirliği içerisinde oldukları gözlemlendi. Yapılan resimler aile eğitimi seminerinde sergilendi.

Örnek

Ankara-Yenimahalle Batıkent Anaokulunda öğrencilerde engellilik hakkında farkındalık sağlama, farklılıklara saygı gösterebilme, görsel materyalleri kullanarak olay, öykü gibi kompozisyonlar oluşturabilme, gördüklerini öykü yoluyla sergileyebilme amacı ile “Birbirimizi Sevelim” adlı çalışma uygulanmıştır.

Çalışma kapsamında engelli öğrenciler ile ilgili resimler önceden hazırlanarak slâyt haline getirildi. Öğrencilerde farkındalığı artırmak için hazırlanan slayt okulun çok amaçlı salonunda projeksiyon yardımı ile öğrencilere gösterildi. Öğrencilerin karşılıklı sohbet ve soru cevap yöntemiyle duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri ve doğru tutum ve davranışları kazanmaları desteklendi. Toplumsal sorumluluğun farkına varmalarına katkı sağlandı. Öğrencilerden gördükleri resimleri açıklayarak hep birlikte bir öykü kitabı oluşturmaları istendi. Öğrencilerin açıklamaları not alınarak oluşturulan öyküye hep birlikte bir isim konuldu. Oluşturulan öykü kitabı sınıf kütüphanesinde sergilendi.

BİRBİRİMİZİ SEVELİM

Çocuklar sabah okula geldiklerinde öğretmen onlara günaydın diyerek gülümsedi. Öğretmen Merve'nin tekerlekli sandalyesini sürmesi için Ali'den yardım istedi. Ali de “tabi ki öğretmenim yardım ederim” dedi. Merve Ali'ye teşekkür etti. Diğer çocuklarda Merve'ye hadi hep birlikte oyun oynayalım dediler. Merve de gülümseyerek hadi o zaman ne duruyoruz dedi.

Öğretmen hikâye saatinde öykü okudu. Çocuklar hikâyeyi dikkatlice dinlediler.

Öğretmen çocukları okulun yakınındaki bir parka götürdü. Sınıftaki diğer çocuklar Merve ve Ali'ye yardım ederek onları salıncakta salladılar. Sıra ile kaydıraftan kaydılar. Tüm çocuklar çok mutlu oldu.

Çocukların olduğu parka Bertan ve Batuhan'da geldi. Parktaki diğer çocuklar onlara hoş geldiniz dediler.

Sonra hep birlikte el ele tutuşarak Kutu kutu pense oyununu oynadılar.

Çocuklar selam verip Birbirimizi Sevelim dedi.

Yazan: Batıkent Anaokulu (Uğurböcekleri Grubu)

Örnek

Ankara-Yenimahalle MEV Gökkuşuğu Ortaokulunda Gerçekleştirilen Çalışma:

Geleneksel oyunlar yoluyla hem oyun kültürümüzü bir sonraki nesle aktarmak hem de özel gereksinimli ve/veya engeli olan çocuklarla normal gelişim gösteren çocukların birbirleriyle iletişimlerini güçlendirmek ve kaynaştırma kapsamındaki öğrencilerin sosyalleşme sürecine destek olmak amacı ile "Geçmişten Bu Yana Oyunlarımız" adlı proje gerçekleştirilmiştir.

Öncelikle geleneksel oyunlarımız kapsamında kullanılacak olan oyunlar belirlenmiş, (sek-sek, taş- kâğıt -makas, mendil kapmaca, yağ satarım, kutu kutu pense, bezirgânbaşı, köşe kapmaca, yağmur-kar-rüzgar, mor menekşe, bom, eşli yakalama, yakan top, minder yarışı, lastik atlama, ıslık yarışı, tavşan kaç tazi tut) oyunların resimleriyle birlikte nasıl oynandıklarını anlatan açıklama yazıları hazırlanmıştır. Bu yazılar öğretmenlere duyurularak belirlenen gün ve saatte uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

Örnek

Ankara-Yenimahalle Yeşilevler Ortaokulunda aşağıdaki uygulamalar gerçekleştirilmiştir;

Uygulama 1

İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden onay alınarak planlanan farklı zamanlarda tüm öğrencilerin birlikte bowling turnuvaları, at binme, yüzme ve tiyatro etkinliklerine katılımları sağlanmıştır.

Uygulama 2

Okul müzik öğretmeni özel gereksinimli ve/veya engeli olan çocuklarla normal gelişim gösteren çocukların bir arada olduğu bir müzik etkinliği planlamıştır. Çocukların bazıları bir enstrüman çalmayı öğrenmiş bazıları da koroda görev almıştır. Birlikte çalışmalar ve provalar yapılmış ve daha sonra müzik öğretmeni okuldaki diğer öğretmenlerle sınıf ziyaretleri yapılması konusunda görüşmeler yapmıştır. Öğrenciler okuldaki sınıfları ziyaret ederek konserler vermiştir. Uygulamalar sonrası öğrencilerle yapılan görüşme ve gözlemler sonucu; öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumların da olumlu değişiklikler olduğu görülmüştür.

DİĞER AİLELERİN TUTUMU

Özel gereksinimli çocukların kendi çocuklarıyla aynı ortamda ders görmesinden endişelenen aileler genelde, çocuklarının diğer çocuktan olumsuz davranışlar öğreneceğini ya da fiziksel olarak zarar göreceğini, aynı zamanda da çocuklarının akademik başarısının düşeceğini düşünürler.

- Okul yönetimi ve rehberlik servisi ile işbirliği yapılarak olumlu tutum geliştirilmesi sağlanabilir.(toplantı, aile-çocuk etkinlikleri düzenleme vb..)
- Diğer velilerle sınıfta, özel gereksinimi olan bir öğrencinin olmasının kendi çocuklarına nasıl bir katkı sağlayacağı paylaşılabilir.

Örnek

Ankara-Yenimahalle Batıkent Anaokulu

Uygulama 1

Öğrenciler ve aileleri üzerinde engellilik hakkında farkındalık sağlamak, uygun davranış kazanımlarını oluşturmak amacı ile "Farkındalık Küpü" adlı çalışma uygulanmıştır.

Özel gereksinimli ve/veya engelli öğrenciler ile ilgili resimler bulunarak katlanıp küp şeklini alacak şekilde kalın kâğıda renkli olarak bastırıldı. Velilere etkinlikle ilgili bilgi notu gönderilerek çalışmayı nasıl yapacakları anlatıldı. Çocuklarıyla birlikte kesip, katlama, yapıştırma yöntemi ile etkinliği küp haline getirmeleri istendi. Ailelerin çocuklarıyla birlikte keyifli ve kaliteli zaman geçirmeleri amacıyla küpü zar oyunu şeklinde oynamaları ve küpün üstüne gelen resimleri çocuklarıyla birlikte yorumlayarak yorumlarını yazılı olarak göndermeleri istendi. Her gün bir öğrencinin ailesi ile birlikte yaptığı yorumlar sınıfta diğer öğrencilerle paylaşıldı. Öğrenciler zaman zaman küp oyununu sınıfta serbest zaman etkinliğinde oynadılar.

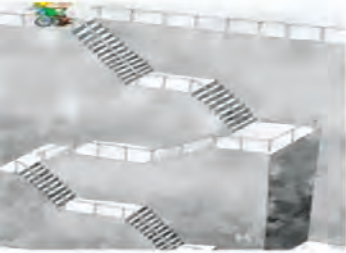

(Kaynak: www.pragentamiuda.org, www.canbc.org,
www.thutong.doe.gov.za, www.allfie.org.uk)

FARKINDA MIYIZ? FARKINDA MISINIZ? FARKINDALAR MI?

(Kaynak: www.forumlord.net, www.webhatti.com, www.yorumla.net, www.engelsizdunyam.wordpress.com, www.karikaturhaber.blogspot.com, www.enginselcuk.blogspot.com, www.oburmizah.com)

Örnek

Öğrenci ailelerinde engellilik hakkında farkındalık sağlamak amacı ile "Farkında mıyız? Farkında mısınız? Farkındalar mı?" adlı etkinlik uygulanmıştır. Özel gereksinimli ve/veya engelli bireylerle ilgili olarak daha önceden hazırlanmış olan "karikatür etkinlik sayfası" ailelere gönderildi. Ailelerin etkinlik sayfasının üzerindeki karikatürleri inceleyip karikatürlerin altındaki boşluklara düşüncelerini yazarak göndermeleri istendi. Ailelerden gelen veriler pilav şenliğinde sergilendi.

Okul yönetimi, okuldaki bütün öğrencilere karşı olumlu bir tutum takınmalı ve farklı ihtiyaçlara sahip öğrencilerin tamamının ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için bütün öğretmenlere gereken desteğin verilmesini sağlamalıdır.

OKUL YÖNETİMİNİN TUTUMU

Okul yönetimi; öğretmenlerin, öğrencilerin, diğer ebeveynlerin tutumlarında en etkin rolü oynar. Özellikle okul müdürü ve diğer okul yöneticileri, okula vizyon kazandırmak ve bütün öğretmenlere destek sağlamak suretiyle okulun daha bütünleştirici bir hale gelmesinde kilit rol oynar.

- Okul yönetimi, okuldaki bütün öğrencilere karşı olumlu bir tutum takınmalı ve farklı ihtiyaçlara sahip öğrencilerin tamamının ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için bütün öğretmenlere gereken desteğin verilmesini sağlamalıdır.
- Okul yönetimi, kayıtlarda özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrencilere karşı önyargılı olmamalıdır.
- Özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrencilerin sınıflara eşit ve dengeli yerleştirilmesini sağlamalıdır.
- Kurum paydaşlarının olumlu ve ortak tutum geliştirmelerini desteklemelidir.
- Bütünleştirme olgusunu kabul eden bir okul iklimi yaratmalıdır.
- Okul yönetimi Okul Gelişim Ekibiyle birlikte bütünleştirme konularında projeler hayata geçirmelidir.

PERSONELİN TUTUMU

- Okulda çalışan personel, özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrencilere ve ailelere karşı olumlu tutum içerisinde olmalıdır.
- Personel özel gereksinimli öğrencilerle çalışmaya başlamadan önce nasıl çalışılacağıyla ilgili bilgilendirilmelidir.
- Personele özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrencilerin bireysel farklılıkları hakkında bilgi verilmelidir.

Sınıftaki Özel Gereksinimli ve/veya Engeli olan Öğrencimle Yapılacak Çalışmalara Nasıl Başlamalıyım?

- Öz değerlendirmemi yaptım. (mesleki gereksinimleri)*
- Çocuklarımı tanıdım.*
- Okulumu tanıdım.*
- Çevremi tanıdım.*
- Sorunları belirledim.*
- İhtiyaçları belirledim.*
- Yardım alabileceğim yerleri/kişileri belirledim.*
- Planlamamı yaptım (Öğretim sürecinde eğitimin paydaşları ve toplumun diğer üyeleri ile birlikte nasıl çalışırım?)*
- Artık iletişime geçebilirim.*

Bu proje Avrupa Birliği ve
Türkiye Cumhuriyeti tarafından
ortaklaşa finanse edilmektedir

“BİRLİKTE BAŞARIRIZ”

BÜTÜNLEŞTİRME
KAPSAMINDA
EĞİTİM
UYGULAMALARI
ÖĞRETMEN
KILAVUZ KİTABI

**ÖZEL EĞİTİM GEREKSİNİMİ
ve/veya ENGELİ OLAN
ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ**

HAZİRAN 2013
ANKARA

CAPITA
INTERNATIONAL DEVELOPMENT

4

**ÖZEL EĞİTİM
GEREKSİNİMİ ve/
veya ENGELİ OLAN
ÖĞRENCİLERİN
ÖZELLİKLERİ**

4

Haziran 2013

İÇİNDEKİLER

ÖZEL EĞİTİM GEREKSİNİMİ ve/veya ENGELİ OLAN ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ

ZİHİNSEL ENGELİ OLAN ÖĞRENCİLER VE ÖZELLİKLERİ

ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN ÖĞRENCİLER VE ÖZELLİKLERİ

YAYGIN GELİŞİMSEL BOZUKLUĞU OLAN ÖĞRENCİLER VE ÖZELLİKLERİ

İŞİTME ENGELİ OLAN ÖĞRENCİLER VE ÖZELLİKLERİ

GÖRME ENGELİ OLAN ÖĞRENCİLER VE ÖZELLİKLERİ

DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU OLAN ÖĞRENCİLER VE ÖZELLİKLERİ

FİZİKSEL ENGELİ OLAN ÖĞRENCİLER VE ÖZELLİKLERİ

ÖZEL (ÜSTÜN) YETENEKLİ ÖĞRENCİLER VE ÖZELLİKLERİ

DUYGU VE DAVRANIŞ SORUNLARI OLAN ÖĞRENCİLER VE ÖZELLİKLERİ

DİL VE KONUŞMA BOZUKLUKLARI OLAN ÖĞRENCİLER VE ÖZELLİKLERİ

---

*Tüm çocuklar
akranları ile aynı
ortamda sürekli
bir eğitimden
yararlanma
hakkına sahiptir.*

ZİHİNSEL ENGELİ OLAN ÖĞRENCİLER VE ÖZELLİKLERİ

Zihinsel engeli olan çocukların bir kısmı okula başlamadan, bir kısmı ise okula başladıktan sonra fark edilirler. Çünkü bu çocukların bir kısmı okula başlamadan önce yaşlılarından çok fazla farklılık göstermezler. Bir kısmı ise doğum öncesi, doğum anı ya da doğumdan hemen sonra fark edilirler.

Geçmişte, uzunca bir süre zihinsel engeli olan öğrencilerin başarılı olamayacakları, eğitim alamayacakları yönünde olumsuz bir düşünce hâkim olmasına rağmen yapılan araştırmalar gerekli düzenlemeler yapıldığında öğrenebileceklerini, bir iş, meslek sahibi olabileceklerini göstermiştir. Gelişimsel açıdan bakıldığında, zihinsel engeli olan çocuklar da diğer çocuklar gibi tüm gelişim alanlarında belli gelişim basamaklarından geçerler. Ancak engel düzeylerine göre gelişim basamaklarına daha geç ulaşabilirler veya bazı basamaklara hiç ulaşamayabilirler. Zihinsel engelin etkisi en çok zihin gelişimi ve işlevlerinde kendini gösterir. Genel olarak zihinsel engel, öğrenme, dikkat, algılama, yaratıcılık, genelleme, problem çözme, sözel ve görsel bellekte tutma gibi özel işlevlerde yetersizlik olarak kendini gösterir. Öğrenme, bireyin çevresi ile etkileşime girmesi ve yaşantılar sonucu oluşan davranış değişiklikleridir. Bu öğrencilerde öğrenmeyi olumsuz yönde etkileyen etmenlerden birisi de dikkattir. Dikkatlerini odaklayacakları uyaranları belirlemede ve sürdürmede sorun yaşarlar. Dikkat sürelerinin sınırlı olması nedeniyle de uygun öğretim stratejileri kullanılmadığın da öğrenmede sorunlar yaşarlar. Bu öğrencilerin aynı zamanda kısa süreli bellek ve kısa süreli belleğe gelen bilgileri uzun süreli belleğe aktarmada da sorunları vardır. Bu öğrencilerdeki algılama ve kavrama sorunlarının varlığı ise akademik öğrenme alanlarının birçoğunda yer alan karmaşık bilgi ve becerileri, soyut kavramları öğrenmelerini zorlaştırır. Öğrenilenlerin genellemesi de zihinsel engeli olan çocukların yaşadığı önemli sorunlardan biridir. Düşük başarı ya da geçmişten getirdikleri başarısız yaşantılar ise yetersiz güdülenmeye neden olur.

Dil ve konuşma gelişimleri açısından bakıldığında pek çoğunda dil ve konuşma gecikmesi görülür. Bu nedenle alıcı ve ifade edici dil performansları akranları ile aynı düzeyde olmayabilir. Zihinsel engeline bağlı olarak ortaya çıkan anlama ve kavramadaki güçlükler öğrencinin sosyal ortamlarda uygun davranışları sergileme, sosyal kuralları öğrenme, anlama ve uygulamada sorunlar yaşamalarına neden olur.

Neler yapabiliriz?

- Öğretim ortamlarını öğrencinin gereksinimleri doğrultusunda uyarlayın. Örneğin, tahtayı ve oturma düzenini çocuğun bizi rahat görebileceği şekilde düzenleyebilirsiniz.

- Başarılı yaşantılar sağlayın.
- Küçük adımlarla öğretin (öğreteceğiniz bilgileri küçük parçalara bölün, becerileri basamaklandırın).
- İpuçlarını kullanın (fiziksel yardım, sözel yönergeler, model olma, işaret ipucu, jestsel ipuçları).
- Başarıları basamakları pekiştirin/ödüllendirin (sözel övgü, ayrıcalıklar tanıma, sevdiği bir etkinlik ile ilgilenmesine izin verme vb.) .
- Olabildiğince somut ve gerçek yaşantılar sağlayın.
- Dikkatini tekrar yaptığı işe ya da göreve yöneltmesini sağlayın. Birkaç basit işaret belirleyin. Dikkati dağıldığında onları kullanın. Masanın üzerine hafifçe vurmak, bir-iki kez el çırpıp işi işaret etmek gibi.
- Öğretim için hazırlıklı olun; öğretim sonunda hedefiniz ne, hangi basamağı öğreteceksiniz, hangi araç gereci kullanacaksınız, nasıl değerlendireceksiniz, uygun ipucu ya da öğretim stratejisi neler olacak, bunları önceden planlayın.
- Bu öğrenciler bir ya da iki tekrarda öğrenemeyebilirler, bunun için sık tekrarlara yer verin. Çocuğun bir önceki dersi hatırlayabilmesi için her dersin başında konuları kısaca tekrarlayın. Tekrarlar için aile ile işbirliği yapın.
- Genellemede sorun yaşayabileceklerinden başlangıçta hep aynı materyalle, aynı ortamda, aynı öğretmenle çalışmış olsa bile, belli düzeyde öğrenme gerçekleştikten sonra öğrencinin farklı materyaller, farklı ortam ve farklı öğretmen ya da arkadaşları ile beceriyi gerçekleştirmesini sağlayacak fırsatlar yaratın.
- Teknolojik ürünleri (bilgisayar, cep telefonu vb.) kullanmaya özen gösterin. Bu türdeki zihinsel yetersizliği olan bir çocukla bilgisayar kullanılarak yapılan bir çalışma, sonuçları açısından daha zevkli olup, başarı duygusuna yönelik olumlu bir katkı sunar ve hata yapma korkusunun önüne geçerek özgüven duygusunu artırır.
- Öğrencinin okul kurallarını öğrenmesi, sosyal yeterliklerinin geliştirilmesi için okul rehber öğretmeni, akranları, ailesi ve diğer öğretmenler işbirliği içerisinde çalışsın ve bu konudaki hedefler öğrencinin BEP'ine yerleştirin.
- Çocuğun çalışma gruplarına katılımını destekleyin.
- Sınavlarda gereksinim doğrultusunda ek süre verin.
- Çocuk yazılı anlatımda güçlük yaşıyorsa kısa yanıtlı ve boşluk doldurmalı sınavları tercih edin. Matematik, fen ve teknoloji gibi derslerde sınav sonuçlarını değerlendirirken, yalnızca sonuca değil, yaptığı işlemlere de puan verin.
- Çocuğun ders sırasında konuyu anlayabilmesi için hesap makinesi, bilgisayar, cep telefonu vb. teknolojik aletleri kullanmasına olanak tanıyın.
- Sınav sonrasında zaman kaybetmeden çocuğa geri bildirim vermeye dikkat edin,
- Çocuğun başarılarını anında ödüllendirin.

ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN ÖĞRENCİLER VE ÖZELLİKLERİ

Öğrenme güçlüğü terimi, en azından ortalama zeka da bir öğrencinin okuma, yazma, dinleme, konuşma, muhakeme ve matematik gibi temel akademik becerileri edinmedeki ilk bakışta açıklanamayan güçlüklerini tanımlamak için kullanılır.

“Özel öğrenme güçlüğü” dinleme, düşünme, konuşma, okuma, yazma, harfleme ya da matematik hesapları yapmada kendini gösteren sözlü ya da yazılı dili anlama ve kullanmayı içeren temel psikolojik süreçlerin birinde ya da birkaçında bozukluk anlamına gelmektedir.

Bu terim algısal bozukluk, beyin zedelenmesi, minimal beyin disfonksiyonu, disleksi ve gelişimsel afazi gibi durumları da kapsar. Öğrenme güçlüğü görme ve işitme engeli, fiziksel ve zihinsel engeller ya da çevresel, kültürel veya ekonomik dezavantajların birincil sonucu olarak görülen öğrenme problemlerini kapsamaz.

Öğrenme güçlükleri okuma güçlükleri, okuduğunu anlama güçlükleri, yazma güçlükleri, matematik güçlüğü olarak ortaya çıkmaktadır.

Öğrenme Güçlükleri Olan Çocukların Yaşadıkları Temel Sorunlar;

- Dil Öğrenme Güçlükleri
- Algısal Problemler
  - İşitsel algı problemleri (işitsel ayırt etme ve işitsel bellek)
  - Görsel algı problemleri (görsel ayırt etme, şekil - zemin ayırtetme, görsel kapatma, uzamsal ilişkiler, nesne ve harf tanıma)
- Üst Bilişsel Yetersizlikler
- Sosyal Biliş ve Sosyal Becerilerdeki Yetersizlikler
- Dikkat Problemleri
- Motor Problemler

1. Okuma Güçlükleri

Sözcük Okuma ve Okuma Akıcılığındaki Güçlükler: Öğrenme güçlüğü çok heterojen bir yetersizlik grubudur. Çok farklı nedenlere bağlı olarak öğrenme güçlükleri yaşanabilir. Okuma güçlüğü yaşayan öğrenciler genel olarak okuma akıcılığına bakıldığında okuma akıcılığının önemli bir boyutu olan sözcük okuma ve okuduğunu anlama sorunları ile karşılaşmaktadır.

Disleksi: Nörolojik kökenli bir öğrenme güçlüğü olup, doğru ve/veya akıcı sözcük tanıma ve başarısız heceleme ve ses-bilgisel stratejiyi kullanarak sözcük

okuma becerilerindeki güçlüklerle nitelenir. Öğrencilerin yazı-birim-sesbirim ilişkisi kurarak okumada başarısız oldukları belirlenmiştir. Bu ilişkideki başarısızlık sözcüğün içindeki harflerin diziliş sırasını doğru bir şekilde kodlamalarını ve sözcüğü bütün halinde öğrenmelerini engeller.

2. Okuduğunu Anlama Güçlükleri: Sözcükleri doğru ve otomatik okuyamayan öğrencilerin okumada yaşadığı diğer sorun okuduğunu anlayamamalarıdır. Okuma güçlüğü olan çocukların, sözcük okumada, okuma akıcılığında yaşadıkları sorunlar okuduklarını anlamalarını zorlaştırmaktadır.

2. Yazma Güçlükleri

Oldukça karmaşık bir beceri olan yazma becerisi el yazısı, heceleme ve yazılı ifade bileşenlerini içermektedir. Yazmada güçlük yaşayan öğrenciler bu alanlardan birinde, ikisinde veya tamamında güçlükler yaşamaktadır.

El Yazısı: Harflerin okunaklı şekilde, uygun büyüklükte, büyük-küçük harfler orantılı olacak şekilde uygun eğimle, uygun boşluklar bırakılarak, ve satır çizgisi takip edilerek yazılması ile okunaklı bir el yazısı elde edilir. Ayrıca harflerin, sözcüklerin hatasız ve hızlı bir şekilde yazılmasıdır.

Heceleme: Yazılı mesajı tam ve doğru bir şekilde iletmek için dildeki sesleri, bu sesleri karşılıklı gelen harflerle eşleştirmeyi gerektiren yazma becerisidir. Bu beceride yaşanan sorunlar ortografik çözümlenme, ses-bilgisel farkındalık, ses bilgisel çözümlenme, işitsel belek, motor bellek ve sözcük bilgisi becerilerinde olan yetersizlikler ile açıklanabilir.

Yazılı İfade Becerisi: El yazısı ve hecelemenin kazanılmasıyla daha da gelişmekte, yaşantı, düşünce ve bilgilerin yazı ile aktarılması olarak tanımlanmaktadır.

Öğrenme Güçlükleri Olan Öğrencilerin Yazma Becerisinde Yaşadıkları Sorunlar ve Disgrafi

El yazısında yaşanan güçlükler heceleme başarısını da etkilemektedir. Disgrafisi olan öğrenciler el yazısında olduğu gibi heceleme becerisinde de güçlükler yaşayabilmekte, bu da onların yazılı ifade becerilerini geliştirememelerine neden olmaktadır.

EL YAZISINDA YAŞANAN SORUNLAR

- Harfleri uygun biçim, eğim ve büyüklükte yazma sorunu,
- Büyük-küçük harfleri birbirine göre orantılı yazma sorunu,
- Satır çizgisini takipte zorluk,

HECELEME SORUNLARI

- Harf-hece atlama
- Harf-hece ekleme
- Harf değiştirme
- Harfleri ters yazma

Öğretmen sınıfın ihtiyacına ve öğrencilerin bireysel farklılıklarına ve ihtiyaçlarına göre uygun ortam düzenlemeleri yapabilir.

3. Matematik Öğrenme Güçlükleri /Diskalkuli

Alan yazında hesaplama güçlüğü, matematik öğrenme yetersizliği, matematik bozukluğu, sayı gerçekleri bozukluğu gibi isimlerle yer alan öğrencinin sayı ile ilgili kavram ve işlemleri öğrenmesini olumsuz yönde etkileyen özel öğrenme güçlüğüdür.

Çocuklar çok küçük yaşlardan başlayarak nesnelerin görünümünde sayısal farklılıkları kavrarlar. İki yaşından ilköğretime kadar, sayıları sayma, rakamların sırasını öğrenme ve her sayının bir defa sayıldığını, her türlü nesnenin bir araya gelip sayılabildiğini ve sıralama yapılabileceğini kavrarlar. Okul çağında matematik becerileri üzerine kurabileceği bir temele sahip olurlar.

Matematik güçlüklerinin erken çocukluk döneminde fark edilmesi problemlerin erken sayıda desteklenmesine, matematik becerileri için gereken hazırlık becerilerine sahip olmaları desteklenebilir.

Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrencilerle Çalışmanın Bazı Yolları

Okuduğunu anlama becerilerinin desteklenmesi için; aşağıda belirtilen okuma stratejilerini kullanın,

Okuma öncesinde; Amaç oluşturma, metni gözden geçirme,

Okuma sırasında; Okuduğunu anlamanın izlenmesi, ön bilginin kullanılması, metnin hakkında tahmin yürütme, metnin netleştirilmesi, okuma hızının ayarlanması, metindeki önemli erlerin işaretlenmesi, belirginleştirilmesi ya da altına çizilmesi, not alma, zihninde canlandırma, metin yapısı bilgisinin kullanımı,

Okuma sonrasında; Metni tekrar okuma, metni özetleme, metindeki olayları sıralama, metinle ilgili soru üretme, metindeki soruları yanıtlama,

Okuduğunu anlama stratejilerinin öğretiminde dikkat etmeniz gerekenler;

- Çocuklara bu stratejileri ne zaman, nasıl kullanacaklarını açıkça anlatın.
- Model olun.
- Model olurken sesli düşünme tekniğini kullanın.
- Öğrencilere rehberlik edin, destek olun, işbirliğine dayalı fırsatlar tanıyın.
- Öğretim sırasında düzeltici geribildirim verin ve pekiştirme yapın.
- Öğrencinize stratejiyi/stratejileri bağımsız olarak kullanıncaya kadar azalan şekilde destek vermeye devam edin.
- Öğretmen yerine akranın model olarak kullanıldığı ve akranla işbirliğini ve etkileşimini benimseyen yaklaşımları deneyin.
- Akran destekli öğretimde de öğrencileri gözlemlemek ve geribildirim vermekten kaçınmayın.

Sözcük bilgisinin artırılması için; metni anlamayı kolaylaştırmak için sözcüklerin anlamlarını metin okumadan verin, sözcükleri cümle içinde kullanın, sözcüğün tanımı, özellikleri, örnekleri, diğer sözcüklerle ilişkileri, eş ve zıt anlamlarını kapsayacak şekilde şematik olarak ve grafik düzenleyiciler kullanın, kitap okuma, öykü dinleme, bilgisayar kullanma gibi sözcüklerle tekrar bağlantı kurma ve karşılaştırmayı destekleyen etkinliklere yönlendirin.

Grafik Düzenleyicilerin Kullanılması: Grafik düzenleyicilerin öğretimde kullanılması özellikle okuma güçlükleri olan öğrencilerin metin yapılarını anlamalarını, öğrenmelerini ve metindeki bilgiyi hatırlamalarını kolaylaştırıcı bir yaklaşımdır.

Yazma becerilerinin öğretimi ve desteklenmesi için;

Yazma güçlüklerinin azaltılması için;

- Okulöncesi dönemde yoğurma-şekillendirme, takma-sökme, birleştirme-ayırma, boncuk dizme, makasla kesme, boyama yapma, kalem tutma (kalem uygun tutmaya model olun, gerektiğinde ipucu ve geribildirim verin), nokta birleştirme gibi faaliyetlere önem verin,
- İlk harf öğretiminde yeni bir harf verilirken öğrencilere harfi gösterme, parmakla havada çizme, tahtada çizim yönünü gösterme, harfin nasıl çizildiğini anlatma tekniklerini özenle kullanın,
- Öğrencilerin yazmasını olumlu etkileyecek ergonomik düzenlemeleri göz önünde bulundurun,(masa-sandalye özellikleri- birbirlerine olan uyum ve uzaklığı vb.)
- Öğrencinin okunaklılık sorunlarının olması durumunda yazı yazarken kolun durumu, kol hareketlerinden nasıl destek alınması gerektiği, harf büyüklüklerinin ve şekillerinin nasıl olması gerektiği, kalem tutuş pozisyonunu öğrenci ile birlikte gözden geçirin,

Yazmada akıcılığın desteklenmesi için; performansa dayalı teknikler kullanın,

Performansa dayalı tekniklerin kullanımında öncelikle;

- *Başlama düzeyi performansını belirleyin,*
- *Bir grafik üzerinde işaretleyerek mevcut performansını öğrencinize gösterin,*
- *Sonraki performans için öğrenci ile birlikte amaç belirleyin ve grafik üzerinde hedefi de işaretleyin,*
- *Yeni değerlendirme sonunda öğrenciye yazma hızında artış olup olmadığı, olduyorsa ne kadar olduğunu söyleyin, grafiğe işaretleyin ve öğrencinize gösterin, Öğrenciniz belirlenen amaca ulaştıysa ödüllendirin,*

- İlkokulun ilk yıllarında yakın ve uzak mesafeden bakarak yazma, dikte çalışmalarına sıklıkla yer verin.
- Öğrencinizin defterlerini, yazılı ürünlerini gözden geçirin, okunaklılık ve heceleme hatalarını belirleyin, çünkü erken belirleme ve müdahale olası yazılı ifade güçlüklerini azaltacaktır.
- Yazılı metinlerde dilbilgisi hatalarının çok fazla üzerinde durulması onların kendilerini ifade etme ve yaratıcı düşünme becerilerini olumsuz etkilemektedir. Öğrencilere kendini değerlendirme stratejilerini öğretmeniz onlara kendi gelişimlerini takip edebilme fırsatı verecektir.
- Yazma becerilerini Türkçe dersi ile sınırlı bırakmayın, öğrencilere diğer derslerde de öğrendiklerini yazılı ifade fırsatı verin.
- Yazma ödevleri için yeterli süre verin, böylelikle öğrenciler planlama, taslak oluşturma, gözden geçirme, kontrol etme aşamaları için yeterli zamana sahip olabilecek ve gerektiğinde bu aşamaları tekrar edebilecektir.

Ayrıca genel olarak yapabilecekleriniz;

- Başarabileceği ödevler verin, başarılı yaşantılar sağlayın.
- Öğrencinin güçlü yanlarını belirleyin ve bu yönünü destekleyin. Zayıf yönünü geliştirici etkinlikleri ve fırsatları artırın.
- Aileyle işbirliği içinde olun.
- Dersleri birçok kısa aktivite içerecek şekilde planlayın. Sınıfta yürütülen etkinliklere aktif katılımını sağlayın. Görev ve sorumluluklar verin ve onları yapmasını izleyin ve yapması için cesaretlendirin. Küçük gruplarla çalışırken öğrenme güçlüğü olan öğrencinin belirli bir rolü olmasını ve diğer öğrencilere katılması için teşvik edilmesini sağlayın.
- Basit, kısa ve net öğretmen yönergeleri kullanın. Her zaman konuları açık bir şekilde açıklayın ve öğrencinin söylediklerinizi takip edip etmediğini kontrol edin.
- Öğretiminizi çok duyuya hitap edecek şekilde planlayın ve sunun (Örneğin Powerpoint sunusu, sesli anlatım ve canlandırma gibi sunum biçimlerini bir arada kullanın)
- Güvenini artırıcı ve teşvik edici davranın, küçük başarıları ödüllendirin.
- Hiperaktivitesi varsa ön sıralara oturtun. Sizin kontrolünüzde kalkmasına izin verin, bunu kalk bir dolaş şeklinde değilse bile hareket etmesini sağlayacak küçük görevler vererek sağlayın.
- Teknolojiyi kullanın bilgisayarla yazmasına ve ses kayıtları yapıp tekrar dinlemesine izin verin.
- Sosyal beceri yetersizlikleri varsa, sosyal becerilerin öğretimini planlayın ve öğretin.

ÖZEL EĞİTİM GEREKSİNİMİ ve/veya ENGELİ OLAN ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ

- Yaramaz, tembel, dikkatsiz gibi etiketlemelerden kaçının.
- Öğrencinin nelere ilgi duyduğunu ve hangi konularda iyi olduğunu öğrenin ve bunlar üzerinde çalışın.
- Öğrenme güçlüğü olan öğrenciye bireysel ihtiyaçlarına uygun materyal sağlandığından emin olarak farklı öğretim yolları araştırın. Daha kolay bir dil kullanılan, belirli bir konu üzerine özel bir çalışma sayfası hazırlayın fakat bu 6. Sınıfa giden ve öğrenme güçlüğü olan bir öğrenciye 2. Sınıf kitabı vermek anlamına gelmemektedir.
- Çeşitli materyaller kullanarak öğrenimi mümkün olduğunca uygulamalı hale getirin (yazmanın yanı sıra görsel ve konuşma şeklinde)
- Öğrenci konuları hatırlamakta güçlük çektiğinde, hatırlamalarına yardımcı olabilecek basit stratejiler yaratmaları için onlarla birlikte çalışın.
- Öğrenmenin küçük, elde edilebilir birimlere ayrılması gerekebileceğini göz önünde bulundurun ve tekrarlama ve destek için zaman ayırın.
- Sınıftaki bütün öğrencilerin yardım istemesini teşvik edin, böylece bu başarısızlık işareti olarak değil, öğrenmenin önemli bir parçası olarak görülecektir.

Destekleyici teknolojiler kullanın.

Öğrenme güçlükleri olan bir öğrenci için bilgisayar kullanmak oldukça faydalı olabilir. Özellikle öğrenme güçlükleri olan öğrenciler için tasarlanmış bilgisayar programlarını inceleyin. Öğrenme güçlüğü olan daha büyük yaştaki öğrenciler genellikle cep telefonu kullanma konusunda oldukça becerikli hale gelebilirler ve bu öğrencilerin çoğu okumada ve yazmada önemli sorunları olsa da mesaj atabilirler.

CAN DÜNDAR'dan

"Her şey ben ilkokula yazıldıktan sonra başladı. Bir akşam evde ders çalışırken annemin bana tuhaf baktığını fark ettim. Yazdıklarımı dikkatle inceledikten sonra mırıldandı. Az sonra elinde düz beyaz bir kağıtla çıkageldi.

"Bir ağaç çiz" dedi, bana.

Çizdim. Önce köklerini, sonra aşağıdan yukarıya doğru gövdesini ve daha sonra dallarını ve yapraklarını... ben çizerken annem "Allah Allah" diye söyleniyordu. Sonra kendisi bir tane çizdi. Önce kalın bir gövde, sonra dallar ve yapraklar, en son kökler... Ne fark eder ki?..

Sonra yazı yazdırdı. Yazdım. Hemen yanına kendisi yazdı. Baktım B'leri, D'leri, N'leri benimkilere benzemiyor. Onunkiler ters.

Sabah ayakkabılarımı bağlarken (ben hala bağlayamıyordum)

- "Öğretmenin bu yazdıklarına bir şey demiyor mu? diye sordu. Zaman zaman bana kızdığını söyledim. Tahta da yazılanları deftere geçirirken zorlandığımı, gecikince de "Tembel" diye fırça yediğimi anlattım.

"Niye zorlanıyorsun?" diye sordu annem.

"Çünkü tahta da yazılanlar da senin gibi..." dedim. "Ters aynı..."

Öyleydi gerçekten de, benim "ev" diye yazdığımı sınıftakiler "ve" diye okuyorlardı. N'leri, P'leri, K'ları ters yazıyorlardı. Herkesin sağ bildiği benim solumdu. Tahtadakileri defterime geçirirken düzeltmeye çalışıyordum. O yüzden gecikiyordum.

O gün öğleden sonra annem okula geldi. Öğretmenle bir şeyler konuştu. Ertesi günde kapısında "Davranış Bilimleri Enstitüsü" yazan bir yere götürdü.

"Bak bu abla doktor. Seninle biraz konuşacak" dedi. Güler yüzlü bir abla adını söyleyip tokalaşmak için elini uzattı. Uzattığı eli tersti. Tokalaşamadık. Sonra o da bir şeyler yazıp çizmemi istedi. Bunun çocuklarda çok sık rastlanan bir sorun olduğunu söyledi. O sözcüğü ilk kez orada duydum.... DİSLEKSİ....

Doktor dönüp arkasındaki dosyalardan bir kağıt çıkardı.

- "Bu çizimler ve yanındaki notlar Leonardo da Vinci'ye ait" dedi. Yazılar bana çok tanıdık geldi. Benim gibi düz yazan birini bulmuştum işte. Sonra masanın üstündeki aynayı elindeki kağıda tutup bize gösterdi. Annem hayretler içinde kaldı. Notlar onların diline tercüme edilmişti sanki. Ayna bir şifre çözücü gibi düzeltmişti yazıları... doktor abla bunun bir hastalık değil, bazı çocuklar da rastlanan türden bir bozukluk olduğunu anlattı uzun uzun. Disleksilerin bazı harfleri ve sayıları ters yazdıklarını, ancak bunun bir zeka eksikliğinden kaynaklanmadığını, hatta tersine, disleksil çocukların çoğunda üstün zeka saptandığını söyledi.

Edison'un, John Lennon'ın, Michelangelo'nun, Steven Spielberg'in, Prens Charles'in, J.F. Kennedy'nin disleksil olduklarından söz etti. Yine bir disleksil

olan Einstein'ın okumayı 9 yaşında söktüğünü ve normal okulda başarılı olamayınca da babası tarafından askeri okula yazdırıldığını anlattı.

- " Bu saydığım isimlerin hepsi birer dahi idi. Bize göre ters yazmalarına itiraz edilmediği, tersine hoşgörü ile bakıldığı için dehalarını kanıtlayabildiler." dedi. Çıktığımızda hastalığımı sevmeye başlamıştım. Yanılmamıştım işte. Ben değildim ters yazan onlardı.... farklılığımdan utanmamaya başladım. Ertesi gün okula cebimde bir ayna ile gittim. Ayna benim tercümanım olmuştu adeta. Yazdıklarımı onların diline çeviriyordu.Onların yazdıklarını da benim için düzeltiyordu.

Ancak o gün resim dersinde koptu kıyamet. Öğretmen hepimizden bayrak çizmemizi istemişti. Bir ay yıldız çizip, boyayacak ve sıramızın üzerine asacaktık. Önce yıldızı çizip, yanına bir hilal konurdum. Sonra öğretmen tepemde bitti.

"Bu hilal ters" dedi.

"Hayır, düz" dedim. Kağıdı önümden çekip, sınıfa gösterdi.

"Sizce bu hilal ters mi, düz mü?" diye sordu. Çocuklar hep bir ağızdan " ters, ters" diye bağırmaya başladılar. Öğretmen tahtaya kalkıp doğrusunu çizmemi istedi. Kalktım, çizdim. Sınıf katıla katıla gülüyordu. Öğretmen "bak yine ters yazıyor" diye bağırırdı. "Sen benimle alay mı ediyorsun? Bu ülkenin bayrağını ters çizemezsin herkes gibi çezeceksin" diye gürlledi. Korkarak cebimden aynamı çıkardım. Tahtaya doğru tutup bakmalarını istedim. Aynaya yansıyan görüntü tam onların çizdiği gibiydi. Tersti. Aldırmadılar... hem alay ediyor, hem öfkeyle "Düz çiz... düz çiz" diyordu. Öğretmen, elimi avuçlarının içine aldı ve zorla bana ters bir hilal çizdirdi. Sınıfa döndü "Şimdi düz mü?" diye sordu. Herkes hep bir ağızdan düz dedi. "Haydi şimdi yerine" dedi öğretmen. İşte ben de terstim artık. Sırama doğru yürürken ensemde öğretmenin sinirli ses dalgalarını hissettim. " Sözümlü dinlerseniz, yarın hepiniz birer Leonardo olabilirsiniz" diyordu. Güldüm. Oturduğumda ay, tahtadan ters ters bana bakıyordu.

YAYGIN GELİŞİMSEL BOZUKLUĞU OLAN ÖĞRENCİLER VE ÖZELLİKLERİ

Yaygın gelişimsel bozukluklar(YGB), otizm spektrum bozukluklarıyla eşanlamlı olup, ileri düzeyde ve karmaşık bir gelişimsel engel grubudur. Yaygın gelişimsel bozukluklar; (i) sosyal etkileşim sorunları, (ii) iletişim sorunları ve (iii) sınırlı/yinelenen ilgi ve davranışlarla kendini gösteren bir engeldir. Bu engel türünün görülme sıklığı son yıllarda 1/88 olarak belirtilmektedir. Bu oldukça ciddi bir rakamdır. Yaygınlığına bakıldığında erkeklerde kızlardan dört kat fazladır.

Yaygın gelişimsel bozukluklar (YGB), sosyalleşme ve iletişim gibi çoklu temel fonksiyonların gelişmesinde gecikmeleri de içeren bir spektrum bozukluğudur. Bu grupta yer alan en çok bilinen yaygın gelişimsel bozukluk otizmdir. Bu yelpazede yer alan diğer bozukluklar, Rett Sendromu, Çocukluğun Dezintegratif Bozukluğu, Asperger Sendromu ve Başka Türü Adlandırılmayan Bozukluk (Atipik Otizm)'tur. YGB'li bireylerin erken çocukluk döneminden başlayarak yetişkinlik dönemindeki iş ve mesleki eğitim programları da dâhil olmak üzere yaşam boyu süren kaliteli ve nitelikli bir özel eğitim hizmeti almaları, bozukluğun türüne, derecesine, bireyin yaşına ve özelliklerine, ihtiyaçlarına göre işlevsel olarak planlanmış eğitim programlarının sayısının artırılması, çeşitlendirilmesi ile mümkün olabilmektedir.

Amacımız öğrencimizi yapacağımız düzenleme ve uyarlamalarla okula, sınıfa, topluma bütünleştirmek olmalıdır.

1. Otizm

Otizm, yaşamın erken dönemlerinde başlayan ve yaşam boyu süren, sosyal ilişkiler, iletişim, davranış ve bilişsel gelişmede gecikme ve sapma gibi özellikler gösteren nöropsikiyatrik bir bozukluk olarak kabul edilmektedir. Yaygın gelişimsel bozuklukların en iyi bilineni otizm (infantil otizm olarak da bilinir.) olup karşılıklı sosyal etkileşimde, sözel iletişimde bozukluklar ve basmakalıp stereotipik davranış örüntüsü ile karakterizedir. Infantil otizm kavramı ilk kez Leo Kanner tarafından 1943 yılında tıp literatürüne kazandırılmış ve 1980'e kadar bu terim kullanılmıştır.

Otizm terimi, zaman içinde yerini, otizm spektrum bozuklukları (ASD-Autism Spectrum Disorders) terimine bırakmıştır. Otizm spektrum bozuklukları, yaygın gelişimsel bozukluklarla (Pervasive Developmental Disorders-PDD) eş anlamlı olup ileri düzeyde ve karmaşık bir gelişimsel yetersizlik anlamında kullanılmaktadır. Otizm ise bu sınıflandırma altında yer alan kategorilerden yalnızca biridir.

Otizm spektrum bozukluğunun nörolojik nedenlerden kaynaklandığı sanılmaktadır. Otizm spektrum bozukluğu tanıları bireylerin önemli bir bölümünde (yaklaşık %35), beyindeki anormal elektrik hareketlerine bağlı olarak nöbet, istemsiz hareketler, bilinç yitimi vb. nörolojik sorunlar da görülebilir. Otizm spektrum bozukluğu bir ruh hastalığı değildir, ancak belirtileri bazı ruh hastalıklarını çağırıştırabilir. Yapılan bilimsel araştırmalar, otizm spektrum bozukluğunun çocuk yetiştirme özellikleriyle ya da ailenin sosyoekonomik özellikleriyle ilişkisi olmadığını göstermiştir.

Otizm spektrum bozukluğunun kalıtsal olabileceği yönünde bulgular vardır, ancak buna yol açan gen ya da genler henüz bulunmuş değildir. Sanıldığı gibi aksine, otizm spektrum bozukluğu tanıları bireylerin çoğunda, farklı düzeylerde zekâ geriliği görülür. Ayrıca, zekâ testlerinde belli alanlar, diğer alanlara kıyasla çok daha geri çıkabilir. Otizm spektrum bozukluğu tanıları bireylerin pek azında (yaklaşık %10), çok güçlü bellek, müzik yeteneği vb. üstün özelliklere rastlanır.

Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından 2000 yılında yayımlanmış olan DSM-IV-TR (Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı) kılavuzuna göre yaygın gelişimsel bozukluklar içinde yer alan otizm tanısının konulabilmesi için aşağıda sıralanan belirtilerden en az altısının görülmesi gerekir. Ayrıca, bu belirtilerden en az ikisinin sosyal etkileşim sorunları kategorisinden, en az birer tanesinin ise diğer iki kategoriden (iletişim sorunları ve sınırlı/yinelenen ilgi ve davranışlar) olması şarttır. Bu belirtilerden en az birinin 36 aydan önce ortaya çıkmış olması da bir diğer koşuldur. Otizm spektrum bozukluğu şemsiyesi altında yer alan diğer kategoriler için daha farklı ölçütler söz konusudur. Aşağıda, her bir belirtiyeye ilişkin ayrıntılar yer almaktadır:

a. Sosyal Etkileşim Sorunları

Sosyal etkileşim için gerekli sözel olmayan davranışlarda yetersizlik

- Sıra dışı göz kontağı özellikleri: Göz kontağı hiç kurmamak, çok kısa süreli kurmak ya da alışılmadık biçimde kurmak. Örneğin, birden bire gözlerini

karşısındakinin gözlerine dikmek ve kaçırmak gibi.

- Jest ve mimik kullanımında sınırlılık: Konuşurken çok az jest ve mimik kullanmak.
- Başkalarına yaklaşımda sıra dışı özellikler: Sosyal ortamların gerektirdiği mesafeyi ayarlayamamak: Başkalarına fazla yakın ya da uzak durmak.
- Ses kullanımında sıra dışılık: Konuşurken alışılmadık ses kalitesi ve vurgu özellikleri göstermek.

Yaşa uygun akran ilişkileri geliştirememek

- Arkadaşlık kurmakta zorlanmak: Çok az sayıda arkadaşına sahip olmak ya da hiç arkadaş edinmemek.
- Akranlarla etkileşimde bulunmamak: Kendi yaşlılarıyla oynamada, konuşmada vb. çok isteksiz davranmak. Örneğin, yalnızca kendisinden çok küçük ya da büyük kişilerle etkileşimde bulunmak.
- Yalnızca özel ilgilere dayalı ilişkiler geliştirmek: Belli kişilerle, yalnızca belli ilgilere dayalı olarak (favori konularda) etkileşimde bulunmak.
- Grup içinde etkileşimde bulunurken zorlanmak: İş birliğine dayalı oyunların kurallarına uymakta zorlanmak.

Başkalarıyla zevk, başarı ya da ilgi paylaşımında sınırlılık

- Yalnız olmayı tercih etmek: Başkalarının, genellikle aile üyeleriyle ya da arkadaşlarıyla birlikte yaptığı pek çok şeyi (TV izlemek, yemek yemek, oyun oynamak vb.) yalnız başına yapmayı yeğlemek.
- Belli olay ya da durumlara başkalarının dikkatini çekme çabası göstermemek. Örneğin; şaşırtıcı bir durum karşısında başkalarına işaret etmemek, bir şey başardığında başkalarıyla paylaşmamak vb.
- Sözel övgü karşısında tepki vermemek: Başkalarının kendisine yönelttiği övgü sözleri ya da sözel onaylamalar karşısında çok az tepki vermek ya da hiç tepki vermemek. Örneğin, hoşnutluk belirtisi göstermemek.

Sosyal-duygusal davranışlarda sınırlılık

- Başkalarının ilgisi karşısında tepkisiz kalmak: Birileri kendisine seslendiğinde ya da kendisiyle etkileşmek istediğinde tepki vermemek, duymuyormuş ya da fark etmiyormuş gibi davranmak.
- Başkalarının yaptıklarına karşı ilgisizlik: Ortama birinin girmesi, ortamdan birinin çıkması, birinin konuşmaya başlaması gibi başka çocukların çok ilgisini çeken bazı olaylar karşısında ilgisiz kalmak; böyle durumlarda, gülümseme gibi hoşnutluk ya da ağlama gibi hoşnutsuzluk ifadeleri göstermemek.
- Başkalarının duygularını anlamada yetersizlik: Üzülen, ağlayan, kızan, sevinen vb. kişiler karşısında duyarsız davranmak. Örneğin, üzgün birini rahatlatma çabası göstermemek.

b. İletişim Sorunları

Dil gelişiminde gecikme

- İki yaşından büyük olup da tek bir sözcük bile söylememek.
- Üç yaşından büyük olup da iki sözcüklük basit ifadeler ('Baba git.' vb.) kullanmamak.

- Konuşmaya başladıktan sonra basit bir dil bilgisi yapısı kullanmak ya da belli yanlışları tekrarlamaya devam etmek.

Karşılıklı konuşmada zorluk

- Karşılıklı konuşma başlatmada, sürdürmede ve sonlandırmada önemli sorunlar göstermek: Örneğin; bir kez konuşmaya başlayınca konuşmayı uzun bir monolog şeklinde sürdürmek ve karşısındakilerin yorumlarını göz ardı etmek.
- Konuşma konularında seçicilik: Kendi favori konuları dışındaki konularda çok zor ve isteksiz olarak konuşmak.
- **Sıra dışı ya da yinelenen dil kullanmak**
- Başkalarının kendisine söylediklerini tekrarlamak.
- Televizyondan duyduklarını ya da kitaplardan okuduklarını, ilişkisiz zamanlarda ve bağlam dışı olarak yinelemek.
- Kendisinin uydurduğu ya da yalnızca kendisine anlam ifade eden sözleri tekrarlamak.
- Aşırı resmî ve didaktik konuşma özellikleri göstermek.
- **Gelişimsel düzeye uygun olmayan oyun**
- Senaryolu oyunlarda sınırlılık: Oyuncaklarla evcilik, okulculuk, doktorculuk vb. hayali oyunlar oynamamak.
- Sembolik oyunlarda sınırlılık: Bir nesneyi başka bir nesne olarak (küpü mikrofona olarak vb.) kullanarak oyun oynamamak.
- Oyuncaklarla alışılmadık biçimlerde oynamak. Örneğin; topu zıplatmak yerine sürekli olarak bir eliyle vurmak, legoları birbirine takıp bir şeyler yapmak yerine sıraya dizmek vb.
- Sosyal oyunlara ilgisizlik: Küçük yaşlardayken, 'ce-e' vb. sosyal oyunlara karşı ilgi göstermemek.

c. Sınırlı/Tekrarlayıcı İlgi ve Davranışlar

Sınırlı alanda, yoğun ve sıra dışı ilgilere sahip olmak

- İlgi takıntıları: Bazı konulara karşı aşırı ilgi duymak ve başka konuları dışlayarak sürekli o konularla ilgili konuşmak, okumak, ilgilenmek vb. istemek.
- Bazı sıra dışı konulara aşırı ilgi duymak. Örneğin; astrofizik, uçak kazaları ya da sulama sistemleri.
- İlgi duyduğu konularla ilgili ince ayrıntıları anımsamak: Kendi favori konularındaki en ince ayrıntıları bile ezbere bilmek.

Belli düzen ve rutinelere ilişkin aşırı ısrarcılık

- Belli etkinlikleri her zaman belli bir sırayla yapmak istemek: Örneğin, arabanın kapılarını hep aynı sırayla kapatmak.
- Günlük rutinlerde değişiklik olmamasını istemek. Örneğin; eve gelirken hep aynı güzergahı izlemek ya da eve geldiğinde önce televizyonu açıp sonra tuvalete gitmek.

- Günlük yaşamdaki değişiklikler karşısında aşırı tepki göstermek: En ufak bir değişiklik karşısında aşırı kaygılanmak ya da öfke nöbeti yaşamak.
- Değişiklikleri daha kolay kabullenebilmek için meydana gelecek değişikliklerle ilgili önceden bilgi sahibi olmaya gereksinim duymak.

Tekrarlayıcı (kendini uyarıcı) davranışlar

- Sıra dışı beden hareketleri: Parmak ucunda yürümek, çok yavaş yürümek, kendi ekseninde dönmek, durduğu yerde sallanmak, farklı bir beden duruşuna sahip olmak vb.
- Sıra dışı el hareketleri: Ellerini sallamak, parmaklarını gözlerinin önünde hareket ettirmek, ellerini farklı biçimlerde tutmak vb.

Nesnelerle ilgili sıra dışı ilgiler ve takıntılar

- Nesneleri sıra dışı amaçlarla kullanmak: Örneğin, oyuncak arabanın tekerleklerini çevirmek ya da oyuncak bebeğin gözlerini açıp kapamak vb. davranışları tekrar tekrar yapmak.
- Nesnelerin duyuşal özellikleriyle aşırı ilgilenmek: Örneğin, eline aldığı her nesneyi koklamak ya da gözlerinin önünde tutarak ve evirip çevirerek incelemek.
- Hareket eden nesnelere aşırı ilgi göstermek: Örneğin; tekerlek ya da pervane gibi dönen nesnelere, akan su ya da yanıp sönen ışık gibi hızlı hareket eden görüntülere uzun sürelerle bakmak.
- Nesne takıntıları: Bazı sıra dışı nesneleri (bir silgi ya da küçük bir zincir parçası vb.) elinden bırakmak ya da gözünün önünden ayırmak istememek.

2. Rett Sendromu (RS)

Rett Sendromu (RS), dünyada çeşitli ırklarda ve etnik gruplarda, özellikle kız çocuklarında görülen nörolojik bir rahatsızlıktır. Bu sendromun, erkeklerde de görülebileceği bilinmektedir, fakat erkeklerde görüldüğünde bu bebeklerde genellikle düşük, doğum anında ölüm veya anne karnında erken ölüm gibi durumlar ortaya çıkmaktadır.

RS'li çocuklar, 6-18 aylık olana kadar normal veya normale yakın bir gelişim gösterirler. Bu süreden sonra çocuk, geçici durgunluk veya gerileme sürecine girer, iletişim kurma becerisini yitirir ve ellerini birbirine kenetler. Hemen ardından stereotipik el hareketleri, yürüyüş bozuklukları ve kafa gelişiminde gözle görülebilir bir yavaşlama ortaya çıkar. Nöbet geçirme, uyanırken düzensiz soluk alıp verme gibi problemlerle de karşılaşılabilir.

Rett Sendromu'nun, otizm, beyin felci veya spesifik olmayan gelişme bozukluklarında olduğu gibi teşhisi çok zordur. Dünyada, çeşitli ülkelerde yapılan araştırmalara göre her 23 binde 1 doğumdan, 10 binde 1 doğuma kadar ulaşan oranlarda RS'li kız çocuğu doğmaktadır.

Bazı çocuklar konuşma kabiliyetlerini yitirmeden önce tek tek kelimeler kullanmaya ve kelime kombinasyonları yapmaya başlayabilirler. RS'in şiddetinin bütün hastalar için zor olduğunu tahmin etmek zor değildir. Gözün sabit bakışı ve konuşma kabiliyeti de dâhil tüm vücut hareketlerine etki ederek çocuğun kontrollü şekilde hareket etmesini zorlaştırır. Apraxia ve sözel iletişim becerisinin eksikliği nedeniyle, zekânın doğruyu tayin etmesi de zorlaşır. Çoğu geleneksel test metotları, ellerin kullanımına ve/veya sözel iletişime gereksinim duyan bu durum RS'li bir çocuk için belki de imkânsızdır.

*Tüm çocuklar
akranları ile aynı
ortamda sürekli
bir eğitimden
yararlanma
hakkına sahiptir.*

RS'te büyüme genellikle yavaştır, birçok RS'li kadın yaşına göre oldukça küçük görünmektedir. Yapılan çalışmalar, doymak bilmez bir iştahları varmış gibi görülmelerine rağmen birçoğunun orta dereceden üst sınıra kadar değişebilen oranlarda yetersiz beslenme problemi ile karşı karşıya olduklarını göstermektedir. Buna; yutma zorluğu, yetersiz besin girişi, enerjinin dengesiz harcanması veya vücudun besleyici gıdalardan yeteri kadar yararlanamaması gibi problemler neden olmaktadır. Bu gibi durumlarda, kilo almasına ve boyunun uzamasına yardımcı olacak, dikkatini ve etkileşimini geliştirecek tamamlayıcı bir beslenme programı uygulanmalıdır.

Bütün bu zorluklara rağmen, Rett Sendrom'lu bir hasta orta yaşlarına, hatta daha ileri yaşlara kadar öğrenmeye devam edebilir, ailesi ve arkadaşlarıyla iyi vakit geçirebilir. Bütün duygular hakkında tecrübe sahibidirler, evde veya topluluk arasında sosyal, eğitim veya eğlence amaçlı aktivitelere katıldıklarında, hoş ve çekici kişiliklerini gösterirler.

3. Çocukluğun Dezintegratif Bozukluğu

Çocukluğun dezintegratif bozukluğu olan çocuklarda doğumdan itibaren en az iki yıl tamamen normal gelişim kaydedilir. Belirtiler sıklıkla 3-4 yaş arası görülmeye başlar. Bu tanıyı koyabilmek için belirtilerin 10 yaştan önce gelişmiş olması gerekir. Ağır mental retardasyonla ve ilerleyici çocuk nörolojisi hastalıkları ile birlikte görülmektedir. Ayrıca epilepsiye rastlama olasılığı da sıktır. Başlangıç ani veya dereceli olabilir. İlk bulgular, aktivitede artış, huzursuzluk ve anksiyetedir. Daha sonra konuşma ve diğer yetilerde kayıplar kaydedilir, klinik tablo platoya erişir ve sonraki gelişim sınırlı olabilir. Eğer ilerleyici bir nörolojik bozukluğun sonucu olarak ortaya çıkıyorsa klinik tablo kötüleşme hatta ölümlle sonuçlanabilir.

Öncesinde normal işlev gören çocuğun 3-4 yaşlarında başlayan zekâ, dil ve sosyal işlevlerinde birkaç ay içinde gelişen deteryasyon (yıkım)'dur. Tahminen otistik bozuklukların 10'da biri sıklıkta gözlenir. Erkek/kız oranı 4-8/1'dir. Sebebi bilinmemektedir. Çeşitli metabolik hastalıklarla birlikte bulunabilmektedir. Tanı ölçütleri şunlardır:

- A. Doğumdan sonraki iki yıl içinde yaşına uygun sözel ve sözel olmayan iletişim, toplumsal ilişkiler, oyunlar ve uyumsal davranışların olması ile kendini belli eden görünüşte normal bir gelişmenin olması
- B. Aşağıdakilerden en az iki alanda daha önce edinilmiş olan becerilerin (10 yaşından önce) klinik olarak önemli ölçüde yitilmesi. Bunlar: Sözel anlatım ya da dili algılama, Toplumsal beceriler ya da uyumsal davranış, Bağırsak ya da mesane kontrolü, Oyun, Motor beceriler.
- C. Aşağıdakilerden en az iki alanda olağan dışı bir işlevselliğin olması:
  1. Toplumsal etkileşimde nitel bir bozulma (sözel olmayan davranışlarda bozulma, yaşlılarıyla ilişki kuramama, toplumsal ya da duygusal karşılıklar verememe vb.)
  2. İletişimde nitel bozukluklar (konuşulan dilin gelişiminde gecikme olması)

ya da hiç gelişmemiş olması, bir söyleşiyi başlatamama ya da sürdürmede, dilin basmakalıp ve yineleyici bir biçimde kullanılması, çeşitli imgesel oyunlar oynamama vb.)

3. Motor basmakalıp davranışlar ve mannerizmler de içinde olmak üzere davranış, ilgi ve etkinliklerde sınırlı, basmakalıp ve yineleyici örüntülerin olması

4. Asperger Bozukluğu

Asperger Sendromu'nda, tipik olarak otizmlili bireylerde görülen sosyal ilişki ve iletişim sorunlarının yanı sıra sınırlı ilgi alanı görülür. Çok sınırlı konularda ve dar çerçeveli alanlarda derin bilgilere sahiplerdir, bu nedenle bu çocuklara "küçük profesör" yakıştırması yapılır. Otizmden farklı olarak zamanında konuşmaya başlarlar; aşırı bilgiçlik ve el becerilerinde özel sorunlar görülür. Bu çocuklar normal veya üstün zekâya sahiptirler. Mekanik oyuncaklara çok düşkündürler ve ilgi alanı sınırlı olan insanlarla daha iyi yakınlık kurarlar. Amaçsızca birtakım nesnelere toplayabilirler, öz bakım sorunları yoktur. Erişkinlikte ise kurallara sıkıca bağlı, soğuk ve mesafeli insanlar olarak tanınırlar. Bu bireylerin sosyal hayatında, genelde bir tane çok yakın arkadaşları vardır ve bu kişinin de sıklıkla dar, kısıtlı ilgi alanı vardır. Duygusal hayatında hep akılcı ve heyecansız yorumlamalara sahiptir, davranış sorunları görülebilir, jest, mimik ve vücut dilini kullanmada sorunları vardır. Bu sendromda genetik geçiş sıklıkla baba ve oğul arasında kurulur.

Otizm ve Asperger Sendromu birbirine dönüşebilir bir nitelik taşır. Asperger Sendromu'nun klinik özellikleri şöyle sıralanabilir: Normal dil gelişimi, normal zekâ ve hatta bazen üstün zekâya sahip olma, beceriksizlik, bilgiççe, ders veriyormuş gibi konuşma tarzı, antisosyal şiddet içeren davranışlar görülmektedir. Görülme sıklığı 1000'de 1'dir. Erkeklerde 2-4 kat daha fazladır. Tanı genelde 5 yaş civarında konabilir. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu ve depresyonla eş zamanlı görülür.

5. Başka Türü Adlandırılmayan Yaygın Gelişimsel Bozukluk (Atipik Otizm)

Atipik otizm, dil ve sosyal iletişimle ilgili sorunlar, dilin amaca yönelik kullanımındaki sorunlar, aşırı çekingenlik, aşırı utangaçlık, gündelik ve özel yaşamında belli ilkelere aşırı katı yaklaşım ve bağlılık gibi durumlarla ilişkili olarak göz önüne alınabilir. Bazı kişilik tipleri ve bozuklukları (şizoid kişilik, şizotipal kişilik, çekingen kişilik) yine atipik otizmle ilişkili olabilir, fakat farkları vardır. Örneğin, şizoid kişilikler toplumsal ilişkileri anlar, özellikle istemezler. Buna karşın otizmlili bireylerde ilişki kurma arzusu olduğu, ama beceremedikleri ileri sürülmüştür.

Atipik otizmle tipik otizm arasındaki farklar oldukça tartışmalıdır. Araştırmalar ve sonuçları yeterli olmasa da elde edilen belli bulgular vardır. Tipik otizmde, tanı kalıcıdır. Hafiften ağıra giden bir yelpazesi vardır. Dil sorunu bazı olgularda düzelir, ama çoğu kez kalıcıdır. Kendine zarar verme davranışı siktir. Yaş, cins, ailede benzer durum özellikleri ve iletişim sorunu temelde atipik otizmle aynıdır. Stereotipilerin ağırlığı, sıklığı, şiddeti küçük yaşlarda atipik otizmle aynı olabilir ve ilerleyen yaşa rağmen değişmeden kalıcı olabilir. Zekâ en ağırdan en hafife kadar değişen düzeylerde geri olabilir. Dar ilgi alanı, takıntılı davranış, duysal belirtiler atipik otizmde görülenle aynı olabilir. Geç yürüyebilir. Öz bakım sorunları belirgindir ve ilerleyen yaşa rağmen kalıcı olabilir. Buna karşın atipik otizmde ilerleyen yaşla tanı değişebilir ve bir kişilik özelliğine dönüşebilir. Otizm belirtileri zamanla kaybolabilir; iyi eğitimle ve elverişli şartlarda tamamen normale dönebilir. Ağır formu yoktur ve hafif otizmden ayrılması

zordur. Bu nedenle normal gelişimin bir parçası olarak görülebilir. Otizme özgü davranışlar belirli durumlarda (zorlanma) açığa çıkacak şekilde maskelenebilir veya değişik görünümde altında gizlenebilir (yalancı dışa dönüklük vb.). Mizahı anlama ve oluşturmada, karşı cinsle ilişki başta olmak üzere insan ilişkilerinde hep ciddi sorunlar yaşanır. Dil sorunu varsa kısa sürelidir; sonuç olarak düzgün gramer ve fonoloji ile konuşurlar. Kendine zarar verici davranış görülmez. Belirtiler şiddet ve bir araya gelişi yoğunluğu açısından, toplumsal yasayışı ve düzeni bozacak şekilde belli bir sınırı aşmaz.

Genel gelişim eğrisi elverişli şartlar altında düzelme yönündedir. Öğrenme sorunları olabilir ve okul sorunları yaşanır. Stereotipik (tekrarlayıcı) hareketler ilerleyen yaşla sebat etmez. Dar ve yoğunlaşmış bir ilgi alanı vardır, ancak toplumsal açıdan daha anlamlı bir konuda (mesleğinde vb.) bu durum başarıya neden olabilir. Takıntılı davranış, ritüeller atipik otizmde daha belirgin olabilir. Panik ataklar sık görülebilir.

Genel Olarak Neler Yapabiliriz?

- Basit, kısa ve net öğretmen yönergeleri kullanın. Soyut ifadeler ve karmaşık cümleler kullanmaktan kaçının.
- YGB'li öğrencileriniz için herhangi bir acil ya da özel durumlarda gidebilecekleri bir kişi belirleyin.
- Sohbetin uzunluğunu da öğrencinin dil düzeyine göre bireyselleştirin.
- YGB'li öğrencilerle yüksek tonda bağırarak konuşmak yerine, ilgilerini çekecek, uygun tonda, merak uyandıracak şekilde sesinizi kullanarak konuşun.
- Sürekli adını kullanarak yönerge vermek yerine sadece yönergeyi söyleyin. Böylece yönergeleri kendi adından bağımsız olarak yerine getirmeyi sağlamış olursunuz.
- Öğrencileriniz için rutinler oluşturun. Sınıfta yapılan etkinlikleri belli rutinler (sıra-düzen) oluşturarak ve birbirini takip eden bir sraya göre sunun. Mümkün olduğunca bu sıra düzeni değiştirmeyin aksi takdirde öğrenciniz tepki gösterebilir ya da öfke nöbeti geçirebilir.
- Sık öfke nöbeti geçiren bir öğrenciniz varsa ona "yardım istemeyi" ya da "yapılan işe ara vermeyi istemeyi" öğretin.
- Değişikler yapmanız gerektiğinde bu öğrencilerin değişiklikleri daha kolay kabullenebilmeleri için, meydana gelecek değişikliklerle ilgili onları önceden bilgilendirin.
- Genelleme yapılması gereken durum ve ortamlarda da öğretim planlayın. Örneğin okulun ağaç işleri atölyesindeki mengenede kolayca çalışabilirken, farklı bir iş ortamında mengene aynı bile olsa orada aynı işi yapmakta başarılı olamayabilirler. Bu yüzden farklı ortamlar, araç-gereçler ve kişilerle öğretim yapın.
- Öğrencilerin ilgi alanlarını belirleyin ve öğrenme fırsatlarınızı bu çerçevede planlayın.
- İlgileri doğrultusunda yapabilecekleri ödevler verin.

ÖZEL EĞİTİM GEREKSİNİMİ ve/veya ENGELİ OLAN ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ

- Yapmış oldukları ödevleri sınıfta arkadaşlarıyla paylaşmaları için onları cesaretlendirin.
- Sosyal beceri yetersizlikleri varsa, sosyal becerilerin öğretimini planlayın ve öğretin.
- Öğrencinin okul kurallarını öğrenmesi, sosyal yeterliklerinin geliştirilmesi için okul rehber öğretmeni, akranları, ailesi ve diğer öğretmenlerle işbirliği içerisinde çalışın ve bu konudaki hedeflerinizi öğrencinin BEP'ine yerleştirin.
- Video, hareketli ve sesli etkinlikler vb. teknolojik araçlar kullanın. Görsel materyaller kullanmaya özen gösterin.
- Gün içinde yapılacak etkinlikleri yazılı ya da resimli bir çizelge haline getirin, sıradaki ve tamamlanan etkinlikleri gösterin ya da öğrencinin düzeyine göre işaretlemesini sağlayın.
- Öğretim materyallerinizi birden fazla duyuya hitap edecek şekilde hazırlayın ve kullanın.
- YGB'li öğrencileriniz için etkili pekiştiricileri belirleyin ve etkinlikleri tamamladıklarında onları pekiştirmeyi ihmal etmeyin.
- YGB'li öğrenciler akranlarını taklit ederek öğrenmekte zorlanabilirler. Taklit becerisi sınırlı olan öğrencilerinizden bir akranı ya da sizi taklit ederek beceriyi gerçekleştirmesini istemeyin. Bunun yerine gerekirse elinden tutarak yardım edip giderek bu yardımı azaltarak bağımsız yapmasına fırsatlar verin.

İŞİTME ENGELİ OLAN ÖĞRENCİLER VE ÖZELLİKLERİ

İşitme kaybı, doğuştan veya sonradan ortaya çıkan problemler nedeniyle işitme duyarlılığında meydana gelen azalmadır. İşitme engeli ise işitme duyarlılığındaki azalmanın bireyde ortaya çıkardığı yetersizlikler durumudur. Günümüzde artık işitme kaybı tanısı birçok bireye küçük yaşlarda hatta doğumda konulabilmekte, işitme cihazları ile daha iyi işitmeleri sağlanabilmektedir. Doğuştan olan ya da yaşamın ilk yıllarında başlayan işitme kayıpları bireyin konuşmayı anlama, dili edinme ve bilişsel becerilerinin gelişimi üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir.

İşitme engeli olan öğrenciler sağır ya da ağır işiten olabilirler. Sağırılık, sözlü dili işitemeyecek kadar ileri düzeyde kaybın olması durumu, ağır işiten ise konuşma seslerini işitme cihazı ile duyabilecek düzeyde işitme kaybı anlamına gelir. İşitme kaybının en temel etkisi yetersiz ve sınırlı ses girdisi ile sonuçlanan yetersiz dil yaşantıları, iletişim sorunlarıdır. Bir diğer deyişle işitme kaybı, temel olarak konuşma seslerinin işitilememesi ile birlikte ciddi sözlü dil sorunlarını beraberinde getirir. İşitme engeli olan öğrenciler sıklıkla sözcük dağarcığında ve söz dizimine ilişkin becerilerin kazanımında önemli derecede gecikmeler gösterirler. Alıcı dilin gelişimindeki gecikme ifade edici dil gelişimini de olumsuz etkiler. Eğer ikinci bir engelleri yoksa bu öğrenciler normal zekâyâ sahiptirler. Ancak dil gelişiminde işitme kaybına bağlı olarak yaşadıkları gecikmeler okuma ve okuduğunu anlamada akranlarına göre daha düşük bir başarı göstermelerine neden olabilir.

İşitme engeli olan öğrenciniz erken tanı almış, erken yaşta işitme cihazı kullanmaya başlamış ya da koklear implant (biyonik kulak) ameliyatı yapılmış ve iyi bir eğitim almışsa iletişim biçimi olarak sözlü dili tercih edebilir. Bazı işitme kayıplı öğrencilerse iletişim için sözlü dil yerine işaret dili, dudak okuma, yazılı dil ya da bunların bir birleşimini tercih edebilirler.

Sınıf içinde bu çocukları nasıl fark edebiliriz?

- Sese tepki veremeyebilirler,
- İletişim kurarken ya çok yüksek sesle ya da fısıltı ile konuşabilirler,
- Ders içi etkinliklere katılmakta zorlanabilirler,
- Sözel dil gerektiren derslerde akranlarından geride olabilirler,
- Kavram becerileri zayıf olabilir,
- Dilbilgisinde (ekleri kullanmada, kurallı cümle kurmada) problem yaşayabilirler,
- Düzgün ve akıcı konuşma becerileri akranlarına göre sınırlı olabilir,
- Arkadaşları ile ortak etkinlik kurmada sınırlılık gösterebilirler

Neler yapabiliriz?

- Ayrıntılı bir değerlendirme ile öğrencinin tam ve doğru bir şekilde profilini ortaya koyun.
- Akademik becerilerine ve iletişim becerilerine ilişkin var olan performans düzeyini belirleyin.
- Başlangıç değerlendirmesinde öğrencinin tanılanma yaşı, tercih ettiği iletişim biçimini belirleyin.
- Teknolojiden nasıl yararlanabileceğini ortaya koymaya çalışın.
- Bilgisayarlar ve görsel sunuma dayalı öğretim materyalleri kullanın.
- İşitme cihazı kullanan öğrenciler hakkında diğer öğrencilere bilgi verin.
- Öğrencinizle konuşurken veya ders anlatırken onun görüş alanında kalın, ona doğru dönerek ders anlatın, somut kavramlar kullanın. Tahtaya yazı yazarken konuşmak yerine tahtada yazma işlemi bittikten sonra anlatmaya devam edin.
- Arka plan gürültülerini en düşük seviyede tutmaya özen gösterin.
- Tahtaya yazı yazarken aynı anda konuşmamaya dikkat edin. Öğrenciniz dudak okumadan yararlanıyorsa bu onun söylediklerinizi kaçıracağı anlamına gelir.
- Konuşurken öğrencinin bildiği kelimelerle, anlaşılır, net ve kısa cümleler kullanmaya çalışın.
- Öğretimde kullandığınız yazılı, sesli ve görsel materyalleri (videolar, PPT sunuları, resimler, yazılı metinler vb.) öğrencinin edinmesine fırsat verin.
- Aile ile işbirliği yapın ve öğrenciyle ilgili hedefleriniz hakkında onları bilgilendirin ve size yardımcı olmalarını sağlayın.
- Mümkün olan her zaman ifadelerinizi yazın ve anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol edin.
- Derse başlamadan önce varsa çocuğun işitme cihazının çalışıp çalışmadığını kontrol edebiliriz.(Örn. öğrencinin arkasına geçip " Ali ses var mı? Beni duyuyor musun?" gibi)
- Sınıf içinde işitme engeli olan çocuğu; tahtayı, öğretmenini ve arkadaşlarını

- rahatça görebileceği şekilde oturtun.
- Öğrencinin anlamadığı cümleleri tekrarlamak yerine, farklı materyalleri kullanarak tekrarlayın (Örn. resim kartları, tahtaya şekiller çizme, sunumlar, vb.).
  - Konuşurken ağızınızı kapatmadan, göz kontağı kurarak iletişim kurun.
  - Ders esnasında jest ve mimiklerimizi abartmadan yerinde kullanmalıyız.
  - Konuşma esnasında vurgu ve tonlamalara dikkat edin.
  - Ders anlatırken görsel materyallere ve drama gibi yaparak öğrenme fırsatı verecek yöntem ve teknikleri tercih edin.
  - Öğrencinin derse ve grup çalışmalarına katılımını arttıracak etkinlikler planlayın.
  - İşitme engeli olan öğrenciye sabırla yaklaşın ve sınıf içinde derse katılımı için fırsatlar verin.
  - Öğrenci ile iletişimde problem yaşadığınızda görsellerden (kavram –kelime kartları vb) yararlanmayı deneyin, yazı ve resim ile kendini ifade etmesine olanak verin.
  - Sosyal yaşamlarında günümüz teknolojik araçlarından nasıl yararlanacaklarını öğretin (Örn. 3G telefonlar, mail yazma, internet üzerinden görüntülü konuşma vb.)
  - Öğrencinin BEP inde belirlenen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığına ilişkin öğrenmelerin değerlendirilmesini yazılı sınav, proje ve ödevler yolu ile planlayın.

Cihaz kullanımında dikkat edilmesi gerekenler:

Kulak kalıbı: Eğer kulak kalıbı kulağa uygun değilse veya tam olarak yerine oturmuyorsa, bu durum öğrenciye rahatsızlık verebilir. Aynı durum kulak kalıbında bir hasar olduğunda da geçerlidir. Böyle durumlarda cihazdan rahatsız edici tiz bir ses duyulur. Ayrıca kulak kiri, kulak kalıbını tıkayarak işlevini yerine getirmesine engel olur. Bu nedenle belirli aralıklarla kulak kalıbının cihazdan çıkarılarak ılık, sabunlu su ile temizlenmesi gerekir.

Bitmiş piller: Öğretmenler çocuğun tepkilerinin azalmasından pillerin bitmiş olduğunun farkına kolayca varabilirler. Pillerin bitmeden değiştirilmesi, öğrencilerin belli aralıklarla azalan sesle karşı karşıya kalmasını önleyecektir. Ayrıca piller, artı ve eksi yönlerine dikkat edilerek takılmalıdır.

Cihaz kordonları: Eğer kordonda bir hasar var ise cihazdan hiç ses çıkmaz, değiştirilmeleri gerekir. Kordonların değiştirilmesi kolay bir işlemdir.

Açma kapama düğmesi: Öğretmenler düzenli olarak öğrencilerin cihazlarının açık olup olmadığını kontrol etmelidirler. Öğrenciler, cihazı ilk kullanmaya başladıklarında sıklıkla düğmesini kapalı tutma eğiliminde olabilirler. Öğrenciler cihaz kullanımına alıştıktan sonra, cihazın sürekli açık olması konusunda daha dikkatli olacak, cihazlarını kendileri kontrol etmeyi öğreneceklerdir. Buna rağmen öğretmenler günde en az bir kez cihaz kontrolüne devam etmelidirler.

Kulakta oluşan yaralar: Kulakta bir enfeksiyon veya yara bulunması durumlarında cihaz kesinlikle kullanılmamalıdır. Öğrenci rahatsızlığının belirtilerini gösterdiği anda, bir sağlık uzmanından yardım alınmalıdır.

Öğretmenin bireysel işitme cihazları konusunda yapması gerekenler:

Görsel kontrol:

- İşitme cihazının içinde pilleri var mı?
- Piller doğru pozisyonda mı? (+ ve – kutuplar doğru olarak yerleştirilmiş mi?)
- Kulak kalıbı temiz mi?
- Göstergeler (on –off ve n/t) doğru pozisyonda mı ?
- Cihaz kordonunda bir problem var mı ?
- Cihazın ses ayarı doğru seviyede mi?

İşitsel kontrol:

Öğrenciye “Ses var mı?” diye sorulur. Eğer öğrenci bu soruyu anlamayacak düzeyde ise, öğrencinin arkasına geçip el çırpma, iki nesneyi birbirine vurma gibi etkinliklerle öğrencinin sese tepkisi kontrol edilir.

Kontrol sırasında bireysel işitme cihazından;

Hiç ses çıkmıyorsa:

- Cihazın açma kapama düğmesinin (power düğmesi) açık olduğundan emin olun.
- Eğer düğme kapalıysa açık konumuna getirin.
- Cihazın sesini açın.
- Cihazın pilini yeniden yerleştirin.
- Cihaz kordonunun hasarlı olup olmadığını kontrol edin.

Sürekli olarak ses çıkıyorsa (ötme –ıslık sesi):

- Cihazın sesi çok açık olabilir, sesi kısın.
- Kulak kalıbının tıkanmış olup olmadığını kontrol edin.
- Kulak kalıbının kulağa tam olarak yerleşip yerleşmediğini kontrol edin.
- Kulak kalıbının çocuğun kulağına küçük gelip gelmediğini kontrol edin.
- Kulak kalıbının çatlak ya da kırık olup olmadığını kontrol edin.

Zayıf ve bozuk bir ses çıkıyorsa:

- Kulak kalıbının tıkanmış olup olmadığını kontrol edin.
- Cihazın ses ayarlarını kontrol edin.
- Cihazın pillerini yeniden yerleştirin.

Kontrollerinize rağmen cihazdan hiç ses çıkmıyor ise;

- Öğrenciye cihazı kullandırmayın,
- Aileyi bu konuda bilgilendirerek gerekli önlemlerin alınmasını sağlayın.

GÖRME ENGELİ OLAN ÖĞRENCİLER VE ÖZELLİKLERİ

Görme, gelişimin bütün alanları için önemli bir motivasyon aracıdır. Görmenin hiç olmaması ya da çok sınırlı olması, baş ve boyun kontrolünden başlayarak, emekleme, yürüme, dil ve kavram gelişimi gibi gelişim alanlarında önemli gecikmelere neden olabilir. Uygun eğitim fırsatları ile görme engeli olan birçok öğrenci akranları ile bir arada eğitim alabilmekte ve bir meslek edinebilmektedir.

Eğitsel olarak baktığımızda, öğrencileriniz eğitimde dokunsal ve işitsel materyallere ihtiyaç duyan öğrencilerdir. Bu bakış açısı ilk olarak okumayı akla getirmektedir. Görme engelli öğrenciniz, görme duyusunu öğrenme amacıyla verimli kullanamayacağı için okuma için kabartma alfabe ya da konuşan kitaplara ihtiyaç duyar. Bu bakış açısıyla, az gören öğrenciniz görme duyusunu öğrenme amacıyla kullanabilir. Ancak az gören öğrencilerin görme potansiyellerini en üst düzeyde kullanabilmeleri için gözlük, büyüteç gibi araç gereçlere, büyük puntolu yazılara, aydınlatmaya, kontrast materyallere ve çevre düzenlemelerine ihtiyaçları vardır. Görme engeli olan öğrencileriniz farklı eğitsel ihtiyaçları olan heterojen bir gruptur.

Görme engeli olan çocukların bir bölümü okuma yazmayı Braille alfabesi ile gerçekleştirirler. Braille alfabesi altı noktanın çeşitli kombinasyonları ile harflerin, rakamların, noktalama işaretlerinin ve notaların oluşturulduğu bir sistemdir. Parmak uçlarıyla dokunarak okunur. Kabartma alfabeyle yazmak için tablet ve kalem ile Braille daktilosu kullanılır. Yakın görme becerileri zayıf olan, masa üstündeki küçük nesnelere okuma mesafesinden dokunmadan tanıyamayan, görme yetersizliği ilerleyici olan, okuma hızı gören akranlarına göre oldukça düşük olan, okurken materyali gözüne çok yaklaştıran, gören yazıyı okuyabilmesi için çok fazla materyal ve aydınlatma uyarlamasına gerek duyan öğrencilerin Braille alfabesiyle (kabartma alfabe ile) okuma yazması daha uygundur.

Neler yapabiliriz?

- Öğrencilerinizin hangi okuma yazma araçlarını tercih ettiklerini ya da kullandıklarını belirleyin.
- Öğrenci okula yeni kayıt olmuşsa bağımsız hareket edemiyorsa okulun bölümleri, sınıfın yeri ve sınıftaki yerini tanıttin.
- Aradığı eşyayı rahatça bulabilmesi için sınıf içindeki çöp kovası, askı gibi eşyaların yerlerinin sabit olmasına dikkat edin Eğer değişiklik yapılması gerekiyorsa yeni yerlerini söyleyin ve gösterin.
- Öğrencinin ayağına takılabilecek kablo gibi engelleri ortadan kaldırmak için tedbir alın.
- Var olan görme derecesini uygun şekilde kullanabilmesi için az gören öğrenciye yönelik olarak ışığı arkadan gelecek şekilde ayarlayın. Işık doğrudan gözüne gelmemelidir.
- Bazen sadece en ön sıraya oturarak da öğrencinin onun daha rahat görmesini sağlayabiliriz.
- Öğrencilerin çevreden bilgi edinmek amacıyla birincil olarak hangi duyu veya duyu-

larını kullandıklarını belirleyin.

- Eğitimlerinde öğrenmede birincil olarak kullandıkları duyularına hitap eden harita, poster, afiş vb. öğretim materyalleri hazırlayın ve kullanın.
- Büyük puntolu yazılı materyaller kullanırken arka plan resimleri ya da desenler kullanmayın.
- Parlamayan malzemeleri tercih edin.
- Okuma yazmayı hangi araçla gerçekleştiriyor olursa olsun görme yetersizliği olan her çocuğa gelecekteki eğitim ve meslek gereksinimleri de dikkate alınarak bilişim teknolojilerindeki gelişmeler doğrultusunda, klavye kullanma, ekran okuma yazılımlarını kullanma becerileri kazandırmaya çalışın.
- Öğrencinizin yardıma gereksinimi olduğunda ona normal bir ses tonuyla "yardım edebilir miyim?" diye sorarak, varlığınıza haberdar edin.
- Öğrenciniz yardım etmenizi isterse onun kolundan kavramak yerine onun sizin kolunuzu tutmasını sağlayın. Eğitimli bireyler için elinizin dış yüzeyini onun elinin dış yüzeyine dokundurmanız yeterlidir. Bundan sonra birey sizin kolunuzu dirseğinizin hemen üstünden tutacaktır.
- Yürümeye başladığınızda rehberlik ettiğiniz kişinin yarım adım önünden yürüyün. Böylece sizin hareketlerinizi anlayacak fırsatı olur.
- Yürüyüş sırasında rastladığınız engelleri "merdiven çıkacağız, kaldırımdan ineceğiz" gibi normal bir ses tonuyla anlatın.
- Onu bir koltuğa oturtmanız gerektiğinde elini koltuğun ya da sandalyenin arkasına dokundurmanız yeterli olur.
- Sınıfınızın öğrencilerin kolay ve güvenli bir şekilde hareket edebileceği şekilde düzenlenmesini sağlayın. Ayrıca ilk haftalarda okulda yollarını bulabilmeleri konusunda öğrencilerin yardıma ihtiyaçları vardır. Örneğin okulun bölümlerinin Braille alfabesiyle ya da az görenler için büyük puntolarla renk-zemin zıtlığına göre isimlendirilmesi/tanımlanması vb.
- Aydınlatmayı görme yetersizliği olan öğrencinize göre ayarlayın. İyi bir aydınlatma yararlı olabilir gibi düşünülürse de aşırı aydınlatma parlak yüzeylerde yansıtacağından öğrenciye rahatsızlık da verebilir.
- Öğrencinin de dersi izleyebilmesi için tahtada bir şekil çizerken, ya da işlem yaparken ne yaptığınızı aynı zamanda anlatın.
- Görme yetersizliği olan çocukların bazıları uygun jest ve mimikler gösteremeyebilirler. Görmedikleri için bize anında tepki vermeyebilirler. Bu bizi dinlemedikleri ya da ilgilenmedikleri anlamına gelmez. Bunun yanında dersi takip ediyor gibi görülüp uyuklama, hayal kurma gibi öğrenmeyi engelleyici durumlar da oluşabilir. Bu yüzden gerektiğinde ismi ile hitap ederek de aktif katılımını sağlayın. Ayrıca başka bir arkadaşına söz verirken arkadaşının da adını söyleyin. Dersin bittiğini ve sınıftan

- çıkılmak üzere olduğumuzu sözel olarak belirtin.
- Ders anlatımı sırasında “bu, şu, orada şurada” gibi ifadeler yerine işaret edilen nesne/şekil/yazıdaki yeri tam olarak betimleyin.
  - Hiç görmeyenler için bir nesnenin yerini veya masa düzenini anlatmak için saat yönleri ile tanımlayıcı ifadeler kullanın.
  - Tepegöz ya da projeksiyon yansılarını görme engeli olan öğrenci için büyük puntolu yazın ya da Braille çıktılarını alarak ona verin.
  - Öğrenci bilgisayar kullanabiliyorsa, powerpoint sunularınızı onun bilgisayarına aktarın ve sunuyu bilgisayarından izlemesi sağlayın.
  - Sınıfta izlenen videoların anlatımı ya da tahtadaki yazıların okunması için gönüllü akranlar seçip gördüklerini görme engeli olan arkadaşlarına anlatmalarını ya da tahtadaki yazıları okumalarını sağlayın.
  - Siz ders anlatırken görme engeli olan öğrencinizin dersi ses kaydetme cihazıyla kaydetmesine fırsat verin.
  - Deney ve gözlemler sırasında öğrenci görerek bu görevleri yerine getiremiyorsa, arkadaşlarına uygun soruları sorarak gözlem/deney yapmasını sağlayın. Örneğin; öğretmen, saydam cisimlerin bir tarafından bakılınca diğer tarafı görünen cisimler olduğunu söyledikten sonra öğrencilerine çeşitli cisimler göstererek saydam olup olmadığını söylemelerini ister. Diğer öğrenciler bunu görerek yapabilir, görme engeli olan öğrenci de yanında oturan arkadaşına “bir yanından bakılınca diğer yanı görüyor mu?” diye sorabilir ve ondan gelen cevaba göre cismin saydam olup olmadığına karar verebilir.
  - Çeşitli üniversitelerin ya da görme engelliler okullarının Braille basım üniteleri vardır. Buralardan yardım isteyerek, Braille basılmış kitaplar sağlanabilir.
  - Öğrencinin ders kitaplarını okuyamadığı ve büyük puntolu kitap temin edilemediği durumlarda bu kitaplar taranıp bilgisayara aktarıldıktan sonra öğrencilerin Windows yazılımı içinde bulunan büyüteç programıyla okumalarını sağlayın.
  - Gönüllü akranlardan yardım alarak okulunuzda görme engeli olan öğrencilerinizin yararlanacağı bir konuşan kitaplık oluşturun. Oluşturulan kitapları görme engeli olan öğrencilerinizin kullanmasını sağlayın.
  - Gören akranlarına göre % 50 bazı durumlarda %100 daha fazla sınav süresi verin ve/veya okuyucu yardımı sağlayın.
  - Ders planının uygulanması sırasında anlatılan konu çok fazla görselliğe dayanıyorsa bu konuda ilgili yerlerle iletişime geçerek kabartma hazırlanmış harita, şekiller vb konularda destek alın. Dokunarak incelemesini gerektiren materyallerin hazırlanmasında aileyle işbirliği yapın.

Görsel sanatlar dersinde ip, tutkal silikon kullanarak sınırlı boyama, kabartma şekiller üzerinde boyama, kâğıdı lastiğin üzerine koyarak ruletle şekil çizme, modelaj çalışmaları renkli kâğıtlardan boncuk yapma, dizme, kilim dokuma, örgü örme çalışmaları yapabilirsiniz.

Örneğin hiç görmeyen bir çocuğun görsel sanatlar dersine katılması için sınırları kalın iple belirlenmiş resim taslakları hazırlayarak bu sınırları belirlenmiş modelin içlerini boyamalarını sağlayabilirsiniz. Kabartma haritaya ulaşamıyorsak Türkiye'nin bölgelerini anlatırken farklı ürünlerden yararlanarak silikonla sınırları belirlenmiş bir haritada Güneydoğu Anadolu Bölgesini mercimek, Akdeniz Bölgesini pamukla, Marmara Bölgesini ay çekirdeği vb. ile kaplayarak çocuğun hem dokunarak incelemesini hem de bölgeler arası farklılıklara dikkat çekmesini sağlayabilirsiniz.

Destek Alabileceğimiz Kurum ve Kuruluşlar

- Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Yenimahalle/ANKARA Tel: 0312 212 76 14-15)
- Görme Engelliler Basımevi ve Akşam Sanat Okulu (Altındağ/ ANKARA Tel: 0312 318 25 84) (MEB müfredatı için hazırlanmış ilköğretim ve lise düzeyindeki tüm ders kitaplarının kabartma olarak temin edilmesi için.)
- Ders Aletleri Yapım Merkezi 0312 866 42 08 (Kabartma yazı tableti-kalemi, kabartma matematik araç-gereçleri temini için.)
- TÜRGÖK Tel: 0232 2242627 (Görme yetersizliği olan çocuklar için hazırlanmış sesli ve kabartma dergi, hikaye vb temini için)
- Boğaziçi Üniversitesi GETEM Tel: 0212 359 54 00 (Görme yetersizliği olan çocuklar ve yetişkinler için sesli/metin kitap)
- Milli Kütüphane Tel: 0312 212 62 00 (Görme yetersizliği olan çocuklar ve yetişkinler için sesli kitap, kısa filmler)
- Görme Engelliler Okulları
- Türkiye Görme Engelliler Spor Federasyonu Tel: 0312 310 13 65 (Görme Engelliler İçin Dernek bilgileri)
- Özel Sektör (Görme engellilere yönelik teknolojik araç gereçlerin ithalatı ve servis hizmetleri için)

Hangi sosyal aktivelerle destek olabiliriz?

- *Tiyatro ,folklor drama belirli gün ve haftalardaki etkinliklerde görev vermekten çekinmeyiniz.*
- *İnceleme gezisi ve müzele gezisi yaptırabilirsiniz.*
- *Beden eğitimi derslerinde öncelikle bu öğrencilere bağımsız olarak okul içinde dolaşması becerisi kazandırılması gerekir. Bunun için öncelikle rehberlik ederek yani beraber gezerek ona yardımcı olabilirsiniz. Bağımsız olarak dolaşması için onu cesaretlendirin hatta yalnız yürümesini sağlayın fakat takip ederek kontrol etmeyi unutmayın(Örn. eliyle duvar takibi yaptırarak öğrenmesini sağlayabilirsiniz.).*
- *Zilli toplarla oynayabilirler. Topların ses çıkarması yönlerini daha kolay bulmalarını sağlar (Türkiye Görme Engelliler Spor Federasyonu ve TESEV'den top temin edebilirsiniz).*
- *Goolball :zilli topla oynanan oyundur. Aynı zamanda az gören yetişkinler için futbol kulüpleri bulunmaktadır. Atletizm ve yüzme alanında da başarılı olan çocukların olduğunu unutmayınız (Bilgi almak için federasyon sitesini ziyaret edebilirsiniz)*
- *Özel olarak hazırlanmış, çukur ve tümsek karelerden oluşan taşların bir grubunun üzerinde görme engelli bireylerin ayırt etmeleri için sivri bir parça eklenmiş olan satrançlar, benzer şekilde taşların üzerine dokunsal farkındalık yaratarak dama vb.*

DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU (DEHB) OLAN ÖĞRENCİLER

Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB) çocukluk döneminde başlayan, yaşam boyu süren, akademik, sosyal ve iş yaşamları da dahil olmak üzere birçok alanda günlük yaşamı ciddi şekilde olumsuz etkileyen bir bozukluktur. Bu öğrencilerin kendi davranışlarını kontrol altına alma ve dikkatlerini belirli uyaranlara odaklamada sorunları vardır. "Yaramaz, yerinde duramayan, hayallere dalan, düşünmeden davranan, dalgın, unutkan" gibi pek çok sıfatla nitelendirilen öğrencilerdir. "Hiperaktivite", aşırı hareketlilik anlamına gelmekle birlikte DEHB olan öğrencilerin tümünü iyi anlatan bir terim değildir. Bazı çocuklarda aşırı hareketlilik olmaksızın da DEHB olabilir. Bazı öğrencilerde en belirgin özellik dikkat süresinin çok kısa olmasıdır. DEHB olan bazı öğrencilerde aşırı hareketlilik ve dürtüsellik ile ilgili belirtiler ön plandayken, bazılarında dikkat eksikliği ön plandadır. Bu tanıyı almış öğrencilerin önemli bir bölümünde ise dikkat eksikliği ve aşırı hareketlilik bir arada görülür.

Aşırı hareketlilik gösterenler; yerinde duramayan, sakin ve sessiz çalışmakta güçlük çeken,

yerli yersiz koşup tırmanan, çok konuşan, sorulan soruyu dinlemeden ya da soru tamamlanmadan cevaplayan, her zaman gerekli gereksiz bir şeylerle uğraşan, sıra beklemekte zorlanan, olaylara veya konuşmalara müdahale edip yarıda kesen öğrencilerdir. Dikkat eksikliği gösterenler ise yönergeleri başından sonuna kadar takip edemeyen, dikkatlerini yaptıkları işe veya oyuna vermekte zorlanan, evde veya okulda yapacağı işler ve etkinlikler için gereken malzemeleri sıkça kaybeden, siz konuşurken dinlemez gibi görünen, detayları gözden kaçıran, düzensiz görünen, uzun süre zihinsel çaba gerektiren işleri yapmakta zorlanan ve bunlardan kaçınan, unutkan, ilgileri kolayca başka yönlere kayan öğrencilerdir. Kabaca baktığımızda aşırı hareketlilik ve dikkat eksikliği ile ilgili belirtiler ya da gözlenen davranış örüntüleri zaman zaman tüm çocuk ve ergenlerde görülebilir. Önemli olan bunların görülme sıklıkları ve süreleridir. Bu nedenle tanı mutlaka bir uzman tarafından konulmalıdır.

DEHB Bulunan Çocukların Karşılaştıkları Güçlükler Nelerdir?

- DEHB'li bireylerinde akranları gibi öğrenebilmeleri için görsel, işitsel ve dokunsal girdiler yoluyla bilgiyi kazanması gerekir. Genelde öğretmenler kendi öğrenme stillerine (geleneksel öğretme metodu) göre bilgiyi aktarma yoluna giderler. Bu da çocuk için güçlük oluşturabilir.
- İşitsel uyarıcıların işlemlenmesinde gerilik yaşayan bu çocuklar dilin seslerini öğrenmede sorun yaşayabilirler.
- Görsel uyarıcıların işlemlenmesinde yaşadıkları güçlükler nedeni ile tahtadaki bir kelimeyi defterine yazana kadar geçen sürede hatırlamada zorlanırken bir kısmı ise yazdıkları kelimeleri hecelere bölmede, sözcüklerin harflerini doğru sıralamada güçlük yaşar eksik harf ve hecelerden oluşan sözcükler yazarlar.
- Harfleri yazma ve çizim yapma gibi ince motor becerilerinde sorun yaşarlar. Bunun sonucunda yazılarında çok fazla hata olmasına ve yazılarının okunamayacak kadar karışık olmasına yol açarlar.
- Okul ile ilgili görevlerini yerine getirirken daha önceden kazanılmış bilgiye başvurma, kavramalar arasında ilişki kurma ve kavramları anlamlandırma da güçlük yaşarlar.
- Öğrenme için okuma becerileri gelişmemiştir.
- Sessiz okumada güçlük çekerler.
- Ders esnasında sesli okuma sırasında okunulan metne ya da hikâyeye sınıfla birlikte dikkatini vermede güçlük yaşarlar.

DEHB Olan Çocuklara Çevrenin Yaklaşımı Nasıldır?

- Aileler bu çocukları (kavgacı, asabi, yaramaz, eşyalarını kaybeden, uyumsuz vb.) olarak tanımlar. Bu tür tanımlamalarda çocuğun benlik algısını düşürüp, sosyal ilişkilerini ve eğitim sürecini olumsuz etkiler.
- Aileler çocukları ile baş etmekte zorlandıklarında çareyi bazen gerekmeseyse ilaçla tedavi yöntemine başvurmada bulurlar.
- Akademik başarısının ön planda tutulup, çocuğun durumu ve ihtiyaçları göz ardı edilerek sürekli okul, dershane ve ev üçgeninde olmaya zorlanır. Diğer ihtiyaçları göz ardı edilir.
- Anne-baba tutumları (baskıcı, serbest, ilgisiz ve otoriter) kurallar ya da kuralsızlıklar çocukta olumsuz davranışların artmasına ortam oluşturur.
- Toplum açısından bakıldığında, çocuğun durumu tıbbi olarak tanımlanmış olsa bile çocuğa karşı huysuz, yaramaz, kavgacı, tembel, şımarık gibi etiketlemelerde bulunarak çocuğun gerçek durumu göz ardı edilir ve bu çocuklar topluma kazandırılmak yerine toplumdan dışlanırlar.
- Okullar genelde tek tip öğrenci profili görülmek istendiğinden dolayı (kurallara uyan) bu öğrenciler zor ve problemlili öğrenci olarak kabul edilir.

Neler yapabiliriz?

- DEHB olan öğrenciniz birtakım ilaçlar kullanıyorsa, doktoru ile irtibatını kesmemesi ve ilaçlarını düzenli kullanması konusunda öğrencinizle/ailesiyle işbirliği yapın.
- Okul, sınıf ve atölye kurallarınızın az sayıda ve çok belirgin olmasına dikkat edin, bu öğrencilerin bulunduğu ortamlara bunları yazılı olarak asın. Örneğin "Atölye malzemelerini yerlerine koy." gibi.
- Olumlu bakış açınızı koruyun ve sabırlı davranın.
- Olumlu davranışlarının farkına varın, bunlar için sıkça ve güçlü pekiştiriciler/ödülleri kullanın.
- Uygun olmayan davranışlarını sürekli eleştirmekten ve nasihat etmekten vazgeçin.
- Beklentilerinizi, yönergelerinizi kısa, küçük adımlarla ve net bir şekilde öğrencinizin size dikkat ettiğinden emin olduğunuzda söyleyin.
- Öğrencinizin bazı günler daha iyi bazı günlerde de daha kötü olabileceğini göz önünde bulundurun ve kötü günlerde de ona olumlu ve tutarlı yaklaşın.
- Uygun olmayan davranışları için tehdit etmekten ve cezalandırmaktan kaçının. Bunun yerine uygun davranışlarını yakalamaya çalışın.
- Bu öğrencilerinizin kendine güvenini destekleyici çalışmalar planlayın ve uygulayın.

- Bu öğrencilerinizin ailelerinin de zor şeylerle baş etmek zorunda olduğunu farkında olun ve onlarla işbirliği yapın.

FİZİKSEL ENGELİ OLAN BİREYLER VE ÖZELİKLERİ

Fiziksel engeli olan bireyler iskelet (kemik), kas ve sinir sistemindeki bozukluklar sonucu, fiziksel yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybeden, toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük yaşamdaki gereksinimlerini karşılamada güçlükleri olan bu nedenlerle korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan bireylerdir. Fiziksel engel doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasında herhangi bir nedene bağlı olarak ortaya çıkabilir. El, kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarında, kısalık, eksiklik, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlılığı, şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı olanlar, felçliler, serbral palsili ve sipina bifidalı olan bireyler bu grup içinde yer alır. Fiziksel engel doğuştan ya da sonradan olabileceği, geçici ya da tamamen kalıcı da olabilir.

Fiziksel engeli olan öğrencilerin genel özellikleri çok geniş bir yelpazede çeşitlilik gösterir. Genel özelliklerine baktığımızda bu öğrenciler bağımsız baş kontrolünü, kollar ve gövdenin simetrik duruşunu sağlayamayabilirler, kolları ve bacaklarını aktif bir şekilde kullanamayabilirler, kollarını farklı yönlere uzatamayabilir, ellerini kullanarak bir nesne tutamayabilir, otururken kol desteği olmadan eksenini etrafında yana, arkaya dönemeyebilirler. Bu bireylerde fiziksel engele duyu, algı ve iletişim problemleri, epilepsi nöbetleri farklı seviyelerde eşlik edebilir. Fiziksel engeli olan bireyler çoğunlukla normal zekâ düzeyinde olmalarına rağmen bazılarında ek olarak zihinsel engel, konuşma bozukluğu ve uyum sorunları da görülebilir. Fiziksel engellerine yönelik ailenin ve çevrenin olumsuz tutumlarından dolayı öz güvenleri düşük olabilir. Yine aynı nedenlerle sosyal etkileşim ve kişisel uyum sorunları yaşayabilirler. Fiziksel engeli ve süregelen hastalığı olan öğrenciler ve ailelerinde gelecek kaygısı olabilir. Buna bağlı olarak da aşırı kaygı, stres ve depresyon yaşayabilirler.

Neler yapabilirsiniz?

- Bu öğrencileri okula, sınıfa, kantine, bahçeye ve tuvaletlere ulaşımını kolaylaştırıcı fiziksel düzenlemeler yapın. Rampalar, asansörler, geniş kapılar, merdiven ve koridorlarda tutamaklar, tuvaletlerde tutunma yerleri gibi.
- Yer döşemesi kaymayan ancak aynı zamanda tekerlekli sandalyenin lastiğini de tutmayan bir malzeme ile yapılmalıdır, ancak yerde yürümek zorunda olan öğrenciler için, sürekli kullandığı alanlar mümkün olduğu kadar, yumuşak ve kaymayan malzeme ile kaplı olmalıdır.
- Sınıfta basamak gibi yükseltiler olmamasına özen gösterin.
- Sınıfta öğrenciyi kapıya yakın bir yere oturtun. Giriş çıkışının kolaylaşmasına dikkat edin.
- Sınıfta bulunan araç-gereçleri tekerlekli sandalye ile erişilebilir bir yüksekliğe yerleştirmeye dikkat edin.

ÖZEL EĞİTİM GEREKSİNİMİ ve/veya ENGELİ OLAN ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ

- Bu öğrencilerin kişisel yardımcı teknolojilere erişimini sağlayın. El yazısı çok yavaş olan bir öğrenciye uzun sınav süreleri vermek yerine, iri tuşlu bir klavye ve kısa bir ek süre verilerek ya da sınav süresi uzatılarak sınava katılımını sağlayabilirsiniz.
- Bu öğrencilerin ek sağlık sorunları olabilir bu nedenle eğitimde kullandığınız araç gereçleri her uygulama sonrasında temizleyerek gerekli hijyenin sağlanmasına özen gösterin.
- Fiziksel engeli olan bireyleri aile katılımını içeren, bireyin sosyal gelişimini sağlayan, toplumsal farkındalık yaratan, kültürel gelişimini destekleyen, toplum kaynaklarını onların yararına kullanmayı sağlayan sosyal ve kültürel etkinliklere yönlendirin, katılımlarını cesaretlendirin ve destekleyin.
- Bu öğrencilerin eğer ek başka sorunları yoksa okula, sınıfa ve öğretim materyallerine erişimlerini kolaylaştırın.
- Bu öğrencilerinizin başka engelleri varsa bu engellerle ilgili neler yapabileceğinize bakın.
- Ellerini kullanmakta zorluk çeken öğrencilere derslerde ve sınavlarda daha fazla zaman tanıyın. Ellerini hiç kullanamayan öğrencilerin sınavlarını, öğrencinin uygun bir görevliye cevapları söyleyerek yazdırması şeklinde yapabilirsiniz.
- Sınıf etkinliklerinde çocuğun yapabildiklerini ön plana çıkararak aktif katılımı sağlayın.
- Başarılı oldukları yönlerini pekiştirerek özgüvenlerini geliştirin.
- Bu öğrencilerin pek çoğunun zorunlu olarak sık sık hekime gitmesi, hastanede ve evde yatması nedeniyle okula devamları aksayabilmektedir. Bu çocuklardan bazıları olağan öğretim süreçlerinden yararlanırken bazıları için destek eğitimine yer verilebilir.
- Devamsızlık sorunu olan öğrenciler için ev ödevleri arttırabilir ya da akran desteği sağlanabilir.
- Sınıf içi düzenlemede bedensel yetersizliği olan bireyin rahatça hareket edebileceği alanlar oluşturun.
- Ayarlanabilir yazı tahtası, masa-sandalye ve sınıf panoları kullanın.
- Öğrencilerin oturacağı sandalyelerin çocuğun düşmesini engelleyecek şekilde yüksek kollu olması, yüksek arkalı ve yanlardan destekli sandalyelerinde çocuğun başını yukarıda tutmasını ve boynunun desteklenmesini sağlayın.
- Yer çalışmalarına katılabilmesini sağlamak için eski bir sandalyenin ayaklarının sökülerek sandalyeyi yere koyup öğrencinin bunun üzerinde oturması çalışmaları kolaylaştırabilir.
- Sandalyelerinde kaymalarını engellemek için bacaklarının arasına destekleyici materyal yerleştirebilir.
- Kitapların üst kısmını yükseltmeye yarayacak araç gereçler kullanarak çocukların daha rahat okumasını sağlayın.
- Ellerini iyi kullanamayan, kalemi kurallı tutamayan, kavrayamayan öğrenciler için silikon destekli kalem sağlayın.

Özel yetenekli öğrencilere kapasitelerine uygun eğitim ve öğretim hizmetlerinin sunulması gerekir. Bu öğrencilerin en önemli özellikleri erken konuşma, gelişmiş dil, okumaya ilgi, gelişmiş bellek, özerklik ve duyarlılıktır.

ÖZEL (ÜSTÜN) YETENEKLİ ÖĞRENCİLER VE ÖZELLİKLERİ

Özel yetenekli öğrenciler akranlarına göre daha üst düzeyde performans sergileyen öğrencilerdir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde üstün yetenekli birey' Zekâ, yaratıcılık, sanat, spor, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda akranlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren birey' olarak tanımlanmaktadır. Bu bakımdan özel yetenekli öğrencilere kapasitelerine uygun eğitim ve öğretim hizmetlerinin sunulması gerekir. Bu öğrencilerin en önemli özellikleri erken konuşma, gelişmiş dil, okumaya ilgi, gelişmiş bellek, özerklik ve duyarlılıktır.

Bu özellikleri ayrıntılandırarak olursak; bilişsel özellikleri olarak sözcük hazinelerinin zenginliği ve sözcükleri tam anlamlarıyla kullanabilme yeteneği, genelleme yapabilme, kavram oluşturma, kavramlar arasında mantıksal ilişkileri görebilme, soyut düşünme, akıl yürütme, yaratıcılık, geniş hayal gücü, kolaylıkla ezber yapma, ezberlediklerini uzun süre hafızada tutma, uzun dikkat süresi, önsevide bulunabilme, problemler konusunda iç görü sahibi olma, problem çözebilmeyi sayabiliriz.

Kaynaklarda özel yetenekli bireylerin fiziksel açıdan oldukça sağlıklı bireyler oldukları belirtilse de bu konuda genellemeler yapmak doğru bir yaklaşım değildir. Sosyal özellikleri ise yüksek derecede toplumsal duyarlılığa sahip olmaları, karşısındaki kişi/kişilerin duygu ve düşüncelerini tahmin edebilmeleri, genellikle liderlik eğilimlerinin olması, empati kurma, haksızlığa katlanamama, gelişmiş ahlaki değerler, farklılığa karşı duyarlılık, estetik duyarlılık sayılabilir. Öğrenme özellikleri açısından bakıldığında; yüksek motivasyon, öğrenmeden zevk alma, keşfetmekten hoşlanma, sürekli kendini geliştirme ve öğrenme isteği, kendine güven, kendisiyle ilgili farkındalık, ısrarlı, sebatkar olma ve mizah yeteneği gibi özelliklere sahiptirler.

Neler yapabiliriz?

- Bu öğrencilerin eğitim programlarını hızlandırabilirsiniz. Bunun anlamı eğitim programının çeşitli uyarlamalarla normal süresinden daha önce tamamlanmasıdır. Bununla birlikte eğitim programlarını ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda zenginleştirin.
- Yeteneklerinin farkında olmalarını geliştiren etkinlikler planlayın
- Yaratıcı problem çözme becerisini destekleyen sorular sorarak öğrencinin yeni düşünceler ve kavramlara ilişkin yeni uygulamalar geliştirmesine ve düşüncelerine esneklik kazandırılmasına fırsat sağlayın.
- Sınıf çalışmalarına ilişkin araştırma ve inceleme ödevleri verin.

ÖZEL EĞİTİM GEREKSİNİMİ ve/veya ENGELİ OLAN ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ

- Özel ilgileri doğrultusunda grupla olduğu kadar bireysel çalışmalara da önem verin.
- Öğrencinin ihtiyaçlarına cevap verebilmek için ders içi ve ders dışı özel uğraşlara yer verin. Böylece öğrencinin okul içi ve okul dışı olası çeşitli uyumsuzlukları azaltılabilir.
- Ödevlerde tekrara ve alıştırmalara fazla yer vermeyin. Öğrenciye sınıfta işlenmekte olan konularla ilgili, öğrenme hızı ve ilgisine göre farklı etkinlik ve ödevler verin.
- Problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik ödevler verin.
- Sınıflandırma ve organize etme olanağı veren etkinlikler hazırlayın.
- Liderlik gerektiren ya da liderliği geliştirmeye fırsat verecek çalışmalara katılması için teşvik edin.
- Anne ve baba ile öğrencinin eğitimine yönelik işbirliği yapın.
- Yetenek ve ilgi alanlarına göre ilgili uzmanlarla işbirliği yapın.
- Muhakeme yetenekleri normal çocuklardan daha üstündür. Düşünceler arasındaki ilişkileri kolaylıkla görüp kavradıklarından sınıfta bu yeteneklerinin gelişimine fırsat verin.
- Geniş bir kelime hazinesine sahiptirler. Bunları kolaylıkla kullandıklarından sınıf içi çalışmalarda bu özelliklerini göz önünde tutun.
- İlgilendikleri konularda özel proje geliştirmelerine fırsat tanınması ve bu projeyi sınıf arkadaşlarıyla paylaşmalarına imkân sağlayın.
- Sınıf içi etkinliklerde, kitaba bağlı bilgilerden çok geniş gözlem, deney ve araştırmalara yer verin.
- Kulüp başkanı olmalarına, etkinlikleri planlamalarına ve oyunları yönlendirmelerine fırsat tanıyın.
- Çocuğun ihtiyaçlarına cevap verebilmek için ders içi ve ders dışı özel uğraşlara yer verilmelidir. Böylece çocuğun, okul içi ve okul dışı olası çeşitli uyumsuzlukları azaltılabilir.
- Akademik konular kadar, resim-iş, beden eğitimi ve müzik gibi dersleri de dikkate alın.

DUYGU VE DAVRANIŞ SORUNLARI OLAN ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ

Duygu ve davranış bozukluklarını tanımlamak zordur. Pek çok durumda yapılan tanımların öznel olduğu bilinmektedir. Bireyin aşağıdaki özelliklerin bir ya da daha fazlasını uzun bir zaman diliminde ve çocuğun eğitsel performansını olumsuz etkileyecek şekilde sergilemesi olarak tanımlanmaktadır.

- Zihinsel, duyuşal (görme, işitme engeli gibi) ya da sağlık sorunları ile açıklanamayan öğrenme güçlüğü,
- Akranları ve öğretmenleriyle iyi ve olumlu kişilerarası ilişkiler kurma ve sürdürme güçlüğü,
- Normal koşullar altında uygun olmayan davranışlar ya da duygusal tepkiler sergileme,

- Yaygın biçimde mutsuzluk ve depresyon hali,
- Kişisel ya da okul sorunları ile ilgili fiziksel belirtiler geliştirme hali,
- En azından biri okulla ilişkili, iki farklı ortamda tutarlı olarak görülen ve genel eğitimde alınan doğrudan önlemlere yanıt vermeyen ya da çocuğun durumu genel eğitim ortamlarında alınan önlemlerin yetersiz kaldığı durumlar,

Ülkemizde ise Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2012) yaşına uygun olmayan sosyal ve kültürel normlardan farklı duygusal tepki ve davranışlar göstermesi nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olanlar duygusal ve davranış bozukluğu olan bireyler olarak tanımlanmaktadır.

Neler yapabiliriz?

- Öğrenciden beklediğiniz davranışları net bir şekilde açıklayın.
- Beklentilerinizi öğrenciye iletirken sakın davranın. Aşırı duygusal ya da öfkeli tepkiler problemleri ağırlaştırabilir.
- Öğrencilerin uygun davranışlarını hemen yakalamaya/görmeye ve pekiştirmeye özen gösterin. Böylece onların dikkatinizin uygun davranışlarının üzerinde olduğunu fark etmesini sağlayın.
- Uygun olmayan davranışları için fiziksel cezalar (vurma, dövme, yüksek sesle azarlama vb.) kullanmayın. Bunların yerine uygun olmayan davranışları hangi durumlarda yaptıklarını ve sonuçlarını belirleyerek o durumların oluşmasını önleyin. Böylece uygun olmayan davranışların bazılarını önlemiş olursunuz.
- Bu öğrencilere akademik başarı duygusunu yaşatın. Bunun için eğitsel performanslarına uygun ödevler verin. Ödev yaparken onlarla işbirliği yapın ve yardım edin.
- Öğrencilerin başarılarını övün ve başarılarının görünmesini sağlayın.
- Onların buldukları sınıfta sevgi ve güven ortamını hakim kılın. Tüm öğrencilerin birbirlerinin davranışlarından sorumlu olduğu aşırı rekabetçi olmayan bir sınıf ortamı yaratın.
- Öğrencileri tehdit etmekten kaçının ve tüm öğrencilerinize olumlu atıfta bulunun, öğrencileri birbiriyle kıyaslamayın. Onlara saygı duyduğunuzu gösterin.
- Öğrencinin ailesi ile iletişim kurun ve işbirliği yaparak evde ve okulda öğrenciye tutarlı davranmanın yararlarına aileyi ikna edin. Siz de tutarlı davranın.

- Sosyal becerilerde yetersizlikler için öğretim planlayın. Sosyal becerilerle ilgili hedeflere BEP'lerinde mutlaka yer verin.
- Kendilerini kontrol etme becerilerini öğretin. Örneğin her gün yapmaları gereken sosyal davranışları listeleyin ve gün içinde bu davranışları yaptıklarında listeden işaretlemelerini isteyeyin. Gün sonunda bu listeyi kontrol ederek yaptığı uygun davranışlar ve işaretlemeler için onu ödüllendirin. Örneğin sabah sınıfa girince arkadaşlarıma günaydın dedim, arkadaşımın silgisini almak için izin istedim, arkadaşım silgisini verdiği için teşekkür ettim gibi maddeler bu listede yer alabilir. (Liste çok uzun olmamalıdır.)
- Gerekliğinde konu hakkında üniversitelerde ya da hastanelerin psikoloji servislerinde görev yapan uzman görüşlerine başvurun. Bunun için aile ile işbirliği yapın.

DİL VE KONUŞMA BOZUKLUKLARI OLAN ÖĞRENCİLER VE ÖZELLİKLERİ

Dil ve konuşma bireylerin kendilerini ifade etme, iletişim kurma ve sosyal hayatı paylaşımlarındaki en önemli araçlardandır. Birey doğumundan itibaren çevresinde olan biteni anlamaya, istek ve ihtiyaçlarını ifade etmeye çalışırken dili kullanır. Dil, genellikle konuşma ile aynı kavram gibi algılanmakla birlikte konuşmayı, yazmayı ve sembollerle ifade etmeyi de içeren daha geniş kapsamlı bir kavramdır. Konuşma ise seslerin fiziksel olarak üretilmesi ve dili kullanarak sözlü iletişim kurma yöntemidir. Özetle dil sözlü olan ve olmayan, kültürle de bağlı çok geniş bir kapsama sahipken konuşma, dilden kesin sınırlarla ayrılamayan ancak dil ile bağlantılı bir parçayı oluşturmaktadır.

Dil ve konuşma gelişimi zihinsel, fiziksel ve duygusal gelişimden bağımsız değildir. Bu alanlardan herhangi birinde yaşanan bir güçlük, dil ve konuşmayı olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Dil ve konuşma güçlüklerini ortaya çıkaran nedenler arasında, zihinsel yetersizlik, işitme kaybı, gelişimsel gecikmeler, bazı cerrahi girişimler sonrası sorunlar, beyin hasarları, yarık damak/dudak gibi yapısal bozukluklar, serebral palsi gibi kasları etkileyen hastalıklar, sesin yanlış kullanımı vb. pek çok neden sayılabilir. Dil ve konuşma güçlüklerinin sınıflandırılmasında farklı yaklaşımlar bulunmaktadır.

Bireyin sözel, sözel olmayan veya grafik sembol-ışaret sistemlerini kullanarak iletişim kurma (alma, gönderme, işleme, kavrama-anlama) yetisinde kişisel, sosyal, eğitim ve iş hayatını etkileyen yetersizliklerdir. Bu yetersizliklerde işitme, dil ve konuşma süreçleri hafif düzeyden çok ağır düzeye yayılan gelişimsel ya da edinilmiş (sonradan ortaya çıkan) olarak etkilenebilir. Bu yetersizlikler belirli bir tıbbi nedene dayalı olabileceği gibi belirli bir nedene bağlı olmayabilir ve/veya çeşitli özür gruplarına ikincil olarak eşlik edebilir. Dil ve konuşma güçlükleri ana hatlarıyla beş alt grupta modüler olarak toplanmıştır:

1. **Sesletim (Artikülasyon) ve Ses Bilgisi (Fonoloji) Bozuklukları:** Konuşma seslerinin ve dile ait ses birimlerin beklenenden farklı olarak sesletimi; ve ana dilin ses sistemi ve ses birleşimlerini düzenleyen kuralları anlama ve kullanmada güçlüktür. Bu bozukluklar; konuşma sesinin özelliklerinde, çarpıtılmalar; bir ses yerine başka ses kullanma, ses düşür-

me, ekleme, arka sesleri (k, g) öne getirme (t, d), ya da sürtünmeli sesleri (f, v, s, z, ş, j) durak sesi olarak çıkarma (t, d, p, b) gibi hata örüntüleri ile belirlenir. Bu durum konuşmanın anlaşılabilirliğini olumsuz yönde etkiler.

2. **Akıcı Konuşma Bozuklukları:** Konuşmada beklenenden farklı hız, ritim gözlenmesi, ses, hece, sözcük ya da sözcük öbeği tekrarları, uzatmalar veya bloklar biçiminde konuşma akışının kesintiye uğramasıdır. Bunlara aşırı gerginlik, çabalama davranışları ve ikincil davranışlar eşlik edebilir.
3. **Ses Bozuklukları:** Bireyin yaşına ve cinsiyetine uygun olmayan ses üretimi ve/veya ses kalitesinin, perde (ton), şiddet, rezonans, ve/veya süre gibi özelliklerinde ortaya çıkan bozukluklardır.
4. **Gelişimsel Dil Bozuklukları:** Konuşma, yazı ve/veya diğer sembol sistemlerinin alıcı (algılanması-anlaşılması) ve/veya ifade edici (kullanılması) boyutlarında dilin biçim bilgisi (morfoloji), söz dizimi (sentaks), anlam bilgisi (semantik), edim bilgisi/kullanım bilgisi (pragmatik) alt sistemlerini kapsayan bozukluklardır. Bu bozukluklar doğuştan veya bebeklik/çocukluk çağıında ortaya çıkan gelişimsel nitelik taşırlar.
5. **Edinilmiş Dil Bozuklukları:** Bu bozukluklar dil kazanıldıktan sonra çoğunlukla ergenlik döneminde ya da yetişkin yaşlarda herhangi bir nedenle dil ve konuşmanın kaybı biçiminde görülür. Bu bağlamda konuşma, yazı ve/veya diğer sembol sistemlerinin alıcı (algılanması-anlaşılması) ve/veya ifade edici (kullanılması) boyutlarında dilin biçim bilgisi (morfoloji), söz dizimi (sentaks), anlam bilgisi (semantik), edim bilgisi/kullanım bilgisi (pragmatik) alt sistemlerini kapsayan bozukluklardır.

Neler yapabiliriz?

- Dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklar ve yetişkinleri bireysel veya grup seçenekleri bulunan, dil ve konuşma bozuklukları eğitimi almış uzmanlar tarafından yapılan konuşma terapilerine yönlendirin. Pek çok dil ve konuşma bozukluğu terapisi uzmanlık gerektirir.
- Dil ve konuşma terapistlerinin önerdiği egzersizleri, öğrencinin ailesi ile işbirliği içinde olarak okulda da uygulanmasını sağlayın.
- Ciddi ses bozukluğu yaşadığını düşündüğünüz öğrencilerinizi öncelikle doktora yönlendirin.
- Kullandığınız dil ve konuşma biçinizle öğrencinize doğru model olun.
- Dil ve konuşma bozukluğu yaşayan öğrencinizin konuşmasını bölmeyin ya da sürekli olarak düzeltmeyin.
- Öğrencinizin yaptığı ses hatalarını alay konusu yapmayın, akranlarının alay

ÖZEL EĞİTİM GEREKSİNİMİ ve/veya ENGELİ OLAN ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ

etmesine izin vermeyin. Ses hatalarını sevimli bularak pekiştirici şekilde davranmayın.

- Bu öğrencilerin BEP'lerinde öğrencilerin performansına dayalı olarak dil becerileri ile ilgili olarak, isteklerini uygun biçimde ifade edebilme (konuşma, jest ya da resimlerle), söylenenleri anlama, konuşma içinde uygun sözcükleri hatırlama ve kullanma, gerektiği kadar okuma ve yazma gibi amaçlara yer verin.
- Bellekle ilgili dil ve konuşma sorunları yaşayan öğrencileriniz için "insan isimlerini hatırlama (eşinin ismi, anne-babasının ismi, ünlülerin ismi gibi), sık kullanılan nesnelerin isimlerini hatırlama (bardak, yatak, telefon, para gibi), olayların sıralamasını hatırlama (önce kalktım, sonra yüzümü yıkadım, sonra kahvaltı ettim gibi), genel bilgileri hatırlama (Türkiyenin başkenti neresidir, Cumhurbaşkanı kimdir, 23 Nisan ne bayramıdır gibi), kişisel bilgileri hatırlama (adres, telefon, meslek gibi)" çalışmaları yapın.

Özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrencilerle neler yapılabileceğine ilişkin önerilerin bir bölümü tüm engel gruplarında yer alan öğrenciler için kullanılabildiği gibi ihtiyaç duyulduğunda normal gelişim gösteren öğrenciler için de kullanılabilir.

*** Bu bölüm, ÖZEGEP kapsamında hazırlanan Mesleki Teknik Eğitimde Bütünleştirme Uygulamaları Öğretmen Kılavuzu Taslağı ve MEB Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü Destek Eğitim Programları doğrultusunda hazırlanmıştır. İlgili diğer kaynakçayı kılavuz setinin son kitapçığında bulabilirsiniz.

Bu proje Avrupa Birliği ve
Türkiye Cumhuriyeti tarafından
ortaklaşa finanse edilmektedir

özel
eğitim
güçlendirilmesi
projesi
"Birlikte Başarıyoruz"

"BİRLİKTE BAŞARIRIZ"

BÜTÜNLEŞTİRME
KAPSAMINDA
EĞTİM
UYGULAMALARI
ÖĞRETMEN
KILAVUZ KİTABI

ETKİLİ SINIF YÖNETİMİ

5

HAZİRAN 2013
ANKARA

CAPITA
INTERNATIONAL DEVELOPMENT

ETKİLİ SINIF YÖNETİMİ

Etkili Sınıf Yönetimi Nedir?
Etkili Sınıf Yönetimi Sağlanması İçin
Gerekli Hazırlık ve Düzenlemeler

ÖĞRETİMİN UYARLANMASI

Öğretim Stratejileri
Farklılaştırılmış / Çeşitlendirilmiş
Öğretim

5

İÇİNDEKİLER

ETKİLİ SINIF YÖNETİMİ

ETKİLİ SINIF YÖNETİMİ NEDİR?

YÖNETİMİ SAĞLANMASI İÇİN GEREKLİ HAZIRLIK VE DÜZENLEMELER

- Sınıfın Fiziki Ortamının Düzenlenmesi
- Olumlu Sınıf Atmosferinin Oluşturulması
- Sınıf Kurallarının Oluşturulması
- Kural oluştururken dikkat edilmesi gereken noktalar
- Ödüllendirmeler İçin Öneriler
- İstenmeyen Davranışlar ve Alınabilecek Önlemler

ÖĞRETİMİN UYARLANMASI

ÖĞRETİM STRATEJİLERİ

FARKLIlaştırILMIŞ/ÇEŞİTLENDİRİLMİŞ ÖĞRETİM

- Farklılaştırılmış/Çeşitlendirilmiş Bir Sınıfın İlkeleri
- Öğretim Programının Uyarlanması
- Öğretimin Uyarlanmasında Aşamalar

ÖĞRETİM STRATEJİLERİ ÖRNEKLERİ

- Öğretmen Merkezli Sunumlar
  - Yaşayarak Öğrenme
  - Grup Çalışmaları
-

Sınıfımızdaki bütün öğrencilerin öğrenme sürecine katılımını sağlamak amacıyla ise öğretmenler olarak çeşitli sınıf yönetimi metotları ve öğretim stratejileri geliştirmeye ihtiyacımız olduğunu unutmamalıyız.

ETKİLİ SINIF YÖNETİMİ

Sınıfımızdaki bütün öğrencilerin öğrenme sürecine katılımını sağlamak amacıyla ise öğretmenler olarak çeşitli sınıf yönetimi metotları ve öğretim stratejileri geliştirmeye ihtiyacımız olduğunu unutmamalıyız.

Bütünleştirme eğitiminde aşağıdaki hususlara dikkat etmemiz gerekir:

- Öğretim programını incelemek ve aynı konunun farklı biçimlerde nasıl öğretilebileceğine ilişkin yollar araştırmak
- Öğrencilerin her birinin ne şekilde öğrendiğini gözlemlemek ve öğrenciler arasındaki bu farklılıklara farklı öğretim yöntemleri kullanarak yanıt vermek.
- Bütün öğrencilerin bir arada çalışmasını ve öğrenme sürecine katılmasını sağlayacak şekilde sınıfı yönetmek

ETKİLİ SINIF YÖNETİMİ NEDİR?

Etkili sınıf yönetimi, bütünleştirme eğitiminin en temel faktörlerinden biridir. Bütün öğrencilerin tüm faaliyetlerde yer alması ve öğrenme süreçlerine katılımı etkili sınıf yönetimiyle mümkündür. Sınıf yönetimi; sınıfın bir orkestra gibi yönetilmesidir. İçinde öğrenmenin gerçekleştiği bir çevrenin oluşturulabilmesi için gerekli olanakların ve süreçlerin, öğrenme düzeninin, ortamının, kuralların sağlanması ve sürdürülmesidir.

Sınıf yönetimi, öğretmen ve öğrencilerin çalışma engellerinin en aza indirilmesi, öğretim zamanının uygun kullanılması, etkinliklere öğrencilerin katılımının sağlanmasıdır.

- Sınıftaki kaynakların, insanların ve zamanın yönetimidir.
- Öğrencilerin kendilerine ve çevrelerine saygı duymalarını sağlamaktır.
- Öğrenme süreçlerine öğrencinin aktif katılımını sağlamaktır.
- Tüm öğrencilerin öğrenme süreçlerine katılmalarını engelleyen davranışları değiştirmek için yer verilen işlem süreçleridir.

ETKİLİ SINIF YÖNETİMİ SAĞLANMASI İÇİN GEREKLİ HAZIRLIK VE DÜZENLEMELER

1. Sınıfın Fiziki Ortamının Düzenlenmesi
2. Sınıf Atmosferin Hazırlanması
3. Sınıf Kuralların Oluşturulması

1. Sınıfın Fiziki Ortamının Düzenlenmesi

İyi bir sınıf düzeni;

- Çocuğu motive etmede,
- Öğrencinin başarısını artırmada,
- Öğrenilenlerin hazırlanmasında,
- Öğrencilerin birlikte çalışma alışkanlığı kazanmalarında,

ETKİLİ SINIF YÖNETİMİ / ÖĞRETİMİN UYARLANMASI

- Akran iletişiminin ve etkileşiminin gelişmesinde,
- Olumlu bir öğrenme ortamının oluşmasında etkilidir.

Sınıfın fiziksel ortamı, farklı türde öğretim süreçlerine göre değiştirilebilir ve düzenlenebilir (örneğin, büyük/küçük gruplar oluşturmak, grup çalışmaları için masaları yuvarlak/dikdörtgen şeklinde düzenlemek vb.) olmalıdır.

Öğretmen sınıfın ihtiyacına ve öğrencilerin bireysel farklılıklarına ve ihtiyaçlarına göre uygun ortam düzenlemeleri yapabilir. Özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrencilere yönelik sınıf düzenlemelerinden bu öğrenci ve sınıftaki diğer öğrencilerin haberdar edilmesi gerekir. Söz konusu düzenlemelere özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrenci ile birlikte karar verilmesi yararlı olacaktır. Örneğin;

- sınıfınızda az gören bir öğrenci varsa hangi oturma düzeninin kendisi için yararlı olacağı konusunda onunla konuşulması yararlı olacaktır.
- İşitme engelli bir öğrencinin öğretmenini ve arkadaşlarını görece şekilde oturması ders sürecine katılımını kolaylaştırır.
- Dikkat problemi olan öğrencilerin pencereden uzağa oturtulması, dikkatlerinin dağılması açısından yararlı olacaktır.
- Ortam düzenlemesinin bedensel engelli öğrencilerin ihtiyaçları dikkate alınarak yapılması onların rahat hareket edebilmelerini sağlayacaktır.

- *Sınıf ortamını öğrencilerinizin ihtiyaçlarına ve kullandığınız öğretim stratejisine göre nasıl düzenleyebilirsiniz?*
- *Sınıf düzeni konusunda başka ne tür alternatifler geliştirebilirsiniz?*

2. Olumlu Sınıf Atmosferinin Oluşturulması

Öğrencilerin en iyi öğrendikleri ortam, rahat ve olumlu atmosfere sahip bir sınıf ortamıdır. Sınıf içi etkinlikleri birlik ve beraberliği oluşturacak, ilişkileri olumlu şekilde geliştirecek şekilde planlanmalı, bu etkinlikler sınıf rutinlerine dönüştürülmelidir. Başlıca etkinlik örnekleri; sınıf piknikleri, doğum günü kutlamaları, aile katılımları, tiyatro sinema izleme, konser dinleme vb.

Sınıf ortamında uyum problemi olan öğrencilere yönelik olarak çeşitli çalışmalar yürütüp sınıf etkinliklerine katılımları sağlanabilir.

Örnek

Fatma, Ankara-Altındağ Göreneller İlkokulu 2. Sınıf öğrencisidir. Görme engelinin yanı sıra zihinsel ve konuşma engeli de bulunmaktadır. Sadece "Mehmet, mama, anne, baba" kelimelerini söyleyebilmektedir.

Türkçe dersinde okuma çalışmalarında arkadaşı kitap okurken sıkılmaması ve derse odaklanması amacı ile sınıf öğretmenleri tarafından Fatma'nın okuyabildiği kelimelerden oluşan bir sayfalık hikâye yazılmıştır. Sıra Fatma'ya geldiğinde öğretmeni tekrar ederek kitapta yazan cümleler okutulmuştur. Böylece öğrencinin derse katılımı sağlanmış ve öğrenci derse katılabildiği için mutlu olmuştur.

Aşağıdaki sorulara vereceğimiz yanıtlar, sınıfınızdaki atmosferin ne kadar olumlu olduğu konusunda bize fikir verecektir.

Sınıfta olumlu bir öğrenme atmosferi oluşturabildik mi? Şu soruları kendimize soralım:

- Öğrencilerim kendini özgürce ifade edebiliyor mu?
- Öğrencilerim özgürce soru sorabiliyor mu?
- Öğrencilerim benden ya da arkadaşlarından yardım isteyebiliyor mu?
- Öğrencilerim birbirini dinliyor mu?
- Benimle öğrencim arasında güven duygusu oluştu mu?
- Sınıf kontrolü sırasında denge kurabiliyor muyum?
- Öğrenciler arasında birlik ve beraberlik geliştirebiliyor muyum?
- Konuşma ve beden dilini iyi kullanabiliyor muyum?

Bu sorulara verilen yanıtlar ne kadar olumlu ise sınıf atmosferinin de o kadar olumlu olduğunu göreceksiniz.

Diğer öğretmen arkadaşlarınızdan biriyle birlikte çalışın ve birbirinize yukarıdaki soruları sorun. Eğer olumsuz yanıtlar alırsanız bunun neden kaynaklandığı ve durumu değiştirmek için neler denenebileceği konusunda birlikte fikir yürütün.

3. Sınıf Kurallarının Oluşturulması

Kural; öğrencinin öğrenme yaşantılarına katılması için göstermesi beklenen davranışlardır.

Örnek: Kural Tablosu

Aşağıda, örnek olarak hazırlanmış sınıf kuralları listesi bulunmaktadır. Bu kurallar sizinkilerle birebir örtüşmek zorunda değildir. Önemli olan, her sınıfın tüm öğrencilerin katılımıyla kendi kurallarına kendisinin karar vermesi ve bu kuralların öğrenciler arasında eşit saygı ve eşit muamele ilkelerine dayanmasıdır.

SINIF KURALLARIMIZ

Okula zamanında geleceğim.

Okulumu ve sınıfımı temiz tutacağım.

Öğretmenlerime ve arkadaşlarıma saygılı olacağım.

Derste izin alarak ve sırayla konuşacağım.

Arkadaşlarımla iyi geçineceğim.

Ders programına uygun araç getireceğim.

Okul ve sınıftaki araç-gereçleri koruyacağım.

Kötü sözler, küfür ve argo kullanmayacağım.

Görev ve ödevlerimi eksiksiz ve düzenli yaparak sınıfa geleceğim.

Kural oluştururken dikkat edilmesi gereken noktalar

- İlk derste kurallar birlikte belirlenmeli ve kural listesi öğrencilere verilerek belirlenen kurallara uygun davranışlar gösteren öğrenciler ödüllendirilmelidir.
- Kurallar eşit saygı ve eşit muamele ilkesine dayanmalıdır.
- Öğrenciler tarafından hatırlanabilmesi için kısa ve yalın olmalıdır.
- Kurallara uyulduğunda veya uyulmadığında olası sonuçlar öğrencilere anlatılmalıdır. Öğrencilere kuralların niçin, nasıl ve ne şekilde uygulanacağı anlatıldığında kuralların işlevselliği artmaktadır.
- Kurallar birçok farklı yöntemle öğretilebilir. Bu öğretim yöntemi kurala ve öğrenciye göre değişebilir, gelişebilir.
- Kurallar olumlu bir dilde yazılmalıdır. Örneğin, nelerin yapılmayacağı değil, nelerin yapılacağı belirtilmelidir.
- Kural sayısı yaş grubunun ihtiyaçları ve seviyesine göre 3-8 arasında olmalıdır.
- Öğrencilere kuralların hepsini bir arada kazandırmak yerine olumlu sınıf ortamını yaratmak için öncelik sırası belirlenmelidir.
- Kurallar, derslerde bütünlük içerisinde öğretilmeli, kuralların nedenleri tartışılmalıdır.
- Her bir kuralla ilgili beklentiler belirlenmeli, örneklerle kuralların olumlu yönleri vurgulanmalıdır.
- Sınıfta yapılan etkinliklerin özelliklerine göre kuralların değişiklik gösterebileceği öğrencilere açıklanmalıdır.
- Kuralların resimlerinin bulunduğu ya da yazılı olduğu bir karton ya da tablo sınıfta öğrencilerin rahatça görebilecekleri uygun bir yere asılmalıdır.

Kuralların öğretilmesinde ve uygulanmasında;

- Tutarlı davranmalıyız.
- Model olmalıyız.
- İlk haftalarda ya da yeni öğrenci geldiğinde ve ihlaller olduğunda kuralları hatırlatmalıyız.
- Herhangi bir kurala uyulmadığı durumlarda cezalandırmak yerine kurala ve yapılan hataya uygun düzeltmeler yapmalıyız.

İnsanlar sadece sevgi ve kabul gördüğü ortamlarda mutlu ve üretken olabilir. Çünkü insanın iç dünyasında özgürleşmesi ancak kendini olduğu gibi kabul eden sosyal bir çevrede gerçekleşir.

Ödüllendirmeler İçin Öneriler

- Öğrencinin çalışmalarını tüm sınıfa gösterebiliriz.
- Öğrencinin ilerlemesini grafiklerle belirtebiliriz.
- Ek puanlar verebiliriz.
- İstenilen etkinlikler için serbest zaman ayırabiliriz.
- İkramlar, partiler düzenleyebiliriz.
- Eve övgü notları gönderebiliriz.
- Ayrıcalıklar verebiliriz (boş zaman gibi).
- Panoya gülen yüz çizebiliriz, çıkartmalar verebiliriz.
- Güdüleyici ifadeler kullanabiliriz. ("Ali'nin her seferinde parmak kaldırmasını ve söz verilene kadar beklemesini çok beğeniyorum. Teşekkür ederim, Ali" vb.)

İstenmeyen Davranışlar ve Alınabilecek Önlemler

İstenmeyen davranışlar öğrencinin öğrenmesini engelleyen, öğretmenin ve öğrencilerin motivasyonunu düşüren, sınıf ve okul disiplinini bozan, süreklilik gösteren davranışlardır.

Bu tür davranışlar karşısında sergilenen olumsuz tepkiler istenmeyen davranışların artmasına sebep olur. Bu durum fark edildiğinde daha olumlu yaklaşımlar denenmesi yararlı olacaktır.

İstenmedik davranışlara müdahalede önleyici çalışmalar yapılması problem davranışı sınırlayacak ya da oluşmadan önüne geçmektedir.

Örnek

Mert çok çalışkan bir öğrencidir. Öğretmenin sorularına hep kendisi cevap vermek ister. Öğretmen soru sorduğunda çok heyecanlanır ve parmak kaldırmayı unuttur. Bazen de parmağını kaldırırken cevabını da verir. Öğretmenin ona söz hakkı vermesini bekleyemez. Öğretmeni Mert'in bu davranışının diğer öğrencileri rahatsız ettiğini fark eder. Ayrıca bu davranışı diğer öğrenciye de yansıtmıştır. Herkes söz almadan konuşmaktadır. Öğretmen bu işe bir çare bulması gerektiğini artık anlamıştır. Önce "parmak kaldırmadığın için söz vermeyeceğim" diyerek öğrencilere söz hakkı vermemiştir. Ancak durum daha da ciddileşmiştir. Bu defa parmak kaldıranlar da izinsiz konuşmaya başlamıştır. Çünkü öğretmen başlangıçta olumsuz davranışa dikkat çekerek bu davranışın artmasına yol açmıştır. Öğretmen daha sonra yeni bir yol izlemiş, söz isteyerek kurallara uyanları "+" ile ödüllendirmiştir. Diğerlerinin söz istemeden konuşmalarını da görmezden gelmiştir.

Öğretmen bir süre bu şekilde çalışarak sorunu çözmüştür. Bu yöntemi her ders uygulayarak kalıcılığını da sağlamıştır.

Örnek

Bedrican sınıfta öğretmeni ders anlatırken sağında ve önünde oturan arkadaşlarını rahatsız edici davranışlarda bulunmaktadır. Öğretmen Bedrican'ı sık sık uyarmak zorunda kalmaktadır. Öğretmen başlarda daha sakin bir şekilde uyarılarda bulunurken daha sonraları sesini yükselterek ve kızarak uyarmaya başlar. Tüm bunlara rağmen Bedrican'ın davranışında olumlu bir değişiklik gözlemlenmez. Bedrican'ın bu davranışı değişmediği gibi öğretmenin dikkatini çektikten sonra yapma şekline dönüşür. Öğretmen bunun üzerine Bedrican'ın özel eğitim ve rehabilitasyon merkezindeki öğretmeniyle görüşür. Görüşmede Bedrican'ın orada da aynı davranışı sergilediğini öğrenir. İki öğretmen ortak bir tutum sergilemeleri gerektiği kararına varırlar. Bedrican bu tür davranışlar sergilediğinde onunla göz teması dahi kurmamaya başlarlar. Bedrican için çizelge hazırlarlar ve yaptığı her olumlu davranış için de bir yıldız vererek onu ödüllendirirler. Her günün başında da öğretmeni, arkadaşlarını rahatsız etmediği her ders için yıldız alacağını hatırlatarak derse başlar.

Günün sonunda kazandığı yıldızları hazırladıkları tabloya kaydederler. "Bedrican çok iyi gidiyor bak, yıldızın oldu, 100 yıldızın olduğunda serviste istediğin koltuğa oturmana izin vereceğiz" diyerek belirlenen hedefi hatırlatırlar. Bedrican'ın dönem sonunda sadece sıkıldığı ve derse katılmadığı zamanlarda arkadaşlarını rahatsız ettiği gözlenir.

İstenmeyen davranışların yönetimi

İstenmeyen davranışlar hemen her sınıfta gözlenebilen davranışlardır. Farklı nitelik ve yoğunlukta olabilen bu davranışları öğretmen bir eğitim fırsatı olarak gördüğü takdirde bu davranışlar zaman içerisinde azalacaktır.

Örnek

Tuana, Ankara-Altındağ Göreneller İlkokulu 2. Sınıf öğrencisidir. Görme engelini dışında zihinsel engeli ve otizm özellikleri göstermektedir. Rutinin dışına çıktığında problem davranış göstermekte ve öfke nöbetleri geçirmektedir.

Öğretmenleri etkinlikler sırasında Tuana'nın müziğe karşı ilgi ve yeteneğinin olduğunu anlamıştır. Müzikle ilgilendiğinde daha sakin ve uyumlu olduğu fark edilince müzik derslerde etkili bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

Müzik odasına götürülerek çeşitli enstrümanlar tanıtılmış ve bunlara dokunması sağlanmıştır. Piyanoya karşı ilgisinin olduğu anlaşılınca Tuana'ya piyano öğretilmeye başlanmıştır. Daha sonra 23 Nisan etkinliklerinde Tuana, piyano dinletisi gerçekleştirmiştir. Öğrencinin müziğe olan ilgisi bir eğitim fırsatı olarak değerlendirilmiş, sonuçta öğrencinin sergilediği problem davranışların sayısında azalma olmuştur.

Bu bağlamda öneriler

- İstenmeyen davranışı ortadan kaldırmak için öncelikle sorunu doğru anlamalıyız.
- Sorunu anlamak için gerekli zamanı ayırmalı ve özen göstermeliyiz.
- Sorunlu davranışı ortaya çıktığı süreçte izleyerek raporlaştırmalıyız.
- Sorunlu davranışın sıklığı, yaygınlığı ve yoğunlunu belirlemek için kayıt tutmalıyız.
- Sorunlu davranışların karşısında güvenli, hoşgörülü ve kararlı bir tutum sergilemeliyiz.
- Olumlu bir benlik algısı ve sağlıklı bir kişilik yapısına kavuşabilmeleri için öğrencileri olumlu etkinliklere yönlendirmeliyiz.
- Akademik başarısızlıklar yüzünden öğrencilerin kendilerini değersiz hissetmelerine ve özgüvenlerini yitirmelerine izin verilmemeliyiz.
- İstenmeyen davranışların yönetiminde öğrencinin ailesi ile kuracağımız iletişimi karşılıklı güven ve anlayış üzerinde yapılandırmalıyız.
- Olumlu yönde geliştireceklerine inandığımızı ve iyimser beklentiler içinde olduğumuzu öğrencilere hissettirmeliyiz.
- Ödül ve ceza sistemini, koşullara göre farklılaşan esnek bir anlayış içinde yapılandırmalıyız.
- Ders dışı zamanlarda da öğrencilerle birlikte olmak için uygun fırsatlar yaratmalıyız.

- *Sınıfınızda öğrenme sürecinde aksamaya yol açıcı davranışları olan bir öğrenciyi düşünün. Okuduklarınızı dikkate aldığınızda, bu tür bir öğrenci ile çalışırken ne tür alternatif yollar geliştirmeye çalışırsınız?*
- *Kullandığınız stratejilerin, aynı öğrenci ile çalışan herkes tarafından paylaşılmasını nasıl sağlayabilirsiniz?*

ÖĞRETİMİN UYARLANMASI

Öğrenciler görerek, gördüklerini taklit ederek, dinleyerek, oyun oynayarak, duyu organlarını kullanarak, soru sorarak, deneyerek, karşılıklı etkileşimde bulunarak, çok farklı yollardan öğrenirler. Öğretmenlerin, öğretim biçimlerini nasıl çeşitlendirebileceklerini araştırmaları gerekir. Çeşitlendirme için öğrencilerin her birini yakından gözlemlemek, esnek davranabilmek ve gözlemlerinden öğrendiklerini uygulayabilmek gerekir.

Örnek

Sınıfımda “seçici konuşması” olan öğrencimle bundan 13 yıl önce tanıştım. Benim sınıfıma geldiğinde 3.sınıf öğrencisiydi. Ailesi, öğrencinin konuştuğunu ancak okula başladığından beri suskunlaştığını anlattı. Gerekli yönlendirmeleri yaptıktan sonra (öğrenci ergen psikiyatrisi vb.) çocuğu gözlemlemeye başladım. Bu süreç içerisinde birçok farklı çalışmalar yaptım. Okul rehber öğretmeninden, meslektaşarımdan, okul yönetiminden, aileden görüşler alarak bir yol haritası oluşturmaya çalıştım. Tabii bu süreç içerisinde akranları onunla oynamak istiyor, onun etrafında dolaşüyor ve konuşmasını bekliyorlardı. Ancak öğrenci akranlarıyla da konuşmuyordu.

Uzun bir süre geçti (6 ay) ve bir gün müzik dersinde öğrenciler şarkı söylerken bu öğrencinin dudaklarının kıpırdadığını ve melodiye uygun hareketler yaptığını gördüm. Öğrenci konuşacağına dair ilk tepkisini göstermişti. Bu benim için çok önemli bir fırsattı. Öğrencinin sınıfta bulunmadığı bir anda diğer öğrencilerle konuştuk. Herkes bir fiş tümcesine ritim ve melodi bulup gelecekti. Bu yolla öğrencinin hem okumasını hem de konuşmasını sağlayacaktık. Öğrencilerin büyük bir kısmıyla teneffüslere dahi çıkmadan bu çalışmaları yaptık. Hep beraber çocuğa okumayı ve sınırlı düzeyde konuşmayı öğrettik. Bu yalnız benim değil sınıfta bulunan tüm öğrencilerin başarısıydı. Çünkü onlar arkadaşlarının bu sorununu öncelikle kabul edip, bu sorunun çözülmesinde ona sürekli yardımcı olmaya çalıştılar. Öğrencinin okulda bulunduğu süre içerisinde bu dayanışmalar sürekli devam etti.

Öğrenci; bizlerin, ailesinin ve uzmanların yönlendirmesiyle kız meslek lisesini bitirip okulöncesi öğretmenliği bölümüne girdi. Çalışmalarda tıbbi yardımın yanı sıra, okul ve aile bilgilendirmeleri, yönlendirmeler, akran öğrenmeleri vb. nedenlerden dolayı öğrencinin sosyal ve eğitim yaşamına devam edebilmesi sağlanmıştı. Bu durum katkısı olan herkesi çok mutlu etmişti.

ÖĞRETİM STRATEJİLERİ

Etkili bir sınıf yönetimi için öğretmenin uygun öğretim stratejisi seçmesi ve uygulaması gerekmektedir. Öğrencilerin bireysel farklılıkları, ihtiyaçları, okul, aile ve çevre koşulları da dikkate alınarak uygulanacak bir öğretim stratejisi ile öğrenme daha da kolaylaşacaktır.

Öğretim stratejileri olarak;

- Sunuş yoluyla öğretim stratejisi
- Keşfetme (buluş) yoluyla öğretim stratejisi
- Araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejisi
- Tartışma yoluyla öğretim stratejisi
- İşbirliğine dayalı öğretim stratejisi
- Anlatım
- Soru-cevap
- Problem çözme
- Grupla çalışma
- Proje çalışması
- Gözlem, gözlem gezisi
- Deney
- Benzetişim, rol yapma ve dramayı sayabiliriz.

Öğretmenin seçtiği uygun bir öğretim stratejisi ile birlikte nasıl öğretmeliyiz konusu da önem arz etmektedir. Öğretmenin etkili bir sınıf yönetimi için aşağıda belirtilen esaslar doğrultusunda hareket etmesi gerekir.

- Sınıfta uygun ve rahat bir öğrenme ortamı oluşturulmalı.
- Dersin başında hikâye ve gazete okuma, müzik dinleme, video izleme gibi yöntemlerle öğrencilerin dikkati çekilmeli.
- Ders içeriğine uygun araç-gereç ve materyal seçilmeli.
- Hedef davranış ve müfredata uygun strateji belirlenmeli.
- Öğretilecek bilginin öğrencinin seviyesine uygun olmasına dikkat edilmeli.
- Dersin özellikleri dikkate alınarak ihtiyaç analizi yapılmalı.
- Öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerine göre öğretim stratejileri seçilmeli.
- Öğretimde bilinenden bilinmeyene doğru bir sıra izlenmeli.
- Öğrenci katılımını sağlamak için sorular sorulmalı.

- Öğrenciler düşünmeye, araştırmaya, eleştirmeye, problem çözmeye yönlendirilmeli.
- Öğrencilere soruların cevabı ve bilgilerini organize etmeleri için zaman tanınmalı.
- Öğrenci cevapları olumlu bir tavırla karşılanmalı.
- Ders esnasında öğrencilere geri bildirim sağlanmalı.
- Özel ilgi ve sabır isteyen öğrencileri ayırtırmadan veya ayrıcalıklar tanınmadan davranılmalı.
- Öğrencilere öğrendiklerini uygulama fırsatı verilmeli.
- Öğrencilerin yaptığı çalışmalar kayıt altına alınmalı.
- Toplanan veriler bir sonraki çalışmada kullanılmalı.
- Her öğrenciden aynı başarıyı göstermesi beklenmemeli.
- Öğrencilerin öğrenme özelliklerine uygun (görsel, dokunsal, kinestetik) yaşam deneyimleri sağlanmalı.

FARKLILAŞTIRILMIŞ/ÇEŞİTLENDİRİLMİŞ ÖĞRETİM

Çoğu sınıfta, farklı düzeylerde olan öğrenciler olacaktır. Örneğin;

- Bir veya iki tanesi ortalamadan çok üzerinde olmak üzere, bazı öğrenciler hızlı ve kolay öğrenir.
- Birçok öğrenci beklenen düzeyde öğrenir.
- Bir veya iki tanesi öğrenme hızı bakımından akranlarının çok altında performans sergilerken, bazı öğrenciler belirli bir konuyu veya beceriyi öğrenmede güçlük çekebilir.

Tüm öğrenciler öğrenmeye dâhil edilecek ve öğrenmeden faydalanacaksa, öğretimin farklı öğrenme hızlarına uyarlanması gerekecektir. Her derste, tüm öğrencilerin anlamasını istediğimiz belirli kilit kavramlar, öğrencilerin çoğunluğu için temel beceriler, daha çabuk kavrayanlar için de ileri düzeyde beceriler olmalıdır.

Eşmerkezli farklılaştırma modeli (Lorenz, 1998)

Farklılaştırılmış bir sınıf, öğrencilerin öğrenmesini geliştirmek amacıyla çalışmalarını tüm öğrencilerin farklı ihtiyaçları ve yeteneklerine uyacak şekilde yürütüldüğü sınıftır.

Farklılaştırılmış bir sınıf, öğrencilerin öğrenmesini geliştirmek amacıyla çalışmaların tüm öğrencilerin farklı ihtiyaçları ve yeteneklerine uyacak şekilde yürütüldüğü sınıftır.

Farklılaştırılmış/Çeşitlendirilmiş Bir Sınıfın İlkeleri

- Öğrenme deneyimleri öğrencinin hazır olma durumu, ilgisi ve/veya öğrenme profiline dayanır.
- İçerik ve faaliyetler öğrencilerin farklı ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde geliştirilir.
- Öğretim ve öğrenim kilit kavramlar ve becerilere odaklanır.
- Tüm öğrenciler ilgili çalışmalara katılır.
- Her öğrenci için ilgi çekme ve zorlama arasındaki dengeyi kurmak konusunda öğretmen ve öğrenciler birlikte çalışır.
- Öğretmen zaman, mekân ve etkinlik kullanımını koordine eder.
- Tüm sınıfın, çiftlerin ve grupların öğrenmesi ile bire bir destek dâhil olmak üzere esnek gruplandırma, akıcı çalışma düzenlemelerine olanak sağlar.
- Zaman kullanımı, öğrenci ihtiyaçları doğrultusunda esnekler.
- Öğrenci ihtiyaçlarını hedeflemeye yardımcı olma konusunda çeşitli stratejiler kullanılır (görüntü tabloları, ilgi merkezleri, bağımsız çalışma, farklı görevler belirleme, görsel araçlar kullanma, özel ihtiyacı olan öğrencileri daha ileri düzeyde bir öğrenme arkadaşı ile eşleştirme gibi).
- Net bir şekilde paylaşılan bireysel kriterler ve grup kriterleri başarıya doğru yönlendirme sağlar.
- Öğrenciler, öğrenmeleri ve ilerlemelerinin gösterilmesi amacıyla çeşitli uygun yollarla değerlendirilir.

Farklılaştırma, öğretmenlerin farklı öğretim içeriklerinin olmasını gerektirebilir. Örneğin;

Öğrencilerin farklı okuma becerilerine uyacak şekilde farklı düzeylerde geliştirilen materyaller, bir öğrencinin diğerine materyali okuduğu akran desteği, ya da ihtiyacı olan öğrenciler için materyalin teypte sunulması.

Bu durum, farklı çalışma yöntemlerini gerektirir. Örneğin;

Öğretmenin bir konu başlığını bölmeye ve farklı öğrenci gruplarının farklı kısımları sunması.

Bu durum ayrıca, farklı nihai çıktıları gerektirir. Örneğin;

Aynı nihai görev bazı öğrenciler tarafından yazılı olarak sunulurken, diğerleri tarafından etiketli resimlerle, ya da üçüncü bir grup tarafından drama yoluyla sunulabilir.

Verdiğiniz bir dersi düşünün:

- *Bu dersin amacı ne?*
- *Öğretmenin tüm öğrencilerin öğrenmesini bekleyeceği kilit beceriler ve kavramlar neler?*
- *Dersten sonra sınıfın çoğunluğu hangi becerileri geliştirecek ve ne anlayacaktır?*
- *Sınıftaki en yetenekli öğrencilerin geliştireceği daha ileri düzeydeki beceriler ve bilgiler neler?*
- *Farklılaştırılmış çalışmanın gerçekleşmesini kolaylaştırmak için bu dersin içeriği, öğretimi ve çıktılarını nasıl planlayabilirsiniz?*
- *Çalışma düzeyleri ne olursa olsun tüm öğrencilerin öğrenmede başarılı olmasını nasıl sağlayabilirsiniz?*

Öğretim Programının Uyarlanması

Öğretim programı çerçevesi genellikle elimize belirlenmiş olarak ulaşır. Bununla birlikte, öğretmenler öğretmenlik yaptıkları öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda öğretim programını belirlenen çerçeveye içerisinde uyarlama şansına sahiptirler.

Öğretim programı uyarlamalarında:

- Öğrencinin gelişimsel özellikleri ve öğrenme ihtiyaçları dikkate alınmalıdır.
- Öğrenme ortamları öğrencinin özelliklerine göre yapılandırılmalıdır.
- Belli bir zaman süreci ve belli bir plan doğrultusunda uygulanmalıdır.
- Uygun materyal, yöntem ve teknikler kullanılmalıdır.
- Sürecin değerlendirilmesi yapılmalıdır.
- Eğitim içeriği her öğrencinin yaş ve gelişim özelliklerine, seviyesine uygun olacak şekilde planlanmalı, gerekli ünite ve kavram analizleri yapılmalıdır.
- Öğretmenin hazırladığı plan, öğrencilerin öğrenme hız ve ihtiyaçlarına uygun, esnek bir yapıya sahip olmalıdır.
- Konular kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru bir sıra izlemelidir.
- Üniteler birbirini desteklemelidir.
- Konu içerikleri öğrencilerin günlük hayatları ile ilişkilendirmelidir.
- Hedefler ve yönergeler açık ve net şekilde tanımlanmalıdır.
- Öğrenmeyi kalıcı hale getiren drama veya oyun gibi yaratıcı yöntemler kullanılmalıdır.
- Farklı materyal ve yardımcı araçlarla desteklenebilecek konular seçilmeye özen gösterilmelidir.

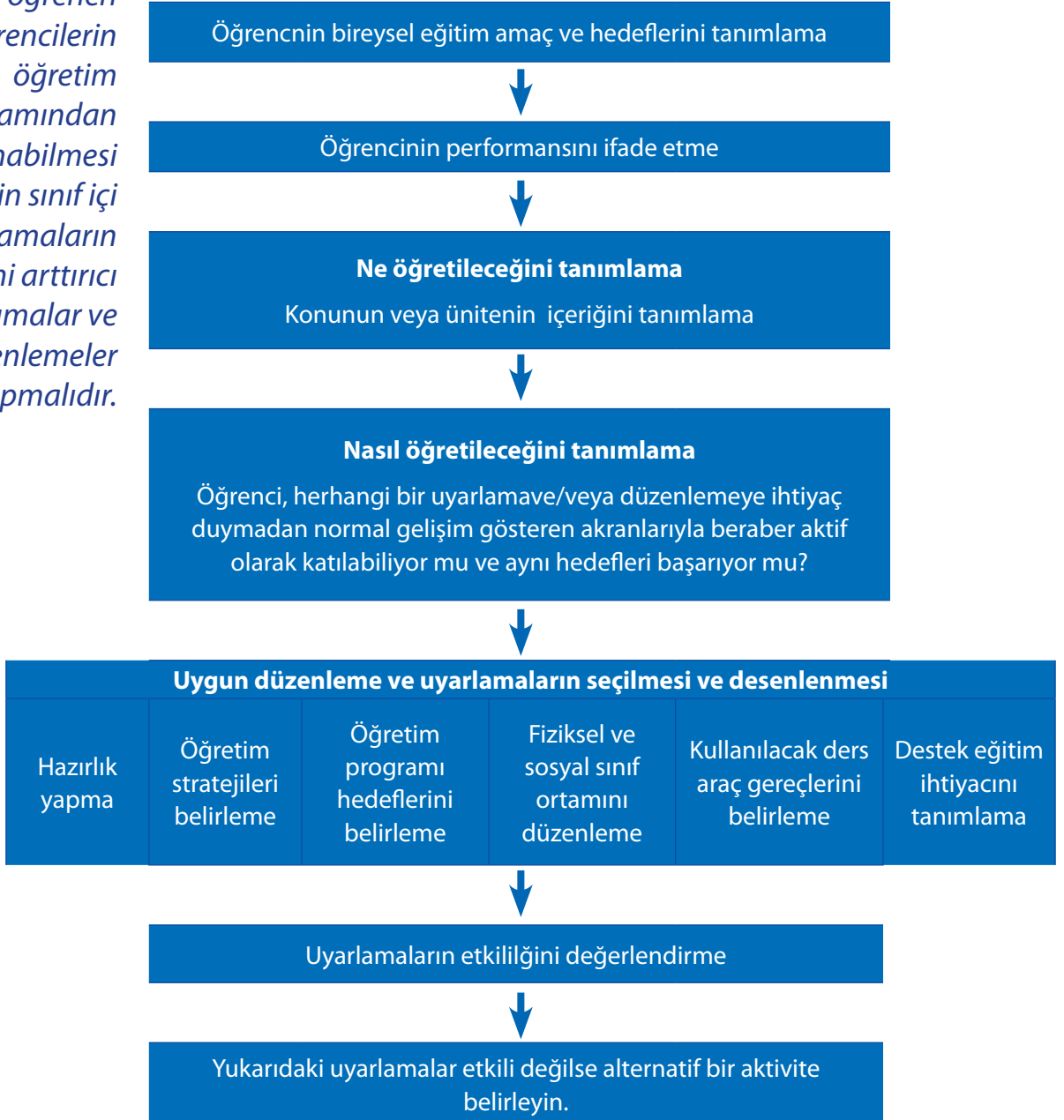
Sınıfta bulunan öğrencilerin her birinin bireysel özellikleri, ilgi, yetenek ve eğitim gereksinimleri aynı değildir. Bu yüzden öğretim programı sınıf içi uygulamalarda çeşitliliğe yer vermeli ve esnek olmalıdır. Farklı seviye ve hızda öğrenen öğrencilerin öğretim programından faydalanabilmesi için öğretmen sınıf içi uygulamaları etkili bir şekilde gerçekleştirebileceği

düzenlemeler yapmalıdır. Konuları mümkün olduğunca öğrencilerin yaşamlarıyla ilgili hale getirilmelidir. Örneğin, öğretmen trafik kuralları öğretirken geziye çıkmak, drama yapmak, video izlemek veya sınıfta trafik işareti maketi yapmak gibi faaliyetler planlayabilir. Bu faaliyetler, öğrenme sürecinde kalıcılığı sağlar ve yaşamla bağlantısının kurulmasını kolaylaştırır.

Farklı seviye ve hızda öğrenen öğrencilerin öğretim programından faydalanabilmesi için sınıf içi uygulamaların etkililiğini arttırıcı uyarlamalar ve düzenlemeler yapılmalıdır.

Öğretimin Uyarlanmasında Aşamalar

- Herhangi bir faaliyeti planlarken sınıftaki öğrencilerin düzeyine uygun hedefler tanımlamak çok önemlidir.

Örnek

Matematik dersinde bir doğal sayıyı en yakın ondalık sayıya yuvarlamakta güçlük çeken öğrenciler için doğal sayıların ritmik bir şekilde 10'ar 10'ar 100'e kadar veya 100'den geriye doğru sayılması egzersizi uygulanır. Ardından sayı eksen ve cetvel üzerinde çalışılarak pekiştirme yapılır. Bir metrelik bir cetvel ile bir parmak kuklası kullanılarak oyun oynanır. Oyun için birinci öğrenci tahtaya çağrılır. 1'den 100'e kadar bir sayı söylemesi istenir.

Öğrenci, önce parmak kuklasını o sayının üzerine koyar, ardından en yakındaki ondalık sayıyı bulmaya çalışır. Parmak kuklasını doğru ondalık sayının üzerine koyabilirse başarmış sayılır. Alkışlanır veya uygun bulunan başka bir şekilde ödüllendirilir. Öğrencilerin algı düzeylerine bağlı olarak diğer öğrenciler de tahtaya çağrılıp bu oyun aracılığıyla öğrenmeleri sağlanabilir. Daha sonra bir alışveriş oyunuyla konu pekiştirilir. Daha hızlı öğrenen öğrencilerden konuyla ilgili problem çözmeleri istenebilir. Sınıfın önünde drama sergilenebilir.

Örnek

İkinci sınıf matematik dersinde öğretmen, sayma, toplama ve çarpma konularında öğrencilere farklı düzeylerde çalışmalar yaptırır. Öğrenciler düzeylerine göre üç gruba ayrılır ve "arabaları sayma" faaliyeti için sınıfın dışına çıkarılırlar. İlk grup sadece yoldan geçen arabaları sayarken ikinci grup 10 dakika içinde geçen arabaların sayısını tespit eder. Böylece bir saat içinde kaç araba geçeceğini hesaplayabilirler. Üçüncü grup ise kırmızı ve sarı arabaların sayılarını karşılaştırır. Faaliyetin sonunda öğrenciler ellerindeki sayıları kullanarak grafikler oluşturabilirler. Elde edilen veriler, sütun ve çember grafiklere renkler, sayılar ve araba modelleri kullanılarak da yerleştirilebilir.

- Öğretmen öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını ve farklılıklarını göz önünde bulundurarak öğrenmeyi kolaylaştıracak materyalleri kullanmalıdır.
- Öğrencilerin katılımının sağlanmasında sözel ve görsel yaklaşımların yanında eğitim teknolojilerinin kullanılması öğretimin etkiliğini ve çeşitliliğini arttıracaktır.

Örnek

Öğretmen; fotoğraf, resim, ses kaydı, cep telefonu, video görüntüleri gibi kayıtları bilgisayarda uygun programları kullanarak sınıfta dijital öyküleme yapabilir. Bu uygulama ses, müzik eklenerek çeşitlendirilir. Bu çalışmalarla öğretmen ve öğrenciler kendilerini gözlemleme ve tanıma fırsatı bulurlar. Ayrıca bu kayıtlar velilere öğrencilerin sınıf içinde yaptıklarını görme olanağı da sağlar.

Sınıfınızdaki öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için öğretim programında siz ne tür uyarlamalar yapıyorsunuz?

Şu ana kadar yaptıklarınızdan farklı olarak başka ne tür uygulamalar deneyebilirsiniz?

Öğretim programının bireysel farklılıklar dikkate alınarak sınıf ortamına uyarlanması öğrencinin;

- Kendine güvenini,
- Problem çözme becerilerini,
- Sınıf ortamındaki kabulünü,
- İşe yarama duygusunun güçlenmesini,
- Takdir edilme duygusunu,
- Olumlu davranışlar geliştirmesini,
- Sorumluluk bilincini,
- İletişim becerilerini,
- Akranlarıyla bütünleşmesini sağlayacaktır.

Öğretmenlerin, öğrencilerin farklı öğrenme biçimlerine uygun eğitim vermeleri, farklı yöntem ve teknikler kullanmalarını gerektirir. Öğretimin yöntem ve tekniklerinin birden fazla duyuya hitap eden öğretim stratejileri ile çeşitlendirilmesi öğretim niteliğinin artırılması açısından yararlı olacaktır.

ÖĞRETİM STRATEJİLERİ ÖRNEKLERİ

Öğretmen Merkezli Sunumlar

Bu tür sunumlarda öğretmen bilgi veren kişidir. Sorumluluk öğretmenden yavaş yavaş çocuğa geçmeli, öğretmen sunumunu yaptıktan sonra veya öğretilcek beceriye model olduktan sonra ipuçları vererek yavaş yavaş öğrenme sorumluluğunu çocuğa bırakmalıdır. Öğretmen merkezli sunumlarda öğrencilerin öğrenme özelliklerine göre birçok materyalden yararlanabilir. Bu materyaller konuyu somutlaştırmada kullanılabilir. Örneğin filmler, modeller, fotoğraflar, ses kayıtları, resimler, şemalar, çizelgeler vb. Ayrıca konu sunumunda birçok anlatım biçiminden de yararlanılabilir. Örneğin bir beceriyi öğretirken yüksek sesle düşünme veya düz anlatımdan yararlanılabilir. Bir bilgiyi sunarken düz anlatımdan yararlanabilir. Konuyu yaparak gösterebilir ya da dramatize edebilir.

Sunum yapıldıktan sonra konuyla ilgili öğrencilerin uygulama yapmaları gerekir. Bu uygulamalar sırasında öğretmen öğrencilere ipuçları verir. Burada dikkat edilmesi gereken sunulan konuyla yaptırılacak uygulamaların birbirini destekleyici nitelikte olmasıdır.

Örnek

Bir camın geri dönüşümünü şemayla anlatan öğretmen boş şema vererek öğrencilerden doldurmasını sağlar. Böyle bir etkinlikte görme engelli bir öğrenci için söz konusu şema dokulu malzemelerden yapılabilir. Zihinsel engelli bir öğrenci için daha basit şekiller ve fotoğraflar/resimler kullanılabilir.

Örnek

Resimlerle, Atatürk'ün hayatını anlatan bir öğretmen öğrencilere temel bilgileri verdikten sonra öğrencilerin karışık olarak verilmiş olan fotoğrafları kronolojik olarak sıralamalarını ister. Atatürk'ün hayatı dramatizasyonla canlandırılır. İşitme engelli bir öğrenci her ne kadar görsel ağırlıklı olduğu için bu çalışmada çok fazla zorlanmayacak gibi görünse de burada önemli olan bu öğrenciye açık, anlaşılır, kısa cümlelerle yönergeler vermektir.

Örnek

Matematik dersinde öğretmen geometrik şekillerden karenin öğretimi için mukavvadan yapılmış kare, sınıf ortamındaki kare nesnelere, lego ve oyuncaklar, konuyla ilgili kitaplar kullanır. Öğretmen karenin dörtkenarının olduğunu, bu kenarların uzunluklarının birbirine eşit olduğunu söyler. Daha sonra elindeki kare şeklindeki mukavvayı öğrencilere inceletir. İncelettikten sonra konuya dikkat çekmek için küçük bir hikâye anlatır.

Hikâye: "Bir gün kare ile arkadaşını yolda karşılaştı. Arkadaşı kareye ben seni çok beğeniyorum ve senin gibi olabilmeyi çok istiyorum demiş. Kare de arkadaşına neden böyle düşündüğünü sormuş. Arkadaşı da demiş ki sen çok adilsin. Senin bütün kenarların eşit. Bu yüzden seni çok seviyorum demiş."

Daha sonra öğretmen, "Şimdi bu kenarları birbirine eşit uzunlukta olan kareyi sınıfımızda bulalım mı?" diyerek aşağıdaki etkinlikleri yaptırabilir.

1. Legolar içerisinde kare olan şekilleri seçmesi istenir.
2. Uygun şeklin lego kutusuna yerleştirilmesi istenir.
3. Oyuncaklar içerisinde kare olanları gruplaması istenir.
4. Kendi evlerindeki kare şeklindeki nesnelere listelenmesi istenir.
5. Kare şeklinde kesilmiş kâğıtları yapıştirarak büyük bir kare oluşturmaları istenir.
6. Konusu kare olan bir hikâye kitabının yarısını öğretmen okur, kalanını öğrencilerin tamamlaması istenir.
7. Kare şeklinde çizilmiş olan alanda köşe kapmaca oyunu oynatılabilir.

Bu etkinlikte pek çok duyuya hitap eden stratejilerin kullanılması sadece özel gereksinimi olan öğrenciler için değil normal gelişim gösteren ancak farklı öğrenme biçimleri olan tüm öğrenciler için öğretimin kalıcılığını destekleyecektir.

Ders anlatımına/sunumuna ilişkin genel öneriler;

- Ders başında konunun amacını ve önemini belirtin.
- Dersi anlamak için gerekli olan ön bilginin ve konuda geçen terimlerin üstünden geçin.
- O günkü konu ile daha önceki konular arasında bağlantı kurun.
- Sunumun hızından ve bilgilerin sırasından emin olun.
- Sesinizin tonunu değiştirerek hikâyeler, olaylar, fıkralar anlatarak öğrencinin ilgisini canlı tutun.
- Sayılarla ve sayı bildiren sözcüklerle bilgiyi organize edin.
- Önemli kavram ve bölümleri sesinizin tonunu değiştirerek, tahtaya yazarak, tekrarlayarak dikkat çekin.
- Anlattıklarınızı somut hale getirmek ve desteklemek için şemalar, tablolar, harita v.s kullanın.
- Genel ifadeler yerine özel ifadeler kullanın. (Kişiler yerler yerine zamirler, miktar yerine sayı kullanın)
- Belirsiz ve gereksiz ifadeleri azaltın.
- Öğrencilere anlattıklarınız hakkında düşünmelerini ve anlayıp anlamadıklarını kontrol etmenizi sağlayan sorular sorun.
- Öğrenciye okuma parçaları ve ödevler verin.
- Ders sırasında ve sonrasında soru sorma fırsatı verin.
- Ders sırasında ve sonrasında öğrencilere notlarını tekrarlamak, tartışmak, organize etmek, özetlemek için zaman verin

Yaşayarak Öğrenme

İnceleme gezi, gözlem, dramatizasyon, deney, demonstrasyon (göstererek yapma), pandomim gibi tekniklerin kullanıldığı öğrenme şeklidir. Bu tür dersler öğretim amaçları çerçevesinde planlanmalıdır. Amaçların dışına çıkılmamalıdır. Aksi takdirde bu gözlem sırasında öğrenci çok farklı uyarılara dikkat edebilir. Gezi, gözlem, deney, demonstrasyon gibi teknikleri uygularken kayıt çizelgelerinin olması ya da gözlem çizelgelerinin olması sürecin aşamalarını kavramaya ve sonuçları özetlemeye yardımcı olur. Amaçlarımız doğrultusunda bu tür kayıt çizelgelerinin öğrencilere verilmesi gerekir. Böylece öğrenciler birçok duyu yolunu kullanarak yaşayarak öğrenirler.

Örnek

İlkbahar mevsiminde bitkilerdeki değişiklikleri gözlemek amacıyla yapılan bir derste öğretmen öğrencilerin dikkatlerini toprak ve bitki örtüsüne çeker. Bu doğrultuda öğrenciler ağaçları ve bölümlerini, toprağı, bitki örtüsü inceleyip gözlemlerler. Buldukları yaprakları, yeraltında yaşayan küçük canlıları, toprağı sınıfa getirebilir. Gözleyecekleri kayıt çizelgesine gezi sırasında uygun işaretlemeleri yapabilirler. Sınıf ortamına dönüldüğünde öğrencilerin gözlemlerini ifade edebilmelerine fırsat verilir. (resim yapma, şiir yazma, öykü anlatma, topladıkları yaprak, dal parçalarıyla, kumaşları ve farklı materyalleri kullanarak kolajlama çalışması...)

Grup Çalışmaları

Tartışma, işbirliği çalışma grubu, beyin fırtınası, projeler, performans çalışmaları gibi uygulamalar grup çalışmaları içine girer. Öğrenmede etkililiğin ve verimliliğin artmasını sağlamak amacıyla üzerinde en çok durulması gereken yöntemlerdir. Yüzyüze etkileşim ve iletişime olanak sunar. Akran etkileşiminin en çok sağlanabildiği ve akran öğretimine fırsat sunan yöntemlerdendir.

Örnek

Öğrenciler gruplara ayrılır. Cümlelerin yazıldığı kartlar ve sıfat çeşitlerinin yazıldığı kartlar verilir. Çeşitlerine göre gruplamaları istenebilir. Veya sol sütuna cümlelerin yazıldığı, sağ sütuna sıfat çeşitleri yazılır. Cümleleri okuyup akranıyla birlikte hangi sıfat çeşidiyse ilgili sütuna işaret koyması istenir. İçinde on tane sıfat bulunan bir öykü yazmaları istenir. Dramatizasyon yapılabilir. Metin verilip içinden metindeki sıfatları bulmaları istenir. İçinde sıfatların geçtiği şarkı söyletebilir.

Örnek

- Trafik ve ilkyardım dersinde performans çalışması olarak bisikletin tarihsel gelişimi üzerine bir çalışma yapıp bu çalışma tarih şeridi olarak hazırlanabilir.
- Öğrenciler gruplara ayrılır. Gruplar, meyve salatası hazırlama, sevilen meyvelerin grafiğini oluşturma, meyve fiyatları ile ilgili problem çözme vb. etkinlikler hazırlayabilirler.

Bu tip etkinlikler sadece özel gereksinimi ve/veya engeli olan değil tüm öğrencilerin hem akademik hem de sosyal-duygusal beceriler yönünden gelişmesini sağlar. Çünkü öğrenci yalnız çalışmak, rekabet etmek yerine arkadaşlarıyla aynı akademik ortam içinde, aynı hedefler için bilgiyi organize ederek çalışır. Öğrenciler ortak hedefleri geliştirmek için birbirleriyle olumlu iletişim kurarlar. Gruptaki herkes sadece kendi yaptıklarından değil grubun diğer üyelerinden de sorumludur. Bu anlamda öğrencinin sosyal yönü de gelişmiş olur.

- *Yukarıdaki bölümde bahsi geçen öğretim stratejilerinden hangilerini kullanıyorsunuz?*
- *Kullanmadıklarınız var mı?*
- *Başka bir öğretmenle veya öğretmen grubuyla çalışarak farklı bir dizi stratejiyi barındıran bir ders planlayın.*

Bu proje Avrupa Birliği ve
Türkiye Cumhuriyeti tarafından
ortaklaşa finanse edilmektedir

“BİRLİKTE BAŞARIRIZ”

BÜTÜNLEŞTİRME
KAPSAMINDA
EĞİTİM
UYGULAMALARI
ÖĞRETMEN
KILAVUZ KİTABI

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMLARI (BEP)

6

HAZİRAN 2013
ANKARA

CAPITA
INTERNATIONAL DEVELOPMENT

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMLARI (BEP)

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları
Bep Geliştirme ve Uygulama S¼reci
Bep Geliştirme - Uygulama – İzleme
ve Değerlendirme

6

İÇİNDEKİLER

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMI

HANGİ ÖĞRENCİLER İÇİN BEP HAZIRLANIR?

BEP'İN YARARLARI NELERDİR?

BEP GELİŞTİRME ve UYGULAMA SÜRECİ

BEP GELİŞTİRME EKİBİ

BEP Toplantılarında İşbirliği İçinde Çalışırken Dikkat Edilecek Hususlar

Ailelerin Katılımları

Okul Dışından Uzmanların Katılımı

Öğrencinin Katılımı

BEP GELİŞTİRME - UYGULAMA – İZLEME ve DEĞERLENDİRME

1. GELİŞTİRME

Değerlendirme

Değerlendirmede hangi yöntemleri kullanabiliriz?

Öğretim Programına Dayalı Değerlendirme

BEP NE TÜR BİLGİLER İÇERİR?

BEP İÇİN AMAÇ BELİRLENİRKEN

UZUN VE KISA DÖNEMLİ AMAÇLAR

Uzun Dönemli Amaçlar

Kısa Dönemli Amaçların Belirlenmesi

Uzun ve Kısa Dönemli Amaçların Değerlendirilmesi

2. UYGULAMA

BİR ÖĞRETİM PLANINDA YER VERECEĞİMİZ BİLGİLER:

BEP'İ NASIL İŞLEVSEL HALE NASIL GETİREBİLİRİZ?

3. İZLEME VE DEĞERLENDİRME

İZLEME

DEĞERLENDİRME

Gözden Geçirme

Raporlama

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMI HAZIRLARKEN

BİREYSELLEŞTİRİLMİ EĞİTİM PLANI ÖRNEĞİ

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ ÖĞRETİM PLANI ÖRNEĞİ

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMI (BEP)

Öğrencilerimizin eğitim ve öğretim sürecinden etkili ve verimli biçimde yararlanabilmesi, öğretim sürecinin onların bireysel özelliklerine göre düzenlenmesini gerektirir.

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMI

Özel eğitim gereksinimi ve/veya engeli olan öğrencilerimiz, öğrenme ve davranış özellikleri bakımından farklılıklar gösterebilirler. Bu öğrencilerimizin eğitim ve öğretim sürecinden etkili ve verimli biçimde yararlanabilmesi, öğretim sürecinin onların bireysel özelliklerine göre düzenlenmesini gerektirir. Bu düzenlemelerin gerçekleştirilmesinde öğrencinin ihtiyacına ve performansına göre hazırlanan Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları (BEP), eğitimciler olarak bizlere bir yol haritası çizer.

BEP, bir öğrencinin şu anda hangi noktada olduğuna, hangi alanlarda gelişmesi gerektiğine ve bu gelişimi gerçekleştirebilmesi için gerekli olacak desteğe işaret eden bireysel bir eğitim programıdır. BEP, öğrencinin kişisel, sosyal, işlevsel ve akademik becerilerde eğitim ihtiyaçlarını karşılamak üzere performans düzeyini temel alarak uzun ve kısa dönemli amaçların, alacağı destek hizmetlerin, kullanılacak yöntem ve tekniklerin, öğrenci için yapılması uygun görülen uyarılma ve düzenlemelerin belirlendiği öğrencinin devam ettiği programdan en üst düzeyde yararlanmasını sağlayan bir programdır. BEP ile öğrencinin özel gereksinimi ve/veya engelinden kaynaklanan farklı ihtiyaçlarının neler olduğu belirlenerek ve sağlanacak özel eğitim hizmetleriyle öğrencinin bilgi ve beceri eksiklerinin nasıl giderileceği açığa kavuşturulur.

HANGİ ÖĞRENCİLER İÇİN BEP HAZIRLANIR?

1997 yılında yürürlüğe giren 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. Maddesinin, "Özel eğitim gerektiren bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilmesi ve eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması esastır" hükmü ile BEP'in hazırlanması ve uygulanması zorunlu hale getirilmiştir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin ilgili hükümlerinde ise BEP'in kimler için, nasıl ve kimler tarafından hazırlanacağına ve nasıl uygulanacağına ilişkin konulara açıklık getirilmiştir.

Bu kapsamda;

- Akranlarına sunulan eğitim-öğretim faaliyetlerinden ve öğretim programlarından tam olarak yararlanamayan,
- Eğitim-öğretim sürecinde kullanılan eğitim materyallerinde veya öğretim ve değerlendirmeye ilişkin yöntem ve tekniklerde bir takım uyarılmalara ya da düzenlemelere ihtiyaç duyan,
- Özel gereksinimi ve/veya engeli nedeniyle eğitim performansı olumsuz etkilenen öğrencilerimiz için BEP hazırlamamız gerekir.

Bununla birlikte özel gereksinimi ve/veya engeli olmadığı halde bir takım uyarılma ve düzenlemelere ihtiyaç duyan öğrencilerimizin olduğu da bir gerçektir.

Bu öğrencilerimiz için de BEP kadar kapsamlı olmasa da bireysel ihtiyaçlarına yönelik öğretim planları hazırlamamız hem öğrencimiz hem de eğitimciler olarak bizler için yararlı birer uygulama olacaktır.

BEP'İN YARARLARI NELERDİR?

- Eğitimde fırsat eşitliği sağlar.
- Öğrencinin özgüvenini geliştirir.
- Öğrenciyi bağımsız bir yaşama hazırlar.
- Öğrencinin sorumluluk duygusunu geliştirir.
- Aile ile okul personeli arasında iletişim aracı görevi görür.
- Öğrencinin ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanmasında nelerin yapılabileceği konusunda aile ve çocuğun eğitiminden sorumlu eğitimcilere eşit söz hakkı sağlar.
- Aile ile okul arasındaki görüş farklılıklarının çözümlenmesine katkı sağlar.
- Ailenin yalnız olmadığını hissetmesine yardımcı olur.
- Aileye sorumluluk verir.
- Öğretmen için bir plan ve kılavuz görevi görür.
- Öğretmenin hedeflenen amaçlar doğrultusunda öğrencinin gösterdiği ilerlemeyi belirlemede bir uygulama ve değerlendirme aracı olarak işlev görür.
- Sınıf ortamı, sınıf dışından gelen uzmanlarla ve destek eğitim hizmeti veren kişilerle paylaşarak sınıf öğretmenin alternatif uygulamalar geliştirmesine yardımcı olur.
- Öğrencinin eğitiminden sorumlu kişilerde, öğrencinin bireysel farklılığına rağmen öğrenebildiğine dair bir farkındalık geliştirir.

Özel eğitim gerektiren bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilmesi ve eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması esastır.

- *Öğrencileriniz arasında BEP'e ihtiyaç duyduğunu düşündüğünüz çocuklar var mı?*
- *Bu öğrencileriniz için BEP hazırlanırken BEP Geliştirme Ekibinde yer alacak kişiler kimler?*
- *Bu süreçle ilgili desteğe ihtiyacınız olduğunuzu düşünüyor musunuz? Kimlerden destek alabilirsiniz?*

BEP geliştirme ve uygulama sürecinde dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri etkili bir işbirliği ve bilgi paylaşımının sağlanmasıdır.

BEP GELİŞTİRME ve UYGULAMA SÜRECİ

BEP geliştirme ve uygulama sürecinde dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri etkili bir işbirliği ve bilgi paylaşımının sağlanmasıdır. İşbirliği, ortak bir sorunu çözme veya ortak bir ilgiye yönelik olarak kişilerin bir arada çalıştıkları bir süreçtir. İşbirliği yani ortak çalışma açık ve net bir iletişime ve aynı amacı gerçekleştirmeye yönelik istekliliğe dayanır ve ortak hedefe yönelik bir yükümlülük oluşturur.

BEP geliştirme ve uygulama süreci, eğitsel tanılama-yönlendirme- yerleştirme sürecinde yer alan çeşitli kişilerin öğrencinin ihtiyaçlarına yönelik olarak uzmanlık ve bilgisi üzerinden yapılandırılır. Mevzuatımız BEP hazırlarken bir ekip çalışmasını zorunlu kılmıştır ve bu ekibe öğrencinin ailesi ve eğer uygunsa öğrencinin kendisi de dâhildir.

BEP, Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu ve BEP Geliştirme Biriminin iş birliğiyle hazırlanır ve öğrencimiz için hedeflenen amaçların gerçekleşme düzeyi doğrultusunda değerlendirilir. BEP Geliştirme Biriminin kimlerden oluşacağı ve birim üyelerinin görevleri Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde açıklanmıştır. Söz konusu işbirliği öğrencinin özel gereksinimi ve/veya engeli olduğu tanılandığı andan itibaren en hızlı şekilde gerçekleştirilmelidir.

BEP GELİŞTİRME EKİBİ

Sınıf öğretmenleri, branş öğretmenleri, destek çalışanları ve aile gibi öğrenciyle ilgili herkes, BEP sürecine dahil olmalıdır.

BEP Ekibi; okul/kurum müdürü veya görevlendireceği bir müdür yardımcısının başkanlığında;

- Bir gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen,
- Bir rehber öğretmen,
- Bir eğitim programları hazırlamakla görevlendirilen öğretmen,
- Öğrencinin sınıf öğretmeni,
- Öğrencinin dersini okutan ilgili alan öğretmenleri,
- Öğrencinin velisi,
- Öğrenci,
- Ayrıca, gerektiğinde görüşlerine başvurulmak üzere özel eğitim değerlendirme kurulundan bir üyeden oluşur.

BEP Toplantılarında İşbirliği İçinde Çalışırken Dikkat Edilecek Hususlar

Etkili bir işbirliği karşılıklı olarak saygılı, güvenilir ve dürüst bir ortamda sağlıklı olarak gerçekleşir. BEP toplantıları işbirliğinin en belirgin örneklerindedir. BEP geliştirme ve uygulama sürecinde bir araya gelen bireyler iletişime açık olmalı ve öğrencinin ihtiyaçları gerçekçi bir şekilde tartışılmalıdır. Özellikle ilk BEP toplantısında aile ve eğer uygunsa öğrencinin katılımı önemlidir. Ekip üyelerinin doğrudan katılımının sağlanamadığı durumlarda katılım ve görüş alışverişi e-posta, telefon ve/veya yazışma gibi araçlarla da gerçekleştirilebilir.

Etkili bir BEP toplantısında:

- Açık ve anlaşılır bir dil kullanımı,
- Katılımcıların kendilerini tanıtmaları ve görev ve sorumluluklarını açıklamaları için yeterli zaman verilmesi,
- Toplantının amacının açık bir şekilde ortaya konması ve gündemin belirlenmesi,
- Öğrencinin okul yaşantısının, sosyal sağlık geçmişinin gözden geçirilmesi,
- Toplantıda gündeme gelen hususların kaydedilmesi önemlidir.

Ailelerin Katılımları

Aileler çocukları hakkında en çok bilgiye sahip ekip üyeleridir. Çocukları için gerçekçi ve uygulanabilir hedeflerin belirlenmesi sürecinde ailelerin sağlıklı bilgi aktarımlarının desteklenmesi önemlidir. Bunun için ailelere;

- Toplantı öncesinde süreç hakkında bilgi verilmesi,
- Yazılı ve sözel paylaşımlarının öneminin vurgulanması ve bu konuda desteklenmeleri,
- Tam katılımlarının sağlanması konusunda cesaretlendirilmeleri önemlidir.

Okul Dışından Uzmanların Katılımı

Bazı durumlarda özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrenci hakkında okul dışından uzmanların veya eğitimcilerin görüşlerini almak gerekebilir. Dolayısıyla BEP ekibine; öğrencinin destek hizmet aldığı (öğrenci özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine devam ediyorsa oradaki öğretmeni, fizyoterapist, psikolog, akran desteği uygulanıyorsa kendisine destek olan akranı, sağlık personeli, işitme engelli bir aile ise işaret dili tercümanı vb) kişiler davet edilmelidir.

Öğrencinin Katılımı

Eğer öğrenci toplantılara katılabilecek durumdaysa yaşına ve özelliğine göre kendisinden de bilgi alınması yararlı olacaktır. Yetişkinlerden oluşan kalabalık bir grup içinde öğrencinin kendisini rahat hissedemeyeceği göz önüne alınmalı ve öğrencinin toplantı katılımı bu durum dikkate alınarak planlanmalı, gerektiğinde toplantının bir bölümüne katılımı sağlanmalıdır.

BEP GELİŞTİRME - UYGULAMA – İZLEME ve DEĞERLEDİRME

BEP geliştirme süreci, Geliştirme, Uygulama, İzleme ve Değerlendirme Süreçlerinden oluşan döngüsel ve dinamik bir süreçtir. Bu döngüde yer alan aşamalar BEP'in hazırlanmasında ve uygulanmasında bize yol gösterici bir nitelik taşımaktadır.

1. GELİŞTİRME

BEP geliştirilirken her zaman için öğrencinin ihtiyaçlarına odaklanılmalıdır. Öğrencinin eğitimi ile ilgilenen herkes; (okul yönetimi, rehber öğretmen, sınıf öğretmenleri, branş öğretmenleri, destek çalışanları, aile, diğer eğitim personeli) BEP'in geliştirilmesi sürecine dahil olmalıdır. Planlama sürecinde ilk olarak öğrencinin eğitim performansının ve ihtiyaçlarının belirlenebilmesi için öğrenci hakkında detaylı bilgi toplanması ve değerlendirmelerin yapılması gereklidir.

*Okul
yönetiminin
BEP Sürecinde
etkili bir
şekilde
yer alması
planlama ve
uygulamaların
başarısında
anahtardır.*

Değerlendirme

BEP sürecinde yaptığımız değerlendirmeler öğretimi planlamak ve öğrencinin kazanımlarını izlemek üzere temel olarak iki amaca hizmet eder.

Öğrencinin eğitsel performansını belirlemek ve ihtiyaçlarını tespit etmek ve öğrenciyi değerlendirebilmek için çeşitli araçlar, yöntem ve teknikler kullanabiliriz.

- Gözlemler,
- Görüşmeler (aile, daha önceki okul yetkilileri, öğretmen/öğretmenleri),
- Öğrencinin kayıtları,
- Daha önceki BEP'ler, öğretim sürecine ilişkin raporlar,
- Sağlık durumunu gösterir belgeler,
- Daha önceki öğretimin sonuçları,
- Formal ve informal değerlendirmeler vb. yöntem ve teknikler gibi çeşitli türde değerlendirmelerin sonuçlarından yararlanmak, uygun ve daha doğru bir şekilde öğrenci için BEP hedeflerinin geliştirilmesi ve hizmetlerin planlanması için objektiflik sağlanması açısından her zaman faydalıdır.

Değerlendirme sadece öğrencimizin o anki performans durumunu ve öğrenme biçimini değil bununla birlikte kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerini, öğrenme ortamının özelliklerini ve öğretim programının öğrenciye uygunluğunu da dikkate almalıdır.

Öğrenci hakkında hangi konularda bilgi toplayabiliriz?

- Akademik başarı
- Katılım
- Sosyal davranış
- İletişim becerileri
- Güçlü ve zayıf yanları
- Hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları
- Yetenekleri ve ilgileri
- Öğrenme biçimi
- Kendini nasıl algıladığı
- Hareket becerileri
- Özel ekipman/araç gereç ihtiyacı
- Sağlık durumu vb.

Değerlendirmede hangi yöntemleri kullanabiliriz?

Formal ve informal değerlendirme yöntemlerinin büyük çoğunluğu dört genel kategoride toplanabilir: Gözden Geçirme, Görüşme, Gözlem Yapma ve Test uygulama.

Gözden geçirme: Öğrencinin ihtiyaçlarının belirlenebilmesi için öğrenci hakkında-

Her öğrencinin öğrenme biçimi farklıdır. Bu farklılıklar göz önüne alınarak öğrenme ortamı ve materyaller hazırlanmalıdır. Örneğin temel olarak üç tür öğrenme biçimi vardır. Öğrenci bu öğrenme biçimlerinden birini ya da birkaçının kombinasyonunu tercih ediyor olabilir.

- **Görsel;** en iyi görerek öğrenir (örn. Sunumların, videoların izlenmesi vb).
- **İşitsel;** en iyi dinleyerek öğrenir (örn. Diğerleriyle ve kendisiyle sözel etkileşim vb).
- **Kinestetik;** en iyi yaparak öğrenir.

Öğretimin farklı öğrenme biçimlerine yönelik çeşitlendirilerek (farklılaştırılarak) planlanması, öğrencilerin eğitim sürecine aktif katılımını destekleyecektir.

ki geçmiş ve güncel çeşitli kayıtları gözden geçirilebilir.

- Öğrenci hakkında tutulan daimi kayıtların dosyaları
- Öğretmen notları/kayıtları
- Performans kayıtları
- Öğrencinin daha önceki BEP'i
- Sağlık durumuna ilişkin belgeler vb.

Görüşme: Öğrenci hakkında çeşitli kişilerle yapılan görüşmeler değerli bilgiler sunar (anketler, öz değerlendirmeler, öğrenme kayıtları vb.)

- Öğrenciler hakkında en zengin bilgi ve anlayışa sahip kişiler; aile üyeleri
- Öğrencinin daha önceki ve hâlihazırdaki öğretmenleri
- Öğrenciye okul içi ve/veya dışında destek hizmet sunan kişiler
- Öğrencinin kendisi

Gözlem: Öğretim sürecinde öğrencinin çalışmasını izleme, dinleme ve inceleme ve öğretimin sonuçlarının izlenmesi öğrenci hakkında önemli değerlendirme kaynaklarıdır. Bu gözlemleri kayıt altına almak için çeşitli araçlar kullanılabilir.

- Öğrencinin performansına ve/veya davranışına ilişkin kontrol listeleri
- Değerlendirme ölçekleri
- Ürün/çalışma(iş) örnekleri
- Portfolyolar
- İşitsel veya görsel kayıtlar vb.

Testler: Formal ve informal testler değerlendirme sürecinin önemli bir parçasıdır ve çeşitli türleri vardır.

- Sınavlar, araştırmalar ve beceri envanterleri
- Ölçüt bağımlı testler
- Norm bağımlı testler
- Alternatif test formatları- sözel, grafik, elektronik vb.

Örnek

ÖĞRETİM PROGRAMINA DAYALI DEĞERLENDİRME

BEP hazırlarken dikkate almamız gereken iki temel husus vardır. Bunlardan biri öğrencimize “Ne öğretileceğinin”, diğeri ise “Nasıl öğretileceğinin” belirlenmesidir.

1. Basamakta programın hangi alanlarında bireyselleştirme yapılacağına karar vermemiz gerekir. Bir başka deyişle, öğrencimiz hangi öğretim alanlarında bireyselleştirilmiş amaçlara gereksinim duymaktadır. Bu öğretim alanları; akademik becerileri, motor becerileri, kişisel-sosyal becerileri, mesleki becerileri ve davranış problemlerinin sağaltımını içerebilir. Bunları belirleyebilmek için, öğretilecek becerilerin kapsamına ve sıralamasına karar verilmesi gereklidir.

Öğretilecek becerilerin kapsamı ve sırasına karar verirken;

- Öğrencinin programının bireyselleştirilmesi gereken alanlarına karar verdikten sonra her bir öğretim alanında öğrenci için önemli olabilecek, öğrencinin öncelikli gereksinimi olabileceğini düşündüğünüz beceri, kavram ve davranışların listesini yapın,
  - Bu listede yer alan beceri kavram ve davranışları belli bir hiyerarşi ya da mantıklı bir yol (güçlük düzeyi, yapılış sırası vb.) ile sıralayın.
  - Öğrencinin öğretilmesi hedeflenen her bir beceri, kavram ya da davranışta düzeyini belirlemek için ölçme araçları hazırlayın.
- 2. Basamak** öğretilecek davranışların sınırlarını çizmek ya da öğretilecek davranışları belirginleştirmektir. Bu basamakta yapılacakları dört aşamaya ayırmak mümkündür;
- Çalışılacak dersi (örneğin, matematik) ya da becerileri seçmek,
  - Belirlenen alanda yer alan becerilerde öğrenciyi genel olarak değerlendirmek,
  - Problem alanlarını not etmek,
  - Öncelikli ihtiyaçların belirlendiği beceri alanlarında öğrenciyi ayrıntılı değerlendirmek

Bunun anlamı öğrenciyi programa dayalı olarak değerlendirmektir. Bu tür değerlendirme yapıldığında, öğretmen öğrencinin öğretim programında sahip olduğu ya da olmadığı becerileri ortaya koyabilir. Tüm bunları tek oturumda değerlendirmek mümkün olmayabilir. Öğrenci her bir beceri ya da bazen bir basamak için değerlendirilebilir. Bu becerilerden birine ya da birkaçına sahip değilse öğrencinin BEP’inde bu beceriler öğretilmek üzere amaç olarak yer almalıdır.

Aşağıdaki örnekte öğrencinin Matematik derslerinde yapılan ölçme sonuçlarına göre alınan kararlar yer almaktadır. Bu işlem diğer dersler içinde yapılmalı ve kararlar yazılmalıdır.

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMLARI (BEP)

Aşağıdaki örnekte öğrencinin Matematik derslerinde yapılan ölçme sonuçlarına göre alınan kararlar yer almaktadır. Bu işlem diğer dersler içinde yapılmalı ve kararlar yazılmalıdır.

İLKOKULU/ORTAOKULU/LİSESİ

MATEMATİK DERSİ KONTROL LİSTESİ

Öğrencinin adı- soyadı : Değerlendirmeyi yapan öğretmen :
 Değerlendirmenin yapıldığı tarihler :
 Değerlendirmede kullanılan yöntem ve teknikler :
 Ölçmenin yapıldığı yer :

Dersler	Ölçülecek davranış	Nasıl ölçülecek	Örnek sorular	Açıklama	
MATEMATİK	Öğrenci basit toplama işlemleri yapar.	a) Öğrenci elde gerektiren tek basamaklı sayıları 5 işlemden 4'ünde toplar.	7+8=.. 6+9=.. 8+8=..	8+9=.. 9+8=..	% 100
		b) Öğrenci iki basamaklı sayı ile iki basamaklı sayıyı 5 işlemden 4'ünde toplar işlem elde gerektirmez.	22+13=.. 31+17=.. 45+22=.. 24+15=.		%100
		c) Öğrenci iki basamaklı sayı ile iki basamaklı sayıyı 5 işlemden 4'ünde toplar işlem elde gerektirir.	34+97=... 47+54=..		% 60
		d) Öğrenci arda arda 3 basamaklı 3 sayıyı 5 işlemden 4'ünde toplar (İşlemler eldesiz ya da eldeli olabilir.)	112 334 + 77		%20
	Öğrenci basit çıkarma işlemleri yapar.	a) Öğrenci tek basamaklı sayıları 5 işlemden 4'ünde çıkarır.	9-4=.. 8-2=.. 7-6=..		%100
		b) Öğrenci iki basamaklı sayıdan iki basamaklı sayıyı onluk bozmadan 5 işlemden 4'ünde çıkarır.	27-12=.. 44-11=..		%100
		c) Öğrenci iki basamaklı sayıdan iki basamaklı sayıyı onluk bozarak 5 işlemden 4'ünde çıkarır.	89-63=.. 84-67=.. 41-28=.. 63-19=..		%60
		d) Öğrenci üç basamaklı sayıdan iki basamaklı sayıyı onluk bozarak 5 işlemden 4'ünde çıkarır.	655-78=.. 442-96=.. 197-89=..		%20
	Öğrenci basit çarpma işlemleri yapar.	a) Öğrenci tek basamaklı iki sayıyı 5 işlemden 4'ünde çarpar	(Çarpım tablosu dikkate alarak değerlendiriniz) 8x7=.. 5x3=.. 9x6=..		En fazla 5 le çarpar.
		b) Öğrenci iki basamaklı sayıyı iki basamaklı sayı ile 5 işlemden 4'ünde çarpar	48x23=.. 47x17=.. 85x23=..		En fazla 5 ile çarpabilir.
		c) Öğrenci tek basamaklı iki sayıyı 5 işlemden 4'ünde çarpar	(Çarpım tablosu dikkate alarak değerlendiriniz) 8x7=.. 5x3=.. 9x6=..		En fazla 5 le çarpar.
	Öğrenci basit bölme işlemleri yapar	a) Öğrenci tek basamaklı iki sayıyı 5 işlemden 4'ünde böler.	9/3=.. 8/4=.. 6/2=..		%100
		b) Öğrenci iki basamaklı sayıyı tek basamaklı sayıya 5 işlemden 4'ünde böler.	25/5=.. 36/3=.. 84/4		%80
		c) Öğrenci iki basamaklı sayıyı iki basamaklı sayıya 5 işlemden 4'ünde böler.	24/12=.. 33/11=.. 60/12=.		% 40
		d) Öğrenci üç basamaklı sayıyı iki basamaklı sayıya 5 işlemden 4'ünde böler. (İşlemler kalansız ya da kalanlı olabilir.)	375/25=.. 420/60=.. 826/48=.		%0

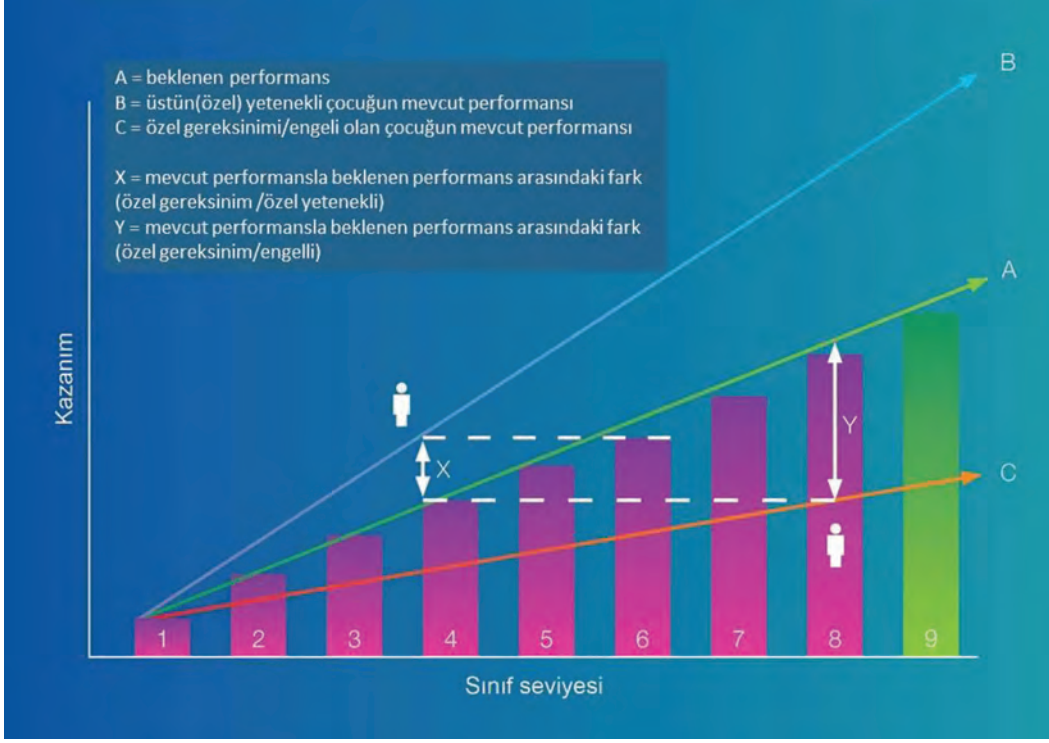
Ölçme-değerlendirme araçlarını hazırlarken, ölçme aracının amacı, maliyeti, gerekli olduğu zaman, yapılan değerlendirmenin sınıf içi öğretimle bağlantısı gibi etmenleri göz önünde bulundurmalıyız. Becerilerin ayrıntılı şekilde değerlendirilmesi günlük öğrenmeleri değerlendirmek amacıyla yapılabildiği gibi, öğrencideki ilerlemeleri görmek amacıyla öğretim öncesinde, öğretim sürecinde, öğretim sonrasında ve belirli aralıklarla kazanılan becerinin sürekliliğinin değerlendirilmesi içinde yapılabilir. Değerlendirmenin sadece başlangıçta yapılması yeterli değildir. Öğretim sırasında da mutlaka değerlendirme zamanlarını planlamamız gerekmektedir. Aksi takdirde “öğrencime şu beceri/becerileri öğrettim” gibi bir ifadeyle, öğrettiklerimizi kanıtlayamayız. Her gün öğrencimize öğrettiğimiz her beceri kavram ya da davranışla ilgili değerlendirme yapamayabiliriz, böyle durumlarda iki günde bir ya da haftalık olarak değerlendirme yapmayı planlayabiliriz.

BEP NE TÜR BİLGİLER İÇERİR?

- Öğrencinin kişisel bilgilerini,
- Öğrencinin o anki eğitim performansına ilişkin bilgileri,
- Öğrenci için gerekli olan destek eğitim hizmetlerinin;
  - türü,
  - süresi,
  - sıklığı,
  - kimler tarafından,
  - nerede ve nasıl sağlanacağı,
- Öğrenci için belirlenen hedefleri (Örn. Öğretim yılı içinde öğrencinin ihtiyaçlarına göre belirlenen hedefler ve öğrenme çıktılarını)
- Öğretim sürecinde ve değerlendirmede kullanılacak
  - yöntem ve teknik ve uyarlamaları
  - eğitim araç-gereç ve materyaller ve düzenlemelerini,
- BEP'in yeniden gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi için belirlenen zaman dilimine ilişkin bilgileri,
- Öğrencinin başarısına ilişkin kanıtları,
- Eğer öğrenci bir üst kuruma geçecek ise geçiş sürecine ilişkin hususları,
- Eğitim ortamına ilişkin düzenlemelerini içerir.

BEP İÇİN AMAÇ BELİRLENİRKEN

Örnek

8.sınıftaki bir öğrencinin matematiğe ilişkin eğitim performansı değerlendirildiğinde 4. Sınıf düzeyinde olduğu görülebilir. Bu durumda BEP için amaçlar belirlenirken öğretim programına dayalı olarak bu sınıf düzeyinden amaçlar belirlenmelidir.

Öğretim programına dayalı olarak herhangi bir öğrenciden beklenen başarı düzeyi ile özel gereksinimi ve/veya engeli olan bir öğrencinin var olan performansı arasında bir fark bulunur. Bu farkın sebebi özel gereksinim/engel olabildiği gibi, motivasyon vb çok çeşitli faktörler de olabilir. Sunulan eğitim hizmetleri bu farkı kapatmaya yöneliktir.

Özel gereksinimi/engeli olan öğrenciler genel olarak iki kapsamda amaç belirlenmesine ihtiyaç duyarlar.

- Gelişimsel amaçlar
- Öğretim programına dayalı amaçlar

Dolayısıyla BEP öğrencinin hem özel gereksinimine ve/veya engeline dayalı gelişimsel ihtiyaçlarını hem de öğretim programına dayalı ihtiyaçlarını dikkate almalıdır. Destek eğitim sürecini belirleyen BEP'i, öğrencinin özel gereksinimine ve/veya engeline dayalı gelişimsel ihtiyaçları yapılandırırken, BEP'in içeriğini öğretim programına dayalı amaçlar oluşturmaktadır.

Yukarıda verilen örneğe dayanarak 8. sınıfta okuyan ancak 4. sınıf düzeyinde performans gösteren, az gören bir öğrenci için hazırlanan destek eğitim oturumlarına ilişkin örnek bir tabloyu aşağıda bulabilirsiniz.

Süre	Öncelikler	Değerlendirme kriterleri (ölçme)	Öğrencinin kazanımları	Genel: BEP'e ilişkin öğretim stratejileri
1 hafta (toplamda 2 ders saatinde denk gelecek şekilde düzenlenen oturumlar) Her bir oturumun sonuçlarını kaydedin. Planlanan son oturum sırasında gözden geçirin, öğrenilmemişse farklı materyaller ve yaklaşımlar kullanarak tekrarlayın (her bir oturumun sonunda ev ödevi verin)	Geometri: Simetri (4. sınıf ders kitabı, 2. ünite, sayfa 21 – 30)	1. Simetriyi tanımlayabilir 2. Nesnelere simetrik olarak yerleştirebilir 3. Kâğıdı simetrik olarak katlayabilir	1. Bir nesnenin simetrik olduğunu söyleyebilir, temel şekilleri adlandırabilir 2. Dokunarak simetriyi tanıyabilir 3. Parçaları kullanarak simetrik motif/şekil oluşturabilir ve bu şekilleri adlandırabilir	Az gören öğrencinin daha sonra yararlanabilmesi için ses kayıt cihazı kullanılarak kayıtlar alınacaktır. Değerlendirme sözel olarak yapılacaktır. Bununla birlikte öğretim sürecinde aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi yararlı olacaktır. Somut nesnelere kullanın (plastik tuğlalar, mozaikler...) (dokunarak, şekilleri adlandırarak destekleyin) Net şekilleri/kalın kenar çizgileri olan resimler kullanın Metni bir arka plan resmi veya desen üzerine yerleştirmekten kaçının. Materyalleri ve fikirleri gözden geçirmenin etkili yolu olduğundan, ses kayıt cihazı kullanın. Sesin en iyi şekilde kaydedilmesi ve dinlenmesi için gerekli düzenlemeleri yapın. Arka plandaki sesleri mümkün olduğunca önleyin ve anlaşılır şekilde konuşun. Grup tartışmaları sırasında konuşmacıların kendilerini tanıtmalarını isteyin. Beyaz tahta, tepegöz veya PowerPoint sunumu kullanırken yazılı metni daima okuyun, şekilleri, resimleri, kısaltmaları ve kullandığınız videoları eksiksiz olarak açıklayın.
Öncelik 2 1 hafta (toplamda 2 ders saatinde denk gelecek şekilde düzenlenen oturumlar) Her bir oturumun sonuçlarını kaydedin. (Öncelik 1 ile paralel olarak veya sonrasında öğretin) Planlanan son oturum sırasında gözden geçirin, öğrenilmemişse farklı materyaller ve yaklaşımlar kullanarak tekrarlayın (her bir oturumun sonunda ev ödevi verin)	Ölçme (4. sınıf ders kitabı, 3. ünite, sayfa 72 – 79)	1. Mililitre, santilitre ve litre gibi ölçü birimlerini anlar 2. Standart ölçüleri kullanarak kabı doğru miktarda sıvıyla doldurabilir 3. Standart ölçüleri kullanarak sıvı ekleyip çıkarabilir ve yaptığı işlemi anlatabilir	1. Ölçü birimlerini birbirine çevirebilir (mililitre, litre vb.) 2. Standart ölçü birimlerini kullanarak ölçüm yapabilir. 3. Sıvı ölçü birimlerini kullanarak hesaplama yapabilir/problem çözebilir	Beyaz tahta ya da kağıt üzerinde siyah veya mavi kalem kullanın. Kırmızı veya turuncu renk kalem kullanmayın. Aşırı parlak olması durumunda ekranın fiziksel rahatsızlığına neden olacağını unutmayın. Bilgisayarı yüksek kontrasta ayarlayarak kullanın. Ölçüm yaparken şeffaf (plastik) kap ve renkli bir sıvı kullanın. Kap üzerindeki seviyeleri ise kalın siyah bir kalemle işaretleyin (çocuğun çizgileri görüp göremediğini kontrol edin). Takvim kullanırken yüksek görünürlüğe sahip veya dokunulabilir materyalleri kullanın.
Öncelik 3 5 x 20 dakikalık oturum (1 saate denk) Her bir oturumun sonuçlarını kaydedin. (Öncelik 1 ile paralel olarak veya sonrasında öğretin) Planlanan son oturum sırasında gözden geçirin, öğrenilmemişse farklı materyaller ve yaklaşımlar kullanarak tekrarlayın (her bir oturumun sonunda ev ödevi verin)	Sayılar (4. sınıf ders kitabı, 2. ünite, sayfa 32 – 67)	1. Sayıları sayabilir, günleri, ayları, yılları söyleyebilir 2. Doğal sayıları sayabilir, toplayabilir, çıkarabilir, çarpabilir, bölebilir: >10, 10-100; 100-1000, <1000	1. Sayıları grafik üzerinde gösterebilir 2. Sayıları betimleyebilir, hangi sayının diğerinden daha büyük veya daha küçük olduğunu söyleyebilir 3. Doğal sayıları, somut nesnelere kullanarak betimleyebilir 4. Sayı çizgilerini kullanarak takvim üzerinde tarihleri toplayıp çıkarabilir.	

BEP’te Belirtilmesi Gerekenler

- *Gerçekçi, erişilebilir ve ölçülebilir amaçlar (uzun ve kısa dönemli amaçlar) seçilmelidir.*
- *Uygun öğretim stratejileri belirlenmelidir.*
- *Hedeflere erişime yönelik öğrencinin özelliklerine uygun ölçme, değerlendirme ve izleme süreci planlaması yapılmalıdır.*

UZUN VE KISA DÖNEMLİ AMAÇLAR

BEP’i başarıyla uygulayabilmek için en önemli aşamalardan biri de uzun ve kısa dönemli amaçların belirlenmesidir. Bunlar belirlenirken öğrencinin güçlü yanları vurgulanmalı ve kendine güvenini arttırmak için ilgileri ve yetenekli olduğu alanlar esas alınarak kullanılacak yöntem ve teknikler belirlenmelidir.

Uzun ve kısa dönemli amaçların belirlenmesi;

- Öğretim için uygun araç-gereç seçmemiz ve/veya hazırlayabilmemiz,
- Uygun öğretim yöntemlerini belirleyebilmemiz,
- Öğretim koşullarını iyileştirmemiz,
- Aile ile iletişimimizi arttırabilmemiz, açısından bize kolaylık sağlayacaktır.

Uzun Dönemli Amaçların Belirlenmesi

Uzun dönemli amaçlar, öğrencinin belli bir zaman sonunda (dönem, yılsonu gibi) edinmesini istediğimiz beceriler ve özelliklerdir. Uzun dönemli amaçlar yazılırken;

- Öğrencinin var olan performansına,
- Öğrencinin öğrenme hızına,
- Belirlenen amaçların uygulanabilir olmasına,
- İşlevsel olmasına,
- Sosyal kabulü arttırmasına,
- Belirgin, ölçülebilir, izlenebilir ve gerçekçi olmasına,
- Eğitim öğretim sürecinde kullanılacak materyallerin ulaşılabilir olmasına dikkat edilmeli ve süre mutlaka belirtilmelidir.

Örnek

Mevcut Performans Düzeyi:

Tuncay 3. sınıfa gitmektedir. Öğretmeni özellikle Matematik’e yetenekli olduğunu ve genellikle diğer çocuklardan önce çözümleri bulduğunu fark etmiştir. Fakat Tuncay sınıftaki diğer çocuklara uyum sağlamakta zorlanmakta ve grup faaliyetlerine katılmayı reddetmektedir. Diğer çocuklar ona sataşmakta ve onun acayip olduğunu söylemektedir. Tuncay öğretmenine sık sık keşke arkadaşlarım olsaydı demiştir.

Tuncay için uzun dönemli amaç: Sınıf içinde daha fazla kabul görmesi için onu desteklemek.

Kısa Dönemli Amaçların Belirlenmesi

Uzun dönemli amaçlar belirlendikten sonraki aşama kısa dönemli amaçların belirlenmesidir. Kısa dönemli amaçlar öğrencinin var olan performans düzeyi ile uzun dönemli amaçlara ulaşmasında ölçülebilir, izlenebilir ara basamaklar olarak tanımlanabilir. Bu amaçlar daha özel, ayrıntılı ve kısa sürelerde gerçekleştirilmesi planlanan amaçlardır. Kısa dönemli amaçlar yazılırken;

- Öğrencinin ne yapacağı açık bir şekilde ifade edilmeli,
- Süre belirlenmeli,
- Belirgin, ölçülebilir, izlenebilir ve gerçekçi olmasına dikkat edilmeli,
- Kazandırılmak istenen davranışın nerede, nasıl, hangi ölçüde kazandırılacağı net olmalı,
- Kolaydan zora doğru bir sıra izlemeli,
- Küçük adımlar halinde planlanmalı,
- Ölçütler belirlenmelidir.

Örnek

Tuncay için kısa dönemli amaçlar

- Ona duyarlı olan çocuklardan özel bir grup oluşturmak
- Tuncay'la her matematik dersinin kısa bir bölümünde bir matematik projesi üzerinde bu grupla çalışacağı konusunda hemfikir olmak
- Tuncay'ın projede üstlenebileceği açık bir rolü olması için açık roller tahsis etmek.

Ölçülebilir amaçlar belirlerken:

Sınıf veya yaş seviyesine göre performansını belirleyin; örneğin bir standart performans ölçeğine veya gelişimsel olarak izlenen sıralamaya atıfta bulunabilirsiniz.

Oran belirtin; örneğin, '4 denemeden 3'ünü gerçekleştirecek, %80 başarı gösterecek' vb.

Davranışı çevreleyen etkenleri tanımlayın; örneğin, "yardımsız olarak yapması istendiğinde ...", "kendisine soru sorulduğunda ...", "matematik dersinde ..." veya "yemeğini bitirdiğinde her zaman ..." vb.

Uzun dönemli amaçlar için kontrol listesi

- Kullanılan dil açık ve anlaşılır, ifadeler kısa ve öz mü?
  - Öğrencinin var olan performans düzeyi ile doğrudan ilişkili mi?
  - Belirlenen amaçları biraz zorlayıcı olmakla birlikte bir eğitim öğretim yılı içerisinde ulaşılabilir mi?
  - Ölçülebilir mi? Başarılı bir performans sergileyebilme ve değerlendirme için ölçüt belirtilmiş mi?
  - Öğrencinin geçmiş kazanımları ile tutarlı mı?
  - Öğrencinin şu anki öğrenme hızı ile tutarlı mı?
-

Kısa dönemli amaçlar için kontrol listesi

- Öğrencinin ne yapacağını net olarak açıklıyor mu?
  - Öğrenmenin hangi koşullar altında gerçekleşeceğini açıklıyor mu?
  - Ölçülebilir mi? Başarılı bir performans sergileyebilme ve değerlendirme için ölçüt belirtilmiş mi?
  - Kazanım için belirlenen süre mantıklı mı?
  - Uzun dönemli amaca ulaşmaya hizmet ediyor mu?
  - Öğrenme süreci, değerlendirme ölçütü ve tamamlanma süresine ilişkin durumları içeriyor mu?
-

Dikkat Edilmesi Gerekenler

- Öğretim yöntem ve tekniğini belirlerken öğrencinin öğrenme biçimini (en iyi ne şekilde öğrendiğini) dikkate almayı,
- Öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırmak için sınıf içinde farklılaştırılmış (çeşitlendirilmiş) ve alternatif öğretim yöntemleri kullanmayı,
- Akran etkileşimini ve akran destekli öğretimi desteklemeyi,
- Etkili ve iyi uygulama örneklerini desteklemek için ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmayı,
- Öğrencinin sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını daha iyi anlayabilmek ve kendisinin değerli olduğu ve bir grubun parçası olma duygusunu pekiştirebilmek için çeşitli araçlar (örn. Kişilik envanteri vb) kullanmayı ihmal etmemeyi.

Belirlediğimiz yöntem ve teknikleri kullanmada desteğe ihtiyaç duyduğumuzda hizmet içi eğitim, danışmanlık ve benzeri desteklere ihtiyacımız olabileceğini ve bu konuda RAM, bölgemizdeki engelliler okulları, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, varsa üniversiteler, ilgili sivil toplum kuruluşları gibi kurum, kuruluş ve kişilerden destek talebinde bulunabileceğimizi unutmamalıyız.

Örnek

Aşağıda Mehmet için uzun ve kısa dönemli amaçlar yer almaktadır. Mehmet tek basamaklı sayıları tanımada iyi bir ilerleme göstermiştir fakat iki basamaklı sayıları tanımada güçlük çekmektedir.

Uzun Dönemli Amaçlar:

Mehmet yılsonunda İki basamaklı doğal sayıları ayırt eder.

Kısa Dönemli Amaçlar:

1. Doğal sayı kartları içinden, gösterilen iki basamaklı doğal sayının aynısını gösterir. (4/5)
2. Doğal sayı kartları içinden, söylenen iki basamaklı doğal sayıyı gösterir. (4/5)
3. Gösterilen iki basamaklı doğal sayısının kaç olduğunu söyler. (4/5) 4. İki basamaklı bir doğal sayıyı onluk ve birliklerine ayırır. (4/5)

Uzun ve Kısa Dönemli Amaçların Değerlendirilmesi

Uzun ve kısa dönemli amaçlar ve kullanılan yöntem ve teknikler tanımlandıktan sonra bir sonraki aşama uygun gözlem ve veri toplamaya ilişkin planlamadır. Bu sayede yöntem ve tekniklerin etkililiği ve öğrencinin gösterdiği ilerleme ölçülerek rapor haline dönüştürülebilir. Değerlendirme araçlarına örnekler:

- Portfolyo dosyaları
- Öğrenci davranışı ve/veya performansına ilişkin kontrol listeleri
- Formal ve informal ölçekler
- İşlevsel değerlendirmeler
- Öğrencinin kendisini değerlendirmesi

2. UYGULAMA

BEP geliştirildikten sonra en etkili şekilde uygulanabilmesi için öğretim süreci planlanmalıdır.

BEP geliştirildikten sonra etkili şekilde uygulanabilmesi için öğretim süreci planlanmalıdır. BEP'i hazırlanan öğrenci ile çalışan tüm öğretmenler öğrenci için hazırlanan BEP'le ilgili bilgi sahibi olmalı ve bu öğrenciler için öğretim stratejileri planlarken BEP'ten faydalanmalıdır. Öğretim günlük, haftalık veya aylık olarak planlanabilir.

BİR ÖĞRETİM PLANINDA YER VERECEĞİMİZ BİLGİLER:

- Öğrencinin adı
- Öğretmenin adı
- Öğretim programının adı
- Öğrencinin genel performans düzeyine ilişkin özet ifadeler

- Davranış ölçütü
- Öğrenme ortamı
- Oturum sayısı
- Materyal
- Öğretim amaçları
- Öğretim basamakları
- Öğretim yöntem ve teknikleri
- Destek hizmetler-Ek hizmetler
- Değerlendirme-veri toplama teknikleri

BEP'İ NASIL İŞLEVSEL HALE NASIL GETİREBİLİRİZ?

- Aile başta olmak üzere öğrenciyle çalışan tüm eğitim personeli ile işbirliğine devam ederek,
- Öğrenciyi BEP'i hakkında bilgilendirip, süreçteki rolünü anlamasını sağlayarak,
- Öğrencinin bağımsız yaşaması için kendi ilgi, yetenek ve performansı doğrultusunda gerekli becerileri seçerek,
- Öğrencinin yaşadığı çevreye, okula ve sınıf koşullarına uygun hedefler belirleyerek,

BEP'in işlevselliğini arttırabiliriz.

Öğrenci için belirlenen alternatif stratejilerin, yöntem – tekniklerin ve araç gerecin gerektiğinde eğer gerekli olduğuna inanıyorsanız diğer öğrenciler için de uygun içerik ile kullanılmasında bir sakınca yoktur. Bu tür uygulamalar farklı öğrenme biçimlerine sahip olan öğrencilerin öğretim programından daha fazla yararlanmasına katkı sunabilir. Bu uygulama öğrenmede Evrensel Tasarım İlkelerini dikkate almayı temel alan bir uygulamadır.

3. İZLEME VE DEĞERLENDİRME

BEP, ailenin, okulun ve ilişkili tüm birimlerin çalışmalarını ve bunların çocuğa katkılarını izleme ve değerlendirme aracıdır. Dolayısıyla BEP süreci, çocuğun değişebilecek ihtiyaçlarına göre esnek olmalıdır.

İZLEME

İzleme süreci öğrencilerin stratejilere tepkisini ve BEP amaçları doğrultusunda ilerlemesi hakkında bir araya geldiği ve öğretimin değerlendirildiği bir süreçtir. BEP amaçları açık ve anlaşılır yazıldığında zahmetli bir süreç değildir. Dolayısıyla izleme ve değerlendirme süreci de öğretmen ve BEP Ekibi için o oranda kolaylaşacaktır.

İzleme sürecinde de değerlendirme sürecinde kullanılan değerlendirme yöntem, teknik ve araçları kullanılabilir. Kullanılan yöntemler ve araçlar, uygulanan stratejiler öğrenci için BEP'te yapılması gerekli değişiklik ve düzenlemeleri belirlemek için önemli bir geri dönüt sağlar.

İzleme sürecinde aşağıda yer alan hususlara dikkat etmek önemlidir:

- Öğrencinin katılım/sorumluluk seviyesi
- Kullanılan yöntem, teknik, araç ve gerecin etkililiği (Ör. Öğrenci destek eğitim için sınıf terk etmeyi reddedebilir. Bu durumda destek eğitimin sınıf içinde yapılabilmesi için ne

gibi tedbirler alınması gerektiğinin belirlenmesi gerekir)

- Öğrencinin duygusal/fiziksel durumu
- Öğrencinin performansına etki edebilecek okul veya ev tabanlı değişkenler
- Öğrencinin kendisini değerlendirmesi
- Aile ve öğrencinin kendisi dahil olmak üzere öğrenci ile ilgili tüm öğretmenlerden ve BEP ekibi üyelerinden izleme amaçlı bilgi toplanması
- Elde edilen izlemeye dair tüm bilgilerin ilgili kişilerle paylaşılması

Bu süreçte öğrenci ve hatta tüm sınıf için etkili ve başarılı olduğu tespit edilen yöntem, teknik ve araçlarla ilgili olarak bir arşiv oluşturulması yararlı olacaktır.

Başarılı ve etkili sonuçlar elde edilemediği düşünülen yöntem, teknik ve araçlardan vazgeçmeden önce, elde edilen sonuç üzerinde farklı faktörlerin etkisinin olup olmadığı dikkate alınmalıdır. Bu kapsamda şu sorular sorulabilir.

- Öğrenci bu amaçları gerçekleştirmesi için gerekli hazır bulunuşluğa sahip miydi?
- Öğrencinin başarısını etkileyen ancak ne olduğu tam tespit edilmeyen engeller var mıydı?
- Öğrencinin okul dışındaki hayatında değişiklikler oldu mu?
- Bu durum öğrenci için zorlayıcı bir durum oluşturuyor mu?

DEĞERLENDİRME

Gözden Geçirme

BEP'in gözden geçirilmesi BEP'in uygunluğunu ve etkililiğini tanımlamaya yardımcı olmak, öğrencinin gösterdiği gelişimle ilgili bilgi paylaşımı yapmak ve geçişe hazırlıkta etkili stratejilerin tanımlanmasına yardımcı olmak amaçlıdır.

Gözden geçirme yılda en az bir defa yapılmalıdır. Bu da eğitim öğretim yılı içinde belirlenen herhangi uygun bir zamanda olabilir.

BEP'in etkili bir şekilde uygulanabilmesi için sık sık gözden geçirilmesi önerilir. Bu durum öğretim yılı içinde gerekli düzenlemelerin yapılmasına olanak verir.

BEP'in gözden geçirilmesi tüm BEP'in yeni baştan yazılması demek değildir. Yöntem ve tekniklerin etkili olup olmadığının, öğrencinin gösterdiği ilerlemelerin, uzun ve kısa dönemli amaçlara ulaşıp ulaşılmadığının ve sonraki adımların nasıl planlanacağına görüşülmesidir.

BEP gözden geçirilirken aşağıdaki hususlar yer alır.

- Ailenin ve uygunsa öğrencinin katılımı,
- Değerlendirme sonuçlarının incelenmesi,
- BEP ekip üyelerinin gözlemlerinin tartışılması,

- Uzun ve kısa dönemli amaçların, yöntem ve tekniklerin, hizmetlerin ve materyallerin gözden geçirilmesi,
- Öğretim sürecinin devamındaki önceliklerin tanımlanması,
- Yeni değerlendirmeler ve hizmetlere atıfta bulunulması,
- Bir sonraki BEP gözden geçirme zamanının belirlenmesi.

Eğitim ve öğretim yılı sonunda BEP'in gözden geçirilmesi bize öğrencinin bir sonraki sınıfa, kademeye, başka bir okula ya da mezuniyet sonrasına geçiői ile ilgili süreklilik sağlar.

Bu sürece öğrencinin katılımını mümkün olduğunca sağlayın, onunla başarıları hakkında paylaşımda bulunun ve planlamaya dâhil etmeye dikkat edin.

Raporlama

BEP sürecinin raporlanması öğrencinin belirlenen amaçları doğrultusunda nasıl ilerleme gösterdiğinin genel bir görünümünü bize sunar. Hazırlanan raporlar öğrencinin öğrenme çıktılarının gözden geçirilmesini ve ilgili kişilerin sürece dair yorumlarını içerir.

Müfredatın neresinde olduğu hakkında fikir verir.

Raporlamada objektif, açık ve anlaşılır bir dil kullanılmalıdır.

Bir BEP formunda bulunması gereken hususlarla ilgili kontrol listesi

- Öğrencinin güçlü yanları ve ihtiyaçlarının kayıtları
- Öğrencinin sağlık durumuna ilişkin hususlar
- İlgili formal (standardize) değerlendirme verileri
- Her bir alan için öğrencinin var olan performans düzeyi
- Öğrenci için belirlenen hedefler ve beklentiler
- Öğretim programına ilişkin uyarlamalar
- İhtiyaç duyulan düzenlemeler
- Öğrenciye sunulan özel eğitim ve ilgili hizmetler
- Öğrencinin ilerlemesini ve başarılarını gözden geçirmek için değerlendirme stratejileri
- Düzenli güncellemeler, sonuçlar ve öneriler
- Geçiş planı (gerekli ise)

Öğrenciyi tanıma	Aileyi tanıyın, aile ile görüşme yapın. Yerleştirme kararı ve ilgili dokümanları inceleyin (yönlendirme kararı, gerekçesi, eğitsel tanılama ve değerlendirmeye ilişkin dokümanlar, tıbbi tanılama raporu.. vb) Konulan tanıyı araştırın, öğrenin.
Sınıfın hazırlanması	Sınıftaki öğrencileri uygun şekilde bilgilendirin. Akran etkileşimini olumlu etkileyecek çalışmalar yapın ...vb.
Öğrencinin gereksinimlerinin ve performans düzeyinin belirlenmesi	Hangi becerilere sahip? Neyi biliyor, neyi bilmiyor? Öğretim sürecinde hangi materyallerin kullanılması uygun? Sınıf içinde ne tür uyarılma ve/veya düzenlemelere ihtiyacı var? Vb.
Sınıf içinde ne tür uyarılma ve/veya düzenlemeler yapılacağına belirlenmesi	Fiziksel olarak ne tür düzenlemelere ihtiyaç var? Eğitim-öğretim açısından ne tür uyarılmalara ihtiyaç var?
Öğrenci için uygun amaçları belirleme	Performans düzeyindeki ifadeleri dikkate alarak uzun dönemli amaçlarını belirleyin. Uzun dönemli amaçlara ulaşabilmesi için izleyeceği basamakları yani kısa dönemli amaçlarını belirleyin.
BEP hazırlama ve uygulama	BEP başlangıç ve bitiş tarihini belirleyin. UDA ve KDA yazın. Ölçüt belirleyin. Yöntem-teknik ve araç gereçleri belirleyin. Öğretimi planlayın. Öğretimi kimin yapacağını, zamanını, yerini (sınıfta mı, destek eğitim odasında mı ya da ders sırasında mı.. vb) belirleyin.
BEP izleme ve değerlendirme	Uygun zamanlarda ara değerlendirmeler yapın. Öğrencinin sosyal etkileşimini gözlemleyin. Değerlendirme sonuçlarını raporlaştırın ve arşivleyin. Öğrenciyle ilgili çalışmaları aileye aktarın ve aile desteğini alın. Değerlendirme sonrasında BEP'te değişikliklere gerek var mı tespit edin ve gerekli önlemleri alın.

Bu sürecin etkili bir ekip çalışması gerektirdiği unutulmamalıdır.

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PLANI ÖRNEĞİ

Öğrencinin Adı-Soyadı : .....

Performans Ölçümünün Yapıldığı Tarih : .....

Öğretmenin Adı-Soyadı : .....

Varolan Performans Düzeyi : Ne biliyor, ne yapabiliyor Hangi becerilere sahip? Bunu belirlemek için formal ve informal çeşitli yöntem ve teknikler kullanabilirsiniz.

- 1) İfadeleri değerlendirme verilerine dayanarak yazın. Ölçmediğiniz bir beceriye ilişkin performans ifadesi yazmayın.
- 2) Performans düzeyi ifadeleri yazarken öğrencinin yapabildiklerine odaklı ifadeler yazın, yapamadıklarına odaklanmayın.
- 3) Performans düzeyi ifadelerini net, ölçülebilir, gözlenebilir ve herkesin aynı şeyi anlamasını sağlayacak şekilde yazın.

BEP Başlangıç ve Bitiş Tarihi:.....

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMLARI (BEP)

Uzun Dönemli Amaçlar	Kısa Dönemli Amaçlar	Ölçüt	Araçlar	Yöntem -Teknik	Değerlendirme	Değerlendirme sonuçları	Sorumlu kişi/kişiler
<p>Performans düzeyindeki ifadeleri dikkate alarak bir akademik yılın sonunda öğrencinin kazanmasını istediğimiz davranışları içeren UDA'lar oluşturulur.</p> <ul style="list-style-type: none"> Amaçlar var olan performans düzeyine dayalı olmalıdır. Öğrencinin özel gereksiniminin ve/veya engelinin derecesi dikkate alınmalıdır. Öğrencinin öğrenme hızı, öğrenme biçimi dikkate alınmalıdır. Öğrenciye sağlanacak destek eğitim hizmetlerinin neler olduğu dikkate alınmalıdır Öğrencinin içinde yaşadığı çevrenin ve ailenin özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Öğrenciyi eğitim sürecinde ailenin destekleyecek olması hedeflerini gerçekleştirme için kolaylaştırıcıdır Okul tarafından sınıf öğretmene sağlanan destek hizmetleri, ek materyaller, sınıftaki öğrenci sayısı vb. dikkate alınmalıdır. Öğrenci için öncelikli olduğu düşünülen hedefler alınmalıdır. Belirlenen amaçların işlevsel, sosyal kabulü artırıcı, belirgin, ölçülebilir, izlenebilir ve gerçekçi olmasına dikkat edilmelidir. 	<p>Kısa dönemli amaçlar bireyin var olan performans düzeyi ile uzun dönemli amaçları arasındaki ölçülebilir ara basamaklardır. Uzun dönemli amaçlara göre daha özel ve ayrıntılıdır. Bireyin performansından uzun dönemli hedeflere ulaşabilmesi için izleyeceği aşamaları belirtir.</p> <p>Kısa dönemli amaç ifadelerinde 4 öge bulunmalıdır:</p> <ul style="list-style-type: none"> Birey: Öğrenci Davranış: Öğrenciden ne beklendiğinin açık bir ifadesi Koşul: Öğrencinin davranışı nerede, ne zaman, nasıl göstermesi gerektiğinin ifadesi Kısa Dönemli Amaçlar: Öğrencinin ne yapacağını ifade ederken açık, anlaşılır, belirgin, ölçülebilir, izlenebilir ve gerçekçi olmasına dikkat edilmelidir. Süresi belirlenmelidir. Kazandırılmak istenen davranışın nerede, nasıl, hangi ölçüde kazandırılacağı net olmalıdır. Kolaydan zora doğru bir sıra izlemeli ve belirlenen uzun dönemli amaca uygun olmalıdır. Küçük adımlar halinde planlanmalıdır. Ölçütü olmalıdır. 	<p>Öğrencinin hedef davranışı kazanıp kazanmadığına karar vermede kullanılacak standarttır. Kazandırılacak amaçlara yönelik ölçütler önceden belirlenmelidir.</p>	<p>Öğretim sürecinde kullanılacak araç gerecin belirlenmesi öğretimin etkililiği açısından önemlidir. Öğrencinin ihtiyacına yönelik olarak var olan araç gereçler kullanılabilirliği gibi araç gereçlerde bir takım uyarlamalar yapılması ve/veya yeni araç gereç hazırlanması gerekebilir. Bu bölümde öğretim sürecinde kullanılacak araç gereçler yazılmalıdır.</p>	<p>Hedeflere ulaşmada kullanacağımız yöntem ve teknikler ile eğitim belirlenmesi gerekmektedir. Öğrencinin konuyu nasıl öğreneceği tespit edilmeli, uygun yöntem ve teknikler ile öğretim stratejileri belirlenerek buraya yazılmalıdır.</p>	<p>Değerlendirme öğretim sürecinde kullanılan yöntem etkililiği olup olmadığının, öğrencinin gösterdiği ilerlemelerin, uzun ve kısa dönemli amaçlara ulaşıp ulaşılmadığının ve sonraki adımların nasıl planlanacağına tespit edilmesidir. Formal ve informal değerlendirme araçları kullanılabilir. Kullanılan araç gereç buraya yazılır. Gerektiğinde ara değerlendirmeler yapılarak süreç ilişkin değişiklik veya düzenleme gerekip gerekmediği tespit edilmelidir.</p>	<p>Yapılan değerlendirmelerin sonuçları bu bölümde yer alır. İleriye planlama-larda bu bölümdeki bilgilerden yararlanılır.</p>	<p>Süreçle ilgili sorumlu kişilerin isimleri buraya yazılmalıdır. Öğretim ve değerlendirme sorumlularının isimleri farklı ise belirtilmelidir.</p>

BEP GELİŞTİRME BİRİMİ ÜYELERİ (Ad-Soyad , imza)

ANAOKULU

AYŞE ...'YE AİT BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PLANI

Öğrencinin Adı-Soyadı	: AYŞE .....
Performans Ölçümünün Yapıldığı Tarih	: 17-28/10/2012
BEP'in Başlama ve Bitiş Tarihleri	: 03/11/2010-01/06/2011
Performans Ölçümünü Yapan Öğretmenin Adı-Soyadı	: _____
Performans Ölçümünün Yapıldığı Alan	: SOSYAL - DUYGUSAL BECERİLER
Kullanılan Değerlendirme Araçları	: Gözlem, Aile Görüşmesi

Varolan Performans Düzeyi: Ayşe, grup içinde kendisine verilen rutin görevleri yerine getiriyor. Arkadaşlarıyla birlikte oyun oynamakta ancak kendiliğinden bir oyuna başlamakta. uzun süreli, kurallı oyunlara dâhil olmakta, oyuncakları paylaşmakta sıkıntı yaşıyor. Kendisine sıkıntı yaşatan durumlarda isteklerini ifade etmekte, yaşadığı güçlüğü belirtmekte zorluk yaşıyor ve ağlayarak oyun alanını terk ediyor.

UZUN DÖNEMLİ AMAÇ: AYŞE yapılan etkinliklerde kendi isteklerini ifade eder.

KISA DÖNEMLİ HEDE	ÖĞRETİMSSEL AMAÇLAR	ÖLÇÜT	ARAÇ-GEREÇ	YÖNTEM-TEKNİK	DEĞERLEN-DİRME	DEĞERLENDİRME SONUÇLARI	DEĞERLEN-DİRME TARİHİ
AYŞE İLETİŞİM KURARKEN KENDİSİNDE BEKLENEN UYGUN CEVAPLARI VERİR	1. Sabah sınıfa girerken günaydın dediğimde bana günaydın diyerek cevap verir. 2.)Bir şey isteyip teşekkür ederim dediğimde rica ederim diyerek karşılık verir. 3. Ders bitiminde sınıftan çıkarken hoşçakal der. 4. Sınıfa yeni gelen arkadaşına hoş geldin diyerek karşılır. 5. Ayşe nasılsın diye sorulduğunda iyiyim teşekkür ederim diyerek karşılık verir. 6. Bir şey isteyip istemediği sorulduğunda evet istiyorum ya da hayır istemiyorum şeklinde uygun olan cevabı verir.	3/4	İletişim videoları	Model alma Uygulama ve Drama	Gözlem	Ayşe eğitime başladığımız tarihten itibaren iletişim konusunda giderek gelişme gösterdi. Ayşe günaydın, teşekkür ederim, rica ederim, hoşçakal, hoş geldin ifadelerini uygun şekilde yardım almadan söyleyiyor. İsteklerini kendiliğinden söylemekte hala sıkıntıları var.	12/01/2011
AYŞE KENDİSİNE SORULDUĞUNDA İSTEĞİNİ SÖYLER	1. Yemek yerken ekmek ister misin diye sorulduğunda evet istiyorum ya da hayır istemiyorum cevaplarından uygun olanını verir. 2. Faaliyetler sırasında istekleri sorulduğunda neyi istediğini uygun şekilde söyler. 3. Grup çalışması sırasında hangi görevi almak istediğini söyler. 4. Birçok seçenek sunulduğunda kendisine en uygun olanı söyler.	3/4	İletişim videoları	Model alma Uygulama Drama	Gözlem	Ayşe isteklerini kendisine sorulduğu zaman dile getiriyor. Aynı istekte bulunan bir başka arkadaşı olduğunda sessizleşiyor ve istekte bulunmaktan vazgeçiyor. Kendi hakkını koruma konusunda çalışmak gerekli.	05/04/2011
AYŞE GEREKTİĞİNDE KENDİ HAKKINI SAVUNUR	1. Oyun sırasında istediği rolü belirtir. 2. Oynamak istediği rolün sebebi sorulduğunda neden istediğini açıklar. 3. Bu rolü isteme gerekçelerini arkadaşlarına açıklar. 4. Arkadaşlarından gelen itiraz cümlelerine benim yardımımı alarak cevap verir. 5. Arkadaşlarından gelen itiraz cümlelerine benim yardımımı almadan cevap verir. 6. Kendisine ait olan rol, nesne, görevi savunur ve korur.	3/4	İletişim videoları	Model alma Uygulama Drama	Gözlem	Ayşe oyun sırasında kendisine verilen rolü yerine getiriyor, istediği rolü söylüyor ve bu rolü savunuyor.	01/06/2011

Değerlendirmelerin 8 haftalık periyotlarda yapılması uygun olur.

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ ÖĞRETİM PLANI ÖRNEĞİ

Öğrencinin Adı-Soyadı: Ekin .....

Sınıfı: 4-D

Öğretmenin Adı Soyadı: Ahmet .....

İmza:

Ünite/Konu	Dünyamız
Öğrencinin Performans Düzeyi	Dünyanın şeklini bilir, uzayda olduğunu bilir, yerküre üzerinde karaları ve denizleri gösterir, diğer gezegenler hakkında detaylı bilgiye sahiptir.
İstenmeyen davranışlar	Bildiği konuları dinlemekte isteksizdir. Vurma davranışları vardır. Akranları ile sözel iletişimden kaçınır.
Uzun Dönemli Amaç	Öğrenci bir ders saati boyunca dersin işlenişinde etkin rol alır.
Kısa Dönemli Hedef	Öğrenci ders esnasında verilen yönergeleri yerine getirir.
Öğretimsel Hedef	Derse uyumlu ve istekli olarak katılır.
Öğretim Süreci	
A) Öğretimin yapıldığı yer	Sınıf
B) Araç-gereçler	Yerküre , oyun hamuru, resim kağıtları, boya kalemleri
C) Öğretimde kullanılan yöntemler/teknikler	Soru-cevap, gösterip yaptırma, anlatım, drama
D) Süre	40+40
E) Dersin işlenişi	Öğretmen çocukların gözlerini kapatarak uzayı düşünmeleri ve uzayda olduklarını hayal etmelerini ister. Ekin büyük resim kartonuna uzayı çizer ve boyar. Dünyanın şekli tahmin ettirilir. Gözlerini açınca uzayın neresinde oldukları sorulur. Dünyaya nasıl geldikleri ve şeklinin neye benzediği tahmin ettirilir. Yerküre çıkarılır. Ekin'in çizdiği resim diğer çocukların tahminleri ile karşılaştırılır. Renkli oyun hamurları ile dünya modeli yaptırılır. Ekin uygun dünya modelini seçer resmi üzerine monte eder ve sergiler. Uzay hakkında arkadaşlarına bildiklerini anlatır.
F) Değerlendirme	Değerlendirme gözlem ve uygulama şeklinde yapıldı. Ekin 20 dk.lık süreçte derse etkin katıldı. Arkadaşlarıyla uyumlu çalışma yaptı. Bildiklerini arkadaşlarıyla paylaştı. Olumlu iletişim içine girdi.
	Bu hedefe dair öğretmen daha geniş bir değerlendirme yapabilmesi için hedefle ilgili performans, proje, portfolyo dosyası hazırlatabilir.

*** Bu bölümle ilgili kaynakçayı kılavuz setinin son kitapçığında bulabilirsiniz.

Bu proje Avrupa Birliği ve
Türkiye Cumhuriyeti tarafından
ortaklaşa finanse edilmektedir

"BİRLİKTE BAŞARIRIZ"

BÜTÜNLEŞTİRME
KAPSAMINDA
EĞİTİM
UYGULAMALARI
ÖĞRETMEN
KILAVUZ KİTABI

DESTEK EĞİTİM HİZMETLERİ

HAZİRAN 2013
ANKARA

CAPITA
INTERNATIONAL DEVELOPMENT

7

DESTEK EĞİTİM HİZMETLERİ

Destek Eğitim Hizmetleri

Okullarda Destek Eğitim Hizmeti
Nerelerde Verilir?

Neden Destek Eğitim?

Destek Eğitim Odası Açılması

Okullarda Destek Eğitim Hizmeti
Sunumu Organizasyon Şeması

7

Haziran 2013

İÇİNDEKİLER

DESTEK EĞİTİM HİZMETLERİ

OKULLARDA DESTEK EĞİTİM HİZMETİ NERELERDE VERİLİR?

NEDEN DESTEK EĞİTİM?

DESTEK EĞİTİM ODASI AÇILMASI

Okullarda Destek Eğitim Odası Açılması İşlem Basamakları

OKULLARDA DESTEK EĞİTİM HİZMETİ SUNUMU ORGANİZASYON ŞEMASI

Hizmet Sunumunda Görev Tanımları

Öğretmenlerin Sorumlulukları

Destek Eğitim Odası Öğretmen Görevlendirmesi

Destek Eğitim Odası Haftalık Ders Programı

Dilekçe

Destek Eğitim Odası Haftalık Ders Takip Çizelgesi

Destek Eğitim Hizmetleri Faaliyet Düzenleme Tablosu

Destek Eğitimde Kullanılabilecek Plan Tablosu Örneği

DESTEK EĞİTİM HİZMETLERİ

Destek eğitim hizmetleri özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrencilerin tıbbî ve eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda belirlenen eğitim ihtiyaçları doğrultusunda kendilerine, ailelerine, öğretmenlerine ve okul personeline uzman personel, araç-gereç, eğitim ve danışmanlık hizmetleri sağlanmasıdır.

OKULLARDA DESTEK EĞİTİM HİZMETİ NERELERDE VERİLİR?

Destek eğitim hizmeti, sadece bu iş için tasarlanmış özel bir ortam gerektirmemektedir. Okulun farklı birimlerinde destek eğitim hizmetlerinin verilmesi mümkündür.

Destek eğitim hizmetlerinin sunulmasında ortam düzenleme, farklı çözüm ve yöntemler geliştirmek her zaman mümkündür.

Destek eğitim odasında:

Öğrencilere, ihtiyaç duydukları alanlarda destek eğitim hizmeti verilmesi için düzenlenmiş sınıflardır. Birebir eğitim yapılabileceği gibi, gerektiğinde eğitim performansı bakımından aynı seviyede olan öğrencilerle küçük grup eğitimi yapılabilir.

Öğrencinin eğitim ihtiyacına göre belirlenen ortamlarda:

Çalışılacak beceri alanına göre belirlenen ortamlardır. Örneğin servis yapma becerisi için mutfak veya yemekhane ortamının kullanılmasıdır. Birebir eğitim yapılabileceği gibi, gerektiğinde eğitim performansı bakımından aynı seviyede olan öğrencilerle grup eğitimi yapılabilir.

Sınıf ortamında:

Öğrencinin grup içinde birebir çalışmasının Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Geliştirme Biriminin görüş ve önerileri doğrultusunda belirlenen derslerde, destek eğitim öğretmenin ders öğretmeni ile birlikte sınıf ortamına katılması ve kaynaştırma öğrencisinin eğitim öğretimini destekleyici çalışmalar yapmasıdır.

Atölye ve laboratuvar ortamında:

BEP geliştirme biriminin görüş ve önerileri doğrultusunda, kaynaştırma öğrencisinin atölye veya laboratuvar ortamında, grup içinde destek eğitim öğretmeniyle birebir çalışması ve destek eğitim öğretmeninince öğrencinin eğitim öğretimini destekleyici çalışmalar yapılmasıdır.

NEDEN DESTEK EĞİTİM?

Öğrenci açısından;

- Kaynaştırma öğrencilerine nicelik ve nitelik yönünden gereken zamanın öğretmen tarafından ayrılması öğrenci merkezli hazırlanan BEP'lerin işlevini artırıcı olup ve akademik başarı oranını yükseltir.
- Öğrencilerin akademik eğitiminde ve mesleki beceri öğretiminde, grup eğitimi ihtiyaçları yanı sıra, bireysel eğitim ihtiyaçları da karşılanır.
- Destek eğitimi ile sınıf ortamında, öğretmenin öğrenci üzerindeki olumlu etkisi artar ve davranış problemleri azalır.
- Akademik ve mesleki beceriler açısından, öğrenciyle akranları arasındaki fark en aza indirgenir,
- Ders başarısı artan ve değer verildiğini anlayan öğrencilerin benlik algısı yükselir, özgüvenleri artar.
- Destek eğitim hizmetinden yararlanan kaynaştırma öğrencisinin, sınıf içindeki kabulü ve akranları ile etkileşimi artar.

Öğretmen açısından;

- Destek eğitim veren öğretmenler, farklı öğretim yöntemleri hakkında mesleki becerilerini geliştirir, farklı durumlarda uygun teknikleri kullanabilir.
- Öğrenci ile ilgili sorumluluğu paylaşılan sınıf/ders öğretmenin, endişesi azalır.
- Başarılı bir destek eğitim hizmetinde öğretmenin mesleki doyumu artar.

Genel olarak;

Destek eğitim hizmetindeki başarı, bütünleştirme uygulamaları kapsamındaki özel gereksinimli ve/veya engelli öğrenciler ile okul yönetimi-öğretmen- okuldaki akranlar- aile ve diğer tüm eğitim personelinin karşılaştığı sorunları azaltarak, olumlu okul iklimi ve işbirliğini artırıcı olacaktır.

DESTEK EĞİTİM ODASI AÇILMASI

Destek eğitim odasının nasıl açılacağı ilgili mevzuat hükümleri ve bu hükümler doğrultusunda alınan resmi uygulama kararları ile belirlenmiş ve bu doğrultuda yürütülmektedir.

Bu kapsamda; okul ve kurumlarda özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere bireysel ve grup eğitimi verilebilmesi için destek eğitim odası açılması öngörülmektedir.

Destek eğitim odalarının açılmasında;

- Özel eğitim sınıfı ile destek eğitim odası için ayrılan mekanların fiziki şartlarının (ısı, ışık, genişlik, hijyen vb.) eğitime uygun ve kolay ulaşılabilir olması,
- Eğitim öğretim açısından elverişsiz ortamlarda özel eğitim sınıfı ile destek eğitim odasının düzenlenmemesi,

- Eğitim ortamı ve materyali ihtiyacı okulda halihazırda mevcut imkanlar ve/veya yerel yerel imkânlarla (okul aile birliği, belediye ve sivil toplum kuruluşları vb.) temin edilmesi,

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen uygulama esaslarına göre dikkat edilmesi gereken hususlar arasındadır.

Okullarda Destek Eğitim Odası Açılması İşlem Basamakları

Kaynaştırma öğrencisi bulunan okullarda, destek eğitim odası açılması gerekmektedir. Bu amaçla yapılması gereken işlemler 'Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği' ve '2008–60 No'lu Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamaları Genelgesi' dikkate alınarak aşağıda sıralanmıştır.

1. Kaynaştırma öğrencisi bulunan okullarda BEP geliştirme birimi oluşturulur. BEP geliştirme biriminde müdür veya müdür yardımcısı başkanlığında, bir rehber öğretmen, kaynaştırma öğrencisinin sınıf öğretmeni, ilgili alan öğretmenleri, öğrenci velisi, öğrenci yer alır.
2. Okul Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonunda (RHYK) destek eğitim odası açılması için karar alınır.
3. Okul müdürlüğü, alınan RHYK kararı ilgi tutularak İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ile destek eğitim odası açma onayı almak üzere yazışma yapar.
4. Destek eğitim odası, İl/İlçe Özel Eğitim Hizmetleri Kurulunun önerisi doğrultusunda İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından açılır.
5. Okulda uygun bir bölüm destek eğitim odası olarak belirlenir. Destek eğitim için ayrılan mekânların fiziki şartlarının (ısı, ışık, genişlik, sağlığa uygunluk, vb.) eğitime uygun ve kolay ulaşılabilir olmasına dikkat edilmelidir. Eğitim ve öğretim açısından elverişsiz ortamlarda destek eğitim odası düzenlemesi yapılmamalıdır.
6. Okul BEP geliştirme birimince, destek eğitim odasında eğitim alacak öğrencinin hangi derslerden veya becerilerden yararlanacağı ve haftada kaç ders saati ders alacağı tespit edilir, öneri olarak okul RHYK'ya sunulur. Öneriler görüşülerek okul RHYK'ca karara bağlanır.
7. Destek eğitim odasında yürütülecek eğitim hizmetlerinin planlanması okul yönetiminde yapılır. Destek eğitimi odası resmi olarak açıldıktan sonra bu saatlerde görevlendirilecek öğretmenler belirlenir.
8. Öğrencinin destek eğitim odasında alacağı haftalık ders saati, haftalık toplam ders saatinin %40'ını aşmayacak şekilde planlanır.
9. Kaynaştırma öğrencilerinin yararlanacağı saatler belirlenir. Öğrencinin destek eğitim odasından yararlanacağı saatler; haftalık ders saatleri içerisinde yer alır. Planlama; Teknoloji ve Tasarım, Müzik, Beden Eğitimi, Rehberlik ve Sosyal Etkinlikler vb. dersleri dışında yapılır.
10. Öğretmenler ve haftalık verecekleri ders saatlerini belirtir tablo eklenerek, ek ders ücret onayı İl/ İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınır. Destek eğitim odası açma onayının bir örneği ve haftalık ders programı da eklenir.
11. Öğrencinin destek eğitim odasından yararlanacağı saatler; sınıf öğretmeni, destek eğitimi verecek öğretmen ve veliye yazılı olarak bildirilir.

12. Destek eğitim odası programı işleyişi okul yönetimince izlenir, kontrol edilir.
13. Destek eğitim odasında yapılacak çalışmalar ile ilgili planlama her eğitim öğretim yılı başında yapılır. Eğitim öğretim yılı içerisinde de destek eğitim odasından kaynaştırma öğrencilerinin yararlanmasına karar verilebilir.
14. Destek eğitim odalarında Türkçe ve Matematik derslerinin yanı sıra öğrencinin ihtiyaç duyduğu alanlarda ve becerilerde BEP hazırlanarak uygulanabilir.
15. Hazırlanan BEP sınıf öğretmeni ile destek eğitim odası öğretmenin işbirliği içinde uygulanır.
16. Öğrenci kendi sınıfında BEP'ine göre değerlendirilir.
17. Destek eğitim odasında eğitim alan kaynaştırma öğrencilerinden, yeterli seviyeye ulaşanlar Rehberlik ve Araştırma Merkezi'ne gönderilir ve kaynaştırma eğitiminden çıkartılırlar.

OKULLARDA DESTEK EĞİTİM HİZMETİ SUNUMU ORGANİZASYON ŞEMASI

Destek eğitimi hizmetinin okullarda sunulmasında aşağıdaki şemada yer alan kurum ve kişiler rol oynar. Bir okulda destek eğitim hizmeti sunulabilmesi için, destek eğitim odası açılış işlemlerinin yapılması gerekir. Burada **'destek eğitim odası'** ifadesi destek eğitim hizmetini belirtmektedir.

Bu bölümde sorumluluklar altında belirtilenler, kurum ve kişilerin mevzuatta yer alan görevlerinin yanı sıra, mevcut uygulamalardan da yola çıkılarak destek eğitim hizmetinin gerektirdiği sorumluluklardır.

Hizmet Sunumunda Görev Tanımlar

İL/İLÇE MEM	Öğrencinin yerleştirme kararını vermek, Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu'nu kurmak
	İl/İlçe Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu (ÖEHK) önerisi doğrultusunda Destek Eğitim Odası açılış onayı vermek
	Destek eğitim odası açılış onayı verilen okulun hazırladığı ders ücreti onayını vermek
	Destek eğitim odası açılış onayı verilen okulun hazırladığı ders programı onayını vermek
	RAM'ın düzenlediği, müdür, rehber öğretmenlere yönelik her eğitim öğretim yılı başında farkındalık toplantılarına katılmak
	Destek eğitimde görev yapabilecek öğretmen havuzu oluşturmak
	Öğretmenlerin özel eğitime yönelik hizmetiçi eğitim (HİE) ihtiyaçlarını belirlemek
ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ	Öğrenci gelişim bilgilerini okulla paylaşmak,
	Öğrencinin devam ettiği okul ve yararlandığı sağlık kuruluşlarıyla işbirliği yapmak
	Ev içi destek eğitim çalışmalarında veliye rehberlik etmek

OKUL YÖNETİMİ	BEP geliştirme birimini ve Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonu oluşturmak ve destek eğitime ihtiyacı olan öğrencileri belirlemek
	Destek eğitim odası açılması için gerekli başvuru evraklarını hazırlamak (ek ders ücreti onayı, görev alacak öğretmenin dilekçesi, haftalık programı, E-okul sisteminden kaynaştırma öğrenci listesi)
	Destek eğitim hizmeti sunacak öğretmeni görevlendirmek
	Destek eğitim hizmeti sunulması belirlenen alanlarda uyarılama yapmak, fiziksel mekanı ayarlamak
	Öğretmenler arası koordineyi sağlayıcı toplantılar düzenlemek
	Destek eğitim hizmetleri konusunda veli bilgilendirmesi yapmak
	Öğrencinin yararlandığı sağlık ve eğitim kuruluşlarıyla işbirliği yapmak
	Destek eğitim hizmetleri için gerekli materyal desteği sağlamak
Destek eğitim odası çalışmalarını izleme, denetleme çalışmalarını planlamak	

RAM	Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca kaynaştırma kararı almak
	Yerleştirilen öğrencilerin izleme çalışmasını yapmak
	Destek eğitim hizmeti çalışmalarını izlemek üzere okul ziyaretleri gerçekleştirmek
	Eğitim öğretim yılı başında okullarda destek eğitim hizmeti ile müdür ve rehber öğretmenlere yönelik farkındalık, iyi örnekler toplantıları düzenlemek
	Destek eğitim odası açılması ve ücret uygulaması ile ilgili okullara, İl/İlçe MEM'ne müşavirlik etmek

Öğretmenlerin Sorumlulukları

REHBER ÖĞRETMEN	Öğretmene, okul yönetimine ve veliye destek eğitim hizmetleri çalışmalarında rehberlik etmek
	Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciyi, eğitsel tanılama ve değerlendirme için RAM'a/hastaneye yönlendirmek
	BEP geliştirme birimi ve RHYK toplantılarına katılmak
	Öğrencinin yararlandığı sağlık ve eğitim kuruluşlarıyla işbirliği yapmak
	BEP hazırlama çalışmalarında performans alımı, amaç belirleme, yöntem-teknik ve değerlendirme konularında öğretmenlere danışmanlık yapmak
	Destek eğitim hizmetleri çalışmaları ve destek eğitim odası haftalık ders programı hazırlamak için okul yönetimine danışmanlık yapmak

DESTEK EĞİTİM HİZMETLERİ

ŞUBE REHBER ÖĞRETMENİ	Öğrenciyi eğitsel tanılama ve değerlendirme için okul yönetimi ve rehberlik servisine yönlendirmek
	BEP hazırlamak (Öğretmen kendi dersi için hazırlar)
	Öğrencinin yararlandığı sağlık ve eğitim kuruluşlarıyla işbirliği yapmak
	Aileyi destek eğitim hizmetleri hakkında bilgilendirmek, yönlendirmek.
	Öğrencisine sunulan destek eğitim hizmetleri çalışmalarında okul yönetimi ve okul rehberlik servisi ile işbirliği yapmak
	Haftalık destek eğitim ders programı hazırlanmasında okul yönetimine yardımcı olmak
	Ders öğretmenleri ile destek öğretmenleri arasında koordinasyonu sağlamak
	Öğrencinin gelişimini takip ederek genel değerlendirme yapmak
DERS ÖĞRETMENİ	Öğrenciyi değerlendirme kriterlerini belirlemek ve öğrencinin performansını değerlendirmek
	BEP hazırlamak
	Eğitim materyali hazırlamak
	Destek eğitim öğretmeniyle işbirliği yapmak
	Sınıf ve ders öğretmenleriyle işbirliği yapmak
	Öğrencinin yararlandığı sağlık ve eğitim kuruluşlarıyla işbirliği yapmak
	Yeni uygulamalar konusunda bilgi edinmek, HİE katılmak
ATÖLYE VE LABORATUVAR ÖĞRETMENİ	Öğrenciyi değerlendirme kriterlerini belirlemek ve öğrencinin performansını değerlendirmek
	BEP hazırlamak
	Eğitim materyali hazırlamak
	Destek eğitim öğretmeniyle işbirliği yapmak
	Diğer ders öğretmenleriyle işbirliği yapmak
	Öğrencinin yararlandığı sağlık ve eğitim kuruluşlarıyla işbirliği yapmak
	Yeni uygulamalar konusunda bilgi edinmek, HİE katılmak
DESTEK EĞİTİM HİZMETLERİNDE GÖREVLİDİRİLEN ÖĞRETMEN	Öğrenciyi değerlendirme kriterlerini belirlemek ve öğrencinin performansını değerlendirmek
	BEP hazırlama sürecine katılmak ve BEP doğrultusunda eğitim-öğretim yapmak
	Öğrencinin diğer öğretmenleriyle işbirliği içinde çalışmak
	Ara değerlendirmede aynı dersin öğretmeniyle işbirliğine girmek
	Gerektiğinde destek eğitim için ek ders materyali geliştirmek
	Genel değerlendirme aynı dersin öğretmeniyle işbirliğine gitmek
	Öğrencinin yararlandığı sağlık ve eğitim kuruluşlarıyla işbirliği yapmak
	Yeni uygulamalar konusunda bilgi edinmek, HİE katılmak

Unutmamamız gereken en önemli husus, hem sınıf öğretmeni hem de eğitim desteği sağlayacak öğretmenlerin öğrenciye mümkün olan en iyi ve en bütünlendirici eğitim fırsatını sunmak amacıyla işbirliği içinde ortak bir çalışma yürütmesi gerektiğidir.

.....OKULU
DESTEK EĞİTİM ODASI ÖĞRETMEN GÖREVLENDİRMESİ

ÖĞRETMENİN ADI-SOYADI	BRANŞI	DERS SAATİ

Destek eğitim odası çalışma programı 19.11.2012 tarihinde başlayacak olup, 31.05.2013 tarihinde sona erecektir.

.../.../2013

Uygun görüşle arz ederim

.../.../2013

.....
İl/ İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü

.....
Okul Müdürü

OLUR

.../.../2013

İl/İlçe Milli Eğitim Müdürü

Ek ders onayı için şart olan bu belgede, öğretmenlerin destek eğitim için verecekleri haftalık ders saati belirtilir. Her ay ek ders hesaplanırken bu belgenin aslının bir örneği ek dersle gönderilir.

DESTEK EĞİTİM ODASI HAFTALIK DERS PROGRAMI ÖRNEĞİ

GÜNLER/SAATLER	1.DERS	2.DERS	3. DERS	4.DERS	5.DERS	6.DERS	7.DERS
PAZARTESİ	Öğrenci- öğretmen Konuşma- Anlatım		Öğrenci- öğretmen Matematik	Öğrenci- öğretmen Matematik			
SALI		Öğrenci- öğretmen İngilizce	Öğrenci- öğretmen Anlatım				Öğrenci- öğretmen Türkçe
ÇARŞAMBA	Öğrenci- öğretmen Mesleki Beceri	Öğrenci- öğretmen Mesleki Beceri	Öğrenci- öğretmen Anlatım	Öğrenci- öğretmen Türkçe			
PERŞEMBE	Öğrenci- öğretmen Türkçe	Öğrenci- öğretmen Türkçe		Öğrenci- öğretmen Türkçe			
CUMA	Öğrenci- öğretmen (Fen Öğrenci- öğretmen Fen Bilgisi	Öğrenci- öğretmen Sosyal bilgiler	Öğrenci- öğretmen Sosyal bilgiler	Öğrenci- öğretmen Sosyal bilgiler			

Yukarıda belirtilen destek eğitim odası programı hakkında bilgi edindim. Öğretmen isimleri açılıp destek eğitim odasında görev yapan öğretmenlere tebliğ edilecek

.....Müdürlüğüne

- İLGİ: a) 19.11.2012 tarih ve 116 sayılı yazınız
b) Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği

İlgi (a) yazınızla, ilgi (b) yönetmelik esaslarına göre okulumuzda kaynaştırma uygulamaları yoluyla eğitimine devam eden öğrencilerimize, "destek eğitim odası"nda özel eğitimler verileceği ve bu uygulamalarda branş ayrımı olmadan, görev almak isteyen öğretmenlere görev verileceği okulumuz öğretmenlerine duyurulmuştur.

Söz konusu uygulamalarda..... saat görev almak istiyorum.

Gereğini arz ederim.

...../...../2013

İmza

.....

Adres:

DESTEK EĞİTİM ODASI HAFTALIK DERS TAKİP ÇİZELGESİ ÖRNEĞİ

Tarihi:

Ay:

Ders saati (kaçıncı ders çalışıldı)	ÇALIŞILAN ÖĞRENCİ	ÇALIŞMA YAPAN ÖĞRETMEN	ÇALIŞILAN KONU	İMZA

DESTEK EĞİTİM HİZMETLERİ FAALİYET DÜZENLEME TABLOSU ÖRNEĞİ

ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI	SINIFI	DESTEK EĞİTİM ALACAĞI DERSLER	DERSLERE AİT HAFTALIK DESTEK EĞİTİM SAATİ	DESTEK EĞİTİM ORTAMI	DERS VERECEK ÖĞRETMEN
ALİ....	3/A	MATEMATİK TÜRKÇE (OKUMA-YAZMA) KÜÇÜK KAS BECERİSİ	2 saat 4 saat 1 saat	DESTEK EĞT. ODASI KÜTÜPHANE RESİM ATÖL- YESİ	Ali.....(4/a sınıf öğrt) Gül..... (branş öğrt) Ela ....(resim öğrt)
AYŞE.....	8/B	Sosyal beceri	2 saat	Market, kantin vb.	Suat.....(sınıf öğrt.)

DESTEK EĞİTİMDE KULLANILABİLECEK PLAN TABLOSU ÖRNEĞİ

Öğrencinin Adı Soyadı	
Oturum Tarihi-Süre	...../...../..... (Dersin amacına uygun olarak süre belirlenir.)
Öğretmen	Destek eğitimden sorumlu öğretmenin adı soyadı
Uzun dönemli amaç	Oturumun uzun dönemli amacı nedir ?
Kısa dönemli amaç	Oturumun odak noktasını oluşturan kısa dönemli amacı nedir?
İşleyiş Planı	İşleyiş planında aşağıdaki unsurlar bulunmalıdır. Destek eğitimin Nasıl Yapılacağına Belirlenmesi: <ul style="list-style-type: none"> • Öğrencinin düzeyine uygun olan destek eğitimin nerede ve nasıl yapılacağı belirlenir. • Öğrencinin ihtiyacına ve dersin özelliğine uygun materyaller belirlenir. • Ders ve öğrencinin özelliğine uygun olan yöntem ve teknikler belirlenir.
Öğretim	Ders Planı Hazırlanır <ul style="list-style-type: none"> • Öğretim sürecinde süreye uygun olarak dersin planını hazırlar.
Motivasyon	Öğrencinin dikkatini yoğunlaştıracağı ilgisini çeken motivasyonu artırıcı pekiştiricilerin kullanılması, Etkinlik sırasında beklenen olumlu davranışın artırılması öğrencinin motivasyonunun sağlanması ile mümkündür. Motivasyonu sağlanması amacıyla öğrencinin özelliklerine uygun pekiştiriciler (sözel pekiştiriciler, sembol pekiştiriciler, sosyal pekiştiriciler, etkinlik pekiştiricileri, nesne-obje veya yiyecek pekiştiricileri... vb. beklenen davranışın gerçekleştiği anda öğrenciye verilerek motivasyon artırılabilir.
Ölçme	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencinin hedeflere ulaşip ulaşmadığını değerlendirmek için hangi kriterleri belirlediniz? • Bu değerlendirmeleri hangi sıklıkla yapıyorsunuz? • Değerlendirmeleri yaparken nasıl bir yöntem ve teknik izliyorsunuz? • Elinizde öğrencinin öğrendiğini kanıtlayan hangi kanıtlar var? • Performans çizelgesi (Örn: Dersin hedefine uygun olarak verilmiş yönergelerin gerçekleşip gerçekleşmediğinin çizelge üzerinde +,- olarak belirtilmesi.) • Yazılı sınav, Ürün dosyası vb.
Oturumun (dersin) değerlendirilmesi	Oturumun öğrenci açısından değerlendirilmesi. <ul style="list-style-type: none"> • Mutlu/mutsuz • Özgüveni yerinde/özüveni düşük • Motivasyonu yüksek/düşük ..vb.
Genel Değerlendirme	Öğrenci kendisinden beklenen hedefe ulaştı mı?
	"Evet" Bir Sonraki oturumun hedefi nedir? "Hayır" Ders içeriği aynı hedeflere ulaşılacak üzere nasıl düzenlenecek?
İzleme (gözlem)	Öğrencinin; <ul style="list-style-type: none"> • Sınıf içinde • Teneffüste (sınıfta, koridorda veya bahçede) • Evde/Ev ödevi • Sosyal Ortamda gözlemlenerek izlenmesi.
Kayıt tutma	Oturumun öğrenciye ait çıktıların kaydı bir şekilde muhafaza edilir.
	Tüm programın kaydı nasıl tutulacak? Öğrenci kaydı günlük olarak değerlendirilecek olup dönem sonunda gelişim raporuna eklenir.
Paylaşma	Sınıf ve Branş Öğretmenleri ile paylaşım: Öğrenciye kazandırılmış hedeflerin ve sonraki süreçte geçilecek olan hedeflerin neler olduğu konusunda destek eğitim öğretmeni öğrencinin sınıf öğretmeni ile branş öğretmenleri ve gerekiyorsa rehberlik servisini bilgilendirerek bu sürecin paylaşılması; eğitimin verimliliğini, devamlılığını ve kalıcılığını sağlamak açısından önemlidir.
	Aile ile paylaşım: Yapılan destek eğitim çalışmalarının aile ile paylaşılması eğitimin verimliliğini, devamlılığını ve kalıcılığını sağlamak açısından önemlidir. Veli öğrencinin ilerlemesi gördükçe eğitime katılımı daha fazla olacaktır.

Bu proje Avrupa Birliği ve
Türkiye Cumhuriyeti tarafından
ortaklaşa finanse edilmektedir

"BİRLİKTE BAŞARIRIZ"

BÜTÜNLEŞTİRME
KAPSAMINDA
EĞİTİM
UYGULAMALARI
ÖĞRETMEN
KILAVUZ KİTABI

DEĞERLENDİRME ve UYARLAMALAR

8

HAZİRAN 2013
ANKARA

CAPITA
INTERNATIONAL DEVELOPMENT

DEĞERLENDİRME ve UYARLAMALAR

Değerlendirme Nedir, Neden Yapılır?
Değerlendirmede Uyarlamalar

8

Haziran 2013

İÇİNDEKİLER

DEĞERLENDİRME NEDİR, NEDEN YAPILIR?

Ne Değerlendirilmeli?

Değerlendirme Nerede ve Nasıl Yapılmalıdır?

DEĞERLENDİRMEDE UYARLAMALAR

Değerlendirme Ortamında Yapılacak Uyarlamalar

Değerlendirme Süresi ve Zamanına İlişkin Uyarlamalar

Sınav Sorular ve Yönergelere İlişkin Uyarlamalar

Sınav Sorularına Yanıt Verme Biçiminde Uyarlamalar

DEĞERLENDİRME VE UYARLAMALAR

Değerlendirmelerde öğrencinin gereksinimlerine ve özelliklerine göre uyarlamalar yapılması ve değerlendirme sisteminde değişikliklere yer verilmesi önemlidir.

DEĞERLENDİRME NEDİR, NEDEN YAPILIR?

Değerlendirme, öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin eğitim performanslarını belirlemek ve öğrencinin süreç içerisindeki gelişimine ilişkin geri bildirim sağlamak amacıyla yapılır.

Değerlendirmenin pek çok amacı vardır ve pek çok şekilde gerçekleştirilebilir:

- İlk değerlendirme, öğrenci yeni bir okula başlamadan önce veya yeni bir yılın başında öğrencinin ne bildiğini ortaya koymak için kullanılır.
- Öğrenmenin değerlendirilmesi, öğrencinin önceden belirlenen hedefler açısından nasıl bir ilerleme kaydettiğinin belirlenme şeklidir. Öğrenme için değerlendirme, çocuğu ve öğretmeni, öğrenmede bir sonraki adımlarının ne olması gerektiği konusunda bilgilendirme yöntemidir. Sürekli ve genellikle informaldır.

Değerlendirilmede Odaklanılması Gerekenler Nelerdir?

Değerlendirme yalnızca akademik becerilere odaklanmamalıdır. Öğrencinin akademik olarak nasıl bir ilerleme kaydettiğinin belirlenmesi ile birlikte, okulda hayatının her alanında nasıl kazanımlar elde ettiğinin değerlendirilmesi de önemlidir.

Değerlendirme, öğrenme sürecine önem verir ve öğrencinin gelişimini izlemeyi amaçlar.

Değerlendirme yapılırken öğrencilerin;

- Problem çözme yetenekleri
- Üst düzey düşünme becerileri, (okumada ve işlem çözümede süreçleri izleyebilme becerisi)
- Sosyal becerileri,
- Estetik görüşleri, (resim, müzik, sanatsal etkinliklerle ilgilenme, hoşlanma, katılma vb.)
- Özgüveni,
- Öz bakım becerileri,
- Akademik başarısı,
- Günlük yaşam becerileri,
- Psikomotor becerileri,
- Dil ve konuşma becerileri vb. hususlar göz önünde bulundurulur.

Değerlendirme Nerede ve Nasıl Yapılmalıdır?

Davranışların, öğretim süreci içinde kendiliğinden doğal ortamlarda, yeri geldiğinde fırsatlardan yararlanarak değerlendirilmesi uygun olacaktır. (Örneğin; dinlediği masal hakkında konuşur, gezip gördüğü bir yer hakkında bilgi verir, ihtiyaçlarını basit cümlelerle söyler vb. gibi). Akademik becerilerin değerlendirilmesi de formal ve informal değerlendirme araçlarıyla okul ve sınıf ortamında yapılır. Değerlendirmede kullanılan görseller, nesnelere ve metinler de sene boyunca çalışılacak temalarla bağlantılı seçildiğinde daha anlamlı olacaktır.

Sözlü bildirimler, görsel bildirimlerden önce sorulmalıdır. Örneğin; matematik dersinde gösterilen uzunluk ölçme aracının adını söyler/aracı gösterir.

DEĞERLENDİRMEDE UYARLAMALAR

Değerlendirme etkinlikleri özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrenciler ve öğretmenleri için birtakım zorluklar yaratabilmektedir. Örneğin, görme yetersizliği olan bir öğrenci soruları kendisi okuyamadığı, işitme engeli ve öğrenme güçlüğü olan öğrenci soruları anlayamadığı, motor yetersizliği olan öğrenci cevapları yazılı olarak vermekte güçlük çekebildiği için sınıf içinde gerçekleştirilen değerlendirmelerde güçlüklerle karşılaşılabilir. Bu güçlükleri giderebilmek için öğrenciyle çalışan tüm öğretmenlerin değerlendirmelerde öğrencinin gereksinimlerine ve özelliklerine göre uyarlamalar yapması ve değerlendirme sisteminde değişikliklere yer vermesi gerekmektedir. Genel eğitim sınıflarında öğrenimine devam eden özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrencilerin değerlendirme sürecinde daha iyi performans gösterebilmeleri için;

- Değerlendirme ortamında,
- Değerlendirme süresi ve zamanında,
- Değerlendirme biçimi ve yönergelerin sunumunda,
- Öğrencinin değerlendirme sorularına vereceği cevap biçiminde değişiklikler yapılması gerekmektedir.

Değerlendirme Ortamında Yapılacak Uyarlamalar

Değerlendirme yapılan ortamın koşullarında, öğrencilerin özelliklerine ve gereksinimlerine göre farklı düzenlemelere gitmek gerekebilir.

Fiziksel yetersizliği olan öğrenciler için fiziksel bazı düzenlemelere, duyuşal (görme, işitme) yetersizliği olan öğrenciler için ise ortamda bazı özel düzenlemelere gereksinim duyulabilir. Örneğin, öğrencinin sınav esnasında dikkatini dağıtan nesnelere uzak durması (kitap, pencere gibi) sağlanabilir. Ayrıca sınav ortamı az gören öğrencilerin özelliğine göre aydınlatılabilir.

Değerlendirme Süresi ve Zamanına İlişkin Uyarlamalar

Süre ve zaman uyarlaması, değerlendirme süresinde ve organizasyonundaki değişiklikleri kapsar. Yapılan değerlendirmenin süresinde değişiklik (ek süre verme, daha kısa sürede bitirmesini isteme vb) yapılabileceği gibi öğrencilerin gereksinimlerine göre değerlendirmenin süresi belirli aralıklara bölünebilir ve değerlendirmenin yapıldığı saat değiştirilebilir. Süre ve zaman uyarlamasına yer vermenin geçerli birçok nedeni vardır. Özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrenciler; bilgiyi işleme ve sorulara yanıt vermede akranları kadar hızlı olamayabilirler ve/veya fiziksel gereksinimleri nedeniyle kolayca yorulabilirler. Bu nedenle değerlendirmelerde sıklıkla süre ve zaman uyarlamasına ihtiyaç duyarlar. Dolayısıyla öğretmenler, bu öğrenciler için sınav planlamasını yaparken, öğrencilerin sınavı tamamlaması için ek süre verme, sınavı daha kısa

sürekli oturumlar halinde uygulama, öğrencilerin gereksinim duyduğu aralara yer verme, ayrı sınav oturumları düzenleme gibi zamanlama alternatiflerini göz önünde bulundurulmalıdır.

Örneğin:

- *Özel cihaz (Braille daktilosu, ses kayıt cihazı vb.) kullanımı daha çok zaman alır. Bu durum öğrenciye ek süre verilmesini gerektirir.*
- *Büyütücü cihazlar, ses kayıt cihazı ve kulaklık gibi bazı yardımcı cihazların kullanımı öğrencide yorgunluğa yol açabilir. Bu nedenle sınav sırasında, dinlenmesi için, öğrenci için ek aralar vermek gerekebilir.*
- *Okuma, yazma güçlükleri ve motor yetersizlikleri olan öğrencilerin, metni okuma ve yönergeleri anlamak için ek zamana gereksinimleri olabilir.*

Değerlendirme Soruları ve Yönergelere İlişkin Uyarlamalar

Değerlendirme sorularında ve yönergelerinde uyarlamalar, öğrencilere soruların verilmiş biçimlerinde değişiklikleri kapsar. Bu tür uyarlamalar; sınav yapma biçiminde ve standart işlemlerde değişiklikler ve test sürecinde yardımcı cihaz kullanımı ile ilgilidir. Değerlendirme biçiminde değiştirmekle, sınav sorular ve yönergelerde özel gereksinimi ve/veya engeli olan öğrencilerin özelliklerine ve gereksinimlerine göre uyarlamalar yapılır.

Örneğin,

- *Görme yetersizliği olan bir öğrenci için soruların Braille alfabetiyle hazırlanması ya da teybe kayıt edilerek verilmesi ya da az gören öğrenciler için soruların büyük puntolarla yazılması değerlendirme biçimi ile ilgili değişiklikleri kapsar.*
- *Soru türleri arasında değişiklikleri göstermek için, her soru türü ile ilgili yönerge ya da soru örnekleri ayrı bir kutu içinde verilebilir.*
- *Sayfa üzerinde daha az sayıda soru bulunması, satır aralarının artırılması, yanıtlar için daha çok yer ayrılması, anahtar sözcüklere yer verilmesi değerlendirme formatında yapılabilecek diğer uyarlamalardır.*
- *Bazı öğrencilerin, soruları ve yönergeleri anlayabilmeleri için, okul personelinin yardımına gereksinim duyması standart işlemlerde değişiklikler olarak adlandırılır. Sınav sürecinde görevlendirilecek bir kişi bu öğrenciler için sınav yönergelerini ve sorularını yüksek sesle okuyabilir ya da yönergeler öğrencilerin ilerleme hızına göre verilebilir.*
- *Bazı öğrenciler sınav soruları ve yönergelerini anlayabilmek için özel materyallere ve cihazlara gereksinim duyabilirler (yönergeleri ve soruları bilgisayara okuma, büyütücü ve ses yükseltici cihazlar kullanma gibi).*
- *Görme yetersizliği olan öğrencilerin dokunarak ayırt etme becerilerinin geliştirilebilmesi ve değerlendirilebilmesi iki ve üç boyutlu çeşitli nesnelere kullanmayı gerektirebilir.*
- *Az gören öğrenciler büyüteçlerden yararlanabilir.*
- *İşitme yetersizliği olan öğrenciler, sesi yükselten cihazlara gereksinim duyabilir.*
- *Sınav yönergeleri ve sorular için bilgisayarlar ve kasetler kullanılabilir.*
- *Bazı öğrenciler de okuma sırasında, satırları karıştırmadan takip edebilmelerine yardımcı olacak cetvel ya da benzeri araçlar kullanabilirler.*

Sorulara Yanıt Verme Biçiminde Uyarlamalar

Sorulara yanıt verme uyarlamaları, öğrencinin sınav sorularını yanıtlama biçimi ile ilgili değişiklikleri kapsar. Bu tür uyarlamalara yer vermenin temel nedeni, fiziksel ve duyuşsal yetersizliğı olan öğrencilerin yanıt verme yeteneğinin sınırlılığını azaltmaktır. Yanıt uyarlamalarının temel türleri arasında yanıt formatı, işlem değışiklikleri ve yardımcı cihazlar yer almaktadır.

Örneğın;

- Öğrenciler yöneltilen soruların yanıtlarını sözel olarak, işaretleyerek ya da yaparak gösterebilirler.
- İşitme engeli olan öğrenciler yöneltilen sorulara işaret dilini kullanarak, görme yetersizliğı olan öğrenciler sözel olarak ya da Braille alfabesini ve bilgisayar kullanarak yanıt verebilirler.
- Bazı öğrenciler sayfa üzerinde daha az sayıda soru sorulmasına ihtiyaç duyabilir, sorular arasında ek boşluklar isteyebilir, çizgili kareli ya da daha büyük yanıt kağıdı isteyebilir.
- Ayrı yanıt kağıdına cevaplarını aktarmada güçlüğü olan öğrencilerin soru kitapçığı üzerinde yanıtları işaretlemesine izin verilebilir.
- Konuşma ya da yazmada güçlüğü olan öğrencilerin yöneltilen sorulara yanıt verebilmesi için yardımda bulunulabilir. Örneğın, işitme engeli olan öğrenciler sorulara işaret dili ile fiziksel yetersizliğı olan öğrenciler göz hareketlerini kullanarak yanıt verebilir.
- Öğrencilerin sorulara daha kısa sürede yanıt verebilmesi amacıyla, yazmayı gerektiren sorular ya da cümle tamamlama soruları yerine çoktan seçmeli sorulara yer verilebilir.
- Yanıtlarda amaç öğrencinin imla kuralları veya noktalamayı öğrenip öğrenmediğini belirlemek değılse, öğrenciler sözlü sınava tabi tutulabilir ve/veya yanıtları teybe kayıt edilebilir.
- Sınavda yazı dilinin mekaniksel yapısını değıerlendirmek önemliyse, yanıtların tamamı yazdırılabilir.
- Okul personeli ya da bir görevli (gözetmen, yazıcı) öğrenciye yanıtları yazmada, işaretlemede ve kayıt etmede yardımcı olabilir.
- Özel gereksinimi ve/veya engeli olan bazı öğrenciler gereksinimleri nedeniyle sınav sorularını yanıtlamak için yardımcı teknolojiye ve yardımcı araç gereçlere gereksinim duyabilir. Hesap makinesi, sözlük, bilgisayar programları ve matematik tabloları hafıza ya da hesaplama sorunu olan öğrenciler için yararlı olabilir.

Örnek

Ayşe 7. Sınıf öğrencisidir. Fiziksel engelinden dolayı kalem tutamamakta ve yazı yazamamaktadır. Öğretmenleri sınıftaki öğrencilere bir sonraki hafta Cuma günü sınav yapacağını söyler. Öğretmen sınavda sınıf içi tartışma konularından ve o zamana kadar işledikleri son üç üniteden sorular soracağını belirtir. Ayşe sınıfta aşağıdaki düzenlemeler yapılarak etkili bir katılım sağlamıştır.

- Ayşe'nin arkadaşlarından bir tanesi not tutarken bir fotokopi kağıdı kullanarak ders notlarını çift nüsha şeklinde oluşturmaktadır.
- Başka bir arkadaşı belirlenen bölümleri sesli olarak okuyup kaydetmektedir ve bu kayıtları dinlemesi için Ayşe'ye vermektedir.
- Son olarak, evi Ayşe'ye yakın olan bir diğerk arkadaşısı haftada iki gün okul sonrası Ayşelere giderek onunla birlikte çalışmaktadır. Arkadaşı ders notlarını yüksek sesle okumakta ve ikisi birlikte kayıtları dinleyerek üniteleri gözden geçirmektedir.

Ayşe ve arkadaşısı sınav için çok çalışır. Cuma günü destek özel eğitim öğretmeni ve Ayşe sınavdaki diğerk öğrencilerin rahatsız olmaması için kütüphaneye giderler ve Ayşe'nin sınavı sözel olarak yapılır. Öğretmen soruları Ayşe'ye okur ve Ayşe cevaplarını öğretmene dikte eder. Ayşe bazı modifikasyonlara ihtiyaç duysa da bunların hiçbiri Ayşe'nin beklenen akademik çıktılarını etkilemez.

ÖĞRETİM SÜRECİNİ PLANLARKEN VE ÖĞRETİM SÜRECİNDEKİ DEĞERLENDİRMELERDE KULLANILABİLECEK ÇEŞİTLİ ÖRNEKLER

Davranış Kayıt Tekniklerine Örnekler

ABC KAYIT FORMU

Davranış öncesi ve sonrasına ilişkin veri toplamak için doğrudan gözlemlere yer veren kayıt türüdür. ABC kaydı ile hedef davranışa karar verilir.

ABC KAYIT FORMU ÖRNEĞİ

- Aşağıdaki örnekte A problem davranışı hazırlayan etkenler, B problem davranışı, C ise problem davranış sonrası elde ettiklerini ifade eder.
- Batuhan'ı annesi sınıfın kapısına bıraktı. Batuhan ayakkabılarını kendisi çıkarıp, sınıf içinde giydiği terliklerini giyerken annesi onu kapıda bekledi. Batuhan terliklerini giyip kapıya yöneldi. Batuhan konuşamadığı için annesine bir şeyler söylemek istedi. Annesi Batuhan'ı dinlemedi (A) ve gitmeye hazırlandı (A). Batuhan annesine yönelerek "Aaane aaane" diyerek ağlamaya başladı (B) ve annesinin mantosunu tuttu. Annesi "ben gidiyorum Batuhan" dedi (C). Batuhan daha çok ağlamaya başladı (B) ve ayağındaki terliği çıkararak kapıya doğru fırlattı (B). Bir veli ve öğretmen "niye ağlıyorsun ağlama Batuhan" diye çocukla ilgilendi(C). Batuhan bir ara sustu ve daha güçlü bir sesle yere yatarak ağlamaya başladı (B).

Öğrencinin adı: .....

Tarih: .../.../20...

Gözleyenin adı: .....

Süre : ..... Dakika/Saat

Ortam	Davranış öncesi (A)	Davranış (B)	Davranış sonrası (C)
Sınıf girişi	<ul style="list-style-type: none"> - Batuhan konuşamadığı için annesine bir şeyler söylemek istedi. - Annesi Batuhan'ı dinlemedi ve gitmeye hazırlandı.	<ul style="list-style-type: none"> - Aaane aaane" diyerek ağlamaya başladı. - daha çok ağlamaya başladı ayağındaki terliği çıkararak kapıya doğru fırlattı - Batuhan bir ara sustu ve daha güçlü bir sesle yere yatarak ağlamaya başladı.	<p>Annesi "ben gidiyorum Batuhan" dedi.</p> <p>Bir veli ve öğretmen "niye ağlıyorsun ağlama Batuhan" diye çocukla ilgilendi.</p>

DİKKAT: Bu kayıt tekniğini kullanacak olanlar bu kaydı üç farklı yer ve zamanda tutmalıdır. Davranışın nasıl ve neden oluştuğunu, örüntüsünü anlayıncaya kadar gözleme devam edilmelidir. Böylece davranışın hangi sürelerde ve nerelerde ortaya çıktığı anlaşılır. Bu aynı zamanda gözlemin güvenilirliği için de gereklidir. Benzer kayıt tekniklerinde de buna uyulmalıdır.

Diğer Davranış Kayıt Teknikleri

- **Sıklık kaydı:** Belli bir zaman içerisinde davranışın kaç kez oluştuğu ile ilgilidir. Gözlemci davranışın kaç kez oluştuğunu sayar.
Örneğin, 40 dakikalık bir ders süresince Ali arkadaşının saçını 5 kez çeker.
- **Süre kaydı:** Davranışın ne kadar sürdüğü ölçülmek isteniyorsa süre kaydı tutulur.
Örneğin Ali 40 dakikalık ders sürecinde 5 dakika sınıfta gezinme davranışı gösterir.
- **Bekleme süresi kaydı:** Yönerge verildikten sonra davranış başlayıncaya kadar geçen zamandır.

KISA NOT/ANEKDOT KAYDI FORMU ÖRNEĞİ

ANEKDOT KAYIT FORMU	
Adı Soyadı: Emir.....	Tarih: ....../...../20...
Gözlenen durum: Emir'in, arkadaşının elinden oyuncak arabayı çekerek alması	
Gözlenen mekân ve çocuk grubu: Sınıfıçi etkinlikler, 5 yaş	
Detaylar: Emir arkadaşının oynadığı oyuncak arabayı arkadaşının elinden çekerek aldı. Emir'e neden arkadaşının elinden oyuncakçı çekerek aldığı sorulduğunda "çünkü o arabayla ben oynamak istedim" yanıtını verdi.	
Yorumlar: Arkadaşından oyuncakçı izin isteyerek alma davranışı oturmamış. Ben merkezci dönemin bir getirisi olan bu davranışı sergileyen öğrenciye sınırlı sosyal ilişkiler içerisinde nasıl davranması gerektiği anlatılmalı, izin isteme alışkanlığı kazandırılmalı.	

GELİŞİM RAPORU ÖRNEĞİ

Çocuğun Adı :.....

Yaş Grubu :.....

Okulun Adı : .....

Öğretim Yılı :.....

Gelişim Alanları	Gelişim Özellikleri ve Değerlendirme Sonucu
Psikomotor Gelişim	Kesme, katlama, yuvarlama, yapıştırma, boyama, resim yapma, çizme vb. el-göz koordinasyonu gerektiren hareketleri yapabilmede başarılı. Yürüme, koşma, yuvarlanma, sekme, sıçrama, atlama, yakalama vb. bedensel koordinasyon gerektiren hareketleri rahatlıkla yapıyor.
Sosyal-Duygusal Gelişim	Etkinliklere kendi isteği ile katılarak sorumluluklarını yerine getirebiliyor. Grup içerisinde iletişim kendiliğinden başlatabiliyor ve olumsuz duygu ve düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edebiliyor. Oyunlarda bazen liderliği üstleniyor, bazen lideri izliyor ve paylaşımcı davranıyor.Hata yapabileceğini kabul ederek kendi hatalarını söyleyebiliyor.Sınıf içerisindeki araç-gereçleri istekli topluyor ve düzenleyebiliyor.Yetişkin denetimi olmadığı durumlarda da gerektiği gibi davranabiliyor.
Dil Gelişimi	Konuşmalarında söz dizimi kurallarını doğru olarak kullanıyor. Belli bir konuda konuşmayı başlatarak, konuşurken ve dinlerken göz teması kurabiliyor. Sesleri ayırt edebiliyor ve kelimeleri doğru telaffuz ediyor.Sözcük dağarcığında yaşının özelliklerini gösteriyor.
Bilişsel Gelişim	Dikkat edilmesi gereken nesneyi, durumu, olayı fark ederek dikkatini üzerinde yoğunlaştırabiliyor.Etkinliklerde ilgisini uzun süre kaybetmeden etkinliğini tamamlayana dek dikkatini sürdürebiliyor. Olayları gözlemleyerek karşılaştırma yapabiliyor ve olayları oluş sırasına göre sıralayabiliyor.Nesneleri çeşitli özelliklerine göre eşleştirebiliyor ve gruplama yapabiliyor.1'den 10'a kadar olan nesne ve rakamlar arasında ilişki kurarak söylenen sayı kadar nesne gösterebiliyor.1'den 20'ye kadar ritmik sayma yapabiliyor.Geometrik şekilleri tanıyarak daire,kare,üçgen,dikdörtgene benzeyen nesnelere gösterebiliyor.
Özbakım Becerileri	El-yüz yıkama, tuvalet temizliği vb. temizlik kurallarını uygulayabiliyor.Giysilerini yardımsız giyip çıkarabiliyor,katlayabiliyor,asabiliyor. Kendi başına yemek yiyebiliyor.Yemek seçmiyor.Hoşuna giden yiyecekler olduğunda gidip tekrar alabiliyor,tabağındakileri bitirebiliyor.

OKUDUĞUNU ANLAMA BECERİSİ ÖLÇME ARACI ÖRNEĞİ

Ölçmeyi Yapan Öğretmen :

Öğrencinin Adı-Soyadı :

Ölçmenin Yapıldığı Tarih :

YÖNERGE: Aşağıdaki metni öğrenciye okutun. Daha sonra sırası ile aşağıdaki görevleri verin. Öğrencinin takıldığı görevden sonraki göreve geçmeyin.

SÖZÜNDE DURMAYAN ÇÖPÇÜ

İnsanlar sokakları temiz tutmuyorlardı. Sigara izmaritlerini, paketlerini, buruşturulmuş kağıt mendillerini yere atıyorlardı. Bu yüzden Memduh Efendi'nin işi zordu.

Çöpçü Memduh, bununla kalsa yine mutlu olurdu. Bir de durakta bulunan kavak ağaçları yapraklarını dökmez mi ! Başını ellerinin ortasına alıp dalgın dalgın düşünüyordu. Bir ses duydu:

- Hey sen ,Çöpçü Efendi!

etrafına bakındı. Bu ses biraz değişikti. Peki kimdi bu?

- Benim karga! Seninle bir anlaşma yapalım mı?

- Nasıl?

- Biz kargalar, çöpleri toplayıp bidona atarız. Sen de bize yiyecek verirsin.

Memduh Efendi ellerini ovuşturdu. Artık yorulmayacak, üstü başı toz için de olmayacaktı. Birkaç gün Memduh Efendi kargalara yiyecek verdi. Onlar da sokağın temizliğini yaptı. Bir sabah Memduh Efendi kargalara yiyecek bırakmaktan vazgeçti. Memduh Efendi, o sabah sokağa geldiğinde şaşırıldı. Yollar çöp ve yapraklarla doluydu. Az sonra gökyüzündeki kargalar hep bir ağızdan bağırıldı:

- Sözünde durmayanın hali budur...

Görevler:

1. Metindeki kişi adlarını bularak altını çiz.
2. Metindeki ana karakter kimdir?
3. Memduh Efendi'nin işi neden zordu.
4. Karga kime, neden seslendi.
5. Karga ile Memduh Efendi nasıl bir anlaşma yaptı ?
6. Kargalar neden "sözünde durmayanın hali budur" diye bağırıldı
7. Metnin ana fikri nedir?
8. Bu metne farklı bir başlık yazınız.
9. Sizce Memduh Efendi nasıl biridir?
10. Metindeki olay nerede geçmektedir?

DİNLEME BECERİSİ ÖLÇME ARACI ÖRNEĞİ

Ölçmeyi Yapan Öğretmen :

Öğrencinin Adı-Soyadı :

Ölçmenin Yapıldığı Tarih :

YÖNERGE: Aşağıdaki metni öğrenciye okuyun. Daha sonra sırası ile aşağıdaki görevleri verin. Öğrencinin takıldığı görevden sonraki göreve geçmeyin.

KARABAŞ'IN SERÜVENLERİ

Minik Karabaş sıcaktan bunalmış ve sürekli balkondan dışarıyı izlemekten çok sıkılmıştı. Çiğdem'e görünmeden merdivenlerden aşağı süzüldü, upuzun yanağına doğru sarkmış kulaklarını sallaya sallaya sevinçle sokağa fırladı. Kocaman bir caddeyi geçti. Ağaçlara ve Çiğdem'e benzeyen çocukların çok olduğu bir parkın önünde durdu. Biraz tedirgin olsa da ön patilerini cesurca hareket ettirerek parmaklıklardan içeri daldı. Sevinçle çimenlere uzandı, oyunlar oynadı, kendi kendine karıncaların yuvalarına yiyecek taşımasını hayretle izledi bir ağacın altında durdu gökyüzüne, bulutlara baktı. Bulutlar Çiğdem'in yediği şeker pamuğu kadar güzel görünüyordu. Bulutlara doğru koştu, zıpladı. Bir bulutun üzerindeydi artık!

Görevler:

1. Metinde hangi hayvandan bahsediliyor?
2. Metinde anlatılan hayvanın adı ne?
3. Metinde anlatılan kızın adı ne?
4. Karabaş tek başına nereye gitti?
5. Parkta neler yaptı?
6. Gökyüzünde neleri seyretti?
7. Gerçekten bir bulutun üzerine çıktı mı?
8. Metindeki olayları oluş sırasına göre diziniz.
9. Karabaş bulutları neye benzetti?
10. Metnin ana fikrini bul.

KONTROL LİSTESİ ÖRNEĞİ

Öğrencinin adı- soyadı	:
Değerlendirmenin yapıldığı tarihler	:
Değerlendirmeyi yapan öğretmen	:
Değerlendirmede kullanılan yöntem ve teknikler	:
Ölçmenin yapıldığı yer	:

Ölçülen davranış	Ölçme	Değerlendirme
Okuma yapar	100 kelimelik bir metni verin okumasını isteyin, okurken elinizdeki aynı metinde yanlış okuduğu kelimeleri işaretleyin, doğru okuduğu kelimeleri kaydedin. Sistematik hatalarını kaydedin (harf ekleme, harf tekrarı, hece ekleme-çıkarma, kelime ekleme-çıkarma vb.).	
Yazma yapar	50 kelimelik bir metni siz okuyun ve yazmasını isteyin, okurken elinizdeki aynı metinde yanlış yazdığı kelimeleri işaretleyin, doğru yazdığı kelimeleri kaydedin. Sistematik hatalarını kaydedin (harf ekleme, harf tekrarı, hece ekleme-çıkarma, kelime ekleme-çıkarma vb.).	
Kalem kullanır	Verdiğiniz bir resmi kenarlarına taşımadan boyamasını isteyin Bir resmi üzerine ince kağıt koyarak kopya yapmasını isteyin Gösterdiğiniz bir resmi bakarak kendi kağıdına çizmesini isteyin	
Okuduğunu anlar	100 kelimelik bir metni verip okumasını isteyin. Okuduğu metne ait somut sorular (yer adı, nesne adı, kişi adı) sorarak metinde bulup altını çizmesini isteyin. Okuduğu metinde yaşanan olayı anlatmasını isteyin Okuduğu metne ait neden sonuç ilişkilerini bulmasını isteyin Metinde anlatılmak istenenin ne olduğunu söylemesini isteyin	
Toplama yapar	Eldesiz toplama yapabileceği iki basamaklı iki sayıyı verip 3 örnekte toplamasını isteyin. Eldeli toplama yapabileceği iki basamaklı iki sayıyı verip 3 örnekte toplamasını isteyin Eldeli toplama yapabileceği üç ve iki basamaklı iki sayıyı verip 3 örnekte toplamasını isteyin Eldeli toplama yapabileceği üç basamaklı iki sayıyı verip 3 ayrı örnekte toplamasını isteyin	

Çıkarma yapar	<p>Onluk bozmadan çıkarma yapabileceği iki basamaklı ve bir basamaklı iki sayıyı vererek 3 ayrı örnekte çıkarma yapmasını isteyin.</p> <p>Onluk bozmadan çıkarma yapabileceği iki basamaklı iki sayıyı vererek 3 ayrı örnekte çıkarma yapmasını isteyin.</p> <p>Onluk bozarak çıkarma yapabileceği iki basamaklı ve bir basamaklı iki sayıyı vererek 3 ayrı örnekte çıkarma yapmasını isteyin.</p> <p>Onluk bozarak çıkarma yapabileceği iki basamaklı iki sayıyı vererek 3 ayrı örnekte çıkarma yapmasını isteyin.</p>	
Çarpma yapar	<p>2'şer,3'er,4'er,5'er,6'şar,7'şer,8'er,9'ar,10'ar ritmik sayma yaptırın hatalarını kaydedin.</p> <p>Çarpım tablosunu ezberden okutun</p> <p>İki basamaklı bir sayı ile bir basamaklı bir sayıyı verin 3 ayrı örnekte çarpma yapmasını isteyin.</p> <p>İki basamaklı iki sayıyı verin 3 ayrı örnekte çarpma yapmasını isteyin.</p>	
Bölme yapar	<p>İki basamaklı bir sayıyı bir basamaklı bir sayıya 3 ayrı örnekte bölmesini isteyin.</p> <p>İki basamaklı bir sayıyı iki basamaklı bir sayıya 3 ayrı örnekte bölmesini isteyin.</p> <p>Üç basamaklı bir sayıyı iki basamaklı bir sayıya 3 ayrı örnekte bölmesini isteyin</p>	
Ölçme araçlarını tanır	<p>Cetveli tanımasını ve kullanım amacını açıklamasını isteyin.</p> <p>Mezurayı tanımasını ve kullanım amacını açıklamasını isteyin.</p>	
Ölçme araçlarını kullanır	<p>Cetveli kullanarak verilen uzunluğu 3 ayrı örnekte ölçüm yapmasını isteyin.</p>	
Makas kullanır	<p>Makas elinde doğru şekilde tutmasını isteyin.</p> <p>Makas tutarak diğer eline kağıdı alıp kesmesini isteyin.</p> <p>Kağıtta çizili olan bir şekli keserek çıkarmasını isteyin</p> <p>Kumaş üzerinde çizili olan şekli keserek çıkarmasını isteyin.</p>	
İğneye iplik geçirir	<p>İğneyi delik ucu yukarı gelecek şekilde tutmasını isteyin</p> <p>Bir elinde iğne varken ipliği tutmasını isteyin</p> <p>İpliği iğnenin üzerindeki delikten geçirmesini isteyin</p>	

<p>Çizim yapar</p>	<p>Metre kullanarak kâğıt üzerinde kendisine verilen uzunluk ölçüsünde düz çizgi çizmesini isteyin.</p> <p>Metre kullanarak kâğıt üzerinde kendisine verilen uzunluk ölçüsünde eğik çizgi çizmesini isteyin.</p> <p>Metre kullanarak kâğıt üzerinde kendisine verilen uzunluk ölçüsünde yay çizmesini isteyin.</p> <p>Kendisine verilen bir şeklin etrafını kalemle çevirmesini isteyin</p> <p>Metre kullanarak kumaş üzerinde kendisine verilen uzunluk ölçüsünde düz çizgi çizmesini isteyin.</p> <p>Metre kullanarak kumaş üzerinde kendisine verilen uzunluk ölçüsünde eğik çizgi çizmesini isteyin.</p> <p>Metre kullanarak kumaş üzerinde kendisine verilen uzunluk ölçüsünde yay çizmesini isteyin.</p> <p>Verilen bir şeklin etrafını kalemle çevirmesini isteyin</p> <p>Verilen bir şeklin etrafını sabunla çevirmesini isteyin</p> <p>Verilen bir şekli sabunla kumaş üzerine çizmesini isteyin</p>	<p>Veli 20 santim uzunluğunda düz çizgiyi çizdi. Uzunluk artınca metreyi kağıt üzerinde kaydirdi.</p> <p>Veli sağ tarafa eğik çizgi çizebilirken sol tarafta çizgiyi dalgalandırarak çizdi.</p> <p>Veli kağıt üzerinde kalemle çizdiği çizgileri kumaş üzerinde sabunla çizmekte zorlandı.</p> <p>Yay şeklini kağıt üzerinde de, kumaş üzerinde de çizemedi.</p>
<p>Ayağını kullanır</p>	<p>Gösterdiğiniz pedala ayağını kullanarak basmasını isteyin.</p> <p>Pedala basarken dur yönergesini verdiğiniz an ayağını pedaldan çekmesini isteyin</p>	

NEDEN SONUÇ İLİŞKİSİ KURMA BECERİSİ ÖLÇME ARACI ÖRNEĞİ

Ölçmeyi Yapan Öğretmen :

Öğrencinin Adı-Soyadı :

Ölçmenin Yapıldığı Tarih :

YÖNERGE: Aşağıdaki neden sonuç ilişkisine dair görevlerin olduğu çalışma kağıdını öğrencilere vererek görevleri sırası ile yerine getirmesini isteyin. Öğrenciler bu görevleri yerine getirirken takıldıkları noktada ipucu verin.

Görevler:

1) AŞAĞIDAKİ NEDEN SONUÇ CÜMLELERİNİ EŞLEŞTİRİN

1) Hediye almadığım için	yere yuvarlandı.	( )
2) Aşırı sıcaklar	ödevlerini yapamadı.	( )
3) Oyun oynadığından	perdeyi takamadı.	( )
4) Boyu yetişemediği için	ölümlere yol açtı.	( )
5) Çok çalıştığı için	huysuzlandı.	( )
6) Ayağı takılınca	bana küsmüş.	( )
7) Emziğini kaybedince	sınavda hiç zorlanmadı.	( )

2) AŞAĞIDA VERİLEN NEDEN CÜMLELERİNİN SONUÇLARINI YAZIN

Klemi olmadığından .....

Bilgisayar bozulunca .....

Araba hızlı gittiği için .....

Yemeği zamanında yemediği için .....

Sınavda heyecanlanınca .....

Parasını kaybettiği için .....

OKUMA BECERİSİ ÖLÇME ARACI ÖRNEĞİ

Ölçmeyi Yapan Öğretmen :

Öğrencinin Adı-Soyadı :

Ölçmenin Yapıldığı Tarih :

Yönerge: Aşağıdaki metni öğrenciye okuturken sizde elinizdeki aynı metinden öğrencinin okumasını takip edin. Hatalı okuduğu kelimeleri işaretleyin. Okuma hızı ve sistematik hatalarını belirleyin.

KAMP

İpek beşinci sınıfa gidiyordu. Derslerinde başarılı ve dürüst bir öğrenciydi. Mevsimlerden ilkbahardı. Her yer yemyeşil ve pırıl pırıldı. Derste "Üretimden Tüketime" konusunu işliyorlardı. Birinci üniteleri markaydı. Ali:

- Öğretmenim bir ürün nasıl marka olur, dedi. Ayşe Öğretmen:

- Bir ürüne isim verilir. Bu isim ürünün markası olarak bilinir. Şimdilik bunlar sizin için yeterli ,eşyalarınızı toplayın, yarın konuşuruz. Birazdan zil çalacak, dedi.

Zil çalmış, herkes evine gitmiş, okul boşalmıştı. Ama zaman öyle çabuk geçmişti ki hemen Salı sabahı olmuştu. Herkes okula gelmişti. Andımız okunduktan sonra öğrenciler sınıflarına girmişti. Derste öğretmen :

- Haydi çocuklar bir ürün keşfedin ve onu markalaştırın. Daha sonra da sizinle bir şey konuşacağım, dedi.

Herkes ödevini bitirmişti. Öğretmen :

- Çocuklar neden kampa gidip doğayı incelemiyoruz, dedi . Sonra Cuma günü kampa gideceğiz, evinizde hazırlıklarınızı yapın dedi.

Cuma günü gelmişti. Herkes çok heyecanlıydı. Kamp için yola çıktılar. Bir saat sonra kamp yerine varmışlardı. Çocuklar biraz oyun oynadıktan sonra yemeğe oturdular. Yemekten sonra öğretmenleriyle birlikte doğayı incelemeye başladılar. Bir kuş yuvası gördüler. Onu inceleyip, kuşun resmini çektiler. Ama zaman öyle çabuk geçmişti ki bu güzel gezi çok çabuk bitmişti. Bütün çocuklar çok mutluydu.

OLAYLARI OLUŞ SIRASINA DİZME BECERİSİ ÖLÇME ARACI ÖRNEĞİ

Ölçmeyi Yapan Öğretmen :

Öğrencinin Adı-Soyadı :

Ölçmenin Yapıldığı Tarih :

Yönerge: Aşağıdaki hikayeyi karışık olarak verilmiş olaylar halinde öğrenciye verin (olayları tek tek kartlara yazarak veya bir kağıda numaralandırılmış şekilde alt alta yazarak verebilirsiniz). Olayları oluş sırasına dizmesini isteyin.

Hikaye:

Ayşe sabah erkenden kalktı. Elini yüzünü yıkadı. Kahvaltısını yaptı. Okula gitmek üzere evden çıktı. Yolda giderken acıklı bir miyavlama duydu. Çöpün yanına baktı. Küçük, sevimli bir kedi yavrusu gördü. Yanına yaklaştı. Kedicik çok ürkmüştü. Onu da okula götürdü.

OLAYLAR:

1. Kedicik çok ürkmüştü.
2. Küçük, sevimli bir kedi yavrusu gördü.
3. Elini yüzünü yıkadı.
4. Çöpün yanına baktı.
5. Yanına yaklaştı.
6. Okula gitmek üzere evden çıktı.
7. Ayşe sabah erkenden kalktı.
8. Yolda giderken acıklı bir miyavlama duydu.
9. Kahvaltısını yaptı.
10. Onu da okula götürdü.

NOT:

Yukarıda verilmiş örnekler yaş gruplarına uyarlanabilir. (Genişletilebilir ya da daraltılabilir)

*** Bu bölümle ilgili kaynakçayı kılavuz setinin son kitapçığında bulabilirsiniz.

Bu proje Avrupa Birliği ve
Türkiye Cumhuriyeti tarafından
ortaklaşa finanse edilmektedir

“BİRLİKTE BAŞARIRIZ”

BÜTÜNLEŞTİRME
KAPSAMINDA
EĞİTİM
UYGULAMALARI
ÖĞRETMEN
KILAVUZ KİTABI

GEÇİŞ SÜRECİ

9

HAZİRAN 2013
ANKARA

CAPITA
INTERNATIONAL DEVELOPMENT

GEÇİŞ SÜRECİ

Özel Gereksinimli ve / veya Engeli
Olan Öğrenciler İçin Geçiş Süreci

Geçiş Planı Örneği

9

İÇİNDEKİLER

GEÇİŞ SÜRECİ

GEÇİŞ NEDİR?

GEÇİŞ PLANI NEDİR?

Geçiş Planı Ne Zaman Yapılır?

Geçiş Planı Kimleri Kapsar?

Geçiş Planının Amacı Nedir?

Geçiş Planının Hazırlanmasında Kimler Bulunur?

Aileler neler yapmalı?

Etkin Bir Geçiş Planı Nasıl Olmalıdır?

ÖZEL GEREKSİNİMLİ VE/VEYA ENGELİ OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN GEÇİŞ SÜRECİ

GENEL SINIF ORTAMINA GEÇİŞ İÇİN NELER YAPILABİLİR

Geçiş Programı Hazırlanmasında Değerlendirme ve Uygulamanın Planlanması

GEÇİŞ PLANI ÖRNEĞİ

GEÇİŞ SÜRECİ

GEÇİŞ NEDİR?

Bütün çocukların hayatlarında yürümeye başlamak, okula başlamak ya da ergenliğe geçmek gibi çeşitli geçiş dönemleri vardır. Geçiş aynı zamanda değişiklik de demektir.

Öğrencinin bulunduğu sınıftan başka bir sınıfa ya da bulunduğu okuldan başka bir okula geçmesi de geçiş türlerindedir.

Geçiş Sürecine İlişkin Tanımlar;

- *Her çocuğun yeni bir programa devamının sağlanmasında yazılı bir kurumlar arası hizmet planı oluşturmak için birincil hizmet veren uygulayıcılar tarafından başlatılan sonuca odaklı planlama süreci.*
- *Bir programdan diğerine geçişte, çocuğun sonraki programa uyumunu ve uygun yerleştirmeyi sağlamak için planlanan ve kullanılan stratejiler ve yöntemler bütünü.*

Geçiş süreçleri hem aile hem de çocukları için her zaman kaygı kaynağı olabilen kritik süreçlerdir. Çünkü ortam değişikliği ve yeni ortamlara uyum sağlama sürecinde birey ister istemez kendini baskı altında hisseder. Bu dönemlerde öğrencinin ve ailenin kaygılarını azaltıcı destek sunulması en önemli hedeftir.

Öğrenciyi yaşama hazırlamak amacı ile öğrencinin geleceğine (eğitim-öğretim, sosyal hayat) yönelik çeşitli önemli kararların alınması ve doğru yönlendirmelerin yapılması gerekmektedir. Bu sürecin işlevsel hale gelmesi iyi planlanan ve yönetilen bir geçiş sürecini gerektirmektedir.

Örnek

Öğrenci yeni bir eğitim kuruma geçeceği zaman, gideceği kurumun özellikleri, personelin görev ve sorumlulukları hakkında bilgilendirici görüşme veya toplantılar yapılabilir, çevreye uyum etkinlikleri düzenlenebilir.

Eğitim hayatında geçiş süreci okul öncesinden meslek hayatına geçişe kadar her ortamda bilgi, kayıt vb. aktarımlarını içeren süreçtir. Bireyin ailede başladığı yaşantısını diğer kişi ve kurumlarla uygun ortamlarda devam ettirmesi gerekmektedir. Dolayısıyla geçiş sürecinin planlanması bireyin hayatında önemli hususlardan biridir.

GEÇİŞ PLANI NEDİR?

Geçiş planı, öğrenciye sunulan eğitim-öğretim hizmetlerinde;

- tüm paydaşlarla işbirliği içinde geliştirilen,
- her aşamada öğrenciye hizmet sunan kişi ve kurumlar için yönlendirici bilginin sunulduğu,

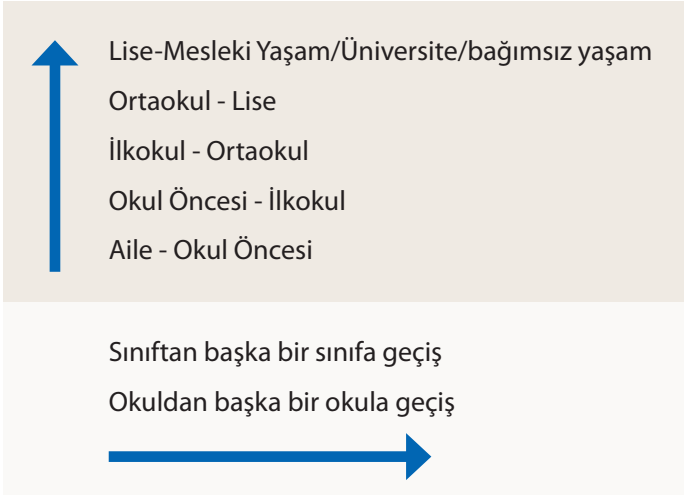
- öğrencinin ilgi, yetenek, mevcut performans, geliştirilmeye açık güçlü ve zayıf yanlarının rapor edildiği,
- yazılı bir dokümandır.

Böylelikle bu dönemde karşılaşılabilecek olası güçlükler en aza indirilmiş olur.

Geçiş Planı Ne Zaman Yapılır?

Geçiş planı okul yaşantısının pek çok döneminde yapılabilir. Dikey bir düzlemde gerçekleşen geçişler olduğu gibi öğrencinin hayatında yatay düzlemde gerçekleşen geçişler de söz konusudur.

Bireylerin hayatında en belirgin geçiş dönemleri:

Geçiş Planı Kimleri Kapsar?

Geçiş planı özel gereksinimi ve/veya engeli olan birey ve onunla ilgili ortak sorumluluklar taşıyan; aileyi, okul ve okul sonrası hizmet aldığı kurum personellerini (sağlık, kültürel, sosyal hizmetler vb.), işverenleri, yerel yönetim temsilcisini ve yetersizlikten etkilenmiş bireyin yakın çevresindeki kişileri kapsayan bir işbirliği sürecidir.

Geçiş Planının Amacı Nedir?

Geçiş planı öğrenciye okul ve okul sonrası yaşam becerilerini kazanmasında yardımcı olan uzun soluklu bir düzenlemedir. Etkili bir geçiş planlaması mutlaka BEP'i destekleyen amaçlardan oluşmalıdır. Öğrencinin bulunduğu ortam ile geçiş yapacağı ortam arasında geçiş planlarının aktarılması sağlanmalıdır.

Geçiş Planının Hazırlanmasında Kimler Bulunur?

Geçiş planlaması yapılırken hangi öğrenci için planlama yapılması gerektiği ve bu planlamada kimlerin sorumlu olacağı belirlenmelidir. Geçiş planı öğrencinin bireyselleştirilmiş eğitim planı içinde yer almalı ve geliştirilmesi sürecinde de öğrencinin BEP'ini hazırlayan ekip üyeleri yer almalıdır.

Geçiş planlaması yapan ekibin içinde okul müdürü veya görevlendireceği müdür yardımcısı başkanlığında;

Geçiş planı öğrencinin güçlü yanları ve ihtiyaçları dikkate alınarak, sunulan eğitim hizmetinde tüm paydaşlarla işbirliği içinde geliştirilen, her aşamada öğrenciye hizmet sunan kişi ve kurumlar için yönlendirici bilginin sunulduğu, öğrencinin ilgi, yetenek, mevcut performans, geliştirilmeye açık güçlü ve zayıf yanlarının rapor edildiği, yazılı bir dokümandır.

Geçiş sürecinde okul yönetiminin katkısı ve desteğinin sürecin başarılı bir şekilde ilerlemesinde oldukça önemli bir yer tuttuğu unutulmamalıdır.

- Öğrenci
- Aile üyesi
- Özel eğitim öğretmeni,
- Okul öncesi öğretmeni,
- Mesleki eğitim öğretmenleri,
- Sınıf / branş öğretmenleri,
- Toplum temsilcisi (rehabilitasyon hizmetleri, sağlık hizmetleri görevlileri)
- Çocuğun ihtiyaçları göz önünde bulundurularak ihtiyaç duyulan diğer personel, (psikolog, rehber öğretmen, fizyoterapist) bulunur.

Yukarıda yer alan üyeler öğrencinin geçiş yapacağı kademeye, okul türüne ve bireysel ihtiyacına göre çeşitlendirilebilir. Geçiş planının oluşturulması ve başarılı bir şekilde sonuçlandırılmasında en önemli paydaşın aile olduğu unutulmamalı ve süreçte aile ile sıkı işbirliği yapılmalıdır.

Aileler neler yapmalı?

- *Çocuklarının gelişiminin (zihinsel, duygusal, fiziksel, sosyal)düzenli gözlem ve takibini yapmalıdır.*
- *İlgili kişi ve kurumlarla iletişim halinde olmalıdır.*
- *Çocuklarıyla ilgili özel bilgi ve belgeleri içeren bir dosya oluşturmalı ve bunu gerektiği hallerde geçiş planı hazırlama-izleme ekibi ile paylaşmalıdır.*
- *Çocuklarının devam edeceği kurumları ziyaret etmeli ve kurumun yeterlilik, yeterlilikleri hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Gerektiğinde bu bilgileri geçiş planı hazırlama ekibi ile paylaşmalıdır.*

Etkin Bir Geçiş Planı Nasıl Olmalıdır?

Geçiş Planlaması, çocuğun ilk kez okula gitmesiyle başlaması gereken ve ömür boyu süren bir süreçtir.

Etkili bir geçiş planının özellikleri:

- Geçişle ilgili çalışmalar geçişten en az bir yıl önce başlamalıdır.
- Eğitim personeli, öğrenci, aile işbirliği içinde çalışmalıdır.
- Öğrenci merkezli olmalıdır.
- Geçiş amaçları, öğrenciye sunulan hizmetler ve desteklerle ilişkili ve ölçülebilir olmalıdır.
- Hali hazırda o zamana kadar yapılan çalışmalarını temel almalıdır.
- Öğrencinin fikirleri dikkate alınmalı ve önem verilmelidir.
- Destek ve öğretim stratejileri yer almalıdır.
- Öğrencinin ilgi ve yetenek alanları belirtilmelidir.
- Varsa öğrencinin kullandığı ilaçlar ve tıbbi destekler belirtilmelidir.

- Öğrencinin kullandığı özel araçlar (gözlük, ortez-protez vs.) varsa belirtilmelidir.
- Öğrenciyi etiketlemek yerine yol gösterici ifadelere yer verilmelidir.
- Bazı kişisel bilgiler (adli olaylar, aile bilgileri vb.) gizli tutulmalı, bazı kişisel bilgilerin (gelişim özellikleri, sağlık bilgileri vb.) ise kurumlar arası paylaşımı yapılmalıdır.
- BEP biriminin yaptığı çalışmalar, öğrencinin geçiş süreçlerine kesintisiz katkı sağlamalıdır.
- Aile ve öğrenciye gerekli rehberlik hizmeti sağlanmalıdır.
- Açık ve anlaşılır olmalıdır.
- Aktif katılımı içermelidir.
- Zaman zaman gözden geçirilerek güncellenmelidir.
- Kültürel konularda hassas olmalıdır.
- Doğru zamanlarda yapılması uygulama açısından en önemli kriterlerdendir.
- Öğrencinin yaşamının bir sonraki aşamasında etkili stratejilerin yürütülmesini sağlamalıdır.

Aile katılımının bu planlara dâhil edilmesi öğrencilerin okul devamlılığını arttırmaktadır. Bununla birlikte; öğrencilerin özel yeterliliklerini geliştirici, program dışı kalmaları azaltıcı olması ve öğrencinin kendini yönetebilme becerilerini geliştirmesi açısından önemlidir

Geçiş planlarında her öğrenci için planların farklılaşmasına ve öğrenciye özel plan hazırlanmasına rağmen uyulması gereken dört temel amaç vardır. Bu amaçlar:

- Hizmetlerin sürekliliğini sağlaması,
- Değişime uyum sağlamaya yardım etmesi ve aile kaygılarını en aza indirmesi,
- Programın çocuk için işlevsel olmasını sağlaması,
- Mevzuat yapısına uygun olmasıdır.

Geçiş sürecini olumsuz etkileyen faktörlerin azaltılmasında;

- Geçiş planının oluşturulması ve uygulanmasında paydaşlar için uygun yönlendirme ve rehberlik düzenlemelerinin yapılması uygun yönetsel tedbirlerin alınması,
- Öğrencinin dâhil olduğu bir önceki program ve bir sonraki program arasında ilgili personelin iletişiminin sağlıklı yürütülmesi (Örneğin bir önceki programdaki öğretmen ile bir sonraki programdaki öğretmen arasında iletişim sağlanması)
- Ailelerin, öğrencinin doğru yönlendirilmesinde aktif rol almaları ve eğitim personeline etkin destek sağlamaları için farkındalık düzeylerinin artırılması, uygun rehberlik hizmetlerinin sağlanması.
- Öğrencilerin güçlü yanlarını keşfetmeleri, sürece etkin katılımlarının sağlanması ve karar verme becerilerinin geliştirilmesinde uygun eğitim ve rehberlik hizmetlerinin sağlanması

hususları önem arz etmektedir.

ÖZEL GEREKSİNİMİ ve/veya ENGELİ OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN GEÇİŞ SÜRECİ

Eğitime normal gelişim gösteren akranlarının devam ettiği okullarda devam etmesi yönünde karar alınan özel gereksinimi ve/veya engeli olan bir öğrenci ve okuldaki diğer öğrenciler bu değişiklik konusunda bilgilendirilmeli ve hazırlanmalıdır.

Genel Sınıf Ortamına Geçiş İçin Neler Yapılabilir?

Öğrencinin özel gereksinimleri ve becerileri tespit edilmeli, öğrenci sınıfa gelmeden önce öğretmen şu soruları sorarak öğrenciyi tanımaya çalışmalıdır.

Geçiş Planlarındaki Anahtar nokta; aile ve uzmanlar arasındaki iletişim ve işbirliğidir.

- Öğrenci ne şekilde ve nasıl iletişim kuruyor?
- Öğrencinin alışkanlıkları var mı, neler?
- Öğrencinin akademik olarak güçlü ve zayıf yönleri neler?
- Öğrencinin eğitime nereden başlanacağı konusunda yol gösterici olması açısından ihtiyaçları neler?
- Öğrenci için hangi yöntem, teknik, düzenleme ve materyaller kullanıldığında başarılı/başarısız sonuçlar alınıyor?
- Öğrenci için hangi eğitimsel uyarlamalar gerekli?
- Öğrenciye ne gibi arkadaş (akran) ve yetişkin desteği gerekli?
- Öğrenci için hangi destek teknoloji kullanılmalı, ihtiyacına göre hangi materyaller hazırlanmalı?
- Öğretmene destek teknoloji ve/veya öğrenciye yönelik hazırlanan materyallerin kullanımına ilişkin nasıl bir eğitim verilmeli?
- Öğrenciyi motive eden şeyler nelerdir?
- Öğretim sürecinde öğrenci için hangi tür etkinlikler uygundur?
- Öğrencinin ailesinin eğitime katkı sağlaması için neler yapılması gerekli?
- Öğrencide ne gibi sosyal ve davranışsal beceriler var?
- Öğrencinin hobileri ve ilgileri ne yönde, ne yapılırsa öğrencinin ilgisini çeker?
- Öğrenci hangi okul dışı etkinliklere katılıyor/katılmaktan hoşlanıyor?
- Öğrencinin okul dışında arkadaşları var mı?
- Arkadaşları ile nasıl geçiniyor?
- Öğrenci özel gereksinimi/engeli hakkında ne biliyor?
- Öğrencinin özel gereksinimini kabul ediş düzeyi nedir?
- Öğrenci ile ilgili verilecek destek hizmetleri neler olacak ve nasıl sağlanacak?

Geçiş Programı Hazırlanmasında Değerlendirme ve Uygulamanın Planlanması

- **Değerlendirme:** (Önceki öğrenmelerin değerlendirilmesi ve etkili bir planlama için değerlendirme) Daha önce devam ettiği eğitim kurumunda öğrenciye sunulan hizmetlerin ve devam edeceği yeni kurumda sunulacak hizmetlerin değerlendirilmesi.
- **Hazırlık ve Uygulama:** Yapılan değerlendirmelerin sonuçlarına göre amaçların belirlenmesi ve öğrenci programa başlamadan önce uygula-

maya dönük planlama yapabilmek için ilgili kurum/kişilerle işbirliğine gidilmesi ve bilgi akışının sağlanması, aile ile amaçlar konusunda işbirliği yapılarak öğrencinin programa katılım için hazırlık becerilerinin öğretilmesinde rehberlik yapılması.

- **Genelleme:** Öğrencinin öğretilenlerin genellemesini yapmasının sağlanması.
- **Süreklilik için Değerlendirme:** Öğretilenlerin kullanılıp kullanılmadığının değerlendirilmesi.

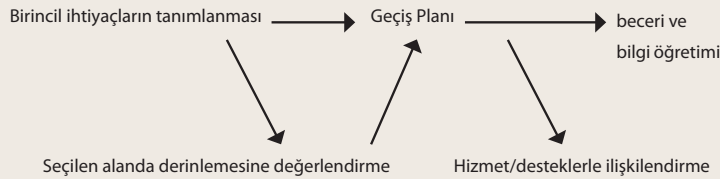
GEÇİŞ PLANI ÖRNEĞİ

Geçiş sürecine ilişkin değerlendirmeler ihtiyaçlar, güçlü yanlar, tercihlerle ilişkilendirilen sonuç odaklı bu süreç aşağıdaki sorulara cevap verebilmelidir:

1. *Planın amaçları/çıktıları/ geleceğe dair beklentileri nelerdir?*
2. *Amaçlarla ilişkili öğrenci hangi becerilere sahip?*
3. *Öğrenci amaçlara ulaşabilmek için hangi becerileri kazanmalıdır?*
4. *Planın öğrencinin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için ne gibi düzenlemelere ihtiyacı vardır?*

Geçiş planlanırken iki tip amaç vardır:

- **Öğretimsel amaçlar:** Akademik, sosyal, davranışsal
- **İlişkisel amaçlar:** Çeşitli hizmetler ile amaçların ilişkilendirilmesi

Örnek

Bağımsız Çalışma Becerileri Değerlendirilirken;

Çalışma becerisini öğretmenin bazı yöntemleri vardır:

- Öğretilecek beceriyi basamaklara ayırın. Ancak 7 basamağı geçmeyin en ideal olanı 3-4 basamaktır.
- Her basamağın sonu bir eylemle bitmeli.(söyle, otur, bak v.b)
- Her basamak için özetleyici bir sözcük olmalı, bu sözcük sık sık tekrarlanarak akılda kalmalı.
- Defter tutma, zamanı kullanma, sınıf kuralları öğretilmeli; hedef koyması sağlanmalı

Örnek

Sosyal Beceriler Ve Temel İletişim Becerileri Değerlendirilirken;

Model olma: Öğrencinin ona model olacak arkadaşlarını ve/veya film izlemesi sağlanıp, gözlemleri, ipuçları, kullanılan dil ve iletişimi başlatan davranışlar hakkında konuşulabilir.

Yönlendirme: Öğrenci yeni beceriler kazanmak için çevresel uyarınları kullanmayı öğrenir.

Drama: Öğrenci sosyal etkileşim durumlarını prova eder.

Senaryo öğretmek: Öğrenciye bir senaryo yazılır ve öğrenci o senaryoyu oynar.

İlkokul 2. sınıfı okutuyorsunuz. Sınıfınızın yeni öğrencisi Simge özel gereksinimli bir çocuktur ve sınıfınıza yerleştirmesi yapılmıştır. Sınıfınız ve Simge için bir geçiş planı hazırlamalısınız;

ŞİMDİ NE YAPACAKSINIZ ?

1) Simge'yi Tanıyın;

- Sınıfa gelmeden önce Simge ve ailesi ile görüşün
- Yerleştirme kararını okuyun
- Simge'ye konulan tanıyı öğrenin
- Simge'nin nasıl bir ailesi var? Öğrenin.
  - Ekonomik durumları nasıl?
  - Çocukları ile ilgililer mi?
  - Sizinle işbirliği yapabilecekler mi?

2) Simge'ye Konulan Tanıyı Araştırın;

Simge'nin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine yönlendirilmesinde;

- Yönlendirme öncesinde varsa öğretmenin gözlem raporunu inceleyin.
- Ne zaman, kim tarafından, hangi gerekçe ile yönlendirildiği bilgisini edinin.
- Eğitsel tanılama ve değerlendirme yapan Rehberlik Araştırma Merkezi ile gerektiğinde iletişim kurun ve bilgi alın.
- Gerekli gördüğünüzde aynı zamanda tıbbi tanılama raporunu inceleyin.

3) Sınıfı Hazırlayın

Sınıftaki diğer öğrencilerinize Simge sınıfa katılmadan önce; aralarına yeni bir arkadaşlarının katılacağını, onun özel gereksinimleri ve yeterlilikleri olduğunu, diğer arkadaşlarından farklı öğrenme ihtiyaçları olduğunu, bazı becerileri yerine getirmekte güçlük çektiğini söyleyin. Bu özelliklerinden dolayı arkadaşlarına karşı sabırlı ve anlayışlı olmaları gerektiğini anlatın.

Simge'nin sınıf kurallarını öğrenme sürecinde ona destek olmalarının arkadaşlarını rahatlatacağını ve öğrenmesini kolaylaştıracağını söyleyin. Sonra sınıfa bu konuda ne düşündüklerini, yaşadıkları tecrübeleri sorun. Arkadaşlarının yaşadığı güçlükleri ve güçlü yönlerini anlamaları için simülasyon çalışmalarını (kılavuzun ilgili bölümlerinde bulabilirsiniz) onlarla yapın.

Simge sınıfa katıldıktan sonra onu sınıf düzeni ve kurallarından muaf tutmayın. Ona ayrıcalıklı davranmayın ve onun gereksinimlerini karşılama dışında daha özel davranmayın. Diğer öğrencilerinizle bir tutun

4) Simge için gerekli, sınıf içi ve eğitsel uyarlamalar ve/veya düzenlemeler ile öğretim sürecinde yararlanacağınız uygun materyal hazırlama çalışmalarını yapın.

5) Simge'yi Sınıfa Yerleştirin

Simge'yi sınıfta en öne ya da en arkaya değil, sınıfta kabul gören bir arkadaşının yanına veya özel gereksinimlerine göre uygun bir yere oturtun.

Araç-gereçlerinin diğer arkadaşlarından eksik olmamasını sağlayın.

6) Simge'nin Neleri Bildiğini Belirleyin

Simge'nin neleri bilip, neleri bilemediğini, hangi becerilere sahip olduğu saptayın. Ne gibi yöntem ve teknikler kullanabileceğiniz kitabın ilgili bölümlerinde size sunulmuştur.

7) Simge'nin Performans Düzeyini Belirleyin

Uyguladığınız kontrol listesi, yaptığınız gözlem ve sınıf içi çalışmalarından elde ettiğiniz verilere dayanarak Simge'nin performans düzeyini yazın. Bunu yazarken dikkat etmeniz gerekenler:

- 1) İfadeleri değerlendirme verilerine dayanarak yazın. Ölçmediğiniz bir beceriye ilişkin performans ifadesi yazamazsınız.
- 2) Performans düzeyi ifadeleri yazarken öğrencinin yapabildiklerine odaklı ifadeler yazın, yapamadıklarına odaklanmayın.
- 3) Performans düzeyi ifadelerini net, ölçülebilir, gözlenebilir ve herkesin aynı şeyi anlamasını sağlayacak şekilde yazın.
- 4) Öğrencilerde görülen davranış problemleri (istenmeyen davranışlar) yoruma dayalı olmadan, sadece gözlenebilir olarak yazılmalıdır.

8)Uzun Dönemli Amaçları belirleyin

Simge'nin neyi yapıp neyi yapamadığını artık biliyorsunuz. Şimdi Simge'nin performans düzeyindeki ifadeleri dikkate alarak uzun dönemli amaçlarınızı oluşturun.

Uzun dönemli amaç: Öğrencinin bir akademik yılın sonunda kazanmasını istediğimiz davranıştır. UDA'lar hazırlanırken şunlara dikkat edilmelidir:

- Hedefler var olan performans düzeyine dayalı olmalıdır
- Öğrencinin özel gereksiniminin ve/veya engelini derecesi dikkate alınmalıdır
- Öğrenciye sağlanacak destek eğitim hizmetlerinin neler olduğu dikkate alınmalıdır
- Öğrencinin içinde yaşadığı çevrenin ve ailenin özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır.
- Öğrenciyi eğitim sürecinde ailenin destekleyecek olması hedeflerinizi gerçekleştirmenizi kolaylaştıracaktır
- Okul tarafından sınıf öğretmenine sağlanan destek hizmetleri, ek materyaller, sınıftaki öğrenci sayısı vb. dikkate alınmalıdır.
- Öğrenci için öncelikli olduğu düşünülen hedefler olmalıdır.

9) Kısa Dönemli Amaçları belirleyin

Kısa dönemli amaçlar bireyin var olan performans düzeyi ile uzun dönemli amaçları arasındaki ölçülebilir ara basamaklardır. Uzun dönemli amaçlara göre daha özel ve ayrıntılıdır. Bireyin performansından uzun dönemli hedeflere ulaşabilmesi için izleyeceği aşamaları belirtir.

Kısa dönemli hedef ifadelerinde 4 öge bulunmalıdır:

- Birey: Öğrenci
- Davranış: Öğrenciden ne beklendiğinin açık bir ifadesi olmalıdır.
- Koşul: Öğrencinin davranışı nerede, ne zaman, nasıl göstermesi gerektiğinin ifadesidir.
- Ölçüt: Öğrencinin hedef davranışı kazanıp kazanmadığına karar vermede kullanılacak standarttır.

10) Bireyselleştirilmiş Geçiş Planını Hazırlayın

Yaptığınız tüm bu çalışmaları kaydettiniz, size destek olan bir ekip ile birlikte çalıştınız. **“Bireyselleştirilmiş Geçiş Planını”** oluşturma işini yarıladınız.

Bu plan için bir başlangıç ve bitiş tarihi belirleyiniz. Belli aralıklarla kullanacağınız değerlendirme tekniklerini belirleyiniz. Bunları da planınıza eklemeyi unutmayınız ve öğrencideki gelişmelerin kaydını mutlaka tutmaya özen göstererek, belli aralıklarla değerlendirme yapmayı ve sonuçları kayıt etmeyi ihmal etmeyiniz.

11) Kısa Dönemli Amaçlarınıza Nasıl Ulaşacaksınız?

Tüm bunları planladınız. Şimdi sizi bu hedeflere ulaştıracak olan eğitim etkinliklerini düzenlemeniz gerekiyor. Bireyin neyi, nasıl öğreneceğini saptayıp, doğru noktadan, doğru hedefe, doğru araçla hareket etmelisiniz.

12) Tüm Bu Sıraladıklarımızı Ne Zaman ve Nasıl Uygulayacaksınız?

Sınıfta ilgilenmeniz gereken başka öğrencileriniz varken Simge ile bu çalışmaları nasıl uygulayacağınız noktasında size önerilerimiz;

- 1) Diğer öğrenciler sessiz okuma yaparken, tahtadakileri defterine yazarken, grup çalışması yaparken Simge ile çalışabilirsiniz,
- 2) Üst sınıflardan veya kendi sınıfından bir öğrenciden arkadaş öğretmen (akran desteği) olarak yararlanabilirsiniz,
- 3) Gönüllü anne desteği alabilirsiniz,
- 4) Çalışma kâğıtlarını evde çalışması için aileye verebilirsiniz
- 5) Destek alabileceğiniz tüm bu kişilere ne yapacaklarını söyleyip belli aralıklarla kontrol ederek çalışmaları yönlendirebilirsiniz.
- 6) Okulda destek eğitim sisteminin çalışmasını sağlayabilirsiniz.
- 7) Destek eğitim odasından yararlanmasında yönlendirici olabilirsiniz.

13) Simge'deki ilerlemeyi yaptığınız değerlendirmeler ile kontrol edip bunları kaydedin.

Böylece belirlediğiniz amaçta bir hata bulursanız nedenini araştırma ve düzeltme fırsatınız olur. Ayrıca ilerlemenin hızını da böylelikle kontrol edebilirsiniz.

14) Simge Özel Gereksinimli Bir Öğrenci. Bu nedenle;

- Simge ile konuşurken mutlaka onun yüzüne bakın
- Konuşmaya başladığınızda adını söyleyerek ona hitap ettiğinizi anlamasını sağlayın
- Kısa cümlelerle konuşun
- Yönergelerinizi kısa ve net olarak verin
- Bir yönergede birden fazla davranış olmamasına dikkat edin
- Anlatacağınız konuları küçük parçalara bölün
- Her bir parçayı sık sık tekrar edin
- Öğretmek istediğinizi görsel ve uygulamalı çalışmalarla destekleyin
- Simge sizi nasıl dinlemesi gerektiğini bilmiyor olabilir, bunu öğretin
- Simge sırasında nasıl oturması gerektiğini bilmiyor olabilir, öğretin
- Simge sırasını nasıl düzenli tutacağını bilmiyor olabilir, siz yapın, görerek öğrensin.
- Olumlu model olmayı sınıf içindeki tüm davranışlar için kullanın.
- Sonradan gerekebileceğini hatırlayarak; Simge'nin çalışma kâğıtları, ev ödevleri, sınıf içi etkinliklerini toplayarak bir ürün dosyası oluşturun.
- Simge sınıfa girdiğinde yapması gereken işleri sırasıyla yapamıyor olabilir. Bu tür çocuklar organize olmakta güçlük çekerler. Gerekli planlamayı siz yapın ve ona bunu öğretin.
- Sınıf düzeni ile ilgili öğrenmesi gerekenlerin öğretiminde sınıf veya sıra arkadaşının yardımını kullanabilirsiniz.
- Günlük yaşam becerilerini bildiğini varsaymayın. Bilip, bilmediğini ölçün.
- Oyunla daha kolay öğrenecektir, eğitiminizi planlarken bunu dikkate alın.
- Simge'nin başarılarını ödüllendirin.
- Sınıf içerisinde üstesinden gelebileceği basit görevler verin. Böylece özgüveni gelişecek işe yaradığı hissi ile mutlu olacak. Başarılarını gördükçe kendine olan inancı, bunu siz sağladığınız için size olan inancı artacaktır.

15) Nöbetçi olduğunuz gün teneffüslerde, beden eğitimi dersinde, sınıf dışında yapılan etkinliklerde sınıfı gözleyin;

Arkadaşları;

- Simge'yi aralarına alıyorlar mı?
- Simge'ye sevgiyle yaklaşıyorlar mı?
- Simge'yi aralarına almalarını;
  - Ortak oynanan oyunlar düzenleyerek
  - Birlikte yapılacak görevler vererek
  - Onay ve sevgi davranışları
  - Olumlu davranışları pekiştirerek sağlayın.

Birlikte çalıştığınız BEP'i olan ve geçiş yapmak üzere olan bir öğrenciyi düşünün.***Öğrencinin başarılı bir geçiş süreci yaşamayı için ne yapılması gereklidir?******Bu öğrencinin geçiş planlamasının bir parçası olduğunuzda sürece nasıl katkı sunabilirsiniz?******Bir sonraki aşamada bu öğrencinin eğitim ve öğretiminden sorumlu kişilere ne gibi önerilerinizi sunabilirsiniz?***

Bu proje Avrupa Birliği ve
Türkiye Cumhuriyeti tarafından
ortaklaşa finanse edilmektedir

“BİRLİKTE BAŞARIRIZ”

BÜTÜNLEŞTİRME
KAPSAMINDA
EĞİTİM
UYGULAMALARI
ÖĞRETMEN
KILAVUZ KİTABI

ETKİLEŞİM ve İŞBİRLİĞİ

10

HAZİRAN 2013
ANKARA

CAPITA
INTERNATIONAL DEVELOPMENT

ETKİLEŞİM ve İŞBİRLİĞİ

Aile ile Etkileşim ve İşbirliği

Diğer kurum ve Kuruluşlar
ile İşbirliği

10

İÇİNDEKİLER

ETKİLEŞİM ve İŞBİRLİĞİ

AİLE İLE ETKİLEŞİM VE İŞBİRLİĞİ

Aileler arası İletişim ve Etkileşimin Önemi

Aile ile etkileşimde okul personeline öneriler

DİĞER KURUM ve KURULUŞLAR İLE İŞBİRLİĞİ

Öğretmenler ve okul idarecileri olarak bize düşen en büyük görev tüm çocukların toplumla bütünleşmesine destek olmak ve bu süreci hızlandırmaktır.

ETKİLEŞİM ve İŞBİRLİĞİ

AİLE İLE ETKİLEŞİM ve İŞBİRLİĞİ

Özel gereksinimli ve/veya engeli bir çocuğa sahip olmak aile için kolay değildir.

Çocukların en yüksek yararı hepimizin ortak amacıdır. Çocuklarının özelliklerini en iyi bilen kişiler olarak aileler bu süreçte en önemli katkıyı sunan paydaşlarımız olduğuna unutmamamız gerekir. Özel gereksinimli ve/veya engeli olan bir çocuğa sahip olmak aile için kolay değildir.

Ailelerle etkileşimde bulunurken aşağıdaki hususlara dikkat edersek onlarla daha etkili bir işbirliği sağlamak mümkün olacaktır.

Aileyi Tanımak

Öncelikle öğretmenler olarak öğrencimizin ailesini tanımalı, özelliklerini, yapısını ve aile olarak ihtiyaçlarını anlamaya çalışmalıyız.

Her ailenin kendine has özellikleri vardır ancak yapılan araştırmalar özel gereksinimi ve/veya engeli olan çocuğa sahip olan ailelerin bazı ortak özellikleri ve ihtiyaçları olduğunu bize aktarmaktadır.

- Özel gereksinimi ve/veya engeli olan bir çocuğa sahip olma gerçeği ile karşı karşıya kalan aileler, insanların hayatlarını etkileyecek bir değişikliğe uyum sürecinde gösterdiklerine benzer tepkiler gösterir ve benzer dönemlerden (şok, inkar, depresyon, karmaşa, kızgınlık, utanma, pazarlık, kabul ve uyum) geçerler. Bu dönemler uzun süre devam etmediği takdirde doğaldır. Doğal sürecinden uzun süren durumlarda ailelerin psikolojik desteğe yönlendirilmesi yararlı olacaktır.
- Anne babalar aşırı koruyucu ya da aşırı ihmal eden bir tutum içinde olabilirler.
- Çocuklarından beklentileri yüksek olabileceği gibi onların iç bir şey yapamayacağı konusunda önyargılar geliştirmiş olabilirler.
- Çocuklarını sürekli diğer akranlarıyla kıyaslayan bir tutum içinde olabilirler.
- Çocuklarının özel gereksinimleri ve/veya engelleri hakkında yeterli ve doğru bilgi sahibi olma ihtiyacında olabilirler.
- Çocuklarıyla ilgili kaygı ve endişeleri olabildiği gibi duygusal ve psikolojik açıdan desteklenmeye veya yönlendirilmeye ihtiyaçları olabilir.
- Okuldaki verilen eğitimin evde de devamının sağlanabilmesi için ailelerin eğitim süreci ile ilgili bilgilendirmeye ihtiyaçları olabilir.

Aileleri tanımak için neler yapabiliriz?

- Aile bilgi kartları oluşturulabilir.
- Bu kartların güncel olmasını sağlamak aile ile iletişimi de güncel ve etkili kılacaktır. Bu kartlarda ailenin kimlik bilgisi, çocuğun ve kardeşlerin sağlık durumu, varsa çocuğun kullandığı ilaçlar, gıda diyetleri, alerjileri vb sağlık durumları, öğretmenin bilmesi gereken özel durumlar vb. konular yer alabilir.
- Görüşmeler yapılabilir. Bu görüşmelerde aile bireylerinin tümü ile görüşerek çocuk hakkında doğru bilgilere ulaşılabılır.
- Aile iletişim defteri tutulabilir. Görüşme tarihi, etkinliklere katılıp katılmadığı, varsa öğretmenin aileye, ailenin öğretmene iletmek istediği görüşlerinin yazılması ve bu bilgilerin arşivlenmesi yararlı olacaktır.
- Çocuğun özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda nasıl BEP hazırlanıyorsa gerektiğinde ailelerin özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda da Bireyselleştirilmiş Aile Planları hazırlanabilir. Bu şekilde ailenin özelliklerini, ihtiyaçlarını, beklentilerini öğrenmek, onların eğitim sürecine katılımında ve çocuğuna karşı tutumundaki gelişmeleri izlemek kolaylaşabilir.

Hollandaya Hoşgeldiniz (Engelli Birey Ailesinin Yaşadıkları)

Bana genellikle özürlü bir çocuk büyütmemin nasıl bir şey olduğunu sorarlar. İşte anlatıyorum.

Bir bebek sahibi olacağınızı anladığınızda yaşadığınız duygu, İtalya'ya güzel bir seyahat planı yapmaya benzer.

İtalya hakkında bir sürü kitap ve broşür alırsınız ve harika planlar yapmaya başlarsınız.

Coliseum. Mikalanjelo'nun Davut'u. Venedik teki gondollar. İtalyanca birkaç sözcük bile öğrenirsiniz. Her şey çok heyecan vericidir.

Aylar süren beklemeden sonra, o gün gelir çatar. Bavullarınızı toplar. Yola çıkarsınız. Birkaç saat süren yolculuktan sonra, uçağınız havaalanına iner. Hostes mikrofonu eline alır ve "Hollanda'ya hoş geldiniz" der.

Hollanda mı? Dersiniz. "Ne demek istiyorsunuz? Ne Hollanda'sı? Ben İtalya'ya bilet almıştım. Benim İtalya'ya gitmem gerek.

Tüm yaşamım boyunca İtalya'ya gitmenin düşünüyordum ben"

Fakat uçuş rotasında bir değişiklik yapmışlardır.

Hollanda'ya inmişsinizdir ve orada kalmanız gerekir.

Önemli olan sizi korkunç, iğrenç ve pis bir yere, açlığın ve hastalıkların ortasına bırakmamışlardır. Sadece farklı bir yerdesinizdir.

Bu yüzden çıkıp yeni broşürler ve kitaplar almanız ve yepyeni bir dil öğrenmeniz gerekmektedir. Ve daha önce hakkında hiçbir şey bilmediğiniz insanlar tanımak zorundasınızdır.

Gittiğiniz yer sadece farklı bir yerdir. Oradaki yaşam, İtalya da kinden daha yavaştır. İtalya kadar etkileyici değildir. Fakat, bir süre orada kaldıktan sonra nefesinizi tutar ve çevrenize bir bakarsınız... ve Hollanda'nın değirmenlerini fark edersiniz... ve lalelerini.

Hollanda'nın Rembrand'ları bile vardır.

Fakat tanıdığınız herkes İtalya'ya gidip gelmektedir... sürekli orada geçirdikleri güzel günleri anlatmaktadır. Ve yaşamınız boyunca "Evet benim de gitmem gereken yer orasıydı.

Ben de aynı planı yapmıştım." Dersiniz. Bu nedenle duyduğunuz acı asla, asla dinmez... çünkü yitirdiğiniz düş çok önemli bir düştür.

Ancak... tüm yaşamınızı İtalya'ya gidemediğiniz için üzülerek geçirirseniz, Hollanda'nın güzelliklerinin hiçbirinin tadını çıkaramazsınız.

Emily Perl Kingsley

Ailenin katılımının arttırılması için neler yapabiliriz?

- *Düzenli ve planlı aile toplantılarının (tek tek ailelerle ve/veya grup toplantıları) yapılması*
- *Ev ziyaretlerinin düzenlenmesi*
- *Bazı etkinliklerde ve/veya derslerde ailenin sınıfa/okula davet edilmesi (Örn. Doğum günü, öğretmenler günü, anneler günü gibi özel günler; sergiler, performans gösterileri, ritim çalışmaları, drama gösterileri gibi sanatsal etkinlikler; piknik düzenleme, market gezisi, müzelere geziler gibi gezi-gözlem ve inceleme etkinlikleri aile katılımını desteklemek için fırsat olarak değerlendirilebilir.)*
- *Olumlu örneklerin, çocuklarının başarılarının, o zamana dek yapılanların ve yapılması planlananların ailelerle paylaşılması*
- *Sorumluluk duygusunu arttırmak ve okulda öğrenilen becerilerin ev içinde etkinliklerle pekiştirilmesi için ev içi görevlerin verilmesi. Ailelerde paylaşımda bulunarak bu görevlerle ilgili geri dönütlerin alınması*

Aileler Arası İletişim ve Etkileşimin Önemi

Normal gelişim gösteren bazı çocukların aileleri çocuklarının sınıfında özel gereksinimi ve/veya engeli olan bir çocuk bulunması durumunda kendi çocuklarının olumsuz etkileneneceği konusunda endişelenebilmektedir. Bu olumsuz düşünceleri azaltmak ve ailelerin birbirlerini anlayabilmesine yardımcı olmak ve bütünleştirme süreci ile ilgili farkındalık yaratabilmek amacıyla tüm ailelere yönelik bilgilendirme ve farkındalık yaratma faaliyetleri düzenlenebilir.

Olası Sorunlar	Çözüm Önerileri
Aileler çocuklarının sınıfında özel gereksinimli ve/veya engeli olan bir öğrenci bulunmasının çocuklarının akademik ve sosyal gelişimini olumsuz etkileyeceğini düşünüyorlar.	<ul style="list-style-type: none"> • Uygulamaların çocuklar üzerindeki etkisini görebilmek için değerlendirmeler yapın. • Ailelerle düzenli olarak görüşün. • Öğretimin çeşitlendirilmesi, işbirlikçi öğrenme ve eğitim teknolojileri gibi etkili öğretim ve sınıf yönetimi stratejileri kullanın. • Yaptığınız çalışmalarını ailelerle paylaşın.
Aile bireylerinin bütünleşmeyle ilgili olumsuz yargıları var.	<ul style="list-style-type: none"> • Bu olumsuz tutumun kaynağını tanımlayın. • Ailelere bu tür uygulamaların başarılı şekilde yapıldığı okullara devam eden öğrencilerin velileri ile görüşme fırsatları yaratın. • Aileleri bu kapsamda yapılan uygulamaları konusunda bilgilendirin.

Aileler arası iletişim ve etkileşimi arttırmak için neler yapabiliriz?

- Ortak etkinlikler düzenlenerek ailelerin birbirleri ile vakit geçirmelerine ve birbirlerini tanımalarına fırsat verilebilir. Bu ortak etkinlikler;
  - sınıf günleri,
  - okul günleri,
  - kermes,
  - uzman toplantıları,
  - drama/tiyatro çalışmaları
  - beceri geliştirici etkinlikler (Ahşap boyama, nakış, origami, enstrüman vb...)
  - film günleri gibi çeşitlendirilebilir.
- Ev ziyaretleri yapılabilir. Ortak özellik ve ihtiyaçları olan ailelerin paylaşımlarda bulunabilmeleri için birbirlerini ziyaret etmelerine yönelik organizasyonlar yapılabilir.

Aile ile Etkileşimde Okul Personeline Öneriler

Yukarıda ailelerle yapılan çalışmalarla ilgili örneklerin hepsi, okul yönetimi ve tüm personelin desteği olması durumunda daha da etkili olacaktır. Sevgi ve ilgi iletişimin en önemli unsurlarıdır. Aile korktuğu için değil çocuğun daha sağlıklı bir okul yaşantısı olması için okulun ve öğretmenin yanında olmalıdır. Olumlu sonuçlar almak için okuldaki herkesin aile katılımına olumlu tutum sergilemesi gereklidir. Bu süreç hem aile açısından hem de okul personeli açısından zaman alan bir süreç olabilmektedir. Dolayısıyla bu sürecin etkili bir şekilde devam ettirilebilmesi için;

- Okul personeli özel gereksinimli ve/veya engelli çocuk ve özellikleri hakkında bilgilendirilmelidir.
- Okul yöneticileri, öğretmenler ve diğer personel arasında etkili bir işbirliği sağlanmalıdır.
- Eğitimin bütünü bir ekip çalışmasını gerektirdiği unutulmamalıdır.
- Ailelerle iletişimdeyken dinleyen ve destekleyen kişi olmaya dikkat edilmelidir.
- Verilen mesaj onları anlamaya çalıştığımızı vurgulamalı ve her zaman çözüme odaklı öneriler sunulmalıdır.
- Gerekli durumlarda rehberlik servisinin yönlendirmeleri ile ailenin kendisini daha rahat ifade etmesi sağlanabilir.

Örnek

Aile ile İşbirliği

Ana sınıfında hiperaktivite bozukluğu olan bir öğrencim vardı. Öğrencimin velisi dönem başında öğrencim hakkında gereken bilgileri bana aktardığında işimin zor olacağını tahmin etmemiştim. Çünkü çocuğun annesiyle aynı okulda çalışıyordum. Babası da çalıştığı kurumda çok başarılı olmasına rağmen, çocuğuyla ilgilenebilmek için emekliliğe ayrılmıştı.

Anne çocuğunu kontrol etmek için zaman zaman sınıfa geliyor, üzerini kirletip kirletmediği, arkadaşlarıyla geçinip geçinmediğine yönelik müdahalelerde bulunuyordu. Annenin bu tavrından dolayı çocuk enerjisini atamıyor, hem arkadaş ilişkilerinde hem de oyun ortamında bana ve arkadaşlarına sert davranışlar sergiliyordu. Çocuğun annesi aynı okuldan arkadaşım olduğu için kendisini uyarmakta zorlanıyordum. Anneye "Biz burada çok mutluyuz, eğlenerek öğreniyoruz. Senin şikâyet ettiğin durum benim kontrolümde" dememe rağmen annenin etkinliği bölmesi devam ediyordu. Bu da hem benim hem de çocuğun motivasyonunu olumsuz etkiliyordu.

Çocuğu her gün baba getirip götürdüğü için sıkıntıya düştüğüm zamanlarda babaya rahatlıkla ulaşabildim ve çözüm için yardımcı olmasını istedim. Baba, anne ile iletişimde denge görevini üstlendi. Bir öğretmen olarak çok hareketli bir çocukla çalışma konusunda, ilgili bir velinin desteği işimi kolaylaştırdı. Zamanla anne müdahaleci tavrından uzaklaştı, çocuk da kendini kontrol etmeyi öğrendi.

Eğitimci olarak öğrendiğim bir şey var ki; öğretmen istediği kadar deneyimli ve donanımlı olsun, tek başına problemin çözümünde yeterli olamıyor. Velinin ve öğretmenin eğitim-öğretim sürecine sağduyu ve işbirlikçi yaklaşım içinde katılımı ile her türlü problem aşılabılır.

Örnek

Ritmik Sayma

İlköğretim okulunda özel eğitim sınıfına devam eden 4.sınıf öğrencisi Nur, ritmik sayma becerisini kazanmada zorluk yaşıyordu. Ritmik saymayı yapamadığı için matematik dersinde sınıfla beraber çalışmalara katılamıyor, tekrarlardan çabuk sıkılıyor, dikkatini yoğunlaştırmada güçlük çekiyor, yapılan çalışmaları reddediyordu.

Rehber öğretmen ve anne ile yapılan görüşmeler sonucunda okulun matematik öğretmeni ile işbirliğine gitmeye karar verdik. Öncelikle; sınıfta Nur için ritmik sayma alıştırmaya kâğıtları hazırladık. Alıştırma kâğıtlarının bir benzerini de evde ailesi ile yapması için eve gönderdik.

Ancak; her gün yolladığımız kâğıtların anne tarafından doldurulup geri getirildiğini gözlemlediğimiz zaman rehber öğretmenden aile görüşmesi yapmasını istedik. Aileye çocuğun odasına, koridora, ranzanın iç duvarına ritmik sayma yapabilmesi için sayıları yapıştırabilecekleri, sayma oyunları oynayabilecekleri, basamak ve yolda araba sayma gibi pratikler yapabileceklerini söyleyip, her gün hangi çalışmayı, ne kadar süreyle yaptıklarını not almalarını istedik.

Anne önceleri beraber çalışmayı reddedip sadece izlerken, ilerleyen günlerde derse katılmaya yardım etmeye, çocuğun yapamadığı yerleri bana özellikle göstermeye ve o bölümleri daha çok tekrar etmeye başladı. Aradan bir ay geçmişti ki anne evde yaptırmak için ödev kâğıtları istediğini kendisi ifade etmeye başladı.

Öğrencimiz sene sonunda bağımsız olarak ileriye doğru ritmik saymaya başladı.

Örnek

Çikolatalar

Onur, yerleşim merkezine 20 km uzaklıktaki bir köyde oturuyordu. Hafif derecede zihinsel yetersizlik tanısı konulmuş olan 12 yaşındaki Onur kaynaştırma eğitimine devam etmekteydi.

Okul servisi her sabah Onur'u evinden alıp okula getiriyordu. Onur'un öğretmeni son zamanlarda Onur'un okul servisini kullanmadığını ve okula daha erken geldiğini fark etti.

Onur, ilk derste çantasından çıkardığı çikolataları arkadaşlarına dağıtıyordu. Böylece daha önce çok fazla arkadaşı olmayan Onur'un arkadaş sayısı çoğalmış, kendisini sevenlerin sayısı ikiye katlanmıştı.

Bu durum öğretmenin gözünden kaçmamış, nedenlerini araştırmaya yönelmiş ve bunun sonucunda bazı bilgilere ulaşmıştı: Okul servisi okulun bahçesine kadar girdiği için Onur markete gidememiştir. Bu yüzden çoğunlukla otostop çekerek ya da taksiyle gelmiş ve önceden markete uğrayarak çikolata almıştır. Öğretmen, aldığı çikolataları neden dağıttığını sorduğunda ise arkadaşlarının kendisiyle oynamadığı için bu yola başvurduğunu öğrenmiştir.

Onur'un annesini okula çağırın öğretmen, veli ile birlikte bazı kararlar almıştır; Öncelikle okul servisine anne bizzat Onur'u teslim edecek, okul çıkışında da öğretmen onu servisine bindirecektir. Onur'a verilen harçlık her sabah öğretmen tarafından sınıf dolabına konan kumbaraya atılacaktır. Çünkü Onur, arkadaşları için 23 Nisan'da bir parti verecektir. Onun için de para biriktirmektedir. Bu fikir tüm sınıfın da çok hoşuna gitmiş ve uygulama başlamıştır.

23 Nisan eğlencesi için biriktirilen para, alınacak pasta ve diğer yiyecekleri almak üzere kumbaradan çıkarılmıştır. Okul salonunda hazırlıklar yapılmıştır. Bütün çocuklar beraberce eğlenmiştir. Öğretmen bu uygulamasıyla aile ile birlikte işbirliği yaparak Onur'un sınıf içindeki kabul edilme düzeyini arttırmayı amaçlamış ve bunu belli bir ölçüde başarmıştır.

*Ailelerle çalışmanın olumlu örneklerini biliyor musunuz?
Ailelerle yakından çalışmanın getirdiği bazı zorluklar nelerdir?
Bu zorlukların üstesinden gelmek için ne tür bir destek istiyorsunuz?
Bunu denemek ve bu desteği sağlamak için kiminle işbirliği yapmanız gereklidir?*

DiĞER Kişİ, KURUM VE KURULUŞLARLA ETKİLEŞİM VE İŐBRLİĐİ

Okul; toplum içinde yer alan bir yaşam alanı ve toplumun ayrılmaz bir parçasıdır. Okulun diğer kurum ve kuruluşlarla etkileşim ve işbirliği içerisinde olması eğitim ve öğretim sürecine olumlu olarak etki edecektir.

Eğitim-öğretim sürecindeki uygulamalarımızda

- Eğitim,
- Sağlık,
- Materyal,
- Sosyal Etkinlikler,
- Gıda,
- Eğitim ortamlarının düzenlenmesi vb. konularda, okulumuzun çevresi ile çeşitli kurum ve kuruluşlarla yaptığımız ekip çalışması ve işbirliği bütünlendirme sürecinde karşılaştığımız problemlerin çözümünde bize katkı sağlayacaktır.

EĞİTİM	
Zümre Öğretmenleri Okuldaki İdareciler ve Diğer Öğretmenler Eğitim Bölgesindeki Diğer Öğretmenler RAM'lar Özel Eğitim Rehabilitasyon Merkezleri Özel Okullar Meslek Liseleri Bilim-Sanat Merkezleri Güzel Sanatlar Lisesi ve Konservatuarlar	Halk Eğitim Merkezleri İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri Genel Müdürlükler MEB ve Diğer Bakanlıklar Ulusal ve Uluslararası Kurumlar Gönüllü Kuruluşlar Federasyonlar Dernekler
SAĞLIK	GIDA
Aile Sağlık Merkezi Devlet Hastaneleri Üniversite Hastaneleri Özel Sağlık Kuruluşları Gönüllü Kuruluşlar Ulusal ve Uluslararası Kurumlar ve benzeri kurum ve kuruluşlar	Gönüllü Kuruluşlar Yerel Yönetimler Ticaret ve Meslek Odaları Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Ulusal ve Uluslararası Kuruluşlar Federasyonlar Diğer Bakanlıklar

MATERYAL	EĞİTİM ORTAMLARININ DÜZENLENMESİ
Ticari Kuruluşlar	Eğitim Bölgesindeki Diğer Okullar
Halk Eğitim Merkezleri	Özel Okullar
Meslek Liseleri	Ticaret ve Meslek Liseleri
Gönüllü Kuruluşlar	Halk Eğitim Merkezleri
Ticaret ve Meslek Odaları	İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri
Yerel Yönetimler	Genel Müdürlükler
Federasyonlar	MEB ve Diğer Bakanlıklar
İl /İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri	Ulusal ve Uluslararası Kuruluşlar
Ulusal ve Uluslararası Kuruluşlar	Federasyonlar
Sosyal etkinlikler	Gönüllü Kuruluşlar
Diğer Branş Öğretmenleri	Ticaret ve Meslek Odaları
Okul Personeli	Türk Silahlı Kuvvetleri
Çevre Okulları	Yerel Yönetimler
Ticaret ve Meslek Odaları	ve benzeri kurum ve kuruluşlar
Yerel Yönetimler	
Tübitak	
Devlet Tiyatroları	
Diğer Bakanlıklar	

Eğitim ortamlarının iyileştirilmesi ve bütünleştirme eğitim uygulamasıyla ilgili bazı örnekler aşağıda belirtilmiştir.

- Sınıfta müzik ve ritim yeteneği olan çocuklar fark edilip gönüllü bir kuruluşa başvurulmuştur. Bünyelerinde bulunan müzik öğretmeni gönüllü olarak çocuklarla çalışmak istemiştir. Dönem boyunca haftada yarım saat çalışılmış, yılsonu konser verilmiştir.
- Okulda görme yetersizliği yaşayan çocuklar için ilde bulunan özel bir göz hastanesi ile iletişime geçilmiştir. Bütün çocukların göz taraması yapılarak 2 çocuğa ücretsiz göz operasyonu yapılması sağlanmıştır.
- Kavram öğretiminde görsel materyaller kullanımının önemi bilinmektedir. İlçedeki bir meslek lisesi ile iletişime geçilerek ağaç işleri bölümündeki öğretmenlerden yardım istenmiştir. Öğretmenler ahşap yap-boz hazırlayarak okulda herkesin kullanabileceği kavram setlerini oluşturmuşlardır.
- Fen ve teknoloji dersinde canlı ve cansız varlıklar temasında bilginin kalıcılığının sağlanması için çocukların hayvanat bahçesine götürülmesi kararlaştırılmıştır. Tekerlekli sandalyelerle gidilmesi problem yaratacağından ilgili bir sivil toplum kuruluşundan yardım istenmiş. Dernek sorumluları, Büyükşehir Belediyesi ile iletişime geçerek 3 özel araç yol almış ve gezinin gerçekleştirilmesini sağlamıştır.
- Aile eğitimi konusunda RAM ve üniversite işbirliği yapılarak özel gereksinimi olan çocukların ailelerine yönelik yasal haklarını içeren farkındalık eğitimi verilmiştir.
- Okulun çocuk parkının bozuk olan zemininin düzeltilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlarla iletişime geçilmiştir. Zeminin özel bir maddeyle kaplanarak düzenlenmesi sağlanmıştır.

Etkileşim ve İşbirliği için Neler Yapılabilir

- Okullar arası işbirliği yapılabilir.
- İlgili dernek, vakif ve üniversitelerle işbirliğine gidilerek projeler yapılabilir.
- Özel sektör, kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, ulusal/uluslararası kuruluşlar, yerel idareler, vakıflar ve üniversitelerin gönüllü desteği ve katkısı alınabilir.
- Yapılan çalışmalar kapsamında araştırmalar, geziler, eğitimler düzenlenebilir.
- Öğrencilerin bireysel ve grup etkinliklerine etkin katılımları desteklenebilir.
- Ailelerin kurum ve kuruluşlarla yapılan bu işbirliği sürecine katılımı sağlanabilir.

Etkileşimler ve İşbirlikleri Sonucunda;

- Ailelerin tutumlarında olumlu değişiklikler gözlenebilir.
- Ailelerin eğitim sürecine katılımı desteklenmiş olur.
- Öğrencilerin derslere olan ilgisinde ve okula devamlarında artışlar gözlenebilir.
- Öğrencilerin yeni beceriler ve deneyimler kazanmalarına yönelik yeni ortamlar ve fırsatlar yaratılabilir.
- Toplumsal farkındalık geliştirilebilir.
- Ekip çalışmasının önemi ve yararları daha iyi anlaşılabilir.
- Gerçekleştirilen iyi uygulama örneklerinin paylaşılmasıyla etkili uygulamalar yaygınlaştırılabilir.

Diğer kuruluşlarla başarılı bir şekilde çalışmak konusunda olumlu örnekleriniz var mı?

Nasıl daha iyi işbirliğinde bulunabilirsiniz?

Okul dışındaki kuruluşlarla tam işbirliği kurmak için nasıl bir desteğe ihtiyacınız var?

Sizce okul yönetiminin bu işbirliğini desteklemedeki rolü nedir?

Bu tarz işbirliklerinde ve ortak çalışmalarda sizin ne gibi bir katkınız olabilir?

Bu proje Avrupa Birliği ve
Türkiye Cumhuriyeti tarafından
ortaklaşa finanse edilmektedir

"BİRLİKTE BAŞARIRIZ"

BÜTÜNLEŞTİRME
KAPSAMINDA
EĞİTİM
UYGULAMALARI
ÖĞRETMEN
KILAVUZ KİTABI

EKLER VE KAYNAKÇA

11

HAZİRAN 2013
ANKARA

CAPITA
INTERNATIONAL DEVELOPMENT

EKLER VE KAYNAKÇA

Çeşitli Etkinlik ve Uygulama
Örnekleri

Özel Gereksinimi ve/veya
Engeli Olan Öğrenciler İçin

Destek Eğitim Odasında ve/
veya Sınıfta Kullanılabilecek
Araç Gereç Örnekleri

Yararlanılabilecek
Bazı Filmler ve Kitaplar

KAYNAKÇA

11

İÇİNDEKİLER

ÇEŞİTLİ ETKİNLİK VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ

“ÖZEL GEREKSİNİMİ ve/veya ENGELİ OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN” DESTEK EĞİTİM
ODASINDA ve/veya SINIFTA KULLANILABİLECEK ARAÇ GEREÇ ÖRNEKLERİ

YARARLANILABİLECEK BAZI FİLMLEER VE KİTAPLAR

KAYNAKÇA

ÇEŞİTLİ ETKİNLİK VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Örnek

Ders: Hayat Bilgisi

Konu: İlkbahar

İlkbahar konusunu anlatılırken, önceden hazırlanmış ilkbahar mevsimi ile ilgili resim kartları, videolar vb. kullanılabilir. Çeşitli sorular sorarak ilkbahar mevsiminin özelliklerini anlatmalarını isteyebiliriz.

Konuya Hazırlık Soruları;

- Aşağıdaki resimlerden hangileri birbirine benziyor?
- Sizce hangi resimlerde hava sıcak, hangisinde soğuktur?
- Hangi resimdeki hava şartlarında kalın hangisinde ince giysiler tercih ederiz?

Bu soruları çeşitlendirilebiliriz ve alınan cevaplar doğrultusunda ilkbahar mevsiminin özelliklerini sınıf ortamında tartışıp, elde edilen ortak bilgileri tahtaya ve defterlere yazdırabiliriz.

Örnek Ölçme ve Değerlendirme

- İlkbahar mevsiminde nasıl giyiniriz?
- İlkbahar mevsiminde hangi hayvanları görürüz?
- İlkbahar mevsimi mi daha sıcaktır yoksa kış mevsimi mi daha sıcaktır?
- İlkbahar mevsiminde gördüğümüz yeni meyveler nelerdir?
- Hangi mevsimde ağaçlar çiçek açar.... vb

Değerlendirme:

Sorulan sorulara verilen doğru cevapları pekiştirelim. Hatalı cevapları düzeltelim. Değerlendirme sonuçlarına göre konunun anlaşılıp anlaşılmadığı hakkında bir sonuca ulaşabiliriz.

Örnek

Bu etkinlik, özellikle bir gruba girmede güçlük çeken (zihinsel engeli olan, sosyal olarak güçlükler yaşayan vb.) öğrencilerimiz varsa diğer çocukların bu arkadaşlarıyla birlikte oynamaları, aralarına almaları konusunda empati kurabilmelerini sağlamaya yönelik bir örnek oluşturabilir.

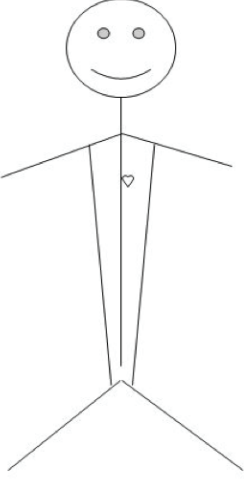
Öğrencilere kısa bir açıklama yapılır: "Hepimizin kendini yalnız hissettiği durumlar olmuştur. Bazen bir etkinliğe, bir oyuna katılmak istesek de, arkadaşlarımız tarafından kabul edilmediğimiz durumlar olabilir." şeklinde bir açıklamadan sonra öğrencilere şöyle bir örnek verilebilir. "Arkadaşları Cem'in onlarla gezmesine, oyunlarına katılmasına izin vermiyorlardı. Bu durumda Cem, bazen bahçede bir köşeye çekilip tek başına oturuyor, bazense bu duruma çok üzülüyor ve sessizce ağlıyordu. Arkadaşları bazen Murat'ı da oyunlarına almıyorlardı. Murat ise sinirlenip kendisini oyunlarına almayan arkadaşlarının oyunlarını bozuyor ya da devamlı onlara sözle sataşıyordu".

Sınıf içinde gözlemlenen durumlardan hareket ederek verilen böyle bir örnekten sonra öğretmen öğrenciler arasından ikisini seçerek bir tanesinin örnekte Murat'ı, diğerinin ise Cem'i canlandırmalarını isteyebilir. Sonra her iki öğrenciye de kendilerini nasıl hissettiklerine, üzülmüş üzülmediklerine ilişkin sorular sorulur. Ardından gruptaki diğer öğrencilere kendileri Murat ve Cem'in yerinde olsalardı neler hissederdiler şeklinde sorular sorularak ve gerektiğinde bu etkinlikte onlara da benzer roller verilerek gruptan dışlanan arkadaşlarının neler hissedebileceğini anlamalarına yardımcı olunur.

Bu tarz etkinliklerle özellikle bazı özel gereksinimleri ve/veya engeli olan öğrencilerin grup etkinliklerinde arkadaşlarıyla bir arada olabilme konusunda yaşadıkları ve hissettikleri öğrencilerle paylaşılmış olur.

Örnek

Öğrencinin, sınıf ortamına kabulü için hazırlanmış bir etkinliktir. Bu etkinlik sınıftaki tüm öğrenciler için geçerli olabilir (otistik, hiperaktivite, sosyal uyum güçlüğü, zihin engelli vb). Uygulanmış ve olumlu sonuçlar elde edilmiştir.

Sınıfta işitme engeli olan bir öğrencimizin olduğunu düşünelim.

Öğrenciler çocuğu kabul etmekte zorluk çıkartmaktadır.(oyun oynama, dalga geçme ....)

Öğretmen sınıfa girdiğinde sınıfı bu konuda uyarmaz ama tahtaya bir CİN ALİ resmi çizer. Cin Ali'nin tüm organlarına sınıftaki çocukların isimlerini yazar. İşte bu bizim sınıfımız der ve altına sınıfın adını yazar. Onlara sorular yöneltir. Özellikle engeli olan çocukla sorun yaşayanlardan başlar.

- Mustafa , sen serçe parmaksın, söyle bakalım sen olmazsan neler olabilir? Herkes söz alır. Yazı yazamayız, ...vb cevaplar gelir.

- Derya(özellikle gözlük takan bir çocuk olması daha iyi olacaktır) sen göz oldun. Sen olmadığında neleri yapamayız? - Göremeyiz, hayat zorlaşır. .... vb. cevaplar gelir.

- Handan sen de kalbimiz olmuşsun. Sen olmadığın zaman .....? Tüm çocuklar "çok fena olur" der.

Sıra işitme engeli olan öğrenciye gelir. Öğretmen onu bilerek kulak yapmıştır.

- Hasan'da kulaklarımız olmuş çocuklar. Düşünün bakalım kulaklar olmadan neler olmaz hayatta? Düşünelim mi?

Sınıfta derin bir sessizlik ardından çocuklar kulaklarını kapatarak Hasan gibi neleri yapamadıklarını fark ederler. Sesleri duymadıklarını, konuşulanları anlamadıklarını söylerler.

2/D sınıfı tüm çocuklarıyla bütündür. Herkes eşittir, eğitim ve öğretim her çocuk için haktır. Tüm sınıf gereken dersi öğretmenin yaptığı etkinlikten anlamıştır. Hasan artık sınıfın vazgeçilmez üyesi olmuştur. Tüm arkadaşları gibi...

Suzan Sınar

Ben de yapabilirim!

Efe 12 yaşında CP tanısı konmuş bir öğrenci. CP'si onun yaşantısını engelleyeceğine zenginleştiriyordu. Sınıftaki normal arkadaşlarıyla beraber sınavlara çalışan, kuzenleriyle haftasonu planları yapan ve teneffüslerde okulun diğer öğretmenleri ile sohbet eden bir öğrenci olarak herkesi kendine hayran bırakıyordu. Sınav günü karnı ağrıyor, sınavı kötü geçerse ağlıyor, iyi not aldığına ise "OLEY" diye çığlıklar atıyordu.

Onu daha popüler yapan şey ise okulun en güzel kızlarından biri olan Özge ile dans ediyor olması idi. öyle güzel dans ediyordu ki okullara, projelere, törenlere ve bakanlık etkinliklerine davet ediliyorlardı.

O artık arkadaşları, okulu ve ailesinde mutlu ve katılımcı bir çocuktur. Özge ile Efe dans etmek nasıl bir şey diye sorduğumda çok mutlu olduğunu, onunla dans ettiği için kendisini ayrıcalıklı hissettiğini söylüyordu ve yeni projelerinin olduğunu ve daha kalabalık bir şov hazırladıklarının müjdesini verdi.

MEVGökkuşığı İlkokulu

Görme engeli olan veya az gören öğrenciler için uygulama örnekleri

- Sınıfınıza görme yetersizliği olan çocuk geldiğinde çocuk sınıfta olmadığı zaman diğer çocuklara görme yetersizliği olan çocuk ve yetersizliği hakkında çocuklarınızı bilgilendiriniz. Özellikle derste ona uygun dokunsal materyallere ihtiyacınız olduğunu ve bu konuda onların da yardım etmesinin sizi mutlu edeceğini söyleyebilirsiniz.
- Görme yetersizliği olan çocuk az gören ise; görmesini daha rahat kullanabilmesi için kendisine çizgi aralıkları daha geniş ve belirgin olan bir defter seçiniz ya da defteri keçeli kalemle belirgin hale getirebilirsiniz. Ev ödevlerini A3 kağıdı ebadında büyük puntolu baskı ile hazırlayarak verebilirsiniz. Serbest zaman etkinlikleri ve görsel sanatlar derslerinde çocuk için renklerde zemin ile çalışılan nesne arasındaki zıtlık uyumuna özen gösterebilirsiniz. Bazen bilgisayarda büyük ekrandan okuma yaptırarak derse daha çok katılımını sağlayabilirsiniz. Aynı şeyi hiç görmeyenlerin konuşan bilgisayar programıyla yaptığını unutmayınız.
- Hayat Bilgisi dersinde benzer ve farklı yönlerimiz konusu işlenirken öğretmen bazı kişilerin uzun bazılarının kısa olduğunu söyler. Sınıftan bazı örnekler verir. Daha sonra görme yetersizliği olan çocuk ve bir arkadaşını ayağa kaldırarak önce kendine daha sonra arkadaşını incelemesi sağlanır. Sözel olarak hangisinin uzun veya kısa olduğu sorulur. Benzer uygulama şişman-zayıf, uzun saç-kısa saç gibi özellikler de tanıtılırken kullanılabilir.
- Birinci sınıf öğrencisine matematik dersinde sayıları öğretirken gören arkadaşları kitaptaki resimdeki nesnelere sayarken siz öğrencinin önüne boncuk, fasulye vb nesnelere tabak içine koyarak hem çocuğun gerçek nesnelere çalışmasını hem de alan sınırlandırma yaparak çocuğun derse etkin katılımını sağlayabilirsiniz. Buna benzer uygulamaları basit toplama-çıkarma işlemlerinde, gruplama ve eşleme çalışmalarında kullanabilirsiniz.
- 4. Sınıf öğrencisine kesirleri öğretirken diğer öğrenciler kitaptaki kesirleri incelediklerinde görme yetersizliği olan çocuk için pastaların altında bulunan kartonu kullanabilirsiniz. Bu kartonu iplerle ya da kibrit çöpleriyle bölümlere ayırarak çocuğun dokunmasını ve kesirleri kafasında şekillendirmesine yardımcı olabilirsiniz.
- Sayı doğrusu üzerinde negatif ve pozitif sayıları öğretirken öğrencinin yatay şekilde kollarını her iki yana açması istenir. Başının sıfır sağ kolunun pozitif, sol kolunun negatif sayıların bulunduğu yer olduğu açıklanır. Aynı yöntemi sosyal bilgiler dersinde milattan önce- milattan sonra kavramları için kullanılabilir.

Hücrenin hikayesi etkinlikleri

“Hücrenin Perdesi”

Süre : 20 dakika

Araç-gereç : Beyaz kumaş, kumaş boyası, kurşun kalem, fırça

Ön Hazırlık

1. Öğrenciler gruplara ayrılır.
2. Zemine gazeteler serilir.
3. Gazete kâğıtları üzerinde perdelik beyaz kumaş serilir.
4. Kumaş boyları ayrı ayrı kaplarda hazırlanır.

İşleyiş:

Öğretmen: Gruplara hayvan hücre modeli ve organelleri, bitki hücre modeli ve organelleri, soğan zarı hücreleri, kan hücreleri, bir hücreli canlı örnekleri(terliksi hayvan, öglena, amip, bakteri) ile ilgili resimler verir.

Öğretmen: Perdelik kumaş üzerine kurşun kalemle her grubun kendine verilen resmi çizmelerini ister. (Etkinlik sırasında gözlemci resim öğretmenleri öğrencilerle ilgili notlar alırlar.)

Öğretmen: Gruplar çizimleri tamamladıktan sonra kumaş boyları ile çizimlerini istedikleri renklerde boyamalarını ister. (Etkinlik sırasında gözlemci resim öğretmenleri öğrencilerle ilgili notlar alırlar.)

İkinci Adım

“Hücrenin Şarkısı”

Süre : 20 dakika

Araç-gereç : Tef, darbuka, hücrenin şarkısı, boya kalemleri

Ön Hazırlık

1. Öğrenciler gruplara ayrılır.
2. Gruplara tef ve darbukalar dağıtılır.

Öğretmen: Hücrenin şarkısını perdeye yansıtır. Rap tarzında ritimle söyler.

Öğretmen: Gruplardan sırasıyla şarkıyı söylemelerini ister. İsteyen grupların farklı ritim ve tarzlarda söyleyebileceklerini belirtilir. (Etkinlik sırasında gözlemci müzik öğretmenleri öğrencilerle ilgili notlar alırlar.)

NOT: Gruplar şarkıyı söyledikten sonra tüm gruplar birlikte rap tarzında şarkı tekrar edilir.

Üçüncü Adım

Süre : 10 dakika

Araç-gereç : Tef, darbuka, hücrenin şarkısı, boya kalemleri

Öğretmen: Bir önceki adımda hazırlanan "Hücrenin perdesi" ni asar. Hücrelerin isimleri, bölümleri ve organelleri boya kalemleri ile küçük kâğıtlara yazdırılır. Her grup kendi tamamladığı modelin bölümlerinin yazıldığı kâğıtları hücrenin şarkısı eşliğinde perde üzerine toplu iğne ile sabitlerler.

(Bitki Hücresi, Hayvan Hücresi, Kan Hücreleri, Soğan Zarı Hücreleri, Bakteri, Terliksi Hayvan, Öglena, Amip, Hücre zarı, hücre çeperi, sitoplazma, çekirdek, mitokondri, kloroplast, ribozom, lizozom, koful, sentrozom, endoplazmik retikulum, golgi cisimciği)

Dördüncü Adım

Süre : 20 dakika

Araç-gereç : Yuvarlak ve köşeli kalıp alçı, jöle, boncuk, bakır tel, düğme

Ön Hazırlık

1. Öğrenciler gruplara ayrılır.
2. Grupların hücre modeli yapmak için hazır alçı kalıbı veya kutu jölelerden birini seçmeleri istenir.
3. Model için gerekli malzemeler masa üzerine yerleştirilir.

İşleyiş:

Öğretmen: Seçtiğiniz malzeme ile bir hücre modeli yapmanızı istiyorum

Modellerini tamamlayan gruplar hücrenin şarkısını modellerini işaret ederek söylerler.

Mikroskop ehliyeti alalım etkinlikleri

BİRİNCİ BASAMAK

Öğretmen: Öğrencilere etkinliğin sonunda “Mikroskop Kullanma Ehliyeti” adlı bir belge alacaklarını söyler. Bu belgeyi alan öğrencilerin boş zamanlarında isterlerse mikroskop kullanabilecekleri belirtilir.

Ön Hazırlık

1. “Sorun Nerede” etkinliği için laboratuvar içerisinde Sorunları olan mikroskopların bulunduğu bir köşe hazırlanır. Mikroskoplar parçalanmış bir şekilde bırakılır.
2. Değerlendirme bölümü için laboratuvar içerisinde Merak Ettiklerim adlı bir köşe hazırlanır.
3. Mikroskop ehliyet belgeleri, öğrenci fotoğrafları ve yapıştırıcı masa üzerine yerleştirilir.
4. Gözlem formlarına öğrenci isimleri yazılır ve gözlemci öğretmenlere verilir.

Birinci Adım

“Parçala ve birleştir”

Süre : 40 dakika

Araç-gereç : Mikroskop, lam, lamel, su, damlalık, soğan

İşleyiş:

Öğretmen: “Biyoloji laboratuvarındaki en temel araç “mikroskoptur”. Herhangi bir mikroskopu kullanmadaki temel amaç, incelenecek cisim büyütme ve netleştirmektir.” Mikroskop kullanma ehliyeti almak için bir mikroskopun bölümlerini ve kullanmasını bilmek gerektiğini söyler.

Öğretmen: Mikroskop ile daha önceden çalışma yapıp yapmadıklarını sorar.

Gözlemci öğretmenler mikroskop kullanmasını bilen ve daha önce mikroskopla çalışmış öğrencilerle ilgili gerekli gözlem notlarını alırlar.

Öğretmen: Bir mikroskopu parçalara ayırılır, tekrar birleştirilir, mikroskopun kısımlarını tanıtır ve bölümlerinin işlevlerini gösterir.

Öğretmen: Bir mikroskopu parçalara ayırılır, tekrar birleştirilir, mikroskopun kısımlarını tanıtır ve bölümlerinin işlevlerini gösterir. Mikroskopta incelemek yapmak için gerekli malzemeleri tanıtır. Soğan zarından bir preparat hazırlanarak mikroskopta nasıl inceleneceğini gösterir.

Öğretmen: Bir mikroskopu parçalara ayırılır, tekrar birleştirilir, mikroskopun kısımlarını tanıtır ve bölümlerinin işlevlerini gösterir. Öğrencilerin yapılanları tekrar etmesi istenir. Öğrenciler bu işlemleri tekrarlarken gözlemci öğretmenler tarafından aşağıdaki gözlem formuna gerekli notlar alınır. Psiko-motor gelişimleri gözlenir.

İkinci Adım

“Sorun Nerede”

Süre : 20 dakika

Araç-gereç : Mikroskop

İşleyiş:

Öğretmen: Öğrencileri gruplara ayırır. Gruplara “Sorun Nerede” köşesi gösterilir. “Mikroskoplarımızdan görüntü alamıyoruz. Mikroskoplarda bulunan sorunları bulmanızı ve kullanmak için neler yapılması gerektiğine dair fikirlerinizi yazmanızı istiyorum.

Öğretmen: Fikirlerinizi yazdıktan sonra bu fikirlerinizi uygulayarak mikroskopları çalışır hale getirmeniz gerekmektedir.(Gözlemci öğretmenler öğrencilerin etkinlikteki durumları ile ilgili notlar alırlar.)

DEĞERLENDİRME

“Merak Ettiklerim”

Süre : 20 dakika

Öğretmen: Öğrencileri gruplara ayırır. Gruplara “Merak ettiklerim köşesi” gösterilir. Her öğrenciye küçük not kâğıtları dağıtılır.

Öğretmen: Size verilen kâğıtlara merak ettiğiniz bir konuyu yazmanızı ve “Merak Kutusuna” atmanızı istiyorum.

Tüm öğrenciler aynı uygulamayı yaptıktan sonra gruplar U düzeni şeklinde oturlar.

Öğretmen: Merak kutusunu açar. Her grup bir kâğıt seçer ve merak edilen konuyla ilgili bilgi verir. Sırasıyla her grupta aynı tüm kâğıtlar bitinceye kadar uygulamaya devam edilir.

NOT: Gruplar “Pas” diyebilir. Uygulama sonunda en çok cevap veren grup alkışlanır. Gözlemci öğretmenler öğrencilerin verdikleri cevaplara göre ilgi alanları ile ilgili gözlem notları alırlar.

İspat et etkinlikleri

BİRİNCİ BASAMAK

Süre :10 dakika

Ön Hazırlık

1. Öğrenciler U düzeni şeklinde otururlar.
2. Araçlar kısmında belirtilen elma ve top masa üzerine öğrencilerde merak uyandıracak şekilde bırakılır.

İşleyiş:

“Kuralların Anlatılması”

Öğretmen: Arkadaşlar bugün sizinle beraber oyunlar oynayacağız. Oynamak ister misiniz? Evet, mi? Duyamadım? (Çok güçlü bir evet alana kadar ses tonu yükseltilecek cevap beklenir ve grup motivasyonu sağlanır)

Her oyunda olduğu gibi bu oyunlarından oynanabilmesi için 3 temel kuralımızın bilinmesi gerekmektedir.

Kural 1- Herhangi bir oyunda hakemin maçı yönetmesini engellemek ceza gerektirir mi? (Evet cevabı beklenir) Bu oyunlar sırasında da oyunu yöneten ben ve sizlerden herhangi biri konuşurken diğerleri kendi aralarında konuşmayacaklar. Bunu yapanlar saygısızlık yapmış sayılacaklardır.

Kural 2- Ellerimi havaya kaldırıp iki elimle bir X işareti çizdiğimde bunun anlamı DURUN olacaktır. Bazen sesle de DURUN denilebilir. DURUN denildiğinde elimizi kolumuzu oynatabilir fakat kesinlikle konuşamayız. Kabul mü? (Evet cevabı beklenir)

Kural 3- Ellerimi havaya kaldırıp teslim oluyorum işareti yaptığımda bunun anlamı DONUN olacaktır. Bazen sesle de DONUN denilebilir. DONUN denildiğinde vücudumuzda hiçbir organımızı oynatamaz ve kesinlikle konuşamayız. Kabul mü? (Evet cevabı beklenir)

Öğretmen: Etkinlikler sırasında grupta uyumsuzluk gözlemlendiğinde DURUN ve DONUN diyerek uyumsuzluğu önlemeye çalışır.

İKİNCİ BASAMAK

Birinci Adım

“Ressam ve Çırak Hikâyesi”

Süre :10 dakika

Araç-gereç : Şövale, resim kâğıdı

Ön Hazırlık

1. Öğrenciler U düzeni şeklinde otururlar.
2. Şövale üzerine boş bir resim kâğıdı yerleştirilir.

İşleyiş:

Öğretmen: Ünlü bir ressam yanına bir çırak alır. Çırak resim yapmayı çok sevmekte ve tüm resim tekniklerini öğrenmek için büyük bir gayret içerisinde.

Öğretmen: Çocuklar sizin bildiğiniz bir resim tekniği veya resimle ilgili bizimle paylaşmak istediğiniz özel bir bilgi var mı? Diye sorar. (Etkinlik sırasında gözlemci olan diğer öğretmenler resimle ilgili detay bilgisi veren öğrencilerle ilgili gözlem notları alırlar.)

Öğretmen: Resim yapmak benim için önceliklidir. Boş zamanlarımı resim yaparak geçiririm veya benim için vazgeçilmez diyen var mı? Diye sorar. (Etkinlik sırasında gözlemci öğretmenler resimle ilgili detay bilgisi veren öğrencilerle ilgili notlar alırlar.)

Öğretmen: Evet! Nerde Kalmıştık diye sorar ve hikâyeye devam edilir. Çırak büyük bir azimle çalışır ve ressamdan öğreneceği her şeyi öğrenmek istemektedir. Yıllar geçer ve çırak var olan yeteneğiyle usta ressamın beğenisini kazanmıştır. Usta ressam çıraktan en güzel resmini yapmasını ister. Ve onu şehrin en eski tarihi bir meydanına götürmesini ve resim yapmada kullanılan 3 ayaklı bir tahtaya yerleştirmesini ister.

Öğretmen: Çocuklar Adana’ da tarihi bir yer söyleyebilir misiniz? Diye sorulur. (Etkinlik sırasında gözlemci öğretmenler tarihle ilgili detay bilgisi veren öğrencilerle ilgili notlar alırlar.)

Öğretmen: Cevap alındıktan sonra hikâyede geçen 3 ayağı olan ve resim yapmak için kullanılan aracın ismi nedir? Diye sorulur. “Şövale ” kelimesi buldurulur ve hikâyeye kaldığı yerden devam edilir. Öğrencilerin ismini verdiği tarihi yere göre hikâyeye devam edilir.

Öğretmen: Evet! Çırac yaptığı resmi Taş köprüye götürür ve ustasının dediği gibi şövale üzerine yerleştirir. Üzerine şu yazıyı yazar. Lütfen! Bu resimdeki hatalı gördüğünüz kısımları X işareti ile belirtiniz. Ertesi gün resmin yanına gittiğinde resim üzerinin tamamen X işareti kaplandığını görür. Çırac çok üzülür. Ustasına” Ben bu kadar kötü müyüm, yeteneksiz miyim, beceriksiz miyim der ve çok üzülür.

Öğretmen: Evet arkadaşlar! Ressam çırağına ne söylemiştir? Diye sorulur. Öğrencilerin görüşleri dinlenir.

Öğretmen: Evet çocuklar! Ressam çırağına aynı resmi tekrar yapmasını, aynı yere götürmesini fakat resmin üzerine Lütfen gördüğünüz hataları düzeltiniz diye yaz ve yanına boyalarını bırak diye söyler. Çırac denilenleri yapar ve ertesi günü resmin yanına gittiğinde hiçbir değişiklik olmadığını görür.

Öğretmen: Evet arkadaşlar! Resim aynı resim, yer aynı yer ve insanlar aynı insanlar yazılar değişti. Şimdi kendinizi çırac olarak düşünmenizi istiyorum. (Empati ve Sempatı arasındaki farka değinilebilir) Sizce neden insanlar böyle davranmıştır. Diye sorulur ve hikâyeden bir sonuç çıkarmaları istenir. (Etkinlik sırasında gözlemci öğretmenler değerlerle ilgili detay bilgisi veren öğrencilerle ilgili notlar alırlar.)

İKİNCİ ADIM

“Ses ve Enerji”

Süre: 5 dakika

Ön Hazırlık

1. Öğrenciler U düzeni şeklinde otururlar.

İşleyiş:

İspat et oyununda bu etkinliğe ihtiyaç duyulacaktır ayrıca bu etkinlikle grup motivasyonu üst düzey olmaktadır.

Öğretmen: Evet Arkadaşlar! Bazen haykırmak isteriz. Sınıfta, okulda yolda fakat bağıramayız. Akşam evde işten yorgun gelen anne babamız için çekilmez olabiliriz. Susturulmak isteniriz. İşte bugün sizlere bu fırsatı veriyoruz. Ayrıca sizlere grup olarak bağırabilme

fırsatı veriyoruz. Bağırabildiğiniz kadar bağırın fakat DURUN ve DONUN işaretini gördüğünüzde işaretin anlamına göre davranmanızı istiyorum. Evet 3 dediğimde başlıyoruz. 1,2, 3 evet! (Öğrenciler bağırmaya başladılar)

Öğretmen: DONUN! Çok güzel mükemmel bir grup uyumu görüyorum. 1,2,3 evet! (Öğrenciler bağırmaya başladılar) Çok güzel Bir daha.(Liderin isteğine ve grubun uyumuna göre tekrar ettirilir. Lider etkinliğin sonunda teşekkür ederek yüksek bir alkış ister)

Öğretmen: Evet, arkadaşlar biz bağırmaya başladığımızda bazı öğretmenlerimiz kulaklarını kapattı bazıları ise pencereyi açtılar. Neden? Diye sorulur ve sesin bir enerji olduğu buldurulmaya ve öğrencilerden fikirleri alınmaya çalışılır. (Etkinlik sırasında gözlemci öğretmenler Fen Bilimleri ile ilgili detay bilgisi veren öğrencilerle ilgili notlar alırlar.)

ÜÇÜNCÜ ADIM

“Elma ve Bilim”

Süre : 5 dakika

Araç-gereç : Elma

Ön Hazırlık

1. Öğrenciler U düzeni şeklinde otururlar.

İşleyiş:

Öğretmen: Bazı arkadaşlarınız bu elmayı sınıfa neden getirdiğimi sormuştu. Şimdi aynı soruyu ben sizlere soruyorum. Bu elmanın bu sınıfta ne işi var?

Öğrencilerin elma ile Isaac Newton arasında bir bağlantı kurmaları beklenmektedir.

Öğretmen: Öğrencilerden cevap alınmadığında” elma ile bir bilim adamının çok güzel bir hikâyesi var bilen var mı? Diye sorar.

Öğrenciler Newton ismini ve yer çekimini bulduğunda bu konuyla ilgili bizimle paylaşmak istediğiniz var mı? diye sorulur. (Etkinlik sırasında gözlemci öğretmenler Fen Bilimleri ile ilgili detay bilgisi veren öğrencilerle ilgili notlar alırlar.)

Öğretmen: Arkadaşlar bildiğiniz başka bilim adamları var mı diye sorular sorar, öğrencilerin ön öğrenmeleri kontrol edilir. (Etkinlik sırasında gözlemci öğretmenler Bilim Tarihi ve Bilim Adamları ile ilgili detay bilgisi veren öğrencilerle ilgili notlar alırlar.)

DÖRDÜNCÜ ADIM

“Görünmez Oyun Hamuru”

Süre : 10 dakika

Araç-gereç : Küçük not kâğıtları, CD çalar, müzik

Ön Hazırlık

1. Öğrenciler U düzeni şeklinde otururlar.

İşleyiş:

Öğretmen: Arkadaşlar! Biz dün akşam resim öğretmeninizle sizler için rengârenk oyun hamurları hazırladık. Öğrencilerimiz bu oyun hamurlarıyla en çok yapmak istedikleri şeyi yapınlar istedik.

Fakat Siz düşlerinizi gerçekleştirirken yanınızdaki arkadaşınızla hayalleriniz karışmasın diye fizik öğretmeninizden rica ettik ve bu hamurun üzerine bir görünmezlik kılıfı yerleştirdik. Sizce bu görünmezliği nasıl yaptık? (Etkinlik sırasında gözlemci öğretmenler Işık ve görünmezlik ile ilgili detay bilgisi veren öğrencilerle ilgili notlar alırlar.)

Öğretmen: Oyun hamurlarını dağıtmak için yardıma ihtiyacım var der ve gözlemci öğretmenlerden yardım istenir. Arkadaşlar! Sizlere dağıtacağımız bu hamurlar ile hayatta en çok yapmak istediğiniz şeyi yapmanızı ve sizlere dağıtacağımız not kâğıtlarına bu yaptığınızı yazmanızı istiyorum.

Öğretmen: Tasarımını yapan arkadaşlar bu tasarımı kâğıtlarına yazdıktan sonra üçgen şeklinde katlamanızı istiyorum. Hamur dağıtılır ve müzik eşliğinde öğrenciler tasarımlarını yaparlar. Tamamlayanlar kâğıtlarını üçgen şeklinde katlarlar. Tüm grup tamamladıktan sonra sırasıyla yapılanların anlatılması istenir. (Etkinlik sırasında gözlemci öğretmenler detay bilgisi veren öğrencilerle ilgili notlar alırlar.)

Üçgen şeklinde katlanan kâğıtla ilgili geometrik sorular sorulur ve tüm grup alkışlanarak etkinlik tamamlanır.

NOT: Etkinlik sonunda öğrencilerin tasarımlarını yazdıkları kâğıtlar ilgili branş öğretmenlerine verilir.

BEŞİNCİ ADIM

“İspat Et Oyunu”

Süre : 20 dakika

Araç-gereç : Plastik top

Ön Hazırlık

1. Öğrenciler U düzeni şeklinde otururlar.

İşleyiş:

Öğretmen: Evet! Arkadaşlar, şimdi ispat et adlı bir oyun oynayacağız. Bu oyunda bir top kullanacağız. Bilim tarihini bir merdiven olarak düşünürsek, bu merdivenin basamaklarını çıkan bilim adamları bir üst bilgiye çıkmak için bir önceki bilgiyi ya doğrulamış ya da yanlış olduğunu ispat etmiştir. Bu gün size söylenen cümlenin bilimsel olarak doğru veya yanlış olduğunu söyledikten sonra sizlere İspat Et denilerek top atılacak ve sizde doğru veya yanlış olduğunu ispat etmeye çalışacaksınız.

Hazır mıyız?(Evet Cevabı geldikten sonra Cümle Tahtaya Yazılır ve Okunur)

Öğretmen: “Bütün Enerjilerin Ana Kaynağı Güneştir. Şu an sınıfımızda kullandığımız elektrik enerjisinin ana kaynağı güneştir. Güneş olmasaydı bu lamba ışık vermeyecekti.” Doğru mu yoksa yanlış mıdır? Öğrencilerden fikrini söylemek isteyenlere “ispat et ” denilerek top atılır. (Etkinlik sırasında gözlemci öğretmenler Enerji dönüşümleri ile ilgili detay bilgisi veren öğrencilerle ilgili notlar alırlar.)

Öğretmen: Sonuca ulaşamayacağını düşünürse “enerjinin korunumu kanununu ” tahtaya yazar. Yeniden düşünmeleri istenir. Doğada hiçbir enerji vardan yok, yoktan var olmaz. Bir şekilden başka bir şekle dönüşür” diye söyler. Öğrencilerden Güneş Enerjisi ile Lambadaki ışık enerjisine gelinceye kadar dönüşen enerjiler arasında bağlantı kurmaları istenir.

Bağlantı kurulamadığında Lider öğretmen yere eğilerek şimdi kendinizi deniz ve göllerdeki su damlaları olarak hissedin der. Bulut olmamız için ne gerekli diyerek aradaki bağlantı kurdurulur.

Grup bağlantıyı kurduktan yeni bir yönerge daha verilir.

Öğretmen: Ses ve enerji bölümünde siz yüksek sesle bağırdığınızda bazı öğretmenleriniz kulağını kapattı bazıları ise pencereyi açtı. Neden? (Sesin bir enerji olduğu buldurulur.) (Etkinlik sırasında gözlemci öğretmenler Enerji dönüşümleri ile ilgili detay bilgisi veren öğrencilerle ilgili notlar alırlar.)

Öğretmen: "Bütün Enerjilerin Ana Kaynağı Güneştir. Şu an yürüyorum ve konuşuyorum hareket ve ses enerjisinin ana kaynağı güneştir. Güneş olmasaydı şimdi yürüyemeyecek ve konuşamayacaktım." Doğru mu yoksa yanlış mıdır? Öğrencilerden fikrini söylemek isteyenlere "ispat et " denilerek top atılır. (Etkinlik sırasında gözlemci öğretmenler Enerji dönüşümleri ile ilgili detay bilgisi veren öğrencilerle ilgili notlar alırlar.)

Bu kısımda sınıf seviyesine göre bitkilerin besin üretmesi veya fotosentez kelimesi ile ilgili ön bilgisi olan öğrenciler tespit edilir ve sorular sorularak bu bilgiye nereden ulaştıkları sorgulanır. Daha sonra ispat et denilerek güneş enerjisi ile bir insanın hareket etmesi sırasındaki hareket enerjisi arasındaki ilişki buldurulur.

Bağlantı kurulamadığında Lider öğretmen yere eğilerek başının döndüğünü sabah kahvaltı yapmadığını söyler. Besinlerle hareket arasındaki bağlantının kurulması için fırsat verir. (Etkinlik sırasında gözlemci öğretmenler Enerji dönüşümleri ile ilgili detay bilgisi veren öğrencilerle ilgili notlar alırlar.)

Grubun özelliğine ve zamana uygun olarak odundaki kimyasal enerji ve güneş enerjisi arasındaki ilişki, arabadaki yakıt ile güneş enerjisi arasındaki ilişki, televizyondaki ses ve ışık enerjisi ile güneş enerjisi arasındaki ilişki uygun cümle kurularak oyun şeklinde devam ettirilir. (Etkinlik sırasında gözlemci öğretmenler Enerji dönüşümleri ile ilgili detay bilgisi veren öğrencilerle ilgili notlar alırlar.)

ALTINCI ADIM**“Şarkı Yapalım”**

Süre :10 dakika

Araç-gereç : Şarkı sözü kağıtları

Ön Hazırlık

1. Öğrenciler U düzeni şeklinde otururlar.

İşleyiş:

Bu etkinlikte grupta çalışma, Türkçe, müzik ve danışman öğretmen seçimi ile gözlemler yapılabilir. Aşağıdaki şarkı sözü öğrencilere dağıtılır.

Öğretmen:

..... kaldık kuruduk.

Yumurta nedir?.....

..... Örtü yerine

Taş binalara.....

.....bizim anamız

Feda olsun .....

.....yavruları

Biz onlara.....

SU, UNUTMAK, YEŞİL, KURULMAK, TOPRAK, CAN, CANLI, KIYMA

Verilen kelimelere ek getirilerek eksik kısımların grup olarak tamamlanması istenir. (Etkinlik sırasında gözlemci öğretmenler grup çalışması ile ilgili gözlemler alırlar)

Gruptan bir sözcü seçerek sözleri okumaları istenir. (Etkinlik sırasında gözlemci öğretmenler grup çalışması ve liderlik özelliği ile ilgili gözlemler alırlar)

Grubun bir öğretmen seçerek bu sözlerden bir şarkı yapıp söylemeleri istenir.

(Etkinlik sırasında gözlemci öğretmenler grup çalışması ve danışman öğretmenlikle ilgili gözlemler alırlar)

Tüm gruplar alkışlanarak yerlerine oturtulur.

DEĞERLENDİRME

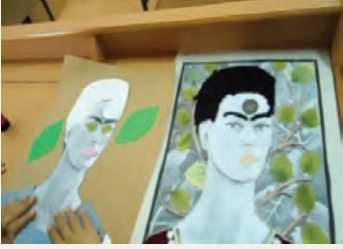
Süre: 10 dakika

Öğretmen:“İnsanların bütün sorunu, ne olduğunu bilememekten ve ne olacağına karar vermemesinden kaynaklanır”

1- Farklı yeteneklere sahip olduğunu düşünen ve bizimle paylaşmak isteyen var mı?

2- Gelecekle ilgili bir planlaması olan ve bizimle paylaşmak isteyen var mı?

Siz hiç kör oldunuz mu?

Sanat bütün insanlığın değeridir ve hiç kimse hiç bir sanat eserinden mahrum bırakılamaz. Bu inanıştan yola çıkılarak hazırlanan "Siz Hiç Kör Oldunuz mu?" isimli uygulama Görsel Sanatların sadece görenlere ait bir alan olmadığını savunur. Bir grup görme engelli öğrenci ve gören akranlarının birlikte katıldığı uygulamada amaç sanat aracılığı ile bütünleştirmeyi ve empati kurabilme becerisini desteklemektir. Sanat tarihi, eser analizi, sanat eleştirisi ve performans bölümlerinden oluşan etkinlikte gören öğrenci, görmeyen öğrencinin dünyasına kısa süreliğine de olsa girer ve onunla birlikte sanatın gizemini çözmeye çalışır. Uygulama sonucunda görme engelli tarafından hissedilen eser, gören öğrenci tarafından da farklı bir gözle algılanır.

Uygulama adımları:

Uygulama ilköğretim düzeyine uygun olarak planlanmış olmasına rağmen öğretimin bütün kademelerine de uyarlanabilir. Özel gereksinimler kapsamında, eğitim ortamının görme engellilere yönelik olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Uygulamanın yapıldığı yaş grubu, 6. ve 7. Sınıflar, öğrenci sayısı ise, 5 gören 5 görme engelli öğrenci olmak üzere toplam 10 öğrenci olarak belirlenmiştir. Gören ve görme engelli öğrencilerin okulları (Mitat Enç Görme Engelliler İlkokulu, Özel Doktorlar İlkokulu) ve aileleri ile gerekli iletişimler kurulup izinler alınmıştır. Uygulamanın yapılacağı atölye ortamı belirlenmiştir. Görme engellilerin, dokunma duyularının yanı sıra işitme, tat ve koku alma duyularının harekete geçirilmesi amacıyla uygulamanın yapılacağı atölyede uygulama konusunu çağrıştıracak müzik, hoş kokular ve meyveler kullanılmıştır.

Daha sonra belirlenen düzeye uygun olarak uygulama süresi; bir ders saati (45') olarak tespit edilmiş ve bu süreye uygun uygulama planı hazırlanmıştır.

Ön test: 5';

Konu anlatımı: 5' Sürrealist akımın tanımı ve Frida Kahlo'nun hayat hikâyesi hakkında bilgi notunun okunması;

Eser incelemesi: 10' Frida Kahlo'nun "Otoportre" adlı eserinin öğretmen tarafından hazırlanan kabartma kopyasının öğrenci gruplarına dağıtılması ve gören öğrencilerin yönlendirmesi ile görme engelli öğrencilerin kabartma kopyayı inceleyip algılaması, eğitimcinin soru ve yönlendirmeleriyle eser analizinin ve eleştirisinin yapılması;

Son test: 5’;

Performans: 20’Performans aşamasında ilk olarak gören öğrencilerin görmelerini engellemek amacı ile gözleri göz bantları ile kapatılması. Hemen ardından öğretmenin yap-boz mantığı ile hazırladığı eğitim materyalinin yapıştırıcı ile birlikte dağıtılması ve öğrencilerin eserin bir kopyasını yapması.

Hayatı boyunca hiçbir rengi, güneşi görmemiş bir görme engelliye günbatımını anlatmaya çalışmak bu uygulamanın en heyecan verici ve en yaratıcı yönüdür. Görme engelli bireylerin her birinin kafasında her durum ve biçime ait mutlaka bir kodlama vardır. Yani bütün görme engellilerin algısında bir penguen mutlaka yer almıştır. Ancak bunu tasvir etmeleri istense hiçbirinin pengueni diğerinkine asla benzemez. Çünkü o güne kadar ya bir kediye dokunmuşlardır ya da bir koyuna. Kırmızıyı hayatı boyu görmemiş bir engelliye kırmızıyı anlatmak için hangi malzemenin kullanılması gerektiği düşüncesi yaratıcılığı en çok zorlayan durumlardan biridir. Bu uygulamada yaratıcılık bunun gibi sayısız durumda eğer kullanmazsanız asla işin içinden çıkamayacağınız ön koşuldur.

SONUÇ: Öğrenciler uygulamaya merak ve ilgi ile katılmıştır. Her iki grupta kendileri için zevkli ve farklı bir deneyim olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerden bir tanesi, yapılan çalışmayı değerlendirirken, “Görmemenin çok zor bir şey olduğunu fark ettim. Gözüm bağlandığında yanımdaki arkadaş, gözleri görmese de bana yardım etmek zorunda kaldı” diye konuştu. Bir diğer öğrenci ise gözü kapalı iken çok zorlandığını, yediklerini üzerine döktüğünü ve görme engellilerin yaşadığı zorlukları daha iyi anladığını söyledi.

Lale Oruç

Bu okulda eğitime engel yoktur

UYGULAMANIN ÖZETİ: Engel derecesi ne olursa olsun tüm öğrencilerin diğer akranları gibi eğitime ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlarını gidermek için sosyal devletin tüm birimlerinin özellikle de eğitim kurumlarının üzerlerine düşen görevleri yerine getirmesi gerekmektedir. Lüleburgaz Lisesi olarak engelli vatandaşlarımızla birlikte yaşamının gereklerini yerine getirmek ve onların varlıklarını duyurmak için elimizden gelen çabayı göstermekteyiz.

AMAÇ: 9. sınıfa devam eden bir öğrencimizin ileri derecede görme bozukluğu olduğu ve sınıf içerisinde tahtaya yazılanları göremediği tespit edildikten sonra çözüm arayışlarına gidilmiştir. Öğrencimiz, tahtayı, tahtaya yazılan yazıları, iliştilen diğer materyalleri, öğretmenin tahta önündeki jest ve mimiklerini görememekte, not alamamakta, öğretmenle sözsüz iletişim kuramamaktadır. Öğrencinin sınıf içerisinde öğretmen - öğrenci iletişiminde en önemli materyallerinden biri olan yazı tahtasını görememesi ışığında farklı yollarla bu sorun aşılımaya çalışılmış, ancak her seferinde değişik engellerle karşılaşmıştır. Örneğin öğrencinin en ön sırada oturması, sıranın tahtaya en yakın hale getirilmesi bile, öğrencinin ileri derecede görme bozukluğu nedeni ile çözüm getirmemiştir. Öğrenci sıklıkla yerinden kalkarak, tahtaya sıfır noktasına kadar yaklaşıp tahtayı görme çabasında bulunmuş, bu da hem kendisi hem de sınıfı için değişik problemleri ortaya çıkarmıştır. Bu durumda tahtayı ve çevresini öğrenciye getirmenin daha mantıklı olacağından hareketle bu uygulama geliştirilmiştir.

UYGULAMA: Hareketli bir kamera aracılığı ile yazı tahtası ve çevresinin görüntülerinin öğrencinin önündeki ekrana aktarılması çalışmasıdır. Bu uygulama her yaşta ve cinsiyette, ileri derece görme bozukluğu olan, sınıf ve laboratuvar ortamlarında benzer sıkıntıları çeken öğrenciler için uygulanabilir. Sınıf içerisine bir kamera yerleştirilerek yazı tahtasına odaklanmıştır. Kameraya bağlı bir ekranda duvar tarafı ilk sıraya oturtulan öğrencinin önüne örümcek ayak denilen bir sistemle monte edilmiş, öğrenci istediği zaman ekranı açıp önüne çekerek tahtayı izlemiş, işi bitince sistemi kapatıp, ekranı duvara döndürerek serbest bir alan kazanmıştır. İlerleyen zamanlarda sabit kameranın, bazı eksiklikleri tespit edilince, motorlu, öğrenci tarafından kontrol edilebilen değişik yönlerde hareket edebilen bir kamera sistemine geçilmiştir. Fatih Projesi ile okulumuza kurulan etkileşimli tahta görüntüleri de vga kablosu aracılığı ile öğrencinin önündeki ekrana aktarılmıştır. Bu süreç içinde öğrencinin öğretmenleri, RAM ve öğrencinin ailesi ve arkadaşları işbirliği içinde çalışmıştır.

SONUÇ: Öğrencinin ders başarıları sürekli olarak artmaktadır. Bunun sonucunda da kendine olan güveni artmış, arkadaşları ile ilişkileri gelişmiş, hedefleri büyümüş ve olgunlaşmıştır. Ancak üniversite yaşantısında kendisine benzer imkânların sağlanacağı konusunda tereddütleri vardır.

Mehmet Sadık Selçuk – Lüleburgaz Lisesi Müdürü

Birlikte başaracağız

Uygulama Adı: Birlikte Başaracağız

Uygulama Alanı: Sosyal alan, farkındalık kazandırma, işbirliği, empati kurabilme

Uygulama süresi: 1 günlük bir uygulama (okul ziyareti)

Uygulamanın amacı: engelli öğrencilerin herhangi bir engeli olmayan akranlarıyla bütünleşmesi, sosyal olarak toplumda kendilerini daha rahat ifade edebilmelerinin sağlanması amaçlanmıştır. Ayrıca okulumuz öğrencilerinin sorumluluk duygularını geliştirmek ve onlara sosyal bilinç kazandırmak hedeflenmiştir.

Uygulama: engelli öğrencilerimiz öğretmenleri nezaretinde okulumuza geldiklerinde okul yönetimimiz ve öğretmenlerimiz tarafından karşılandılar. Konferans salonunda okul müdürümüzün "hoşgeldiniz" konuşmasının ardından okulumuzda eğitimine devam eden engelli öğrencimiz tarafından konuklara çiçek takdimi yapıldı. Daha sonra okul korumuzun performansları izlendi. Ardından tüm öğrenciler hep birlikte yemekhanede yemek yedikten sonra spor salonuna geçilerek müzik eşliğinde düzenlenen eğlenceye katıldı.

Sonuç: Engellilik konusunda farkındalık kazandırıldı. Engelli bireylere acıyarak değil "birlikte başarabiliriz" şeklinde bir yaklaşımla yaklaşma konusunda farkındalık kazandırılmaya çalışıldı.

M. İpteç (Okul Md.), N. İspiroğlu, H. Palaz (Okul Md. Yrd.ları), L.Azyüksel (Rehber Öğretmen) Atatürk Üniversitesi Aydın Doğan Özel İlköğretim Okulu Yakutiye

Not: Bu tarz okul/sınıf ziyaretleri, düzenlenen ortak etkinlikler, paylaşımı arttıracak, farkındalığın gelişmesine destek olacaktır. Her tür sınıf ve okul düzeyinde, belirli gün ve haftalarda ya da uygun olarak belirlenen herhangi bir zamanda gerçekleştirilebilecek bir etkinlik türüdür.

Örnek

Uygulamanın Adı: Ebru Sergisi Etkinlik Sergisi

Uygulamanın Alanı: El becerilerini geliştirmek, Sosyal Alan, Farkındalık, Kendini Tanıma ve tanıtım

Uygulamanın Süresi: Bir öğretim yılı süresi

Ebru Sergisi: 3 ay

Uygulamanın Amacı:

- 1.El göz koordinasyonu
- 2.Görsel sanatlar farkındalığı
- 3.renk öğrenme
- 4.Boya fırça kullanma,
- 5.kendini farkında olma,
- 6.fiziksel yardımla ürün çıkarma
- 7.özgün ürün

Materyaller: Kağıt, karton, ebru boyası, fırça

Uygulama

Ebru Sergisi: uygulama 8-14 yaş aralığındaki otistik öğrencilerle gerçekleştirildi. Görsel eğitim derslerinde ebrunun ne olduğu, malzemeleri, renkleri, fırçaları kullanımı öğretildi. Suyun kullanımı yapılacak figürler fiziksel yardımla çocuklara öğretildikten sonra sözel yönergeler ile "Musa suya kırmızı boya dök" "şimdi yaprak yapıyoruz" ebru yaptırıldı. Yapılan etkinlikler düzenlenen bir organizasyon ile sergilendi.

Etkinlik Sergisi:

Görsel eğitim derslerinde yapılan kesme-yapıştırma gibi etkinliklerde model örnek alınarak yapım aşamalarına ayrıldı.

1-kağıdı kes

2-işaretlenen yere yapıştır vs. gibi ortaya çıkan ürünler yıl sonu sergilendi.

Sonuç: Öğrenciler güzel çalışmalar ortaya çıkardılar. Sergi düzenlenerek diğer kişilerle paylaşıldı.

G. Doksanoğlu, Y. Güngör, B. Korçak, T. Yaşar

Şerif Remzi Ortokulu İzmir

Örnek

Uygulama adı: Onlar Da Bizim Çocuklarımız Projesi (Engelleri Kaldırılım)

Amaç: Öğrenci, veli, öğretmenlerde farkındalığı arttırma, aradaki iletişim engelini kaldırarak bilinçlendirilmelerini sağlamak

Materyal: tanıtım afişleri (uygulama ile ilgili duyuru ve davetiyeler), Proje takvimi, yarışma duyurusu, veli davetiyesi, Uzman kişilerden alınan destek, film gösterimi

Uygulama: Ailelere yönelik eğitim planlanmıştır. Öğretmenlere yönelik eğitim planlanmıştır.

E. Davaslıoğlu (Rehber Öğretmen)

Gazi Ortaokulu

“ENGELLERİ KALDIRILIM”

KONULU KOMPOZİSYON, KARİKATÜR VE RESİM YARIŞMASINA KATILMAK

İSTER MİSİN?

Toplumda bizlerle birlikte yaşayan ama

farklı özelliklere sahip insanların yaşadıkları zorlukların farkında mısınız?

Eğer farkındaysanız ve başka insanların da fark etmesini istiyorsanız; bu çalışmaya katılmayı bekliyoruz...

Değerli anne ve babalarımız;

Farklı özelliklere sahip bir anne baba olma rolü, anne babaların kendi seçtikleri bir durum değildir ve hiçbir anne baba kendilerini bu role hazırlamaz. Hepimizin yaşadığı gibi çocuklar aileleri için çok önemlidir. Bu nedenle okul olarak planladığımız bizim çocuklarımız adlı projeye ilişkili olarak siz velilerimizi okula çağırıyor ve aramızdaki engelleri kaldırılım istiyoruz! Katılımlarınızı bekliyoruz.

Tarih: Yer:

Okul Müdürlüğü

Örnek

Uygulamanın Adı: Engelsiz Eğitim Projesi ve Destek Eğitim Odası

Uygulama Alanı: Dil Alanı, Akademik başarı, Sosyal Alan ve Farkındalık alanlarının tamamını kapsar.

Uygulamanın süresi: 3 yıl

Uygulamanın Amacı:

- Görme Engelli İki öğrencimizin akademik başarıda, dil ve sosyal alanda tam donanımlı olarak mezun etmek,
- Engelli olmanın bu öğrencilerimizin yaşamlarında bir engel olmadığını göstermek;
- Diğer öğrencilerimizin engelli öğrencilerimizle empati kurmalarını sağlayarak toplumda engelli insanlarla yaşamayı öğretmek

Materyaller:

- Tam Donanımlı Destek Eğitim Odası
- Beril Alfabetesi ile yazılmış kaynak kitaplar
- Konuşan Dizüstü bilgisayarlar

Uygulama:

a) Stratejik Planda Yer Alması:

Okul Gelişim Yönetim Ekibince sene başında iki görme engelli öğrencimizin eğitim kalitesinin artırılması ve ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla öncelikle okulumuz Stratejik Planında uygulanmak üzere yer almıştır.

Okul Stratejik amaçlar ve Hedefler :

Tema-7 Stratejik Amaç 7: Engelli öğrencilerin okulumuzda rahat bir şekilde okumasının önündeki tüm engelleri kaldırmak.

Stratejik Hedef 7.1: Okulun fiziki ortamını ve çevresini Engelli öğrencilerin rahat okuyabilmeleri için düzenlemek. Engelli rampası ve engelli tuvaleti yapmak.

Stratejik Hedef 7.2: Okulda çalışma odası oluşturarak, engelli öğrencilerin öğretmenlerinden bireysel eğitim desteği sağlamak.

Engelli öğrenciler için uygun sınav ortamı sağlamak.

b) Engellilerin fiziki ortamlarını iyileştirmek amacıyla Planda yer alan Engelli tuvaleti ve Engelli Rampası yapılmıştır.

c) Destek Eğitim Odasının açılması:

Destek Eğitim Odası olarak 14 m2 bir oda tam donanımlı olarak hazırlandı.Yasal başvurular yapıldı. Kaynaştırma Raporları alındı. Bireysel eğitim planları hazırlandı. Onay çıktıktan sonra ders programı hazırlanarak 2012-2013 II.Dönem Destek Eğitim Odası faaliyete geçti.

d) Engelli Öğrencilerimizin Akademik Başarılarının Takibi:

Rehberlik Servisimizin Başkanlığında üç kişilik bir Akademik Başarı Takip Komisyonu kuruldu. Engelli öğrencilerimizin girdikleri deneme sınavları, dersleriyle ilgili akademik başarıları Destek Eğitim Odası açılmadan önceki notlarıyla karşılaştırıldı. Engelli öğrencilerimizdeki akademik başarının yukarı doğru olumlu olarak gerçekleştiği gözlemlenmiştir.

e) Engelli Öğrencilerimizin Sosyal Faaliyetlere Aktif Katılımının Sağlanması:

Görme Engelli Öğrencimiz Muhammet Berk TAŞCI okulumuzun aktif destek ve yönlendirmeyle İlçe Öğrenci Meclis Başkanı seçildi. Görme Engelli Öğrencimiz Asiye KAPLAN Haziran ayı içerisinde Dünya Engelli Olimpiyatlarına "Goalball" oyuncusu olarak katılacaktır. Engelli öğrencilerimize pozitif ayrımcılık yaparak okulumuzdaki tüm sosyal faaliyetlerde aktif görev ve sorumluluk verilerek özgüvenleri arttırılmıştır.

f) Liseli Öğrencilerde Engelli Bireylerin Sorunlarına Karşı Empati oluşturmak:

Pedagoji Derslerinde Rehabilitasyon Merkezlerine öğrencilerimizi götürerek farklı engel türlerini tanımaları sağlanmıştır. Belediye ve Rehabilitasyon Merkezleriyle "Beni Anla" adlı ortak program (panel,müzikli gösteri,sinevizyon,dans,vb..) halka açık olarak hazırlanmıştır. Bu programda liseli gençlerin engellilerle empati kurarak sorunlarına karşı duyarlı olmaları amaçlanmıştır.

*H. Türkoğlu, M. Çağiran, N. Geydirici
Torbalı Anadolu Öğretmen Lisesi*

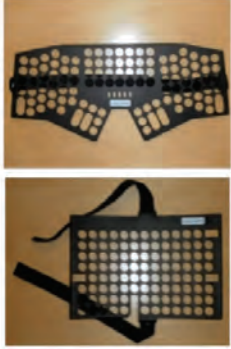

ÖZEL GEREKSİNİMİ VE/VEYA ENGELİ OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN DESTEK EĞİTİM ODASINDA VE/VEYA SINIFTA KULLANILABİLECEK ARAÇ GEREÇ ÖRNEKLERİ

<p>Kabartma Yazıcısı (Braille Yazıcı)</p> <p>Kimler Kullanır: Görme engelli bireyler</p> <p>Amaç: Yazılı metinlerin bu araç vasıtası ile kabartma yazı olarak çıkartılmasını sağlar.</p> <p>Kullanım Şekli: Bilgisayara bağlanarak cd'den tanıtımı yapılır. Ofis programları yoluyla metinlerin kabartma yazı olarak çıktısı alınır. Çift taraflı baskı yapılabilir. Görme engelli velilerin bilgilendirilmesi amaçlı da kullanılır. Çoklu dil desteği ile sesli yönlendirme yapılabilir.</p>	
<p>Masaüstü Büyüteç</p> <p>Kim Kullanır: Az gören öğrenciler</p> <p>Amaç: Var olan görüntüyü olduğundan daha büyük hale getirerek görme kolaylığı sağlar.</p> <p>Kullanım Şekli: Araç sabit bir masanın kenarına monte edilir. Görüntülenecek olan nesne, resimler yada metinler büyüteç altına getirilir.</p> <p>Işığın yetersiz olduğu alanları aydınlatarak görmeyi kolaylaştırır. Kolay okuma ve yazma olanağı sağlar.</p> <p>Not: Bu araç normal gelişim gösteren diğer öğrencilerle yapılan etkinliklerde de kullanılabilir.</p>	
<p>Ekran Okuma ve Konuşma Sentezleme Programı</p> <p>Kim Kullanır: Görme yetisi olmayan, görme engeli olan, okuma yazma bilmeyen veya öğrenme zorluğu çeken kişilere hizmet eder.</p> <p>Amaç: Tüm metinleri seslendirebilir ve metinlerden ses dosyası oluşturabilmektedir.</p> <p>Kullanım Şekli: Metin program penceresine yazılır, gerisi program tarafından gerçekleşir.</p> <p>Yazılım uygulaması: Ekrandan görüneni tanımlayıp ve çevirip video monitörü olsun ya da olmasın standart çıkış ünitesine gönderir. İçeriği kullanıcıya metin okuma ya da ses simgeleriyle tekrar sunar.</p> <p>Metinler ve elektronik kitaplar mp3 dosyasına dönüştürülerek her yerde dinlemek mümkün olabilmektedir.</p>	

<p>Tarayıcı</p> <p>Kim Kullanır: Genel olarak tüm öğrencilere materyal hazırlama amaçlı kullanılabilir.</p> <p>Amaç: Taranan dokümanların A4 formatında makine tarafından okuna bilir. Baskı, büyük baskı ve yapay dile çevirebilme olanağı sağlar.</p> <p>Kullanım Şekli: Bilgisayarda tanıtım cd ile yapılır. Doküman A4 formatında tarayıcıya yerleştirilir. Dijital ortama aktarılır fotokopi amaçlı kullanılabilir.</p>	
<p>El Tarayıcısı</p> <p>Kimler Kullanır: Görme engeli olan veya az gören bireyler için tasarlanmıştır.</p> <p>Amaç: Bilgiyi tarayıp ses dosyasına dönüştürmek. İngilizce –Türkçe, Türkçe-İngilizce çeviri amaçlı kullanılır.</p> <p>Kullanım Şekli: Tarayıcı metin üzerine getirilerek okuma yönünde hareket ettirilir. Metnin sese dönüşmesi sağlanır.</p>	
<p>Dijital Ses Kayıt Cihazı</p> <p>Kimler Kullanır: Görme engeli olan, dil ve konuşma güçlüğü yaşayan bireyler için kullanılabilir.</p> <p>Amaç: Sesli aktarılan bilgilerin depolanmasında, dil ve konuşma çalışmalarında kullanılabilir.</p> <p>Kullanım Şekli: Eğitim esnasında verilen sesli bilgiler cihaza kayıt edilerek daha sonra tekrar dinlenir. Dil konuşma güçlüğü çeken çocukların çalışmalarında çocuğun telaffuz ettiği kelimenin kayıt altına alınarak daha sonra dinletilmesi sağlanır.</p>	
<p>FM İşitme Sistemleri:</p> <p>Kimler Kullanır: İşitme engelli bireyler için tasarlanmıştır.</p> <p>Amaç: İşitme engelli olan öğrencilere elverişsiz duyma koşullarında yardımcı olması amacıyla kullanılabilir.</p> <p>Kullanım Şekli: Öğretmen cihazın kulaklığını öğrencinin kulağına takar. Kendisi de mikrofonu olarak belli bir FM kanalı ayarlar. Öğretmenin sesi mikrofon vasıtasıyla diğer seslerden ayrılarak öğrencinin kulağındaki cihaza ulaşır ve bireye iletilmesi hedeflenen ses iletilmiş olur. Bireyin duyma yetisine göre ses ayarlaması yapılır.</p>	

<p>Tekerlekli sandalye ile erişilebilir masa/sıra</p> <p>Kimler Kullanır: Fiziksel yetersizliği olan bireyler kullanabilir.</p> <p>Amaç: Fiziksel engelli bireyin eğitim ortamına rahat erişiminin sağlanması amacıyla yapılır.</p> <p>Kullanım Şekli: Sınıf ortamında oturma düzeninin sağlanması için masa/sıra uygun yere konulur. Tekerlekli sandalyenin yüksekliğine göre masada ayarlama yapılır. Birey masasına yerleştirilir. Birey sınıf etkinliklerine rahatça katılır.</p>	
<p>Uyarlanmış Fare Seti</p> <p>Kimler Kullanır: Motor yetersizlikleri, görsel ve fiziksel engelleri olan bireyler kullanır.</p> <p>Amaç: Motor yetersizlikleri, görsel ve fiziksel engeli olan bireylerin fareyi daha rahat kavrayarak pratik kullanmaları amacıyla kullanılabilir.</p> <p>Kullanım Şekli: Cihazın programı cd yoluyla bilgisayara tanıtılır. Engel durumuna uygun masa tercih edilerek fare masanın üzerine yerleştirilir ve bireyin rahat kullanımını sağlanabilir.</p>	
<p>Portatif kelime işlemciler</p> <p>Kimler kullanır: Daha önemli yazma güçlükleri olan öğrenciler tarafından,</p> <p>Amaç: Konuşma problemi olan öğrencinin rahat yazılı iletişim kurmasını sağlamak amacıyla kullanılabilir.</p> <p>Kullanım Şekli: Kullanıcının tam-boyutlu bir klavye kullanarak metin yazmasına olanak verir. Kâğıt ve kaleme alternatif olarak kullanılacak bir bilgisayar cihazı.</p>	

<p>Ergonomik Klavye Seti</p> <p>Kimler Kullanır: Motor güçlükleri, görsel, fiziksel ve öğrenme engelleri olan kişiler kullanabilir.</p> <p>Amaç: Motor güçlükleri, görsel, fiziksel ve öğrenme engelleri olan kişilerin rahat bir şekilde bilgisayar kullanmasını sağlamak amacıyla kullanılır.</p> <p>Kullanım Şekli: Öğrencinin başat el kullanma özelliğine göre klavye türü seçilir. Bilgisayara klavye bağlanır. Gerektiğinde fiziksel destek de verilebilir.</p> 	
<p>Tuş Koruyucular</p> <p>Kimler Kullanır: Motor güçlükleri, görsel, fiziksel ve öğrenme engelleri olan kişiler kullanabilir.</p> <p>Amaç: Motor güçlükleri, görsel, fiziksel ve öğrenme engelleri olan kişilerin rahat bir şekilde bilgisayar klavyesini kullanmak amacıyla kullanılabilir.</p> <p>Kullanım Şekli: Koruyucu uygun klavyenin üzerine takılarak arkadan bağlanır. Öğrencinin tuşları rahat kullanması ve yanlış tuşlara basmaması sağlanmış olur.</p>	
<p>Elektronik interaktif beyaz tahta</p> <p>Kimler Kullanır: Engeli olsun veya olmasın tüm bireyler kullanabilir.</p> <p>Amaç: Bilgisayar ve veri projektörünü bir öğretim ve sunum aracına dönüştürmek amacıyla görselliği sağlar.</p> <p>Kullanım Şekli: Bilgisayar görüntüsü tahtada yansıtılmış iken, kullanıcının bilgisayarı kontrol etmek için, basitçe bir parmak veya kalem kullanarak, geniş dokunmaya-hassas yüzeye basması yeterlidir.</p>	

<p>Kalem/Kalem Tutamağı Seti</p> <p>Kimler kullanır: Motor güclüğü ve yazma problemi olan bireyler öncelikli olmak üzere tüm bireyler kullanabilir.</p> <p>Amaç: İnce motor becerilerde problem yaşayan bireylerin elle yazma sürecinde kullandığı kalem boya...vs kontrol sahibi olması amacıyla kullanılır.</p> <p>Kullanım Şekli: kalemler, kurşun kalemler ve diğer elle yazma gereçlerinde parmakların hizasına takılarak kullanılabilir.</p>	
<p>Yazma Öğeleri Seti</p> <p>Kimler Kullanır: İnce motor becerilerinde güçlük yaşayan ve yazma problemleri olan bireyler kullanır.</p> <p>Amaç: Yazmadaki gerilimi düşürerek yazı aletinin kavranmasını kolaylaştırmada kullanılabilir.</p> <p>Kullanım şekli: Araç kullanılan elin parmağına geçirilerek, kaleme takılarak yazma çalışması gerçekleştirilir.</p>	
<p>Eğimli Tahta Seti</p> <p>Kimler kullanır: Kolunu hareket ettirmede problem yaşayan bireyler kullanabilir.</p> <p>Amaç: Bireyin okuma ve yazma için bileğini konumlandırmasına yardımcı olur.</p> <p>Kullanım şekli: Eğimli tahta sıra üzerine monte edilerek ya da konularak bireyin kolunu üzerine koyması suretiyle yazma çalışması sağlanabilir.</p>	
<p>İletişim Kartları Seti</p> <p>Kimler Kullanır: Dil ve konuşma problemi yaşayan bireyler kullanır.</p> <p>Amaç: İletişim kuramayan, kurmakta zorlanan bireylerin alıcı ve ifade edici dil becerilerini geliştirmede kullanılır.</p> <p>Kullanım Şekli: Adı söylenen eylemi gösterme, tekrar etme, sorulan sorulara yanıt verme gibi beceriler çalışılabilir.</p>	<p>İÇİŞİ ZARFI İÇİN ETKİLEMLİ</p> <p>İÇİŞİNE İZDURUM</p> <p>SIÇRAMA TAHTASI</p> <p>PIJAMA GİY</p>

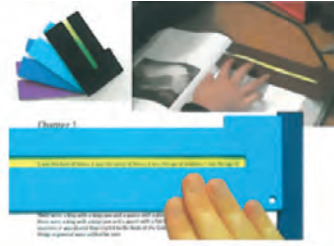

İzleme Seti

Kimler kullanır: Kısmi görme engeli olan ve öğrenme problemleri nedeni ile okuma güçlüğü çeken, dikkat eksikliği olan bireyler kullanabilir.

Amaç: Bireyin okuyacağı metinde bir satıra yoğunlaşmasını sağlar.

Kullanım şekli: Araç görüntülenen metnin satırlarını teker teker ışıkla vurgulayarak, öğrencilere satırları izlemede yardımcı olur. Metnin bir satırından diğerine sayfa boyunca kaydırılır.

Uyarlanmış Makas Seti

Kimler Kullanır: İnce motor becerilerinde güçlük yaşayan bireyler kullanabilir.

Amaç: İnce kas becerilerini geliştirerek sınıf içi etkinliklere katılımını kolaylaştırır.

Kullanım şekli: Çocuklara makasın nasıl kullanılacağını öğretmek için model ve sözel ipucu sunulur. Sağ ve sol elde rahatlıkla kullanılabilir.

Not: Kullanıcı paslanmaz-çelik bıçaklardan uzaktaki halkalı tutamakları, öğretmen ise kılavuzluk sağlamak için bıçaklara yakın olan tutamakları kullanmalıdır (2 adet).

Resimli ve Numaralı Dokunsal Kartlar Seti

Kimler Kullanır: Görmeyen ya da kısmi görme yetersizliği olan, öğrenme güçlüğü olan bireyler kullanır.

Amaç: 2 ila 9 yaş arasındaki çocuklara 70'in üzerinde en yaygın görüş-sözcüklerini öğrenme ve tanımada yardımcı olmaya,

- dokunarak öğrenebilmelerine,
- harf oluşturma, sözcüğü tanınması, okunması ve yazılmasında kullanılabilir.

Resimli İletişim Pano Seti

Kimler Kullanır: Konuşamayan ya da kelime hazinesi olup da düzenli ve anlaşılır şekilde iletişimde bulunmayan her çocuğa öğretilir.

Amaç: Bireyin resimlerle değiş tokuş yaparak iletişim kurmasını sağlamada kullanılır.

Kullanım Şekli:

Örneğin; Birey isteğini anlatmak için onun resmini iletişim ortağına vererek veya iletişim klasörüne takarak iletişim kurar. **Öncelikle bir nesne ile başlayan** iletişim daha sonraki aşamalarda isteğini cümle oluşturarak iletişim kurmaya kadar ilerletilir.

Uyarlanmış Puzzle Seti

Kimler Kullanır: Zihinsel, fiziksel, görme engeli olan ve kısmi görme yetersizliği olan bireyler kullanabilir.

Amaç: Şekil, renk kavramı, el-göz koordinasyonu kurma, ince devinsel becerilerin öğretiminde kullanılabilir.

Kullanım Şekli: Fiziksel engeli olan öğrencilere döndürerek takma-çıkarma yaptırılarak ince motor becerileri geliştirilebilir.

Çeşitli düzeyde zihinsel problem yaşayan öğrencilerde renk-şekil kavramının öğretimi, ayırt etme becerilerini geliştirmede kullanılabilir.

Dikkat eksikliği yaşayan öğrencilerin el-göz koordinasyonu kurmada yardımcı olmasında kullanılır.

Kişisel bakım becerileri ve temel konu öğrenmeyi geliştirmek için Uyarlanmış Malzemeler seti

Kimler kullanır: Zihinsel, fiziksel, görme ve işitme yetersizliğine sahip bireyler olmak üzere tüm bireyler kullanabilir.

Amaç: Özbakım becerilerinden çitçit açma-kapama, düğme ilikleme, bağcık bağlama gibi beceriler başta olmak üzere el-göz koordinasyonu sağlamada kullanılabilir.

Kullanım Şekli: Öğretmen öğrenciyle uygun öğretim yöntemini seçerek öğrenilmesi istenen beceriyi öğretir.

<p>Büyük öğrenme saati</p> <p>Kimler Kullanır: Kısmi görme engeli olan ve öğrenme güçlüğü yaşayan bireylerin yanı sıra diğer bireyler de kullanabilir.</p> <p>Amaç: saat kavramının öğretilmesinde kullanılabilir.</p> <p>Kullanım Şekli: öğretilmek istenen saat ile ilgili kavramlar araç üzerinde gösterilerek öğretim gerçekleşir.</p>	
<p>Abaküs</p> <p>Kimler kullanır: Görme engeli, kısmi görme engeli olan ve öğrenme güçlüğü yaşayan bireylerin yanı sıra diğer bireyler de kullanabilir.</p> <p>Amaç: Matematik işlemleri (toplama, çıkarma, çarpma, bölme gibi) kare küp ve köklerin hesaplamasında kullanılabilir.</p> <p>Kullanım Şekli: Öğretmen öğrencinin eline abaküsü verir parmaklarıyla boncukları ileri geri yaptırarak matematiksel işlemleri öğretir.</p>	
<p>Katlanabilir Geometrik Şekiller Seti</p> <p>Kimler kullanır: Görme engeli, kısmi görme engeli olan ve öğrenme güçlüğü yaşayan bireylerin yanı sıra diğer bireyler de kullanabilir.</p> <p>Amaç: Geometrik şekillerin öğrenilmesini sağlamak.</p> <p>Kullanım Şekli: Katlanabilir özelliği ile öğretilmek istenen şekil yapılarak öğretim gerçekleşir.</p>	
<p>Manyetik kesir küpleri ve küreleri seti</p> <p>Kimler Kullanır: Görme engeli, kısmi görme engeli olan bireyler ve öğrenme güçlüğü olan bireyler.</p> <p>Amaç: Görme engeli, kısmi görme engeli olan bireyler ve öğrenme güçlüğü olan bireylerin kesir kavramını öğretme amaçlı kullanılır.</p> <p>Kullanım Şekli: Matematik dersinde kesirler konusunda kesirlerin öğretiminde üç boyutlu olarak kullanılabilir. Ayrıca alternatif olarak kas problemi yaşayan öğrencilerin gelişiminde kullanılabilir.</p>	

YARARLANILABİLECEK BAZI FİMLER VE KİTAPLAR

FİLM LİSTESİ *

Bu filmlerden bazılarını öğrencilerinizle bazılarını meslektaşlarınızla izleyebilirsiniz.

1. 3 AHMAK (3 IDIOTS, Hindistan'ın En İyi Mühendislik Okuluna Başlayan Öğrencilerin Hayatını Anlatıyor)
2. 8.GÜN (LE HUITIEME JOUR, Down Sendromlu Bir Genç İle Bir İş Adamının Sıra Dışı Tanışması)
3. AKIL DEFTERİ (MEMENTO, Bir Hafıza Kaybı Hastalığı Olan Leonard'ın Maceralı Öyküsü)
4. BAŞKA DİLDE AŞK (İşitme Engelli Bir Gencin Öyküsü)
5. BAŞKA TANRININ ÇOCUKLARI (CHILDREN OF A LESSER GOD, İşitme Engelli Genç Bir Kadının Öyküsü)
6. BEN X (BEN X, Otistik Olan Ben ve İnternet Oyunu)
7. BENİM ADIM KAHN (MY NAME IS KHAN, Asperger Sendromlu Rızvan Khan'ın Öyküsü)
8. BENİM ADIM SAM (I AM SAM, Zeka Yaşı 7 Olan Sam'in Yaşam Öyküsü)
9. BİR DENİZ MANZARASI (A SCENE AT THE SEA, Kırılmış Bir Sörf Tahtası Bulan Ve Bölgesel Sörf Yarışlarında Şampiyonluk Düşleri Kuran İşitme Engelli Gencin Öyküsü)
10. BLACK (BLACK, Sağır Ve Kör Bir Kızı Yaşama Bağlayan Öğretmeni)
11. CAMİNO (CAMINO, On Bir Yaşında Olağanüstü Bir Duygusallığa Sahip Bir Çocuğun Öyküsü)
12. CENNET (Düşük Zeka Seviyesi İle İnanılmaz Bir Hayal Dünyası Olan Gencin Öyküsü)
13. CENNETİN RENGİ (THE COLOR OF PARADISE, Görme Engelli Muhammed'in Öyküsü)
14. ÇINGIRAKLI TOP (Boğaz Körler Derneği'nde Semra ve Başkan Ahi Yerel Gazetelerini Okurken, Hayatlarını Değiştirecek İlginç Bir Gelişme Yaşanır.)
15. DAVID'İN ANNESİ (DAVID'S MOTHER, Otistik Çocuğunu Tek Başına Yetiştirmek Zoruna Olan Bir Kadının Öyküsü)
16. FORREST GUMP (FORREST GUMP, Düşük IQ'ya Sahip Forrest Gump'ın Yaşam Öyküsü)
17. GABY (GABY: A TRUE STORY, Beyin Felçli Kadın Bir Yazarın Öyküsü)
18. GENÇ ÖLMEK (DYING YOUNG, Kan Kanserine Yakalanan Bir Gencin Öyküsü)
19. GILBERT'İN HAYALLERİ (WHAT'S EATING GILBERT GRAPE, Aşırı Şişman Annesi Ve Otistik Kardeşi İle Birlikte Yaşayan Gilbert'in Öyküsü)

20. GÜZELİSTAN (NICELAND, Zihinsel Engelli Genç Bir Çiftin Hikayesi)
21. HATIRLANACAK AN (A MOMENT TO REMEMBER, Genc Bir Kızın 27 Yaşında Yakalandığı Bir Hastalık Ve Gelişen Olaylar)
22. İSTENMEYEN ÇOCUK, JONATHAN (JONATHAN, THE BOY NOBODY WANTED, Down Sendromunu Konu Alan Bir Film)
23. JACK (JACK, Normalden Dört Kat Hızla Büyüyen, 10 Yaşına Geldiğinde 40 Yaşında Gibi Gösteren Jack'in Öyküsü)
24. KALBİMDEKİ SESLER (MUSIC WITHIN, ABD'ki Engelli Kişilerin, Sosyal Haklarını Alması İçin Elde Edilmiş Başarılarının Öyküsü)
25. KALBİNİ DİNLE (AUGUST RUSH, Müzikal Yeteneği Olan Küçük Bir Çocuk)
26. KELEBEK VE DALGIÇ (SCAPHANDRE ET LE PAPILLON, Beyin Kanamasıyla Sol Gözü Hariç Tüm Beden Fonksiyonlarını Kaybeden Jean-Dominique Bauby'in Hayal Gücü İle Yaşama Bağı)
27. KELEBEKLER ÖZGÜRDÜR (BUTTERFLIES ARE FREE, Görme Engelli Bir Gencin Özgür Yaşama İsteği)
28. KIZ KARDEŞİMİN HİKAYESİ (MY SISTER'S KEEPER, Lösemi Hastası Kardeşine Donör Olan Anna'nın Öyküsü)
29. K-PAX (K-PAX, K-Pax Adlı Bir Gezegenden Geldiğini İddia Eden Ve Kapatıldığı Akıl Hastanesinde Kendisiyle İlgilenen Doktor Hariç Hemen Herkesi Hikayesine İnanıran Prot'un Öyküsü)
30. LORENZO'NUN YAĞI (LORENZO'S OIL, Lorenzo'nun Tanılanamayan Hastalığı ve Ailesinin Mücadelesi)
31. MARATON (MARATHON, Annesiyle Yaşayan Otistik Bir Gencin Öyküsü)
32. MARY VE MAX (MARY AND MAX, Alkolik Bir Anne İle İlgisiz Bir Babanın Yalnız Bir Kızı Mary Ve Asperger Sendromu Olan Max'in Mektup Arkadaşlığı İle Başlayan Dostluğunu Anlatan Bir Çizgi Film)
33. MİLYONER (SLUMDOG MILLIONAIRE, Üstün Yetenekli bir gencin öyküsü)
34. MOZART VE BALİNA (MOZART AND THE WHALE, Asperger Sendromlu İki Gencin Yaşam Öyküsü)
35. MURDERBALL (MURDERBALL, Bir Kaza Ya Da Hastalık Sonucu Tekerlekli Sandalye Kullanan Rugby Oyuncularının Herr Koşulda Sonsuz Bir Azimle Hayata Tutunması)
36. MÜCADELE (LOSING YOUR GRIP: A FAMILY'S BATTLE WITH ALS, 29 Yaşında ALS Hastalığına Yakalanan Genç Bir Mimarın Hayatı)
37. NELL (NELL, Annesi Tarafından Ormanda Büyütülen Nell'in Sıradışı Hikayesi)
38. OKYANUS CENNETİ (OCEAN HEAVEN, Çin'de Yaşayan Otistik Dafu'nun Hikayesi)
39. ÖFKE (CHOCOLATE, Dövüş Sanatlarında Yetenekli Otistik Bir Kız)
40. ÖNCE ZARAR VERME (FIRST DO NO HARM, Epilepsi Hastası Küçük Çocuk ve Annesinin Öyküsü)
41. PATCH ADAMS (PATCH ADAMS, Hayata Sıkı Sıkıya Bağlı Bir Doktorun Hasta Çocuklar İçin

Yaptıkları)

42. RAY (RAY, Soul Müziğin Efsane İsmi Ray Charles'ın Dünyasının Hikayesi)
43. SESİZLİĞİN ÖTESİ (JENSEITS DER STILLE, Lara 8 Yaşında ve Ailesinde İşitebilen ve Konuşabilen Tek Kişidir)
44. SOL AYAĞIM (MY LEFT FOOT, Beyin Felçli Doğan Christy Brown'un Öyküsü)
45. ŞANSA BAK (50/50, 27 Yaşında Kanser Olduğunu Öğrenen Gencin Hastalığı Yenme Mücadelesini Anlatan Dram-Komedi Türünde Bir Film)
46. TANRININ UNUTTUĞU ÇOCUK (EDGES OF THE LORD, Savaşın Bir Çocuk Üzerindeki Psikolojik Etkileri)
47. TEMPLE GRANDIN (TEMPLE GRANDIN, Otistik Bir Kadının İlginç Öyküsü)
48. THROUGH YOUR EYES (Sophie, Zoe, ve Emma Dunn, Dünyadaki Tanınmış Sağır Ve Kör Üçüz Kardeşlerin Hikayesi)
49. UÇABİLEN ÇOCUK (BOY WHO COULD FLY, Uçmayı Hayal Eden Otistik Bir Çocuğun Hikayesi)
50. UMUDUNU KAYBETME (THE PURSUIT OF HAPPYNESS, Umutla Gelen Başarı)
51. YAĞMUR ADAM (RAIN MAN, Otizmli Bir Dahi)
52. YERDEKİ YILDIZLAR/HER ÇOCUK ÖZELDİR (TAARE ZAMEEN PAR, Disleksisi Olan Bir Öğrenci ve Öğretmeninin Öyküsü)
53. ZORAKİ KRAL (THE KING'S SPEECH, İngiliz Kraliyet Ailesinden VI. George'un Kekemeliğini Yenmesi Üzerine Kurulu Bir Film)

*Bu listede yer alan film ve çizgi filmler çeşitli internet sitelerinden derlenmiştir.

KİTAP LİSTESİ**

1. 100 Soruda Dil Ve Konuşma Bozuklukları; Kollektif DOĞAN KİTAP
2. Annemi Araken; Sarah Weeks, CAN YAYINLARI
3. AQ Otistik Zekâ Ve Seviyeleri-Otizm; Selvi BORAZANCI PERSSON, SİSTEM YAYINCILIK
4. Artikülasyon ve Fonolojik Bozukluklar Terapi Seti (229 Adet Resimli Uygulama Kart Ekli); Zehra Yılmaz Eksen, Seyhun Topbaş, C. Kemal Eksen, MAYA AKADEMİ
5. Asperger Sendromu; Barış Korkmaz, ADAM YAYINLARI
6. Bayan Perşembeler; Füsün Akkök, ÖZGÜR YAYINLARI
7. Bebeklikten Erişkinliğe Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu; Atilla Turgay, Z. Bengi Semerci, ALFA YAYINLARI
8. Ben De Varım; Ertan Doğan, ETKİ YAYINLARI
9. Ben Mutlu Bir Down Annesiyim, Devam Eden Hikayemiz – 2; Elçin Tapan, YAPI KREDİ YAYINLARI

10. Ben Mutlu Bir Downlu Annesiniyim-1; Elçin Tapan, YAPI KREDİ YAYINLARI
11. Bende Disleksi Var; Jennifer Moore-Mallinos, TÜBİTAK YAYINLARI
12. Benliğini Arayan Çocuk; Virginia Axline, EREK YAYINLARI
13. Bitmeyen Gece; Mithat Enç, ÖTÜKEN NEŞRİYAT
14. Çocuk Hakları; Bob Franklin, AYRINTI YAYINLARI
15. Çocuk Hakları; Savcı Oktay Erdoğan, KİŞİSEL YAYINLAR
16. Çocuk Hukuku & Çocukların Hakları ve Korunması; Emine Akyüz, PEGEM AKADEMİ YAYINCILIK
17. Çocuklarımız ve Bilmediklerimiz Eğitsel Tanılama Eğitim Ortamı Eğitim Yöntemi Kaynaştırma Yoluyla Eğitim; Devrim Koçer, PARAGRAF YAYINLARI
18. Denize Doğru; Ayla Çınaroğlu, UÇANBALIK YAYINLARI
19. Destek Eğitim & Dil, Konuşma ve Alternatif İletişim Becerileri; Uzm. Meryem Şahin/ Dr. Atilla Tazebay; KÖK YAYINCILIK
20. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu & Dikkati Dağınık, Yerinde Duramayan Çocuklara Doğru Yaklaşımlar; Selahattin Şenol, Elvan İşeri, HYB YAYINLARI
21. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Anne-Baba ve Eğitimciler İçin; Cahide Aydın, Eyüp Sabri Ercan, PUPA YAYINLARI
22. Dil ve Kavram Gelişimi; S. Seyhun Topbaş, KÖK YAYINCILIK
23. Down Sendromlu Bebeklerin Hareket Gelişimi ve Eğitimi; Hiroko Fujita, KÖK YAYINEVİ
24. Down Sendromlu Çocuklar ve Gelişimleri ,0- 6 Yaş Arası; Kollektif, KÖK YAYINCILIK
25. Duygusal Zeka Becerileri Eğitimi Uygulamaya Yönelik Pratik Bir Model ve 50 Aktivite; Dianne Schilling; MAYA AKADEMİ
26. Dünyaca Tanınmış Engelliler; H. İbrahim Sarıkaya, BİLGE KÜLTÜR SANAT
27. Engelli Çocuk ve Ergenlerin Hakları; Ayhan Kulaksızoğlu, ÇOCUK VAKFI YAYINLARI
28. Erken Çocukluk Döneminde Dil Becerilerini Geliştirme, Örnek Olaylarla ve Resimlerle Zenginleştirilmiş Anne- Baba ve Uzman Eğitimci El Kitabı; İbrahim H. Diken, MAYA AKADEMİ
29. Erken Çocukluk Döneminde Gelişim; Jeffrey Trawick-Swith, NOBEL YAYIN DAĞITIM
30. Etkili Kaynaştırma Uygulamaları, Bülbin Sucuoğlu, EKİNOKS EĞİTİM DANIŞMANLIK HİZ.
31. Farklı Gelişen Çocuklar; Adnan Kulaksızoğlu, EPSİLON YAYINLARI
32. Gelişim ve Öğrenme; Ayşegül Ataman, GÜNDÜZ EĞİTİM VE YAYINCILIK
33. Gerçek Bir İnsan; Gunilla Gerland, SİSTEM YAYINCILIK
34. Günlük Yaşama Davranışsal Bakış; Gönül Kırcaali İftar, EĞİTEN KİTAP
35. Hastanede Çocuk ve Genç; Necate Baykoç, GAZİ KİTABEVİ
36. Hayata Dokunmak; Halis Kuralay, SELİS KİTAPLAR
37. Her Şey Su İle Başladı; Helen Keller, KURALDIŞI YAYINLARI
38. İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları /Yaklaşımlar Yöntemler Teknikler; Bülbin Sucuoğlu, Tevhide Kargın, MORPA KÜLTÜR YAYINLARI

39. İlköğretimde Kaynaştırma; İskender Özgür, KARAHAN KİTABEVİ
40. İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi, Ana-Baba El Kitabı; Füsun Akkök, ÖZGÜR YAYINLARI
41. İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi, Öğretmen El Kitabı; Füsun Akkök, ÖZGÜR YAYINLARI
42. İşitme Engelli Çocuklarda Gelişim ve Eğitsel Müdahale; Nilüfer Darıca, Fırat Şipal, HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
43. İşitme Engelli Çocukların Eğitiminde Temel İlkeler; Mesude Atay, ÖZGÜR YAYINLARI
44. İşitme Güçlüğü Olan Çocuğuma Nasıl Yardımcı Olabilirim; Gönül Akçamete, ANI YAYINCILIK
45. İşlevsel Değerlendirme; Elif Tekin İftar, Gönül Kırcaali İftar, Dilek Erbaş, KÖK YAYINCILIK
46. Karanlığın Rengi Beyaz; Selim Altınok-Kerim Altınok, ARTI YAYINLARI
47. Kaynaştırma Uygulamaları ve Özel Eğitim Uygulamaları Öğretmen El Kitabı, Arzu Tanrıverdi Kış, NOBEL YAYIN DAĞITIM
48. Kaynaştırma; Gönül Kırcaali İftar, Sema Batu, KÖK YAYINCILIK
49. Kör Uçuş; Gültekin Yazgan, DOĞAN KİTAPÇILIK
50. Louis Braille & Görmezlerin Kitap Okumasını Sağlayan Çocuk; Margaret Davidson, CAN YAYINLARI
51. Okul Öncesinde Özel Eğitim; Ebru Deretarla Gül, Ayperi Dikici Sığırtmaç, KÖK YAYINCILIK
52. Otistik Özellik Gösteren Çocuklara İletişim Becerilerinin Kazandırılması; Gönül Kırcaali İftar, YA-PA YAYINLARI
53. Otizm El Rehberi; Devrim Koçer, DOĞAN YAYINCILIK
54. Otizm ve Otistik Çocuklar; Nilüfer Darıca, Şebnem Tuş, Ülkü Abidoğlu, ÖZGÜR YAYINLARI
55. Otizm ve Otistik Çocukların Eğitimi; Ahmet GÜNEŞ, İLYA YAYINLARI
56. Otizm ve Otistik Çocukların Eğitimi; Çetin Özbey, İNKILÂP KİTABEVİ
57. Otizmde İlk Adım; Aydan AYDIN, EPSİLON YAYINLARI
58. Öğrenme Güçlüğü Olan Bireyler ve Eğitimleri / Learning Disabilities; William N. Bender NOBEL YAYIN DAĞITIM
59. Öğrenme Güçlüğü Olan Bireyler ve Eğitimleri; William N. Bender, NOBEL YAYIN DAĞITIM
60. Öğretmen Neden Çıldırdı; Mavisel Yener, UÇANBALIK YAYINLARI
61. Özel Eğitim; İbrahim H. Diken, PEGEM AKADEMİ YAYINCILIK
62. Özel Eğitimde Akademik Becerilere Hazırlık/Etkinlik Örnekleri; Neslihan Kuloğlu Türker, Aynur Akıncı Aydoğan, ÖZGÜR YAYINLARI

63. Özel Eğitimde Yanlırsız Öğretim Yöntemleri; Elif Tekin İftar, Gönül Kırcaali İftar, NOBEL YAYIN DAĞITIM
64. Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim; H. Sarı, A. Cavkaytar, İ.H. Diken, A. Özen, H. Avcioğlu, R. G. Özmen, İ. Çıfci Tekinarslan, S. Özdemir, S. Özen, U. Sak, H. Uysal, PEGEM AKADEMİ YAYINCILIK
65. Özel Eğitime Giriş; Atilla Cavkaytar, İbrahim H. Diken, KÖK YAYINCILIK
66. Özel Eğitime Muhtaç Öğrencilerin Eğitimleriyle İlgili Öneriler; Hakan Sarı, Pegem YAYINCILIK
67. Özel Gereksinimi Olan Çocuklara Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretimi; Atilla Cavkaytar, GÜNDÜZ EĞİTİM VE YAY.
68. Özel Gereksinimi Olan Küçük Çocuklar; Vikki F. Howard, Betty Williams, Cheryl E. Lepper, NOBEL YAYIN DAĞITIM
69. Özel Gereksinimli Çocuk, Zihinsel ve Duygusal Gelişim; Stanley I. GREENSPAN, ÖZGÜR YAYINLARI
70. Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş; Mesude Atay, Mehmet Özyürek, Süleyman Eripek, Gönül Akçamete, Hakan Sarı, Sema Kaner, Bülbin Sucuoğlu, Elif Tekin, Gönül Kırcaali İftar, Ayşegül Ataman, Semra Şahin, Ahmet Konrot, Fisun Özkök, Gönül Kobal, Rüya Güzel Özmen, Tuba Tuncer, GÜNDÜZ EĞİTİM VE YAYINCILIK
71. Özel Gereksinimli Çocuklar; Nilgün Metin, MAYA AKADEMİ YAYINLARI
72. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Ölçümlenmesi; J.A. Mcloughlin, R.B. Lewis, GÜNDÜZ EĞİTİM VE YAYINCILIK
73. Problem Çözme Etkinlikleri; Vesile Yıldız, KÖK YAYINCILIK
74. Resimlerle Düşünmek, Otizmin İçerden Anlatımı; Temple GRANDİN, DOĞAN KİTAPÇILIK
75. Riskli Gruplar İçin Yaşam Becerileri Geliştirme Programı; Kollektif, MAYA AKADEMİ
76. S.O.S Otizm Ve İletişim Problemi Olan Çocukların Eğitimi; İnci Vural Kayaalp, EVRİM YAYINEVİ
77. Sessiz Hediye; Michael Landon, JR, KYRHOS YAYINLARI
78. Sevgi Dili Konuşan Çocuklar; Ayşegül Turan, SİSTEM YAYINCILIK
79. Sol Ayağım; Cristy Brown, NEMESIS YAYINLARI
80. Sosyal Beceri Öğretimi, Bilişsel Süreç Yaklaşımıyla; Bülbin Sucuoğlu, İlknur Çıftci, KÖK YAYINCILIK
81. Türkiye Kaynaklı Özel Eğitimde Makale Bibliyografyası; İbrahim H. Diken, Funda Bozkurt, Birkan Güldenoğlu, MAYA AKADEMİ
82. Türkiye'de Özel Eğitim Alanında Geliştirilen ve Uyarlanan Ölçme Araçları (2 Cilt); Sema Kaner, Dr. İbrahim H. Diken, Hatice Bayraklı, Seçil Çelik, MAYA AKADEMİ
83. Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuk Sisteminde Engellilerin Eğitim Hakkı ve Devlet Yükümlülükleri; Selda Çağlar, BETA BASIM YAYIM
84. Umuda Yolculuk; İpek Pekçetin, KİTAP DOSTU YAYINLARI
85. Üstün Yetenekli Çocuklar & Aileler ve Öğretmenler İçin Bir Kılavuz; Ahmet Bildiren,

DOĞAN KİTAP

86. Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocukların Eğitimi; Norma E. Cutts, Nicholas Moseley, ÖZGÜR YAYINLARI
87. Yağmur Çocuklar/Otizm Nedir?; Doç. Dr. Barış Korkmaz, DOĞAN YAYINCILIK
88. Yaşamın Diğer Bir Penceresi / Otistik Çocuk Babaları ve Duyguları; Füsun Akkök, Bilge Uzun Özer ÖZGÜR YAYINLARI
89. Zekâ Geriliği; Süleyman Eripek, KÖK YAYINCILIK
90. Zihin Engelliler ve Eğitimleri; Sema Kaner, Bülbin Sucuoğlu, Elif Tekin İftar, Gönül Kırcaali İftar, Hatice Bakkaloğlu, KÖK YAYINCILIK
91. Zihin Özürlü Çocuklara Kavram Öğretimi; Gönül Kırcaali İftar, Bünyamin Birkan, Ayten Uysal, GÜNDÜZ EĞİTİM VE YAY.
92. Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar; Süleyman Eripek, MAYA AKADEMİ

*Bu listede yer alan kitaplar internet üzerinden kitap satışı yapan çeşitli sitelerden derlenmiştir.

Lütfen siz de, bu listede olmayan beğendiğiniz film, çizgi film ve kitapları çevrenizdekiler ve bizlerle paylaşınız.

KAYNAKÇA

- 1.Uluslararası Üstün Yetenekliler Eğitimi Sempozyumu, 23-24 Eylül 2010
20. Ulusal Özel Eğitim Kongresi,(2010), Öğretmen Yetiştirme, Gazi Üniversitesi.
- AKÇAMETE, G. (2009). Genel Eğitim Okullarında Özel eğitim ihtiyacı olan olan öğrenciler ve özel eğitim, KÖK Yayıncılık, Ankara.
- AKÇAMETE, G.(1999) Geçiş Planları, Değişen Roller, Beklentiler
- ATAMAN, A. (2009). Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş. Gündüz yayıncılık
- AYVA, L. (2009). Avrupa genelinde Engellilerin Eğitim Hakları, 19. Ulusal özel Eğitim Kongresi, Poster Bildiri, Marmaris
- BAKKALOĞLU, H. (2004) Etkililiğe Dayalı Müdahale Programının 3-6 yaş Gelişimsel Geriliği Olan Çocukların Geçiş Becerilerine Etkisi Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi
- BATU,E.S.; ÇOLAK,A.; ODLUYURT, S. (2012). Özel Gereksinimli Çocukların Kaynaştırılması
- BCSSA, (2009). A Resource Guide For Teachers, Individual Education Planning for Student with special needs, British Columbia Ministry of Education, British Columbia.
- BİLSEM, (2009). MEB yayınları.
- BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMI (2004). MEB yayınları.
- BM, (2010). Toplumsal Bütünleştirmenin Küresel Bağlamda Analizi ve Değerlendirilmesi. New York. BM.
- BÜLBÜL, Ş., ERYILMAZ, A. (2011). Görme Engelli Öğrenciler için Fizik Ders Araçları, Murat Basımevi, Ankara
- CAST (2011). Universal design for learning guidelines version 2.0., www.cast.org
- CDE, (2005). Inclusive Education Starter Kit, Manual1-2, WestEd Center for Prevention and Early Intervention, California Department of Education, California.
- DİKEN, H.İ. (2010). İlköğretimde Kaynaştırma. PEGEM yayınları, Ankara.
- DOĞRU, Y. (Ed) (2012), Öğrenme Güçlükleri, yazarlar: Z. Topçu kabasakal, Z. Özyeşil, a. Girli, E. Deniz, E. Hamarta, S. Akdeniz, H. Bek, B. Şen, C.Y.Canpolat, D. Tekin Ersan, B. Baydık, A. Bayraktar, Ş. Seçkin, S. Olkun, B. Karabey, S.Yıldırım Doğru, Eğiten Kitap , Norrsken Ltd. Şti, ANKARA
- ERDEM,R., (2002). Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim. Anı Yayıncılık Ankara.
- ERİPEK, S., «Okulöncesi Dönemde Özel Eğitim», Özel Eğitim. Editör: Süleyman Eripek. Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, 2008
- ERİPEK, S., (2008). Okulöncesi Eğitim Ortamlarında Davranış ve Öğrenme Sorunlarına Yol Açan Etmenleri Belirleme», Davranış ve Öğrenme Sorunu olan Çocukların Eğitimi. Editör: Elif Tekin İftar, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- ERİPEK, S., (2009). Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar, Maya Akademi, Ankara.
- ERİPEK, S., (ed.), (2007). Özel Eğitim ve Kaynaştırma Uygulamaları, İlköğretimde Kaynaştırma, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- FORNESS, S. VE J. KNITZER. (1992). A New Proposed Definition and Terminology to Repla-

ce «Serious Emotional Disturbance» in Individuals with Disabilities Education Act. School Psychology Review, 21, 12-30.

GÜRSEL, O. VE VURAN, S. (2010). Değerlendirme ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarını Geliştirme. (Assesmentand Developing In dividualized Education Program).

GÜRSEL, O.,VURAN,S.(2010). Değerlendirme ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları Geliştirme. Pegem Akademi Yayınevi, Ankara.

GÜRSEL,O.(ed.)(2003). Programdan Programa Geçiş. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fak. Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı, Açık Öğretim Yayınları, Eskişehir.

GÜZEL-ÖZMEN, R. KARAKOÇ, T. (2010). İlköğretimde Kaynaştırma/Fen Bilgisi Öğretimi, Türkiye. PEGEM.

HOWARD,F.;WİLLİAMS,B., LEPPER, E.(2001). Özel Gereksinimi Olan Küçük Çocuklar. Nobel Yayınevi, Ankara

KARGIN, BAYDIK ve AKÇAMETE, 2004; BAKKALOĞLU, (2004) Okulöncesi Yaşta Çocuğu Bulunan Ailelerin Geçiş Sürecindeki Gereksinimlerinin Belirlenmesi Özel Eğitim Dersi 3(1), 13-24

KASA,C., CAUSTON-THEOHARIS,J., (Strategies for Success, Creating Inclusive Classrooms that Work, PA Developmental Disabilities Council (PADDC), Pennsylvania.

KÖKSAL, K. (2002). Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim, Pegem Yayıncılık, Ankara

LORENZ, S. (1998) Making inclusion work for children with Down syndrome. Down Syndrome News and Update.

Mc LOUGHLIN J.A.;LEWIS R.B.:(2002), (Çeviri,GENCER,F.) Özel Gereksinimli Öğrencilerin Ölçümlenmesi

MEB, (2001), KEKEME BİR ÇOCUĞUM VAR, MEB yayınları, Ankara

MEB, (2001), KEKEME BİR ÖĞRENCİM VAR, MEB yayınları, Ankara

MEB, (2006), Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı, MEB yayınları, Ankara,

MEB, (2008) Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü,2008/60 numaralı Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamaları Genelgesi.

MEB, (2009). Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği.

MEB, (2011), Okullarımızda Neden Nasıl Niçin Kaynaştırma, Yönetici-Öğretmen-Aile Kılavuzu, MEB yayınları, Ankara

MEB, (2012). 28360 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği.

MEB, (2012). Milli Eğitim Bakanlığı Yönetici ve Öğretmenlerin ders ve ek ders saatlerine ilişkin karar.

MEB, (2013), Mesleki Eğitimde Bütünleştirme Uygulamaları Kılavuzu Taslağı, Komisyon çalışması çıktısı, Ankara

MEB, 2008/60 sayılı Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamaları Genelgesi

MEB, AKÇAMETE, G. (ed); İşitme Engellilerin Eğitiminde Öğretmen El Kitabı, MEB

- Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, MEB yayınları.
- MOSKAL, B. M. (2000). Scoring rubric: what, when and how? Practical Assessment,
- MYK, (2013). Ulusal Yeterlikler Çerçevesi. <http://www.myk.gov.tr>
- ÖZÇELİK, D.A. (1998), Ölçme ve Değerlendirme, ÖSYM Yayınları (3. Basım), Ankara.
- ÖZEL EĞİTİM REHBERLİK VE DANIŞMA HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, (2005). Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite/Aşırı Hareketlilik Bozukluğu Olan Çocukların Eğitimde Öğretmen El Kitabı, MEB yayınları, Ankara.
- ÖZSOY, Y., (2000), Özel Eğitime Giriş - Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar, Karatepe Yayınları, İstanbul
- SELÇUK. Z., (2003), Çoklu Zeka Uygulamaları, Nobel Yayın Dağıtım,
- ŞAHİNEL, M., (2003), Etkin Öğrenme, Pegem Yayıncılık, Ankara,
- TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler İçin Özürlülere Yönelik Fiziki Ve Mimari Düzenleme Kılavuzu, <http://www.eyh.gov.tr>
- TOMLİNSON, C. (2000, August). Differentiation of Instruction in the Elementary Grades. ERIC Digest EDO-PS-00-7
- Transition Planning for Students with Special Needs: The Early Years through to Adult Life, Nova Scotia Department of education, (2005), <http://www.studentservices.ednet.ns.ca>
- TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM ÖNCESİ DEĞERLENDİRME KILAVUZU, Ankara 2004
- USTAOĞLU A.(2013) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Öze Eğitim Anabilim Dalı Doktora Programı Özel Eğitimde Yeni Eğilimler Dersi 'Geçiş Hizmetleri' Sunumu.
- VURAN, S. (2013). (Ed) Özel Eğitim, Maya Akademi Yayıncılık, Ankara.
- WOLERY, M.(1989). Transitions in Early Childhood Special Education: Issues and Procedures. Focus on Exceptional Children, 22-2, p1-16
- WOLERY, M., (1999), Children with disabilities in early elementary school, In R.C. Pianta & M.J. Cox (Eds.), The transition to kindergarten (pp. 253-280). Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- www.bced.gov.bc.ca
- www.cast.org
- www.myk.gov.tr
- www.pealcenter.org
- www.rehabilitasyon.com
- www.studentservices.ednet.ns.ca
- www.udlcenter.org
- www.wested.org

özel
eğitimin
güçlendirilmesi
projesi

"birlikte başarırız"

"BİRLİKTE BAŞARIRIZ"

BÜTÜNLEŞTİRME
KAPSAMINDA
EĞİTİM
UYGULAMALARI
ÖĞRETMEN
KILAVUZ KİTABI